ACTA UNIVERSITATIS UPSALIENSIS
Studia Slavica Upsaliensia 49
Editors: Ingrid Maier & Jussi Nuorluoto

Tolkmedierade samtal som rollspel

Magnus Dahnberg

UPPSALA
UNIVERSITET

Dissertation presented at Uppsala University to be publicly examined in Ihresalen, Engelska parken, Thunbergsv. 3 L, Uppsala, Saturday, 9 May 2015 at 10:00 for the degree of Doctor of Philosophy. The examination will be conducted in Swedish. Faculty examiner: Professor emeritus Hannu Tommola (University of Tampere).

Abstract

Dahnberg, M. 2015. Tolkmedierade samtal som rollspel. (With a Summary in English: Interpreter-Mediated Conversations as Role Play.) *Studia Slavica Upsaliensia* 49. 204 pp. Uppsala: Acta Universitatis Upsaliensis. ISBN 978-91-554-9193-2.

This thesis draws on three sets of recordings of Swedish-Russian interpreter-mediated conversations, carried out as role plays. First, scripted role plays, performed as part of the Swedish state interpreter certification test, involving candidate interpreters and officials from the governmental body providing these tests. Secondly, both scripted and non-scripted role plays, performed during interpreter training courses at the Swedish Armed Forces' Language School. And thirdly, non-scripted role plays organised in order to explore differences in style between more and less experienced official negotiators, working at a high international diplomatic level, for Sweden and Russia respectively, assisted by interpreters. The thesis adopts a text-oriented as well as an interactionist approach on interpreter-mediated interaction and compares the management of turn-taking and repair sequences in the three types of setting, focusing particularly on how the presence or absence of a script affects turn-taking and the unfolding of repair sequences.

Keywords: translation studies, interpreter testing, interpreter training, role play, repair, turn-taking

Magnus Dahnberg, Department of Modern Languages, Slavic Languages, Box 636, Uppsala University, SE-751 26 Uppsala, Sweden.

© Magnus Dahnberg 2015

ISSN 0562-3030
ISBN 978-91-554-9193-2
urn:nbn:se:uu:diva-246850 (http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:uu:diva-246850)

Printed in Sweden by Holmbergs, Malmö 2015

Distribution: Uppsala University Library, Box 510, SE-751 20 Uppsala, Sweden
www.uu.se, Acta@ub.uu.se

Innehåll

Förord 9

Transkriptionsnyckel 11

1 Inledning 13
1.1 Syfte 15
1.2 Metod 15
1.3 Material 17
1.3.1 Förteckning över materialet 17
1.3.2 Etiska överväganden 20

2 Teoretiska utgångspunkter 22
2.1 Samtalsanalys och dialogisk teori 23
2.2 Konferenstolkning: textperspektivet 24
2.3 Dialogtolkning: samtalsperspektivet 27
2.4 Perspektiv på rollspel 29
2.4.1 Rollspel i testning 29
2.4.2 Rollspel i utbildning 32
2.4.3 Rollspel i forskning 33
2.5 Konventioner i talspråk respektive skriftspråk 34
2.5.1 Reparationer 37
2.5.2 Icke-verbal kommunikation 38
2.6 Institutionella samtal 39
2.7 Tal som text 40
2.8 Tal som agerande 41
2.9 De båda analysmodellerna: tre praktiska exempel 44

3 Rollspelsbeskrivning 49
3.1 Rollspelens ändamål 49
3.1.1 Auktorisationsprov 49
3.1.2 Veckoslutskurs och repetitionskurs 50
3.1.3 Förhandlingsspel 50
3.2 Förberedelser 51
3.2.1 Förberedelser för auktorisationsprov 51
3.2.2 Förberedelser för veckoslutskurs och repetitionskurs 52
3.2.3 Förberedelser för förhandlingsspel 52
3.3 Skriftligt material 53

3.3.1 Manuskript för auktorisationsprov 53
3.3.2 Manuskript för rollspel vid veckoslutskurs och repetitionskurs . 54
3.3.3 Skriftligt underlag för förhandlingsspel 55
3.4 Miljö 55
3.4.1 Miljön vid auktorisationsprov 55
3.4.2 Miljön på veckoslutskurs och repetitionskurs 55
3.4.3 Miljön i förhandlingsspel 56
3.5 Rollspelsdeltagare 56
3.5.1 Rollspelsdeltagare i muntliga auktorisationsprov 56
3.5.2 Rollspelsdeltagare i veckoslutskurs och repetitionskurs 57
3.5.3 Rollspelsdeltagare i förhandlingsspelen 57
3.6 Övriga medverkande 58
3.6.1 Provledare och språkexpert – auktorisationsprov 58
3.6.2 Övningsledare – veckoslutskurs och repetitionskurs 59
3.6.3 Spelledare – förhandlingsspel 59
3.7 Genomförande 59
3.7.1 Genomförande av rollspel som muntligt auktorisationsprov 59
3.7.2 Genomförande av rollspel på veckoslutskurs och repetitionskurs 60
3.7.3 Genomförande av förhandlingsspel 61
3.8 Bedömning 61
3.8.1 Bedömning av tolkning i auktorisationsprov 61
3.8.2 Bedömning av rollspel på veckoslutskurs och repetitionskurs ... 64
3.8.3 Bedömning av förhandlingsspelen 64

4 Tolkrelaterad turtagning och reparation i de tolkade samtalen 66
4.1 Tolken får talarturen 67
4.2 Självreparationer från en primär part 67
4.2.1 Öppna reparationsinitiativ från tolken 68
4.2.2 Utfrågande reparationsinitiativ från tolken 69
4.2.3 Repeterande reparationsinitiativ från tolken: lucklämnande fråga 69
4.2.4 Repeterande reparationsinitiativ från tolken: kontroll genom upprepning 70
4.2.5 Implicita eller icke-verbala reparationsinitiativ från tolken 71
4.3 Annanreparationer av tolkens yttranden 72
4.4 Sammanfattning 72

5 Slutna rollspel i testsyfte 74
5.1 Tolken får talarturen 74
5.2 Självreparation från en primär part 77
5.2.1 Öppna reparationsinitiativ från tolken 77
5.2.2 Utfrågande reparationsinitiativ från tolken 83

5.2.3 Repeterande reparationsinitiativ från tolken: lucklämnande fråga 88
5.2.4 Repeterande reparationsinitiativ från tolken: kontroll genom upprepning 91
5.2.5 Implicita eller icke-verbala reparationsinitiativ från tolken 94
5.3 Annanreparationer av tolkens yttranden 98
5.4 Sammanfattning 99

6 Slutna och öppna rollspel i utbildningssyfte 100
6.1 Tolken får talarturen 100
6.2 Självreparationer från en primär part 103
6.2.1 Öppna reparationsinitiativ från tolken 104
6.2.2 Utfrågande reparationsinitiativ från tolken 107
6.2.3 Repeterande reparationsinitiativ från tolken: lucklämnande fråga 110
6.2.4 Repeterande reparationsinitiativ från tolken: kontroll genom upprepning 111
6.2.5 Implicita eller icke-verbala reparationsinitiativ från tolken 113
6.3 Annanreparationer av tolkens yttranden 114
6.4 Sammanfattning 123

7 Öppna rollspel i forskningssyfte 125
7.1 Tolken får talarturen 125
7.2 Självreparationer från en primär part 128
7.2.1 Öppna reparationsinitiativ från tolken 128
7.2.2 Utfrågande reparationsinitiativ från tolken 140
7.2.3 Repeterande reparationsinitiativ från tolken: lucklämnande fråga 143
7.2.4 Repeterande reparationsinitiativ från tolken: kontroll genom upprepning 147
7.2.5 Implicita eller icke-verbala reparationsinitiativ från tolken 150
7.3 Annanreparationer av tolkens yttranden 157
7.4 Sammanfattning 169

8 Diskussion och slutsatser 170
8.1 Tolkrelaterade turtagningsfrågor 170
8.1.1 Exempel på tolkrelaterad turtagningsproblematik i slutna och öppna rollspel – allmänt 170
8.1.2 Övriga omständigheters möjliga påverkan på turtagningsproblematiken 171
8.2 Reaktioner på tolkens reparationsinitiativ 172
8.2.1 Annaninitierade självreparationer i slutna respektive öppna rollspel – allmänt 172
8.2.2 Övriga omständigheters möjliga påverkan på självreparationerna 173

8.3 Reaktioner på implicita eller icke-verbala problemsignaler från tolken 174
8.3.1 Reaktioner på implicita eller icke-verbala problemsignaler i slutna och öppna rollspel – allmänt 174
8.3.2 Övriga omständigheters påverkan på reaktionerna efter implicita eller icke-verbala problemsignaler 175
8.4 Annanreparationer av tolkens yttranden 176
8.4.1 Annanreparationer av tolkens yttranden i slutna och öppna rollspel – allmänt 176
8.4.2 Övriga omständigheters påverkan på annanreparationerna 176
8.5 Bedömning av rollspel 177
8.5.1 Bedömning av tolkens frågeteknik 177
8.5.2 Bedömning av tolkens förmåga att använda hjälpmedel 177
8.5.3 Bedömning av tolkens avbrytningsteknik 178
8.5.4 Bedömning av flyt och hastighet 178
8.5.5 Bedömning av informationsöverföring 178
8.6 Slutsatser 180
8.6.1 Slutna rollspel 180
8.6.2 Öppna rollspel 181
8.7 Fortsatt forskning 181
8.7.1 Jämförelser mellan rollspel och autentiska samtal 181
8.7.2 Jämförelser mellan öppna rollspel med olika deltagare 182
8.7.3 Studium av hur enspråkiga manuskript bearbetas 182
8.7.4 Utbildning av bedömare 183

Summary 184
Interpreter-Mediated Conversations as Role Play 184

Litteratur 191

Sak- och personregister 201

Förord

Idén till detta arbete har vuxit fram under ett antal år när jag har varit verksam som lärare i tolkning mellan svenska och ryska vid framför allt Försvarets Tolkskola och som bedömare vid Kammarkollegiets muntliga auktorisationsprov för tolkar med ryska som tolkspråk. Tanken att studera tolkars sätt att be om förtydligande uppstod vid en genomgång efter ett sådant auktorisationsprov (där det som vanligt hade ingått ett antal rollspel i form av tolkade samtal). En bedömarkollega tillhöll den testade tolken att som begäran om förtydligande undvika att använda uttryck av typen *kan du ta om den sista meningen*. Kollegan hänvisade därvid till att tolkanvändare i autentiska samtal inte har någon text att läsa meningar från – detta till skillnad från auktorisationsproven där tolkanvändarna utgår från ett skrivet manuskript. Då ställde jag mig frågan på vilka olika sätt tolkar ber om förtydligande – och hur tolkanvändarna reagerar. I den här studien, där olika slags rollspel jämförs, ligger fokus till stor del på tolkanvändarnas sätt att som reaktion på tolkens agerande förtydliga sina tidigare yttranden.

Som lärare har jag regelbundet använt rollspel, såväl manuskriptbaserade som mer improviserade, för att utbilda och examinera elever i tolkning. Jag har haft en intuitiv uppfattning om att tolkarnas agerande i ett rollspel skiljer sig åt beroende på om rollspelet är manuskriptbundet eller ej, men har inte haft några konkreta belägg för min förmodan. I denna studie undersöker jag ett antal likartade sekvenser i inspelningar av manuskriptbundna respektive icke manuskriptbundna rollspel för att se vilka skillnader som eventuellt kan påvisas.

Jag vill tacka framför allt mina handledare Ingrid Maier och Cecilia Wadensjö för deras outtröttliga arbete med att vägleda mig och granska mina olika avhandlingsversioner. Deras vetenskapliga säkerhet, stora kunnighet och förmåga att i lagom doser uppmuntra och avråda har utgjort en förutsättning för att detta arbete har kunnat utföras.

Ett stort tack också till Birgitta Englund Dimitrova för värdefulla och konstruktiva synpunkter i samband med mitt slutseminarium.

Ivett G Larsson och andra medarbetare vid Kammarkollegiet har gjort det möjligt för mig att använda inspelat material från myndighetens auktorisationsprov för tolkar. Mats Landqvist har välvilligt ställt till förfogande videoinspelningar med svensk-ryska förhandlingsspel.

Christoffer Mankell har bidragit med organisation och inspelning av utbildningsrollspelen.

Richard Boman och Anders Stenström har ställt sammanhängade tid till förfogande för avhandlingsskrivande när det som bäst behövdes. Medarbetarna vid Försvarets Tolkskola har visat förståelse och intresse.

Thomas Rosén har bland annat sett till att jag haft en god skrivarmiljö på Uppsala universitet. Jussi Nuorluoto har givit återkommande stöd och uppmuntran under arbetet och dessutom bidragit med granskning i dess slutskede. Ralph Cleminson har språkgranskat textens engelska delar.

Deltagarna i Slaviska seminariet vid Uppsala universitet och Högre seminariet vid Tolk- och översättarinstitutet, Stockholms universitet, har bidragit med intresse, frågor och synpunkter.

Medarbetarna vid Institutionen för moderna språk har på olika sätt underlättat arbetet genom att vara kunniga, vänliga och tillmötesgående.

Utan deltagarna i de analyserade rollspelen, här anonyma, skulle detta arbete ha varit helt omöjligt att skriva.

Sist men inte minst vill jag tacka min familj, och särskilt min hustru Natasha som på olika sätt lämnat ovärderliga bidrag till arbetet och varit ett ständigt stöd.

Ett varmt tack till er alla! För alla eventuella fel och brister ansvarar jag förstås själv.

Uppsala i mars 2015

Magnus Dahnberg

Transkriptionsnyckel

(.)	paus under 0,5 sekunder, mikropaus
(2.0)	paus mätt i sekunder
om man från rysk sida <u>vill</u>	tryckaccent eller emfatiskt tryck (stryks under)
se-	avbrutet ord
[ ]	överlappande tal
=	yttranden sammanbundna utan paus
va:nsinnigt	förlängning av föregående ljud
va::nsinnigt	ytterligare förlängning av föregående ljud
°de handlar°	sägs med svag röst
SKRIVER	metakommentarer har versaler
SKRATT	alla skrattar
SKRATTAR	talaren skrattar
de e dags å ta tag i de nu	sägs med skrattande röst
.ord	inandning föregår ord
^jaa^	sägs med legatouttal (glidande uttal)
hh	utandning
.hh	inandning
(handlar om)	parentes anger osäker transkription
(x x x)	omöjligt att höra
>ursäkta<	snabbare takt än vanligt
<vidare>	långsammare takt än vanligt
»	yttrandet fortsätter på ny rad (vid överlappande tal)
↑	stigande ton
→	fortsättningston, ”det kommer mer”
--?	fortsättningston vid lucklämnande fråga
?	frågeintonation
↓	fallande ton
(---)	otranskriberad del av yttrande

(*efter Linell 1994 och Norrby 2004*)

1 Inledning

Den här studien handlar om interaktion mellan tolk och tolkanvändare i rollspel och hur denna interaktion kan påverkas av på vilket sätt rollspelet är upplagt och i vilket syfte det genomförs. Mitt avhandlingsarbete tillhör ämnesmässigt *slaviska språk*. Empiriskt är studien grundad på rysk-svenska data. Den anknyter till området *översättningsvetenskap* (translation studies) genom att tolkmedierade samtal studeras. De teoretiska utgångspunkterna ligger genom den använda analysmetodiken inom samtalsanalys (diskursanalys) och interaktionell lingvistik, med jämförande utblickar mot mer strukturalistiskt inriktad lingvistik.

Inom den del av översättningsvetenskapen som behandlar tolkning, i betydelsen muntlig översättning, har den strukturalistiskt inriktade teorin länge varit dominerande. Betydande delar av forskningen studerar utbildning av tolkar (t.ex. Dollerup & Appel 1996) med fokus på vilka krav som kan ställas på en tolks prestation. Den strukturalistiska teori som ligger till grund för detta förutsätter förekomsten av objektiva, om än kontextberoende betydelser hos språkliga utsagor (Seleskovitch 1968, 59–67), och därmed att en tolks yttranden kan bedömas t.ex. i termer av trohet mot originalet (Pöchhacker 1992, 213).

En annan teoretisk inriktning, som fick insteg inom översättningsvetenskapen på 1990-talet, grundar sig på dialogisk teori, sociologi och samtalsanalytiska metoder. Denna medger inga kontextoberoende betydelser hos språkliga utsagor och inriktar sig mer på beskrivande och explorativa undersökningar av tolkade samtal. Det är främst denna senare syn som är dominerande i mitt arbete, även om jag använder en strukturalistiskt grundad metod parallellt. Pöchhacker (2004, 186–187) noterar en koppling mellan den samtalsanalytiskt inriktade översättningsforskningen och behovet av utbildning av kontakttolkar (för definition av *kontakttolk* se avsnitt 2.3).

Båda dessa inriktningar kan sägas vara empiriska på så sätt att översättningsforskningen i denna del främst grundar sig på observationer av reell interaktion (även om den strukturalistiska teorin förutsätter objektiva kunskaper långt utanför det empiriska materialet). Inom den senare teoretiska inriktningen utgörs forskningsmaterialet i stort sett uteslutande av *naturligt förekommande interaktion* enligt definitionen att den studerade interaktionen skulle ha ägt rum vare sig den spelades in av forskaren eller ej (Lindström 2000, 184–185).

Materialet här är video- eller ljudinspelningar av reell interaktion. Delar har jag spelat in själv, på en kurs där jag var lärare. En kollega har på min förfrågan spelat in rollspelen från en liknande kurs. Andra delar har spelats in av myndigheten Kammarkollegiet – där skulle inte bara samtalet, utan också inspelningen ha skett även om mitt projekt inte hade funnits. Den tredje delen har spelats in som material för en avhandling 2006, där hela situationen arrangerades i forskningssyfte – denna tredje del är därmed inte naturligt förekommande interaktion enligt definitionen ovan.

Den här studien är uttolkande i flera steg. Det inspelade materialet transkriberas utifrån samtalsanalytiska metoder. Jag transkriberar det som sägs och dessutom något av det som sker icke-verbalt, vilket är uttolkning i *ett* steg. Att en transkription av ett samtal alltid innehåller ett element av subjektivitet har diskuterats bl. a. av Ochs (1979). Uttolkning i ett andra steg är mina beskrivningar av samtalen och mina förmodanden kring varför vissa saker sägs och vad som menas. Ett tredje steg är de mer generella slutsatser jag drar utifrån mina tolkade observationer av de tolkmedierade samtalen.

Materialet analyseras utifrån två skilda, och delvis motsatta, analysmodeller. Den första grundar sig på den strukturalistiska språksyn som jag skisserade mycket kort ovan, den andra på den dialogiska eller interaktionella syn som nämndes därefter. Varje exempel ur de inspelade rollspelen som jag anför i avhandlingen analyserar jag, åtminstone kort, utifrån först den ena och sedan den andra analysmodellen.

Tanken med detta är inte att försöka sitta på alla stolar på en gång, utan snarare uppfattningen att båda modellerna har fog för sig, var och en på sitt sätt. Och eftersom en del av materialet är hämtat från auktorisationsprov för tolkar, är frågan om på vilken grund bedömningar av tolkprestationer görs viktig i arbetet, om än inte central.

Min egen bakgrund som dialogtolk (se avsnitt 2.3) inom framför allt utrikesförvaltningen samt som tolklärare och tolkbedömare har naturligtvis varit avgörande för valet av material och frågeställningar. Jag har under många år haft ett stort intresse av utveckling på området tolkbedömning och tolkundervisning, något som åtminstone indirekt har lett fram till detta arbetes tillkomst. Denna bakgrund innebär också att jag som forskare analyserar inspelade samtal liknande sådana som jag själv vid många tillfällen medverkat i – som tolk, primär part, bedömare eller lärare. Medveten om detta och om att jag hyser förutfattade meningar om de analyserade situationerna har jag valt att så strikt som möjligt tillämpa de båda analysmodeller som beskrivs ovan (samt i avsnitt 1.2, 2.7 och 2.8).

Eftersom mina analyser främst omfattar sådana sekvenser där någon typ av problem verkar uppstå i kommunikationen mellan tolk och tolkanvändare, kan man möjligen som läsare få intrycket att dessa tolkmedierade samtal i huvudsak, eller till och med uteslutande, bestått av problematiska situationer. Så är dock inte fallet, varför jag på förhand ber de medverkande om ursäkt

för att de långa passagerna av till synes problemfri kommunikation inte får någon återspegling i detta material.

1.1 Syfte

Avhandlingen syftar främst till att få fram ny kunskap om samspelet mellan deltagarna i sådana rollspel som utgörs av tolkmedierade samtal. Min avsikt är att studera hur variationer i rollspelens uppbyggnad och genomförande kan påverka samspelet mellan tolkanvändare och tolk. På så sätt är strävan att medvetandegöra och problematisera ett antal omständigheter som ibland tas för givna eller vars betydelse inte alltid explicit framgår när ett rollspel genomförs.

I detta syfte gör jag en på samtalsanalytiska metoder grundad genomgång av några inspelade rollspel. De språk som används är i samtliga fall svenska och ryska. Genom mina analyser vill jag studera hur vissa parametrar i uppbyggnaden och genomförandet av rollspelen kan påverka samspelet mellan tolk och *primära parter* (tolkanvändare, se Wadensjö 1998b, 176) i det tolkmedierade samtalet. De viktigaste parametrar som jag använder mig av är huruvida rollspelet är öppet (improviserat) eller slutet (manuskriptbundet), i vilket syfte rollspelet arrangeras, hur det förbereds och vilka deltagarna är. (För en närmare beskrivning av öppna och slutna rollspel se avsnitt 2.4.3.)

Det är min förhoppning att detta arbete på sikt i någon mån ska kunna bidra till utvecklingen av tolkutbildningen och tolkauktorisationen i Sverige, i den del som omfattar användning av rollspel för utbildning, examination och auktorisation av tolkar. Jag hoppas därmed kunna underlätta arbetet för den som organiserar och genomför tolkmedierade samtal som rollspel.

Syftet med studien är dock inte att försöka peka ut något idealiskt sätt att genomföra rollspel. Och analyserna av de inspelade rollspelen tar i första hand fasta på samspelet mellan de primära parterna och tolken, snarare än att försöka bedöma tolkarnas språkliga prestationer eller föreslå några förbättringar i dessa.

Det kan också vara värt att framhålla att de jämförelser som görs alltså sker mellan olika typer av rollspel. Inte i något fall är det fråga om att jämföra rollspel och någon annan typ av interaktion, t.ex. ett verkligt läkarbesök eller polisförhör.

1.2 Metod

Det inspelade materialet (se avsnitt 1.3 för en beskrivning av detta) har jag delat in i tre grupper utifrån rollspelens uppläggning och syfte: slutna rollspel i testsyfte, slutna *och* öppna rollspel i utbildningssyfte och öppna

rollspel i forskningssyfte. Den första gruppen innehåller således endast slutna rollspel, den andra såväl slutna som öppna rollspel och den tredje endast öppna rollspel. En närmare beskrivning av de olika rollspelens tillkomst och genomförande ges i kapitel 3.

I analysen av det inspelade rollspelsmaterialet utnyttjar jag samtalsanalytiska verktyg. Jag lyssnar flera gånger på det inspelade materialet, transkriberar det helt eller delvis och väljer sedan ut ett antal sekvenser för analys (urvalskriterierna beskrivs nedan). I fokus står själva samtalet och samspelet mellan deltagarna i detta. Analysen sker växelvis utifrån de olika deltagarnas perspektiv. Härvid tillämpar jag för varje analyserad sekvens två olika analysmodeller, kallade *tal som text* respektive *tal som agerande* (Wadensjö 1998b, 30–38). Dessa beskrivs i kapitel 2. Arbetssättet kan beskrivas som ”samtalsanalys i ett vidare perspektiv” (Norrby 2004, 48) i det att mitt lyssnande och analyserande inte är helt förutsättningslöst. Eftersom ett syfte med arbetet är att undersöka vilka skillnader som kan iakttas mellan olika typer av rollspel, sker analysen med fokus på att upptäcka just skiljaktigheter i interaktionen som skulle kunna hänföras till rollspelens olika uppläggning eller syfte.

Jag har också på förhand inriktat mig på att framför allt uppmärksamma *sidosekvenser* i samtalen. Som framgår av förordet hade jag på ett tidigt stadium bestämt att studera tolkars sätt att be om förtydligande och hur de primära parterna reagerar på det. Detta har jag sedan kompletterat enligt nedan. Här använder jag begreppet *sidosekvens* i en relativt vid bemärkelse, så som det beskrivs av Gail Jefferson (1972, 294):

> In the course of some on-going activity (for example, a game, a discussion), there are occurrences one might feel are not “part” of that activity but which appear to be in some sense relevant. Such an occurrence constitutes a break in the activity – specifically, a “break” in contrast to a “termination”; that is, the on-going activity will resume. This could be described as a “side sequence within an on-going sequence”.

De sidosekvenser i inspelningarna som jag uppmärksammat har jag också delat in i tre grupper, som närmare beskrivs i kapitel 4. Kortfattat handlar dessa om för det första att tolken eller någon annan markerar att tolken bör få eller få behålla ordet, för det andra att en tolkanvändare som reaktion på tolkens agerande förtydligar något tolkanvändaren redan sagt, och för det tredje att en tolkanvändare korrigerar något som tolken sagt avsett som tolkning. Fokus i analyserna ligger därmed på *turtagning* (Lindström 2008, 37; Sacks m.fl. 1974) och *reparationer* (Lindström 2008, 146–175). Därmed uppmärksammar jag framför allt sådana ställen som på något sätt verkar problematiska för interaktionen mellan tolkanvändare och tolk.

Samtidigt arbetar jag på ett annat sätt förutsättningslöst med materialet, nämligen i den meningen att jag är beredd att uppmärksamma även andra

företeelser i de inspelade samtalen än dem jag i förväg har bestämt att jag särskilt ska notera.

Totalt har jag noterat cirka hundra sidosekvenser fördelade på de tre grupper som beskrivs i kapitel 4. Av dessa har 67 blivit föremål för närmare analys i kapitel 5–7, och ytterligare en anförs bland exemplen i kapitel 4. De som inte anförs rör främst tolkrelaterad turtagning och uppvisar likartade mönster som de redovisade exemplen. Utöver de nu nämnda sidosekvenserna finns tre utdrag ur mina transkriptioner i kapitel 2, vilka tjänar som underlag för en beskrivning av de båda analysmodeller som används.

Efter genomförda analyser diskuterar jag vilka iakttagna skillnader i interaktionen som skulle kunna hänföra sig till hur rollspelet är upplagt, och då framför allt med avseende på närvaron eller frånvaron av skrivet manuskript.

Som nämnts genomförs samtliga rollspel på svenska och ryska. Anledningen till att jag har valt rollspel på just dessa språk är i första hand helt enkelt att jag behärskar språken i tillräcklig grad för att kunna göra en för mig själv tillförlitlig bedömning av yttrandenas olika funktioner i de inspelade rollspelen. Samtidigt är det min uppfattning att åtminstone några av iakttagelserna är tillräckligt allmängiltiga för att kunna tillämpas även på rollspel där andra språk än dessa förekommer.

1.3 Material

1.3.1 Förteckning över materialet

Materialet för studien och för de gjorda analyserna består av följande, här indelat i inspelat material, skriftligt underlag och transkriptioner.

Inspelat material

Det inspelade materialet som exempel har hämtats från omfattar sammanlagt 7 timmar och 46 minuter. Som nämnts i avsnitt 1.2 är det indelat i tre grupper utifrån rollspelens uppläggning och syfte. Grupp 1 omfattar *slutna* rollspel som genomförts i syfte att *testa* tolkars prestation för auktorisation; grupp 2 innehåller såväl *slutna* som *öppna* rollspel vilka alla genomförts i syfte att *utbilda* militär språkpersonal; grupp 3 är *öppna* rollspel som genomförts i syfte att *forska* om förhandlares kommunikationsförmåga. Vid hänvisning till de olika inspelningarna benämns dessa med siffran 1–3 enligt den just nämnda indelningen, och bokstaven a–f enligt uppställningarna nedan. Videoinspelningen från Kammarkollegiets auktorisationsprov där ämnet är varusmuggling kallas alltså material 1b, ljudinspelningen från

veckoslutskursen på Tolkskolan där ämnet är lunginflammation kallas material 2d, etc. Inspelningarnas längd anges i hela minuter.

Förutsättningarna att notera och därmed analysera samspelet mellan tolkar och primära parter i samtalen varierar beroende på inspelningarnas kvalitet. I videoinspelningarna 1 a–b är enbart tolken synlig i bild, varför t.ex. blickar eller gester från de primära parternas sida inte framgår av inspelningen. I videoinspelningarna 3 a–b syns däremot både tolkar och primära parter, vilket möjliggör notering av en större mängd data såsom att en tolk tittar på en av de primära parterna. Övriga inspelningar är enbart ljudinspelningar och medger därmed analys bara av det som kan höras.

Grupp 1 – Slutna rollspel i testsyfte

Inspelningarna av slutna rollspel i testsyfte kommer alla från auktorisationsprov på Kammarkollegiet under perioden 2010–2013. De har på begäran ställts till mitt förfogande av Kammarkollegiet. Jag medverkade inte vid något av dessa prov.

a) videoinspelning, ämne *tarmproblem* (I), längd 20 min
b) videoinspelning, ämne *varusmuggling* (I), längd 24 min
c) ljudinspelning, ämne *tarmproblem* (II), längd 21 min
d) ljudinspelning, ämne *varusmuggling* (II), längd 23 min.

Grupp 2 – Slutna och öppna rollspel i utbildningssyfte

Inspelningarna av rollspelen i utbildningssyfte är från kurser genomförda på Tolkskolan i Uppsala 2011 och 2014. Inspelning a–d är slutna rollspel och kommer från en frivilligkurs som hölls över ett veckoslut; e–f är slutna och g–h öppna rollspel som kommer från en repetitionskurs i tolkning. A–d är inspelade av mig som var lärare på frivilligkursen. E–h är gjorda av ansvarig lärare på repetitionskursen där jag inte medverkade.

a) ljudinspelning, ämne *öroninflammation* (I), längd 12 min
b) ljudinspelning, ämne *öroninflammation* (II), längd 15 min
c) ljudinspelning, ämne *angina pectoris*, längd 17 min
d) ljudinspelning, ämne *lunginflammation*, längd 13 min
e) ljudinspelning, ämne *försvarsfrågor*, längd 14 min
f) ljudinspelning, ämne *politik*, längd 9 min
g) ljudinspelning, ämne *heraldiska vapen*, längd 20 min
h) ljudinspelning, ämne *skolutbildning*, längd 34 min.

Grupp 3 – Öppna rollspel i forskningssyfte

Inspelningarna av de öppna rollspelen i forskningssyfte har gjorts i Stockholm och S:t Petersburg 2002–2003 (Landqvist 2006, 60). Jag medverkar inte i dessa. De har på begäran ställts till mitt förfogande av Mats Landqvist.

a) videoinspelning, Ryssland drabbad part, längd 1 tim 50 min
b) videoinspelning, Sverige drabbad part, längd 2 tim 14 min.

Skriftligt underlag

Här förtecknas det skriftliga material som inför respektive inspelat rollspels genomförande på något sätt tjänat som underlag. För de slutna rollspelen utgjordes det skriftliga underlaget av manuskript. För de öppna rollspelen i utbildningssyfte gavs inget skriftligt underlag. För de öppna rollspelen i forskningssyfte gavs underlaget i form av detaljerade anvisningar, tänkta att användas som förberedelsematerial av deltagarna.

a) manuskript *Tarmproblem*, underlag till material 1a och 1c
b) manuskript *Varusmuggling*, underlag till material 1b och 1d
c) manuskript *Besök hos läkare angående öroninflammation*, underlag till material 2a och 2b
d) manuskript *Besök hos läkare angående angina pectoris*, underlag till material 2c
e) manuskript *Besök hos läkare angående lunginflammation*, underlag till material 2d
f) manuskript *Sluttentamen i ryska SOU/R 2012–13*, underlag till material 2e
g) manuskript *Intervju med presidenten i Kazakstan*, underlag till material 2f
h) anvisningar inför förhandlingsövning (Landqvist 2006, 280–290), underlag till material 3a och 3b

Transkriptioner

Samtliga fjorton inspelade rollspel har transkriberats, alla dock inte i sin helhet. Transkriptionerna är gjorda på svenska respektive ryska beroende på vilket språk som talaren fäller sitt yttrande på. De ryska replikerna har jag översatt till svenska, varvid översättningen står med kursivstil direkt under det översatta yttrandet (för översättningsprinciper se nedan). Rollspelsdeltagarna som yttrar sig i respektive sekvens förses med fingerade namn. Tolkarnas fingerade namn börjar därvid alltid på bokstaven T. I transkriptionerna av rollspel a–d i grupp 2 (veckoslutskurs på Tolkskolan) har de primära parternas namn också bestämts av vilken roll de har i spelet, där situationen i samtliga fall är ett läkarbesök: patientens namn börjar alltid på P och läkarens på L.

Principer för transkription

Transkriptionsnyckeln finns på sid 9. Generellt, avseende både svenska och ryska, har transkriptionen gjorts efter de beskrivningar som finns hos Linell (1994) och Norrby (2004, 89–99). Vad gäller de yttranden som fälls på ryska har jag följt principen att använda kyrillisk skrift (Kibrik & Podlesskaja 2003, 3–4). För båda språken används normal ortografi med smärre talspråksanpassade justeringar.

Transkriptionen är uppställd i dramadialogisk form med tre kolumner: en för numrering av yttrandet, en för markering av vem som fäller yttrandet och slutligen en för själva yttrandet. Metakommentarer ges med versaler i samma kolumn där yttrandet står. Varje samtalstur har ett nummer, det vill säga att så länge en och samma person yttrar sig utan att bli avbruten av någon annan sätts inget nytt nummer på yttrandet. Undantag är när en talare byter språk under pågående yttrande. I sådant fall sätts nytt yttrandenummer där språkbytet sker. Detta har gjorts främst av praktiska skäl, med hänsyn till att det ska vara så lätt som möjligt att läsa även de översättningar av de ryska yttrandena som jag har lagt in i transkriptionen.

Principer för översättning till svenska i transkriptionerna

Varje transkriberat yttrande som fällts på ryska har jag försett med en översättning till svenska. Denna står med kursiv stil och har samma nummer som det yttrande till vilken den hör, men med tillägget *a*. Markeringar av pauser, intonation etc. görs där jag så har bedömt möjligt även i översättningen, likväl som i transkriptionen av det aktuella yttrandet.

Översättningarna återspeglar hur jag vid studium av inspelningar och transkription har uppfattat de yttranden jag översätter. De är alltså tillkomna i en studiesituation vid skrivbordet, till skillnad från t.ex. tolkarnas muntliga agerande i realtid i de inspelade samtalen. Mina översättningar följer därmed i huvudsak modellen *tal som text* (se avsnitt 2.1) men gör inte anspråk på något slags universalitet. Poängen med att översätta har framför allt varit att det ska vara möjligt att ta till sig detta arbete även för den läsare som inte har några kunskaper i ryska. Ytterligare en anledning att lägga in översättningar är att de i modellen *tal som text* ger en viss grund för jämförelser mellan ”original” och ”återgivning”.

Jag har valt att översätta till vad jag uppfattar som idiomatisk svenska, med något undantag. Lindström (1999, 51) beskriver möjligheten att i en motsvarande situation dessutom förse transkriptionen med en kompletterande översättning ord för ord. Men eftersom syftet med översättningarna här inte i första hand är att t.ex. ge en uppfattning om hur de ryska meningarna är konstruerade, har jag avstått från att göra någon sådan komplettering.

1.3.2 Etiska överväganden

Alla som medverkar i rollspelen har utlovats anonymitet. Det ska alltså inte ur mitt publicerade material direkt framgå vilka de medverkande är. Av den anledningen använder jag fingerade namn på de medverkande och har även på ett par ställen ändrat andra personrelaterade uppgifter för att försvåra en identifiering. En och samma individ kan förekomma i materialet under olika fingerade namn (dock växlas inte namn inom samma samtal). I övrigt finns det stora skillnader när det gäller *hur* de deltagande fått kännedom om detta projekt och om sitt deltagande i det. Deltagarna i den veckoslutskurs där jag

själv var lärare fick informationen samma dag som inspelningen skulle ske, första kursdagen, och skrev på ett medgivande att jag fick spela in och använda deras samtal. Deltagarna i repetitionskursen i tolkning, där jag inte medverkade, fick information muntligt och gav sitt muntliga medgivande till inspelning och användning i detta arbete. De medverkande som genomgått Kammarkollegiets auktorisationsprov för tolkar mellan svenska och ryska har fått ett informationsbrev från Kammarkollegiet och givit klartecken till Kammarkollegiets personal att materialet får användas av mig. Slutligen fick de som medverkade i de rollspel som utgör underlag för Mats Landqvists avhandling från 2006 ingen information alls om mitt projekt, eftersom det vid den tiden inte var aktuellt i dess nuvarande form. Medgivandet att använda materialet har i detta fall kommit från avhandlingsförfattaren, som i sitt arbete anonymiserat deltagarna, och inte från deltagarna själva.

2 Teoretiska utgångspunkter

Som framgår av namnet på den här studien, *Tolkmedierade samtal som rollspel*, är det *samtal* av olika slag som står i fokus för uppmärksamheten. Dessa samtal utgörs av muntlig och icke-verbal kommunikation mellan två eller flera individer, i samtliga fall med hjälp av en eller två tolkar. Även tolkarnas deltagande i samtalen sker i muntlig – och icke-verbal – form, vilket innebär att mina analyser av det empiriska materialet har inspelningar av *talad, tolkmedierad kommunikation i samtalssituationer* som sitt primära objekt. De samtalssituationer som spelas upp är dels *institutionella samtal* – läkarundersökning och polisförhör – dels internationell förhandling. Som nämnts får de medverkande tolkarna i vissa rollspel tolka upplästa, skrivna repliker, och i andra rollspel spontant tal. Dessa förhållanden har fått utöva ett betydande inflytande på mitt val av teoretiska utgångspunkter och analysverktyg.

Eftersom jag använder samtalsanalytiska verktyg för att studera det inspelade materialet innehåller detta kapitel en kort beskrivning av *samtalsanalys* (avsnitt 2.1). I anslutning till samtalsanalysen presenterar jag även *dialogisk teori* (avsnitt 2.1), som dels har flera beröringspunkter med samtalsanalysen och dels ligger till grund för den ena av de två analysmodeller som används i den här studien. Vidare ges en kortfattad översikt över aktuell forskning inom den del av översättningsforskningen som behandlar tolkning, nämligen *konferenstolkning* (2.2) och *dialog-tolkning* (2.3). Eftersom den centrala frågan i min studie berör närvaron respektive frånvaron av manuskript i en tolkningssituation, och därmed huruvida det som tolkas är uppläst text respektive spontant tal, har jag i dessa avsnitt valt att betona *textperspektivet* för konferenstolkning – där tolkning av uppläst text är vanligt förekommande – och *samtalsperspektivet* för dialogtolkning.

Därefter följer en översikt över verk som behandlar *rollspel*, vilket ju även föreliggande arbete gör. Eftersom de olika rollspelen i min studie har genomförts i testnings-, utbildnings- och forskningssyfte går jag igenom några arbeten som behandlar rollspel för testning (2.4.1), utbildning (2.4.2) och forskning (2.4.3). Avsnittet efter detta behandlar olika drag som kan sägas vara utmärkande för *talspråk* respektive *skriftspråk* (2.5) på svenska och ryska. Eftersom närvaron av ett manuskript i ett rollspel innebär att ett stort antal yttranden utgörs av uppläst skrift (och inte av spontant tal) finns det anledning att uppmärksamma verk som studerar skillnader mellan tal och

skrift. I avsnitt 2.5.1 behandlas *reparationer* (rättelser) i tal, eftersom just skillnader gällande reparationer mellan olika slags rollspel är centrala i min studie. Och eftersom icke-verbal kommunikation – t.ex. blickar, gester – också uppmärksammas i mina analyser av de inspelade samtalen, behandlar jag dessa i avsnitt 2.5.2.

Därpå följer en kort översikt som gäller *institutionella samtal* (2.6), vilket görs på grund av att ett flertal av rollspelen föreställer sådana samtal. Avslutningsvis presenterar jag de två analysmodellerna närmare (2.7 och 2.8).

2.1 Samtalsanalys och dialogisk teori

Samtalsanalys utgår från empiriskt material vilket utgörs av inspelningar av autentiska samtalssituationer, och inte från t.ex. konstruerade, teoretiska exempel (Norrby 2004). Talspråket står i fokus och analyseras med den utgångspunkten att *allt* som sägs är av betydelse i samtalet. Ingenting avfärdas a priori som ”felaktigt” eller ”oväsentligt”. Det talade språket analyseras som sådant; det ses inte som någon mer eller mindre lyckad variant av skriftspråket. Stor hänsyn tas till prosodiska element som intonation och emfatiskt tryck, liksom till icke-verbal kommunikation som gester eller skratt. Särskild uppmärksamhet ägnas också åt *turtagningen*, alltså hur respektive talare tar eller får ordet i samtal (Sacks m.fl. 1974). Samtidigt som det är *tal* och *talspråk* som står i centrum för samtalsanalysen, sker en stor del av analysen i denna tradition alltid utifrån en skriftlig transkription av det analyserade samtalet, som forskaren gör enligt varierande principer (Ochs 1979; Linell 1994). Att transkribera det muntliga materialet till skriftlig form anses essentiellt, eftersom

> речь, зафиксированная только в форме звука, слишком многоаспектна, чтобы человеческий взгляд и сознание могли одновременно удержать какой-то её значимый фрагмент. Поэтому едва ли не первой задачей при анализе устной речи становится создание дискурсивной транскрипции – принципов переложения звукового потока в письменную форму.
>
> (tal som noterats enbart i form av ljud är alltför mångfasetterat för att en människa ska kunna samtidigt uppfatta något betydande fragment av talet och hålla kvar det i medvetandet. Därför är det nära nog uppgift nummer ett vid analys av muntligt tal att skapa en diskurstranskription med principer för hur ljudflödet ska överföras till skriftlig form.) (Korotaev m.fl. 2007, 14; övers. M.D.)

Wadensjö (1998a) analyserar inspelade och transkriberade tolkmedierade samtal utifrån två delvis motsatta synsätt: *tal som text* respektive *tal som agerande*. Mycket förenklat kan man säga att modellen *tal som text*

koncentrerar sig på ett kontextoberoende *innehåll* i tolkens återgivningar och jämför dem med innehållet i tolkanvändarnas föregående yttranden; modellen *tal som agerande* å sin sida tar i stället fasta på meningsskapande i kontext och fokuserar på vilken *funktion* de olika deltagarnas bidrag till samtalet har i de konkreta sekvenserna av ett givet samtal. Dessa båda modeller, ehuru inbördes starkt skiljaktiga, kan sägas komplettera varandra i beskrivningen av de tolkade samtalen och kommer att användas även av mig i analyserna av det empiriska underlaget.

Den senare av de två modellerna, *tal som agerande*, bygger på *dialogisk teori* (t.ex. Bachtin 1986, 279–325), som fått en ingående och sammanhållen beskrivning av Linell (2009). I dialogisk teori ses *talet*, inte skriften, som det primära i språklig verksamhet. Teorin tar fasta på språkligt agerande i konkreta, autentiska samtal. Rollerna i samtalet som ”talare” och ”lyssnare” växlar hela tiden och överlappar varandra. Den som för tillfället är ”talare” anpassar sitt yttrande efter den som för ögonblicket är ”lyssnare”, respektive efter vilket svar som ”talaren” förväntar sig av ”lyssnaren”. Dessutom är ”talaren” samtidigt ”lyssnare” till exempelvis uppbackningar och kommentarer från den eller dem som lyssnar. I sitt tal kan man markera sig själv som mer eller mindre ansvarig för det man säger. Ord och uttryck har inga fasta, kontextoberoende betydelser; i stället begränsas de möjliga betydelserna av ordens och uttryckens *meningspotential*, så att betydelsen av de ord och uttryck som används i ett givet samtal skapas av de samtalande tillsammans i den konkreta situationen. Enligt dialogisk teori säger alltså meningspotentialen hos orden och uttrycken inte primärt vad de *betyder*, utan begränsar endast området för vad de *kan* betyda. Vad de i realiteten får för mening beror enligt den dialogiska teorin på en rad faktorer, förenklat följande: *vem* som säger vad *till vem* i *vilken* situation, hur det är *avsett* att uppfattas och hur det *uppfattas*.

2.2 Konferenstolkning: textperspektivet

Konferenstolkning kan definieras som ”den tolkning som sker vid internationella sammankomster, t.ex. i EU-parlamentet, vid FN:s generalförsamling och under vetenskapliga kongresser” (Wadensjö 2013, 77). Vanligt är att talet har karaktär av skriftspråk mer än av talspråk (ibid.) – det senare utgör en viktig anknytning till min studie eftersom en stor del av de analyserade rollspelen bygger på skrivna manuskript.

Moser-Mercer (1994, 17–20) noterar två skilda riktningar inom forskningen om konferenstolkning: en kvalitativ, som innehåller övergripande men svårverifierbara teorier, och en kvantitativ, naturvetenskapligt präglad, med ambitionen att verifiera de hypoteser som läggs fram. Hon anger Seleskovitch och Lederer som representanter för den första riktningen och bl.a. Gerver, Gran och Fabbró som företrädare för den andra. Enligt hennes

uppfattning kommer även riktning nummer två med tiden att få fram en övergripande, men prövad och därför mer hållbar, teori om tolkning.

Seleskovitch och Lederer (1984, 15–18) framhåller kontextens betydelse för att en skriven formulering ska få mening. Mångtydighet kopplas av författarna samman med lösryckta satser, medan motsvarande satser i ett textmässigt sammanhang sägs bli helt entydiga. På motsvarande sätt har enligt författarna lösryckta ord på engelska ett antal potentiella motsvarigheter på franska, medan samma engelska ord i ett specifikt sammanhang motsvaras av bestämda franska uttryck (ibid., 125–126). Seleskovitch (1968, 59–67) beskriver hur ett yttrande, eller ett helt tal, förmedlar ett *budskap* (franska: *message*) som blir tydligt för den som förstår såväl det textmässiga sammanhanget som den övriga kontext i vilken det framförs.

I avsnitt 3.8.1.1 för jag ett resonemang som kopplar ihop användningen av så kallade meningsbärande element i bedömning av tolkning med Seleskovitchs teori om budskap. Ett problem med att se yttranden som förmedlare av budskap är att även om denna syn kan vara lätt att ta till sig intuitivt är den svår att belägga, som Moser-Mercer anger (se andra stycket i detta avsnitt). Ett annat problem är att den inte verkar ta hänsyn till att ett och samma yttrande kan uppfattas på olika sätt av olika människor. Seleskovitch tycks inte alls anse att yttranden skulle kunna uppfattas som mångtydiga även i ett givet och tydligt sammanhang.

Gile (1994, 46–47) diskuterar hur man på ett kvantitativt, icke-intuitivt sätt ska kunna kvalitetsbedöma tolkning. Han pekar på de svårigheter som ligger i att räkna antalet fel i tolkningen: eftersom olika forskare har olika uppfattning om *vad* som utgör ett fel tenderar denna sorts bedömning att bli alltför subjektiv. Han föreslår intervjuer med tolkanvändare, eller att dessa fyller i enkäter som forskaren tagit fram, som ett mer vetenskapligt tillvägagångssätt i kvalitetsbedömning av tolkning. Noteras kan att vissa ansatser att agera utifrån Giles förslag görs i Kammarkollegiets auktorisationsprov på så sätt att de båda tolkanvändarna efter genomfört rollspel får uttala sig om hur det kändes att bli tolkad av den testade tolken (jfr avsnitt 3.8.1).

Kvalitet på tolkningen står i fokus även hos Dam (2004), som utifrån ett material grundat på transkription av konsekutiv tolkning i en simulerad konferens undersöker ett möjligt samband mellan utseendet på tolkens anteckningar och exaktheten (engelska: *accuracy*) i tolkningen. Författaren ser exakthet i måltexten (den transkriberade tolkningen) jämförd med källtexten (ett transkriberat tal) som en indikation på kvalitet hos tolkningen; hon jämför hur olika parametrar i tolkens anteckningar tycks ha samband med exaktheten i den levererade tolkningen. Hos Dam är textperspektivet särskilt tydligt genom att hon jämför tre texter: det transkriberade talet, den transkriberade tolkningen och de nedskrivna anteckningarna. Liksom hos Seleskovitch (1968, 59–67) avgör forskaren som utomstående bedömare vad original och tolkning betyder och hur väl tolkningen motsvarar originalet.

Pöchhacker (1992, 213) anknyter däremot till Vermeers *skopos*-teori om översättning och tolkning, som i korthet tar fasta på *måltextens* – den levererade översättningens eller tolkningens – funktion för sin mottagare. Kvalitetsbedömning görs i två steg: först av måltextens funktionalitet för dess mottagare, och därefter av måltextens ekvivalens med källtexten. Pöchhacker problematiserar *situationen* i vilken en tolkning sker (ibid., 216):

> Perhaps the most important level of analysis is that of the actual communication situation. The situation is a constellation at a given time and place involving text producers (speakers, interpreters) and listeners (in the source and target languages).

Nyckelfaktorer för att analysera tolkningssituationen är tolkens perspektiv på den interaktion som pågår, och hur tolken uppfattar källtexten i den givna situationen (ibid., 217). Också hos Pöchhacker dominerar textperspektivet, med en envägskommunikation i två steg där en talare och en tolk producerar varsin text och en lyssnare tar till sig tolkens måltext. Liksom hos Seleskovitch har kontexten stor betydelse för tolkens förståelse av originalet, men Pöchhacker är mer mottagarorienterad (lyssnarorienterad) i sin analys av kvalitetsbedömningen. Man kan säga att även detta perspektiv i någon mån avspeglas i Kammarkollegiets bedömningskriterier (se 3.8.1), men på ett mycket allmänt plan, genom att tolkens sätt att tala på respektive språk ska bedömas såsom icke störande för en (odefinierad) modersmålstalare.

Tiselius (2013, 49–50) använder sig också av en tvådelad modell för kvalitetsbedömning av tolkning: först måltextens begriplighet, därefter informationsöverföringen från källtext till måltext. Det som på detta sätt granskas är textbearbetade transkriptioner av originalyttranden och tolkningar, uppdelade i kortare enheter (ibid., 71). Därmed blir hos Tiselius frågan om måltextens begriplighet mer allmän än hos Pöchhacker. Samtidigt problematiserar Tiselius – till skillnad från tidigare nämnda författare – även frågan om *vem* som ska bedöma tolkningen. Hon finner att olika bedömare kan uppvisa olika grader av subjektivitet. Denna problematik knyter jag an till i slutavsnittet (8.7.4) med förslag på fortsatta studier avseende utbildning av tolkbedömare.

Eftersom mitt arbete till stor del behandlar reparationer (se avsnitt 2.5.1) tar jag här upp två verk som också gör detta. Petite (2005) har studerat inspelat material från olika konferenstolkningar med avseende på tolkens självreparationer. Utgående från Levelts (1983; 1989) klassificering av reparationer drar hon slutsatser om hur tolken tänker och varför tolken rättar sig själv i de olika exemplen. Analysen görs därvid uteslutande med stöd av *författarens* uppfattning om vad de analyserade texterna och tolkningarna betyder.

Simultantolkars återgivning av improviserat tal och hur tolkarna återger ”felsägningar” och reparationer från primära parters sida behandlas av van

Besien & Meuleman (2004). De finner att tolkarna tenderar att i sina återgivningar korrigera uppfattade felsägningar. När en primär part rättar sig själv tenderar tolkarna att enbart återge rättelsen och utesluta det som rättats (motsvarande iakttagelse nämns också i avsnitt 2.9, exempel 1).

2.3 Dialogtolkning: samtalsperspektivet

En definition på dialogtolkning är som följer (Wadensjö 2013, 70):

> *Dialogtolkning* inbegriper tolkning i alla *samtalsliknande* situationer, alltså tolkning i både institutionella miljöer, som rättsväsendet, sjuk- och hälsovården, den sociala omsorgens organisationer (som alltså brukar sammanfattas som kontakttolkning) och tolkning inom affärslivet, diplomatin, liksom i militära sammanhang och mediesammanhang.

Som framgår av denna beskrivning är *kontakttolkning* att se som en del av det vidare begreppet dialogtolkning. Samtliga rollspel som ingår i föreliggande arbete föreställer på så sätt situationer där dialogtolkning pågår.

Englund Dimitrova (1991, 19) utgår från inspelade och transkriberade samtal på en vårdcentral mellan läkare och patient, som genomförts genom tolk, och analyserar dessa med fokus på turtagning och *återkoppling*, hur man i samtalen visar att man lyssnar och förstår vad talaren säger. Hon finner att tolken är en av de inblandade parterna i nästan alla talarväxlingar (ibid., 61) och att återkoppling sker dels direkt mellan läkare och patient, dels genom att tolken ger återkoppling till någon av parterna (ibid., 72). Samtalsperspektivet är här tydligt om man jämför med de textinriktade arbetena i föregående avsnitt, där interaktionella frågor som när någon får ordet eller säger t.ex. *mhm* inte uppfattas som centrala. I mitt arbete är sidosekvenser gällande tolkrelaterade turtagningsfrågor (se avsnitt 4 och 4.1) det som jämte reparationer jämförs mellan olika slags rollspel.

Wadensjö (1998b, 145–151) framhåller tolkens dubbla funktion som dels översättare, dels samordnare av samtalet. Hon noterar vidare att tolken såväl talar som lyssnar å någon annans vägnar, och att det i en dialog är en ständigt pågående uppgift för tolken att avgöra till vem eller vilka som yttrandena i samtalet riktar sig (Wadensjö 1998a, 77–78). Som närmare beskrivs under avsnitt 2.7 anknyter hon till Goffmans teori om *participation status* (Goffman 1981, 226) genom att identifiera olika slag av *talarskap* i samtal, och kompletterar dessa med motsvarande *lyssnarskap* (Wadensjö 1998a, 79–80).

Tolkens funktion som samordnare av det tolkade samtalet hänger förstås ihop med att tolken regelbundet tar ordet för att tolka. Huruvida några skillnader i denna tolkrelaterade turtagning kan noteras i olika slags rollspel analyseras i avsnitt 5.1, 6.1 och 7.1.

Roy (2000, 10) beskriver den tolkmedierade samtalssituationen som en komplex, ömsesidig och meningsskapande verksamhet i vilken såväl primära parter som tolk tar aktiv del:

> When people engage in interpreter-mediated interaction, they see themselves as doing things, such as asking for information, explaining, making a request, arguing, and so on. As participants talk back and forth, the meaning they assign to various words and phrases becomes something they compose together, and all participants work to make sense of the talk. Words and utterances have meanings and functions within layers of context, layers that are particular to the individual situation and to generalizable, recurring situations. What participants say and mean can be understood only when considered as part of a reciprocal process among the individuals present.

Roys ovan citerade beskrivning befinner sig som synes långt från tanken om att tolken förmedlar entydiga budskap eller att en utomstående bedömare ensam kan avgöra betydelsen i de olika yttrandena (se avsnitt 2.2). Det är tydligt att Roy anlägger ett interaktionellt perspektiv och beskriver ett tolkat samtal med flera aktiva deltagare, snarare än t.ex. en konferenssituation med tolkning av ett uppläst anförande. Hennes uppfattning om gemensamt meningsskapande i kontext stämmer överens med analysmodellen tal som agerande på så sätt att den tar hänsyn till varje deltagares uppfattning om yttrandenas betydelse i samtalet.

Nilsen (2005) anlägger både ett kvalitets- och ett rättssäkerhetsperspektiv i sin analys av en tolkad domstolsförhandling. Hon analyserar bland annat turtagning och tolkens talarskap (ibid., 192–193) enligt Wadensjös modell och hävdar att en okvalificerad tolks arbete kan få negativa konsekvenser för en tilltalad (åtalad) i en domstol när det gäller att ge utrymme för rimligt tvivel eller peka på förmildrande omständigheter (ibid., 205). Här ser man alltså ett exempel på att frågan om tolkningens kvalitet kan stå i fokus även i ett arbete om dialogtolkning. Författaren analyserar tolkningen i den aktuella rättsförhandlingen med utgångspunkt bland annat i hur de andra medverkande i domstolen reagerar på tolkningen eller i övrigt agerar gentemot tolken. Hon framhåller det svenska systemet för auktorisation av tolkar som ett gott exempel på hur samhället kan kvalitetssäkra sina tolkars arbete (ibid., 201).

Angelelli (2011) analyserar några tolkade läkare-patientsamtal och finner åtskilliga exempel på att tolken gör mycket som strider mot vad hon enligt gällande norm förväntas göra, t.ex. anpassar sig efter instruktioner från läkaren och själv frågar ut patienten. Detta sätter Angelelli i relation till turtagningen som tolken enligt tidigare forskning har stort inflytande på, något som ger utrymme för tolken att agera utanför det prototypiska tolkmedierade samtalet (ibid., 243–244). Hon hävdar att dessa *de facto* förekommande avvikelser från normen är väl värda att noteras vid beskriv-

ningar av hur tolkade samtal kan gestalta sig, en iakttagelse som åtminstone delvis anknyter till diskussionen om testers autenticitet i avsnitt 2.4.1.

2.4 Perspektiv på rollspel

Här följer några exempel på framställningar som behandlar rollspel där syftet är testning, utbildning eller forskning. Fokus i översikten jag presenterar här nedan ligger i första hand på behandling av rollspelsanvändning i dessa syften inom språk och kommunikation.

2.4.1 Rollspel i testning

McNamara (2000, 84–85) pekar på svårigheten att i ett arrangerat samtal, avsett som språktest, urskilja och bedöma endast *en* individs (den testades) bidrag, med tanke på att samtal alltid är ett interagerande *mellan* individer:

> It seems that success or failure is a joint achievement: the communication is a co-construction. In assessment, should we not then take the interlocutor into account in our predictions of successful communication? But how can that be done? And how can this be made to fit the institutional need for a score about individual candidates on their own, not about individuals and their interlocutors?

Dilemmat blir alltså särskilt påtagligt när man tar i beaktande att tester avsedda att mäta *färdighet* (på engelska *proficiency*) har utvecklats utifrån ett behov att kunna förutsäga en persons möjligheter till *framtida* insatser i ett professionellt sammanhang (ibid., 6). Om nu dessa tänkta, framtida insatser beror minst lika mycket på kommande motparter och situationer som på den testade, är det inte lätt att avgöra hur en bedömning ska utformas.

> Instead of the individual carrying a measurable proficiency round in his or her head, we have a multiplicity of selves in interaction in a multiplicity of interactional contexts. How can measurement do justice to this? (Ibid., 85)

Det finns inga enkla lösningar på det här problemet, menar McNamara. Han anser det emellertid angeläget för den som utformar och genomför språktester att vara medveten om de fortlöpande insikter som kommunikationsteorierna ger, eftersom ”a language test is only as good as the theory of language on which it is based” (ibid., 86).

Wadensjö & Skaaden (2014) uppmärksammar bland annat svårigheterna med att framställa språkfärdighetstester för språk med en låg grad av standardisering eller med olika, samtidigt gällande standarder. De resonerar kring framställning och genomförande av färdighetstester för tolkar, där två

språk är inblandade och åtminstone det ena språket mycket väl kan vara ett språk av just nämnd typ. Vilka krav behöver ställas på bedömarna, frågar sig författarna (ibid., 24). Wadensjö återkommer till frågan om bedömare vid tolktester i en annan artikel, där hon noterar att interaktion sker inte bara mellan den testade tolken och de primära parterna i rollspelet, utan även mellan tolk och bedömare (Wadensjö 2014, 446–447).

Skillnaden mellan icke manuskriptbundna intervjuer och rollspel med rollkort i språkliga färdighetstester analyseras av Kormos (1999), som med samtalsanalytiska metoder jämför interaktionen mellan examinator och den testade i dessa två typer av samtal. Hon finner att de får en mer jämställd status i rollspelet än i intervjun med avseende på vem som startar och avslutar samtalet, introducerar nya ämnen m.m. Därmed ger rollspel en mer heltäckande bild än intervjun av den testades förmåga att samtala på ett främmande språk, menar hon. Nakatsuhara (2011) undersöker effekterna på bl.a. turtagning när deltagarantalet i ett språkligt färdighetstest i form av ett samtal varierar mellan tre och fyra. Såväl Kormos som Nakatsuhara analyserar alltså interaktionsskillnader som kan hänföras till rollspelens upplägg, liksom jag gör i detta arbete, och finner att skillnader kan påvisas.

Svårigheten att göra ett språkligt färdighetstest så likt en autentisk samtalssituation som möjligt diskuteras av Sawyer (2004). Han pekar på att man kan se en motsättning mellan ett tests *autenticitet*, likhet med en verklig samtalssituation, och behovet att *standardisera* tester för att de ska vara så objektiva som möjligt. Lösningen ligger i en noggrann analys och beskrivning av bl.a. hur ett test genomförs, vilka kriterier som bedöms och vilken typ av respons man önskar sig från den som testas, anser han (ibid., 121–125). Dilemmat att ett test bör vara lika för alla som testas, samtidigt som det bör vara så likt en autentisk situation som möjligt, återkommer i avsnitt 3.8.1 liksom i diskussionen om bedömning av rollspel i avsnitt 8.5.

Salaets & Vermeerbergen (2011, 155) framhåller att bedömning av tolkars prestation i tester traditionellt grundar sig på teori om konferenstolkning, där tolken ses som ett neutralt medium (Jacobson & Angelelli 2009, 3, citerade i Salaets & Vermeerbergen 2011, 155). Detta är emellertid inte tillämpbart på kontakttolkning, anser Salaets & Vermeerbergen, eftersom tolkens agerande i samtal till stor del kräver andra färdigheter än vad som är fallet i konferenstolkningen. Deras iakttagelse stämmer med mitt resonemang i t.ex. avsnitt 3.8.1, där jag kopplar en i svenska tolkningstester frekvent använd bedömningsgrund till Seleskovitchs teori om budskap, som kommer just från området konferenstolkning. Salaets & Vermeerbergen pekar på komplexiteten i att ta fram relevanta tester för examination av elever som genomgått utbildning till kontakttolk. De förordar ett system med ”portfolio”, vilket som komplement till slutexamen bland annat inkluderar att eleverna testar varandra och bedömer sig själva under utbildningens gång. Vonk (2001) beskriver uppläggningen av rollspel för ackreditering av kontakttolkar i Nederländerna och pekar på problemet att en deltagare i

rollspelet samtidigt kan vara både primär part och bedömare av tolkens prestation (precis som i Sverige; se avsnitt 3.5.1).[1] I Nederländerna har man löst detta genom att bedömningen inte sker under pågående rollspel utan efteråt, när bedömarna ser en videoinspelning av rollspelet. Motsvarande problem har i Norge hanterats genom att de primära parterna i rollspelet inte deltar i bedömningen av tolkarna (Mortensen 1998, 9).

Det framgår att man i Norge, liksom i Sverige, har använt sig av slutna rollspel i de muntliga auktorisationsproven för tolkar (ibid., 11). Förutom rollspel med färdigskrivna dialoger ingår dessutom tolkning av – likaså färdigskrivna – monologer i de norska auktorisationsproven. Meningen med att använda monologer är att kontrollera att tolken kan återge längre passager utan att avbryta (Mortensen 2001, 4). Vid de examinationer av kontakttolkar i Belgien som Salaets & Vermeerbergen (2011, 159–161) beskriver används också slutna rollspel eller nedladdade tal från Internet.

Vermeiren m.fl. (2009, 311–312) beskriver de likaledes manuskriptbundna rollspel som används vid ackreditering av kontakttolkar i Belgien. För att få dessa så verklighetstrogna som möjligt baseras manuskripten på transkriptioner av autentiska samtal från t.ex. läkarbesök; en bearbetning av texterna för att de ska passa testets syften görs dock. De primära parterna i rollspelet instrueras att hålla sig till manuskriptet så noga som möjligt men med viss flexibilitet (ibid., 312):

> However, they should do this in a natural and spontaneous way so as to simulate the circumstances of a real conversation as much as possible. This also entails that the role play actors have to improvise when an interpreter commits a translation error […]

Användning av manuskript i rollspel som föreställer ett tolkat samtal är en fråga som inte synes ha problematiserats i någon större utsträckning. Inom ramen för det EU-finansierade Qualitas-projektet om rättstolkning konstaterar dock Deemter m.fl. (2014, 29–30) att en strikt manuskriptanvändning i tester gör proven lika för alla samtidigt som deras likhet med autentiska samtal minskar. Ortega m.fl. (2014) noterar i samma volym möjligheten och förekomsten i flera länder av att man använder inspelningar i stället för närvarande primära parter för att simulera samtal vid testning av rättstolkar.

Som framgår av hänvisningarna till Kormos 1999 i detta avsnitt och till Kasper 2000 i avsnitt 2.4.3 har åtskilliga iakttagelser gjorts av hur närvaron respektive frånvaron av manuskript påverkar interaktionen mellan deltagarna i ett rollspel i och för sig. I min avhandling analyseras närmare hur denna skillnad i upplägg påverkar just det tolkmedierade samtalet när detta genomförs som rollspel.

[1] Ett likartat problem med dubbla funktioner i rollspel uppmärksammas av Linell & Persson Thunqvist (2003, 429).

2.4.2 Rollspel i utbildning

Crookall och Saunders (1989, 16) hävdar att alla rollspel utgör någon typ av *simulering*. Simulering är således här ett vidare begrepp än rollspel. Fokus i deras framställning ligger på att göra simulering till ett enhetligt forskningsfält och på att visa hur många band och hur mycket ömsesidigt beroende som finns mellan *simulering* och *kommunikation*. I en editerad volym har de samlat artiklar som alla behandlar simulering – inklusive rollspel – som metod i inlärning av främmande språk. Utvecklingen av undervisningsmetodik i främmande språk kopplas till nutidens behov av direkt kommunikation världen över, ett behov som gjort det naturligt att inkludera interaktiv träning i kommunikativa färdigheter i språkutbildningen. Detta ställer redaktörerna i motsats till den användning av språkutbildningen för allmän träning av hjärnan, som dominerade under 1800-talet och första hälften av 1900-talet. I sammanhanget framhålls fördelarna med simulering jämfört med traditionella grammatikgenomgångar och översättning av konstruerade exempelmeningar, genom att simuleringar tränar kommunikationssituationer som eleven efter utbildningen kommer att hamna i. På så sätt underlättas elevens möjligheter att hantera språket i autentiska sammanhang efter avslutad språkkurs. Med simulering avses här allt från att spela Alfapet på det främmande språket, eller agera gäst och hotellreceptionist i en incheckningssituation, till att ha månadslånga övningar kallade *network gaming*, där universitet från olika länder deltar och där man simulerar internationella förhandlingar. Författarna understryker alltså rollspelets – simuleringens – likhet med en autentisk situation som särskilt väsentlig.

Bygate (1987, 116), även han språkpedagog, pekar på olika sätt att lägga upp ett rollspel, något som ju står i fokus även i mitt arbete. Bygate använder termen *role play* endast för icke manuskriptbundna dialoger, där dock någon typ av bakgrundsinformation eller instruktioner i form av nedskrivna samtalsuppgifter kan förekomma: ”unscripted (but possibly cued) dialogue in which the students are given roles to enact”. Han anger olika möjligheter att lägga upp rollspel i utbildningssyfte, allt från att förse deltagarna med noggranna instruktioner yttrande för yttrande på individuella rollkort, till att varje deltagare enbart får veta målet med samtalet och i övrigt bestämmer själv vad som sägs. Han nämner också kombinationer av dessa uppläggningar, liksom möjligheten att deltagarna improviserar fritt (ibid., 69).

De båda nyssnämnda verken behandlar rollspel i språkutbildning allmänt. Metzger (1999) analyserar rollspel i utbildning av tolkar, nämligen mellan amerikanskt teckenspråk (ASL) och engelska. Hon jämför inspelningar av rollspel i en utbildningssituation, föreställande ett läkar-patientsamtal, med några inspelade autentiska tolkade samtal av motsvarande slag. Hon finner bland annat att olika saker tycks stå i fokus för deltagarna i rollspelet jämfört med det autentiska läkarbesöket: i utbildningsrollspelet orienterar sig deltagarna i första hand mot tolkningen, medan det är läkarundersökningen som

tilldrar sig mest uppmärksamhet i det autentiska samtalet. I ett annat arbete av samma författare (Metzger 2000) hävdar hon att rollspel i teckentolkutbildningar bör användas för att i första hand öva *interaktion* snarare än terminologi och dylikt.

Niemants (2013) analyserar också tolkade läkar-patientsamtal, där språken är italienska och franska. Även hon gör en jämförelse mellan rollspel, använda i utbildning och examination av dialogtolkar, och autentiska samtal av liknande slag. Fokus ligger på rollspelens relevans för studentens framtida arbete som tolk, varvid författaren jämför hur engagerade samtalsparterna förefaller vara i rollspelen jämfört med de autentiska samtalen. Hon finner att engagemanget är större från alla parter i de autentiska läkar-patientsamtalen och förklarar det med att helt andra saker står på spel i dessa jämfört med rollspelen. För att göra användning av rollspel i utbildning till en mer effektiv metod föreslår Niemants bland annat att situationerna i rollspelen iscensätts så realistiskt som möjligt och att de studerande ges möjlighet att reflektera över kommunikationsfrågor under den pågående utbildningen (ibid., 317–318).

Såväl Metzger som Niemants kommer på så sätt fram till att det inte räcker med att ett rollspel innehåller liknande yttranden som ett autentiskt samtal gör, för att rollspelet ska bli effektivt i en utbildningssituation. Lika viktigt är, menar de, *hur* dessa yttranden fälls och *varför*.

2.4.3 Rollspel i forskning

Kasper (2000, 320–325) beskriver olika typer av arrangerade samtalssituationer, som forskare initierar för att få fram språkliga och kommunikativa data. Hon skiljer därvid mellan *rollspel*, där deltagarna kan spela rollen av *någon annan*, och *elicited conversations* (ungefär 'arrangerade samtal'), där deltagarna alltid spelar *sig själva* i någon arrangerad situation. Den sistnämnda typen delar hon i sin tur in i *samtalsuppgifter* (*conversation tasks*), där deltagarna får i uppgift att på jämställd basis samtala om något av forskaren givet ämne, och *sociolingvistisk intervju* (*sociolinguistic interview*), där samtalssituationen är asymmetrisk på så sätt att den ena parten intervjuar den andra.

Kasper & Dahl (1991) skiljer mellan å ena sidan *slutna rollspel* och å andra sidan *öppna rollspel* på följande sätt. *Slutna* rollspel innehåller ingen egentlig interaktion mellan deltagarna; i stället får den ena deltagaren lämna responser på den andra deltagarens i förväg fastställda repliker. *Öppna* rollspel innehåller en högre grad av självständigt agerande från deltagarnas sida, och interagerande dem emellan, inom spelets ramar. Kasper (2000, 323–324) noterar att ett öppet rollspel därmed, till skillnad från ett slutet, kan förväntas bestå i ett mer komplext samtal som innehåller olika faser, interagerande kring turtagning (se inledningen till detta kapitel) etc. Som nämnts

tidigare (avsnitt 1.2) fokuserar mitt arbete på att påvisa skillnader mellan öppna och slutna rollspel bland annat vad avser just turtagningen.

Schegloff (1992, 113–116) påtalar att interaktion i arrangerade laboratorie- eller experimentsituationer kan se mycket olika ut, vilket har betydelse för tolkningen av de data som forskaren får fram. Som exempel anför han Levelts studie om självreparation (nämnd även i avsnitt 2.2), där olika talare i en arrangerad situation beskriver tecknade figurer (Levelt 1983). Eftersom varje samtal är en monolog och inga andra talare får delta, finner Schegloff att resultaten av undersökningen inte äger relevans för kunskapen om självreparation i dialog. Detta jämför han med två andra studier där samtal arrangerats i forskningssyfte med flera talare i varje samtal, varvid t.ex. självreparation mycket väl kan studeras precis som i naturligt förekommande interaktion.

Linell & Persson Thunqvist (2003) problematiserar bland annat begreppet *frame* (Goffman 1974), på svenska kallat *samtalsram* (Norrby 2004, 55), i en analys av inspelade rollspel upplagda som anställningsintervjuer i ett projekt för arbetslösa ungdomar. Med samtalsram avses den ”bakgrund eller inramning samtalsdeltagarna behöver för att förstå hur ett samtalsbidrag ska uppfattas” (ibid.). Linell & Persson Thunqvist noterar hur ramarna för ett pågående rollspel kan tyckas växla, när t.ex. en och samma person samtidigt är deltagare i rollspelet och instruktör till en annan rollspelsdeltagare, och gör explicita hänvisningar till dessa olika egenskaper under pågående rollspel. Utgående från den noterade komplexiteten i dessa arrangerade samtal förespråkar Linell & Persson Thunqvist (2003, 431–432) ett dynamiskt synsätt på begreppen *samtalsram* och *samtalskontext*.

2.5 Konventioner i talspråk respektive skriftspråk

I de slutna rollspel som analyseras i mitt arbete utgörs stora delar av de primära parternas yttranden av uppläst skrift, till skillnad från de öppna rollspelen som i stort sett uteslutande består av spontant tal. Detta avsnitt tar först upp några verk som behandlar svenskt och ryskt talspråk liksom skillnader mellan talspråk och (uppläst) skriftspråk. Därefter diskuteras ett par arbeten som belyser svårigheterna för en tolk att återge uppläst skrift respektive improviserat tal. I två separata avsnitt därpå behandlas reparationer och icke-verbal kommunikation.

Lindström (2008, 40) gör en översikt över svenskt samtalsspråk med huvudfokus på syntax, varvid ”syntaxens huvudsakliga objekt anses vara mönster för ord- och frasfogning”. Alla exempel hos Lindström är hämtade ur autentiska samtal och presenteras alltid i en kontext, eftersom ”deras form och funktion bara kan förstås när de placeras i en sekvens i den pågående interaktionen” (ibid.). Den teoretiska utgångspunkten är samtalsanalys och interaktionell lingvistik, varför stort utrymme ges såväl åt *diskursmarkörer*

(samtalsreglerande signaler eller modifieringar av yttranden, t.ex. *hördu*, *va*, *ja menar*, *liksom*) som åt turtagning och hur denna regleras i spontana samtal.

Zemskaja m.fl. presenterar en omfattande kartläggning av ryskt *ledigt samtalsspråk* (Zemskaja 1973 och 1983; Zemskaja m.fl. 1981). Deras uppläggning är traditionellt lingvistisk med indelning i fonetik, morfologi, lexikologi och syntax. Exemplen är hämtade från inspelningar eller nedteckningar av samtal med informanter, där i flera fall forskarna själva deltagit, och av samtal som forskarna avlyssnat på offentliga platser. Ambitionen här är att kartlägga, och till en del föreskriva, det lediga samtalsspråket som ett *enhetligt och avgränsat system*, alltså en infallsvinkel som i min framställning beskrivs som monologisk (se avsnitt 2.7). Informanterna är samtliga högutbildade storstadsbor. Jämförelser görs främst mellan ledigt samtalsspråk och *kodifierat standardspråk*, där det senare kan vara skriftligt *eller* muntligt språk använt i mer officiella sammanhang som föredrag, radio- och TV-program etc.

I de ovannämnda beskrivningarna av svenskt och ryskt samtalsspråk finns, trots de skilda infallsvinklarna, ett antal gemensamma drag som i det följande ska behandlas närmare.

Omstarter och reparationer. Lindström (2008, 146–175) betecknar det som ett typiskt drag för samtalsspråket att talaren söker efter ord (t.ex. med paus- eller tvekljud som *eh*, eller explicit som *va heter de*), påbörjar ett ord eller uttryck men avbryter sig och startar på nytt med en ny konstruktion, eller korrigerar något som talaren själv eller någon annan just sagt. Termen *reparation* för den sistnämnda företeelsen har myntats inom samtalsanalytisk tradition (på engelska *repair*, t.ex. Schegloff 2007, 100; reparationer behandlas närmare i avsnitt 2.5.1).

Zemskaja (1973, 30; 1983, 67–70) konstaterar också att det lediga samtalsspråket karaktäriseras bland annat av att den talande upprepar sig, avbryter sig, tvekar och söker efter ord. Hon förklarar detta med att det lediga samtalsspråket utgörs av spontant, oförberett tal, till skillnad från det kodifierade standardspråket i t.ex. ett föredrag där talaren har förberett vad som ska sägas och inte sällan skrivit ner det på förhand. Hon gör också den i sammanhanget inte ointressanta reflexionen att när omstarter, tvekan och reparationer återges i skrift t.ex. i dialogen i ett skönlitterärt verk får de ett expressivt innehåll som inte framkallas av motsvarande företeelse i det lediga samtalsspråket (Zemskaja 1973, 30–31).

Diskursmarkörer. Lindström (2008, 78–122) ägnar ett helt kapitel åt diskursmarkörer, definierade som ”ord och uttryck som fungerar som samtalsreglerande signaler eller som modifierande bestämningar till yttranden” och delar in dessa i olika kategorier. Exempel på ord som kan fungera som diskursmarkörer är *mm*, *aha*, *jaha*, *vetdu*, *jag menar*, *liksom*, *typ*. Hos Zemskaja (1983, 92–94) presenteras motsvarande uttryck i kapitlet om morfologi och benämns *релятивы* (*коммуникативы*) ʻrelativa (kommunikativa)

uttryck', t.ex. *да* 'ja', *конечно* 'visst', *ага* 'aha', respektive *неизменяемые служебные слова-частицы*, 'oböjliga hjälppartiklar' som *ведь* 'ju', *только* 'bara' och *вроде* 'liksom'. Zemskaja anger att dessa typer av ord och uttryck är särskilt typiska för det lediga samtalsspråket och mer frekventa där än i det – muntliga eller skriftliga – kodifierade standardspråket.

Prosodins betydelse. I och med att det talade språket har den mänskliga *rösten* som sitt medium förekommer de prosodiska företeelserna – intonation, ljudlängd, tryckaccent – just i det talade språket till skillnad från det skrivna. Både Lindström (2008, 74–77) och Zemskaja (1983, 21–29) noterar hur intonation, tryckaccent och pausering används i samtalsspråket för att framhålla vissa element i ett yttrande som särskilt viktiga, respektive för att särskilja olika syntaktiska delar av ett yttrande samt för att markera t.ex. huruvida man har talat färdigt eller inte. Inom samtalsforskningen är sådana prosodiska drag och deras funktion kända genom Gumperz (1982, 131) som *kontextualiseringssignaler* (*contextualization cues*). Zemskaja m.fl. (1981, 26) noterar också *röstkvalitetens* betydelse för hur ett yttrande kan uppfattas – om talaren låter glad eller ledsen, lugn eller orolig etc.

Situationsbundenhet. Lindström (2008, 36) skriver att samtal alltid är *situerade*, och att de yttranden som fälls i ett samtal därför alltid kan förstås som bundna till en situationskontext. För att förstå yttrandena behöver man vara insatt i den situation i vilken de produceras. Zemskaja m.fl. (1981, 191–227) noterar också situationens betydelse i samtal, främst ur den synvinkeln att mycket *kan lämnas outsagt* i en konkret situation, där deltagarna ändå förstår ytterst kortfattade eller icke-verbala hänvisningar till närvarande föremål eller människor (t.ex. med uttryck som *han*, *den där*, *härinne*, eller med gester och minspel).

Bruk av olika syntaktiska konstruktioner i tal- och skriftspråk. Lindström (2008, 13) konstaterar kortfattat att man i talspråket tenderar att i högre grad än i skriftspråket använda sig av *samordning av satser*, medan man i skriftspråk kan se en större användning av olika typer av *underordnade* satser. Zemskaja (1973, 163–168) noterar motsvarande företeelse i ryskt ledigt samtalsspråk, där man gärna låter en huvudsats följa på en annan, till skillnad från kodifierat standardspråk (skriftligt eller muntligt), där det är vanligare med olika bisats- eller gerundiekonstruktioner.

Skilda ordval. I en korpusbaserad undersökning noterar Allwood (1999) bl.a. att talspråk och skriftspråk uppvisar olika frekvens av ett stort antal angivna ord och ordkombinationer, samt att olika ordklasser dominerar i tal respektive skrift.

Utan att ha gjort någon systematisk jämförelse mellan textbaserade och spontana yttranden i det inspelade material som analyseras i mitt arbete, kan man ändå med utgångspunkt i de ovan anförda verken förvänta sig att finna vissa – möjligen betydande – skillnader dem emellan.

De i avsnitt 2.2 nämnda van Biesen & Meuleman (2004) inleder sin artikel med en översikt över andra artiklar som behandlar uppläst text

respektive improviserat tal ur simultantolkningssynpunkt, varvid fokus ligger på vilka svårigheter en tolk har att hantera vid återgivning av dessa båda typer av tal – en infallsvinkel som bör vara av intresse inte minst för den som genomför rollspel i syfte att testa eller utbilda tolkar. Författarna noterar med hänvisning till Kopczyński (1982) och Enkvist (1982) att det inte nödvändigtvis är fråga om ett antingen – eller: tal kan vara textbaserat, t.ex. utgå från ett stolpmanus, utan att för den skull utgöras av en strikt uppläsning. I inledningen kommer van Biesen & Meuleman fram till att det troligtvis är lättare att (simultan)tolka sådant tal som *inte* är uppläst text, utan i stället mer eller mindre spontant tal. Detta sägs bero på att tolkningen också utgörs av spontant tal (Kopczyński 1982), att talhastigheten blir lägre och informationsflödet långsammare i spontant tal genom dess karaktäristiska inslag av tvekpauser och reparationer, vilket förmodas underlätta tolkens förståelse (Déjean le Féal 1982) och att spontant tal är mer situationsbundet och därför lättare att förstå och därmed tolka (Seleskovitch 1982).

I mitt arbete står i och för sig inte graden av spontanitet i de primära parternas yttranden eller tolkens förmodade svårigheter i centrum. Även när de primära parterna använder manuskript, som i de slutna rollspelen, förekommer det yttranden som inte direkt går att uppfatta som en uppläsning av någon av manuskriptets repliker. Oavsett detta undersöker jag hur *närvaron* av ett skrivet manuskript påverkar interaktionen mellan deltagarna i de olika rollspelen.

2.5.1 Reparationer

Schegloff (2007, 100) framhåller att reparationer i samtal inte behöver gälla uppenbara felsägningar, och att vilken del som helst i ett yttrande kan uppfattas som problematisk av omgivningen beroende på tillfälligheter. Han definierar reparation som ”overt efforts to deal with trouble-sources or repairables – marked off as distinct within the ongoing talk” (ibid., 100–101).

Lindström (2008, 146–175) noterar att reparationer kan indelas i *självinitierade* och *annaninitierade* beroende på vem som markerar att en reparation behöver göras – den som uttalat det problematiska yttrandet (självinitierad reparation) eller den som varit lyssnare till yttrandet (annaninitierad reparation). Han poängterar också att den vanligaste reparationen är att en talare korrigerar sig själv, med en *självreparation*, och att det är mindre vanligt att en talare korrigerar något som en *annan* deltagare i samtalet yttrat. Detta senare slag av reparation benämner både Lindström (ibid.) och Norrby (2004, 137) med den engelska termen *other-repair*. Jag kommer i detta arbete att använda det svenska ordet *annanreparation* för detta slags reparation (se vidare avsnitt 2.8 samt kapitel 4). Bolden (2013, 319–320), som använder benämningen *other participants' involvement in repair*, hävdar å sin sida dels att det är betydligt vanligare än man hittills har förmodat att någon annan än den som fällt det problematiska yttrandet står för

reparationen, dels att förekomsten av annanreparationer är kopplad till bland annat vilka kunskaper deltagarna i ett samtal förväntas ha.

Jefferson (1987, 97–98) använder i motsvarande fall termen *correction* och skiljer mellan *embedded correction*, där samtalet fortgår utan sidosekvens trots att en talare har korrigerat en annan, och *exposed correction* där reparationen sker i en sidosekvens. Goodwin (1983, 657–659) finner att medan vuxna föredrar att korrigera varandra på ett överslätande (engelska: *mitigated*) sätt, tenderar barns korrigeringar av andra barns yttranden att bli mer uttalade och bryska (engelska: *aggravated*). Straniero Sergio (2012) noterar ett antal fall när en primär part reparerar ett yttrande av en tolk, och hur tolkens reaktion varierar beroende på *vilken* primär part som rättar.

Norrby (2004, 137–138) hävdar att annanreparationer förekommer mer sällan än självreparationer, vilket kan tyda på att annanreparationerna är *disprefererade* (oönskade) och att de förmodligen uppfattas som hotfulla. Levinson (1983, 341–342) poängterar också att de förekommer sällan i samtal och att man när de ändå används gärna mjukar upp dem med uttryck som *I think*.

2.5.2 Icke-verbal kommunikation

Englund Dimitrova (1991, 81–83) finner att en tolk uppfattar även de icke-verbala signalerna från parterna i samtalet och på olika sätt inkluderar delar av dem i sina återgivningar. Ett sätt att kompensera för bortfallet av information i tolkningen skulle kunna vara att tolken ännu mer strävar efter att med blickar och gester öka parternas möjligheter till förståelse, anser hon. Samtidigt noterar hon att detta kan bli psykiskt påfrestande för tolken och dessutom komma i konflikt med kravet på tolkens neutralitet.

Birdwistell (1970, 229–230) systematiserar olika slag av gester och andra icke-verbala uttrycksmedel efter modell av fonetik och fonologi i t.ex. *kinem* med *allokiner* och *kinemorfer*. Han anser att detta slags kommunikation har en minst lika stor påverkan på förståelsen samtalande människor emellan som den verbala, om inte större. Kendon (2004, 5) betraktar, utifrån videoinspelningar av naturligt förekommande interaktion, gester som lika integrerade i olika yttranden som de uttalade orden. Davitti (2012) studerar tolkmedierade utvecklingssamtal i en skola mellan lärare och föräldrar och visar hur parterna orienterar sig mot såväl yttranden som blickar – i kombination – i det gemensamma meningsskapandet.

I det här arbetet kommer jag att uppmärksamma icke-verbala signaler från tolken uppfattade såsom reparationsinitiativ av en primär part.

2.6 Institutionella samtal

Institutionella samtal utmärks av att ”talk-in-interaction is the principal means through which lay persons pursue various practical goals and the central medium through which the daily working activities of many professionals and organizational representatives are conducted” (Drew & Heritage 1992, 3). Det kan också formuleras så att dessa samtal

> förs inom ramen för någon samhällelig institution, som antingen kan vara en serviceinstitution, vars tjänster eftersöks av ”den vanlige medborgaren”, eller en kontrollerande och/eller repressiv institution, som medborgaren kallas till. Samtalet förs mellan denna vanlige medborgare och en företrädare för institutionen. (Englund Dimitrova 1991, 13)

Av rollspelen i detta arbete är två grupper modellerade på institutionella samtal enligt beskrivningarna ovan, nämligen läkarbesök och polisförhör. Nordberg (1988) nämner som exempel på detta slags samtal bl.a. rättegång, läkarundersökning, polisförhör och lärarledd undervisning. Han gör utifrån autentiska exempel en samtalsanalytiskt upplagd översikt över dessa. Författaren pekar på den asymmetri som vanligen råder mellan deltagarna i sådana samtal med avseende på makt och yrkeskunskaper. Han betonar vikten av att analysera mekanismerna i samspelet mellan deltagarna ur bland annat rättssäkerhetssynpunkt.

Levinson (1992, 72) pekar på att samtal i olika situationer har begränsningar i fråga om vad som anses vara tillåtna bidrag (engelska: *allowable contributions*) till dem. Med referens till bl.a. Searle (1969) analyserar Levinson ett samtal mellan lärare och elever under en lektion med avseende på hur man utifrån talaktsteorin kan uppfatta de frågor som läraren ställer. Levinson orienterar sig på så sätt mot yttre, allmängiltiga regler och dessas relevans för kommunikationen i det analyserade samtalet. Schegloff (1992) framhåller den avgörande betydelsen av vad som de facto sägs i ett analyserat samtal och anser att iakttagelser om t.ex. social status hos deltagarna äger relevans endast i den mån de samtalande uttryckligen orienterar sig mot den (ibid., 107–110). På motsvarande sätt hävdar Schegloff att man vid analys av samtal bör använda *benämningar* på situationen eller kontexten med försiktighet – det finns, anser han, inget skäl att kalla ett samtal t.ex. ”samtal på sjukhus” om det inte tydligt framgår att detta är relevant för de samtalande (ibid., 111).

Clark (1996, 5) benämner *institutionella situationer* (engelska: *institutional settings*) sådana samtalssituationer där deltagarna ”engage in speech exchanges that resemble ordinary conversation, but are limited by institutional rules”. Som exempel nämner han presskonferens, vittnesförhör, stadsfullmäktigemöte eller universitetsseminarium. Med denna beskrivning, eller definition, sker alla de samtal som gestaltas i rollspelen i detta arbete i en institutionell situation. Clark nämner dock i sammanhanget tolkad kom-

munikation som tillhörande en specifik kategori kallad *medierad situation* (engelska: *mediated setting*), vilken framför allt karaktäriseras av att en talande – tolken – uttrycker någon annans uppfattningar (ibid., 6–8).

2.7 Tal som text

Analysmodellen *tal som text* (Wadensjö 1998b, 30–38) beskrivs i detta avsnitt. Den bygger på jämförelse mellan yttranden – de primära parternas och tolkens. Till skillnad från det *dialogiska* synsättet (Linell 2009) som karaktäriserar analysmodellen *tal som agerande* (se ovan samt 2.8), beskrivs den här analysmodellen som *monologisk*. Nedan följer en översikt över vad detta kan sägas innebära avseende språket som system, ords och uttrycks betydelse, översättbarhet, förhållandet mellan *källspråk* och *målspråk* (de etablerade benämningarna i översättningsvetenskaplig litteratur för språket man tolkar från respektive till, se t.ex. Ingo 1991) – samt synen på tolkens agerande i ett tolkmedierat samtal.

Språket som system. I modellen *tal som text* utgör varje språk – ryska, svenska, engelska, franska etc. – ett *enhetligt* och *avgränsat* system, vars användning beskrivs eller föreskrivs i t.ex. grammatikor och ordböcker. Skriftspråket är det primära språkliga uttrycket. Talspråket skiljer sig från skriftspråket i första hand genom att talspråket kan innehålla fler förenklingar, felaktigheter och ”slarv” (Ardito 1999, refererad av van Besien & Meuleman 2004, 62). Språklig produktion – produktion av talad text – utgör alltid *realiseringar* av det system som språket är uppbyggt av.

Ords och uttrycks betydelse. I denna modell har varje ord eller uttryck i ett språk en eller flera *fasta betydelser*. Dessa förändras inte på grund av situation eller sammanhang (däremot kan situationen eller sammanhanget påverka vilken av ordets eller uttryckets betydelser som realiseras). Ofta har orden och uttrycken en mer konkret *grundbetydelse* och en mer abstrakt *överförd betydelse*. Ordet eller uttrycket blir ett *tecken* för ett eller flera *begrepp*.

Översättbarhet. Frågan om *översättbarheten* hos talade texter, eller hos de ord och uttryck som bygger upp texterna, blir en central fråga i den monologiskt uppbyggda modellen för analys av tolkade samtal. Eftersom varje ord och uttryck är kopplat till vissa begrepp, blir översättbarhet en fråga om huruvida det språk man tolkar till ”har” eller ”saknar” några ord och uttryck för dessa begrepp. Så t.ex. hävdar Baker (1992, 18) att det på ryska inte finns någon motsvarighet till det engelska ordet *speaker* ‘talman’.

Förhållandet mellan källspråk och målspråk. I modellen *tal som text* kan förhållandet mellan källspråk och målspråk vid tolkning (eller översättning) beskrivas ungefär som följer. Texten på källspråket innehåller olika ord och uttryck, som – enligt sina fastställda betydelser – svarar mot vissa begrepp.

Kombinerade på ett visst sätt bildar dessa begrepp ett *budskap*. På målspråket finns i sin tur ord och uttryck, som också svarar mot dessa begrepp och kan kombineras till en text, vilken *också uttrycker detta budskap* – det kan sägas råda *ekvivalens* mellan texten på källspråket och texten på målspråket (Baker 1992; Kenny 1998).

Synen på tolkens agerande i ett tolkmedierat samtal. I denna modell delas yttrandena in i två övergripande kategorier – *original*, yttrade av de primära parterna, och *återgivningar*, yttrade av tolken. Tolkens bidrag till samtalet utgörs alltså i modellen av återgivningar av de original som de övriga deltagarna i samtalet yttrar, samtidigt som vissa yttranden av tolken benämns *icke-återgivningar*, som t.ex. begäran om förtydligande eller om att få ordet (Wadensjö 1998b, 49–53). Genom jämförelse mellan original och återgivning utgående från begreppen ekvivalens – grammatisk, lexikalisk och pragmatisk (ibid., 42) – och *propositionellt innehåll* (ibid.,107) kan man se återgivningarna bl.a. som *nära*, *expanderande* och *reducerande*. En nära återgivning har samma explicit uttryckta propositionella innehåll som originalet, medan en expanderande har ett större och en reducerande ett mindre propositionellt innehåll än originalet. För en definition av begreppet *propositionellt innehåll* se t.ex. Searle (1969, 29–33) eller Sahlin (2001, 635) som skriver att det är ”den del av innehållet som förblir konstant oavsett vilken (potentiell) illokut[2] styrka yttrandet har”. *Substituerande* återgivningar är delvis reducerande och delvis expanderande; *summerande* återgivningar hänför sig till fler än ett original (ibid., 106–108). Någon större frihet att välja uttrycksmedel finns inte för tolken: ”His reaction (i.e. translation) is a constant and has been fixed in advance” (Kalina 1992, 253).

Sammanfattningsvis innebär modellen tal som text ett utifrånperspektiv i analysen, där det centrala för t.ex. en bedömare är *bedömarens* förståelse av de olika yttrandenas betydelse i det bedömda samtalet.

2.8 Tal som agerande

I detta avsnitt behandlas analysmodellen *tal som agerande* (Wadensjö 1998b, 30–38). Den bygger, till skillnad från den modell som beskrevs under 2.1, på en *dialogisk* språksyn och ska beskrivas utifrån följande faktorer: språkliga handlingar, ords och uttrycks meningspotential, översättande som handling, meningen och kontexten, samt synen på tolkens agerande i ett tolkmedierat samtal i denna modell.

Språkliga handlingar. I modellen *tal som agerande* står alltid *språkliga handlingar i en konkret situation* i fokus. Talspråket är det primära och studeras i sin egen rätt, utan att betraktas som ”avvikelser” från skriftspråket eller som ”felaktigheter”.

[2] Termen *illokut* syftar på yttrandets karaktär av t.ex. fråga, uppmaning eller önskan.

Ords och uttrycks meningspotential. Ord och uttryck har ingen relevant mening utanför en kontext. När man i denna analysmodell talar om *meningspotentialen* hos ord och uttryck, avses närmast vilka *begränsningar* det kan finnas för vilken mening orden och uttrycken *kan få* (eller tillskrivas) i den ena eller andra kontexten. Eftersom det uteslutande är autentiska samtal som står i fokus för modellen *tal som agerande*, förändras denna meningspotential kontinuerligt, beroende på hur orden och uttrycken faktiskt används.

Översättande som handling. I denna modell jämförs tolkens arbete inte med en teoretisk idealbild, och fokus ligger inte på vad tolken ”missar” eller ”underlåter” att göra. Man studerar i stället vad tolken *faktiskt gör* i relation till vad de andra samtalsparterna gör, och vice versa. Ett analysverktyg som Wadensjö (1998b, 78–80) därvid använder är de tre olika slag av *talarskap* (eller *positionering*, engelska *footing*), som föreslagits av Goffman (1981, 226) och som anger talarens grad av ansvar för det egna yttrandet: *animator* (talaren citerar någon annan), *author* (talaren redogör för vad någon annan anser) och *principal* (talaren uttalar sig i eget namn). Norrby (2004, 56) använder på svenska benämningarna *uttalare*, *uttydare* och *upphovsman* i förklaringen av Goffmans terminologi. Metzger (1999, 177) påpekar att tolkning som regel inte innebär ett exakt citerande av vad en primär part har yttrat, eftersom tolken vid tolkning inte brukar använda samma språk som den primära parten.

Levinson (1988, 172–173) identifierar så många som tio nivåer av medverkan i en samtalssituation, hos honom kallade *production roles*, med koppling till bland annat faktorer utanför samtalet. Levinson säger sig ha hämtat sitt förslag till system från fonologins *polytetiska* beskrivning av språkljud (utifrån distinktiva drag). Han ställer upp en matris med fyra kolumner – *deltagare*, *förmedlare*, *motiv* och *form*, och listar sedan nivåerna utifrån huruvida dessa får ett plus- eller minustecken i respektive kolumn. En advokat i en rättegång har t.ex. ett särskilt slag av talarskap, enligt Levinson, eftersom advokaten agerar å sin klients vägnar och inte har något personligt motiv för att yttra sig (i matrisen: +*deltagare*, +*förmedlare*, –*motiv*, +*form*). Å andra sidan frågar sig Levinson om en simultantolk är en talare överhuvudtaget, eller enbart en ”förmedlare” (engelska: *transmitter*; ibid., 176). Författaren söker också efter kopplingar mellan talarskap och grammatiska kategorier som person och modus (ibid., 163–164; 185–189). Pöchhacker (2012, 57) anger möjligheten av ett mer genomgående talarskap på nivån *kommunikativ händelse* (engelska: *communicative event*), som talaren i ett enskilt yttrande kan göra avsteg från för att sedan återvända till. Som exempel nämner han när en tolk begär förtydligande – ett tillfälligt avsteg från det genomgående talarskapet – och därefter återgår till att tolka de övrigas yttranden.

Schegloff hävdar i flera sammanhang (1992, 108–110;1988, 99–100) att studiet av samtal tvärtom bör utgå uteslutande från vad som sägs och görs i

själva samtalet, och hur de samtalande orienterar sig i sitt interagerande, snarare än från olika yttre omständigheter:

> […] we must focus on *what they are doing*, on *how they are doing it*, on the *demonstrable uptake of that doing by co-participants*, and on *how the participants together shape the trajectory of the interaction thereby*, and *vice versa,* that is, how the trajectory of the interaction shapes the participants. (Schegloff 1988, 100; kursivering i original.)

I föreliggande arbete analyseras tal som agerande i första hand enligt den sistnämnda uppfattningen, alltså utifrån vad som sägs och görs i samtalet och hur deltagarna reagerar på varandras yttranden och övriga beteende.

När en primär part i det analyserade materialet under flera turer reparerar ett yttrande från tolken avsett såsom tolkning och därmed tar över rollen som tolk för en stund, skulle man med Pöchhackers resonemang ovan kunna beskriva detta som ett tillfälligt avsteg i ett enskilt yttrande från det genomgående talarskap som den primära parten har på nivån kommunikativ händelse. Men man kan också beskriva fenomenet när en tolkning blir korrigerad av övriga deltagare i samtalet som *kollaborativ översättning* (engelska: *collaborative translation*; Traverso 2012, 166–167). Jag väljer här att introducera uttrycket *kollaborativ tolkning* som benämning på sekvenser som innehåller en primär parts omfattande reparation av tolkens nyligen uttalade tolkning. Grunden för begreppet *kollaborativ tolkning* är att även den primära parten agerar uttalare eller uttydare av ett yttrande som en (annan) primär part kort dessförinnan fällt – ett agerande som under den övervägande tiden av samtalet tolken eller tolkarna ägnat sig åt, och inte de primära parterna.

Meningen och kontexten. Som delvis framgår av resonemanget här ovan är analysen enligt modellen *tal som agerande* helt inriktad på tal i ett konkret sammanhang. Att försöka hävda ett uttrycks ”egentliga” betydelse utanför en kontext är i denna analysmodell inte relevant. I dialogisk teori förfäktas för övrigt åsikten att någon typ av kontext *alltid* föreligger: ”we can never be ’not in a situation’” (Linell 2009, 280). I denna analysmodell anläggs i stället ett inifrånperspektiv, där frågan om yttrandenas mening utgår från *hur de samtalande förefaller uppfatta denna*. Eftersom forskaren naturligt nog inte med någon absolut säkerhet kan uttala sig om vad som försiggått i de samtalandes huvud vid tillfället, analyseras samtalsdeltagarnas möjliga uppfattning om de ingående yttrandena utifrån hur de reagerar och svarar på varandras bidrag till samtalet.

Synen på tolkens agerande i ett tolkmedierat samtal. I denna analysmodell ses tolken i första hand som någon som *agerar å andras vägnar* (Wadensjö 1998b, 27). Ett samtal utgör en gemensam verksamhet, där flera parter – deltagarna i samtalet – skapar förståelse och sammanhang i och utifrån den gemensamma aktiviteten. I den särskilda typ av situation

som ett tolkmedierat samtal utgör, agerar även tolken i detta syfte – att bidra till att skapa förståelse och sammanhang. I första hand sker detta å de andra deltagarnas vägnar, där tolken agerar och/eller uppfattas som uttalare eller uttydare enligt Goffmans teori om talarskap.

2.9 De båda analysmodellerna: tre praktiska exempel

Här följer tre exempel där en analys enligt modellen *tal som text* pekar på att tolkarna i sina återgivningar utelämnar väsentliga delar, medan modellen *tal som agerande* ger ett delvis annorlunda resultat.

I ett av de slutna rollspelen under veckoslutskursen på Tolkskolan finns ett exempel där tolken tycks helt bortse från en fråga som en primär part tar upp.

Exempel 1 (*2a*)
Patienten Pontus har uppsökt vårdcentralen för öronbesvär. Han undersöks av läkaren Ludwig. Tommy tolkar. Alla tre deltagarna har svenska som förstaspråk, och alla tre har också i olika sammanhang arbetat professionellt med tolkning mellan svenska och ryska.

11	Pontus	а хорошо э ещё одно хотел сказать (.) меня ещё немного покачивал (.) покачивало (.) э
11a		*ah bra eh en sak till ville jag säga* (.) *jag har också haft lite ostadighetskänsl- ostadighetskänslor*
12	Tommy	jag har haft yrsel också
13	Pontus	примерно как при головокружении (1.0) тоже из-за этого да
13a		*ungefär som vid yrsel* (*1.0*) *är det också på grund av det här alltså*
14	Tommy	eh as- ja yrsel alltså (.) hör de samman me de här
15	Ludwig	ja de kan de mycke väl göra du- du- men du har inte fått nån <u>smäll</u> eller nånting tidiare
16	Tommy	да э так э может быть а вас вы у вас не было уда- удара (.) °в голову°
16a		*ja eh så eh kan det vara men ni ni ni har inte haft någon smä- smäll* (.) *°i huvudet°*
17	Pontus	жена *избивает* SKRATTAR да нет (.) такого не было
17a		*min fru *slår mig* SKRATTAR nej då* (.) *inget sådant har det varit*
18	Tommy	nä då jag har inte fått nån smäll i huvet

Betraktar man sekvensen ovan enligt modellen *tal som text* kan man konstatera ungefär följande:

I yttrande 12 gör Tommy en reducerande återgivning av Pontus yttrande 11 – reducerande på så sätt att han återger Pontus upplevda symptom, men utelämnar yttrandets inledning. När Tommy sedan i 14 återger Pontus yttrande 13 uppstår ett mindre problem, på så sätt att Tommy väljer att återge ordet *головокружение* 'yrsel' med ett liknande uttryck som han använde när han i 12 återgav *меня покачивало* 'jag har haft ostadighetskänslor', 'jag har känt mig yr', 'det har gungat'. Därmed blir återgivningen i 14 delvis en upprepning av återgivningen i 12, till skillnad från Pontus originalyttranden 11 och 13, där 13 är ett slags utveckling av 11.

Därefter återger Tommy (16) läkaren Ludwigs fråga från yttrande 15. Nu är återgivningen expanderande genom att Tommy lägger till *в голову* 'i huvudet', som inte har någon motsvarighet i läkarens fråga.

Pontus svarar nu (17) att hans fru slår honom, och därpå att inget sådant har förekommit. Tommy återger detta (18) reducerande och utelämnar uppgiften om den misshandlande hustrun.

Det förefaller mindre troligt att Tommy, som i verkligheten har förhållandevis stor erfarenhet av rysk-svensk tolkning, inte förstår ordet *избивает* 'misshandlar, slår'. Möjligen hör han inte vad Pontus säger, men han gör samtidigt inga försök att be om förtydligande. Några icke-återgivningar från tolkens sida förekommer överhuvudtaget inte i den här sekvensen.

Om man i stället anlägger perspektivet *tal som agerande* på exempel 1 går det att notera att Tommy under hela sekvensen agerar uttalare av omväxlande Pontus och Ludwigs yttranden. I yttrande 17, till svar på frågan om han fått något slag mot huvudet, verkar Pontus först introducera ett skämt. Skrattande säger han sig bli misshandlad av sin fru, men blir därefter allvarlig och svarar nekande.

Att det första påståendet är skämtsamt menat är förstås inte den enda möjliga tolkningen. Som man kan se i åtskilliga andra exempel bland annat i denna studie kan skratt exempelvis användas för att släta över potentiellt hotfulla eller genanta situationer. För mer detaljer om detta fenomen se t.ex. Sacks (1992) eller Adelswärd (1991).

Tommy verkar uppfatta inledningen till Pontus yttrande 17 som försök till att säga en lustighet. Ingen mer deltagare än Pontus hörs dock skratta åt skämtet i inspelningen. När Tommy sedan (18) agerar uttalare av Pontus svar till läkaren tar han inte upp någon skämtsamhet. Tommys yttrande 18 är allvarligt och nekande.

Man kan uppfatta Tommys yttrande 18 på så sätt att han inte vill gå med på att samtalet ska hållas i någon skojfrisk anda. Som – i verkligheten – några år äldre än Pontus önskar han möjligen gentemot den yngre mannen markera att han vill att strikt allvar ska gälla i övningen. Detta skulle kunna vara anledningen till att han inte svarar uppmuntrande på Pontus initiativ till skämt.

Man kan också tänka sig att tolken uppfattar Pontus ord *да нет* ‘nej då’ i yttrande 17 som en signal om att en reparation ska följa, och att resten av yttrande 17 utgörs av denna reparation – en korrigering av yttrandets inledande del. Detta skulle kunna ligga till grund för tolkens val att enbart uppmärksamma reparationen, eftersom Pontus själv redan har markerat att den första delen av yttrandet behövde korrigeras. (Se avsnitt 2.5 om reparationer som konvention i talspråk.) Iakttagelsen att tolkar tenderar att uppfatta omformuleringar under ett yttrande som en signal till att beakta enbart den slutliga versionen har gjorts vid flera tillfällen (Wadensjö 1987, 30; Englund Dimitrova 1991, 83).

Exempel 2 (*3b*)
Exemplet är hämtat från det förhandlingsspel (se kapitel 3) där Ryssland enligt förutsättningarna för förhandlingen ska betala ett skadestånd till Sverige efter en olycka vid en kemisk fabrik. I detta exempel står Roman, en av de två ryska förhandlarna, framme vid en whiteboard och kommenterar ett antal sifferuppställningar som han där gjort i förväg med rubriker och förklaringar på engelska. Han presenterar sitt sätt att räkna ut hur stora förluster den svenska staten och de svenska bönderna sammantaget har gjort genom den tänkta olyckan. Innan yttrandeföljden i exemplet börjar har Roman nämnt den totala volymen producerat vete samt hur mycket som i normalfallet skulle ha kunnat säljas till vem, och för vilket pris. I sekvensens början är han framme vid summeringen av denna första uppställning. Thomas tolkar.

139	Roman	и таким образом реализация всей пшеницы позволила бы получить фермерам миллион двести шестьдесят девять миллионов долларов
139a		*och på så sätt skulle en försäljning av allt vetet ha gett bönderna en miljon tvåhundra tusen sextionio miljoner dollar*
140	Thomas	och eh som ett resultat av de så skulle bönderna ha fått (.) eh ett tusen tvåhundrasextionio miljoner dollar

Exempel 2 – tal som text: Roman nämner i yttrande 139 ett belopp. Detta återges sedan substituerande av tolken i yttrande 140 (den ”omöjliga” summan *en miljon tvåhundra tusen sextionio miljoner* blir ”eh ett tusen tvåhundrasextionio miljoner”). Av tolkens återgivning framgår också att värdet avser en penningsumma och att denna skulle ha tillfallit bönderna. Däremot återger tolken inte explicit att detta skulle ha skett genom en försäljning av allt vete. Återgivningen av *и таким образом реализация всей пшеницы позволила бы получить фермерам* ‘och på så sätt skulle en försäljning av allt vetet ha gett bönderna’ (139) blir (140) *och eh som ett*

resultat av de så skulle bönderna ha fått. Därmed är 140 en substituerande återgivning av 139.

Man kan spekulera kring varför tolken undviker att återge – eller återger i starkt generaliserad version – uttrycket *реализация* 'försäljning'. En möjlighet är att tolken anser att det ändå framgår av sammanhanget vad resonemanget handlar om, och att det därför inte är nödvändigt med en explicit återgivning av uttrycket. En annan möjlighet är att tolken inte riktigt hör vad Roman säger i yttrande 139, men ändå finner det möjligt att försöka sig på en återgivning utan att först be om förtydligande. En tredje möjlighet är att tolken tycker sig höra *результат* 'resultat' när Roman säger *реализация* 'försäljning', eftersom orden har en viss ljudlikhet.

Och slutligen kan man identifiera en fjärde möjlighet, nämligen att tolken, som inte har ryska som förstaspråk, faktiskt inte vet vad *реализация* betyder. Tolkens strategi för att hantera det problemet verkar då vara att *inte* be om förtydligande, utan låta samtalet flyta på. Han lämnar över ansvaret till de övriga i samtalet att vid behov ställa frågor och väljer själv att gå in för vaghet snarare än att explicitgöra vad som sagts.

Exempel 2 – tal som agerande: Om man ser på sekvensen enligt denna analysmodell kan man konstatera att Roman som upphovsman bedriver sin redovisning (139) medan han pekar på sin uppställning av siffror på tavlan, och att Thomas agerar uttalare av Romans redovisning (140). Diskurspartikeln *eh* antyder att Thomas söker efter ord.

Exempel 3 (*3b*)
Kort därefter i samma samtal återkommer uttrycket från det föregående exemplet:

145	Roman	реализация по международным контрактам→
145a		*en försäljning enligt internationella kontrakt*
146	Thomas	eh i enlighet med internationella kontrakt→
147	Roman	э принесла бы э шведскому правительству (.) меньший доход
147a		*skulle ha gett eh den svenska regeringen* (.) *en mindre inkomst*
148	Thomas	skulle ha gett (.) eh svenska regeringen mindre inkomster
149	Roman	мы знаем что э с Россией договор заключается на сумму сто→
149a		*vi vet att eh med Ryssland sluter man avtal till beloppet hundra→*
150	Thomas	vi [vet att]
151	Roman	[э вернее] на цену сто долларов
151a		*[eh rättare sagt] om ett pris på etthundra dollar*
152	Thomas	m vi vet att me Ryssland så så utgör priset hundra dollar enligt kontraktet

Exempel 3 – tal som text: I yttrande 145 säger Roman på nytt *реализация* 'försäljning'. Den här gången är det i tolkens återgivning i yttrande 146 tydligt att begreppet helt utelämnas. Yttrande 145 är tämligen kort, Roman uttalar det tydligt, och inga störande moment av något slag verkar förekomma. Man bör här kunna anta att Thomas inte har några särskilda problem att uppfatta yttrande 145 eller lägga det på minnet. Utelämnandet den här gången, tillsammans med utelämnandet (alternativt den starkt generaliserande återgivningen) i yttrande 140 i föregående exempel, gör att det ligger nära till hands att föreställa sig att denna term är tidigare okänd för tolken. Även i detta exempel väljer han strategin att inte be om förtydligande. Han utelämnar begreppet i sin återgivning och låter samtalet fortsätta. 150 är en reducerande återgivning av 149; 152 en summerande återgivning av 149 och 151.

Exempel 3 – tal som agerande: Roman fortsätter (145, 147, 149, 151) sin redovisning som upphovsman, och Thomas agerar uttalare (146, 148, 152) av Romans redovisning. I yttrande 151 gör Roman en reparation av yttrande 149. Därvid uppstår överlappande tal eftersom Thomas redan hunnit ta turen (150). Thomas avbryter sig (150) och låter Roman få ordet (151).

Sammanfattande resonemang kring exempel 1–3

Analysen av de båda exemplen 2 och 3 enligt modellen tal som text ger åtminstone vid första påseendet skäl att tala om betydande reduceringar i återgivningen från tolkens sida. En i sammanhanget central term – *försäljning* – utelämnas utan kommentarer vid två tillfällen.

En analys enligt modellen tal som agerande ger inte samma resultat. I det fortsatta samtalet följer t.ex. inga frågor från någon av de svenska förhandlarna som skulle kunna ge belägg för att de uppfattat något som oklart.

I fortsättningen av det inspelade samtalet ger de ovan redovisade sekvenserna för övrigt inte heller senare upphov till några uppföljningsfrågor från de svenska deltagarnas sida. Det har heller inte gått att finna något belägg i resten av samtalet för att de olika samtalsparterna skulle ha fått skilda uppfattningar om innebörden i Romans redovisning i de nämnda exemplen. Det kan ännu en gång noteras att den muntliga redovisningen görs mot bakgrund av en skriftlig uppställning på tavlan, som Roman också pekar på vid flera tillfällen medan han talar. Dessutom förekommer ordet *реализация* ytterligare en gång i Romans redogörelse, kort efter de båda exempel som här citeras, varvid tolken Thomas i sitt påföljande yttrande uttalar ordet *försäljning*.

I exempel 1 kan man notera att modellen tal som text på motsvarande sätt ger vid handen att tolken vid ett tillfälle gör en starkt reducerande återgivning – medan jag i modellen tal som agerande finner att tolken tar hänsyn till att Pontus markerat att en del av hans yttrande är en reparation.

3 Rollspelsbeskrivning

I det här kapitlet ges en beskrivning av de rollspel som ingår i underlaget för avhandlingen, hur och av vem de konstrueras och hur de används. Jag ger i några fall också exempel på andra typer av rollspel som används vid de aktuella institutionerna.

3.1 Rollspelens ändamål

Till att börja med går jag igenom vad avsikten på respektive ställe är med att genomföra rollspelen. Fokus ligger i första hand på vilket syfte arrangörerna av rollspelen vägleds av, snarare än vad respektive deltagares avsikt är med att medverka. Det blir i första hand ett resonemang kring de i avsnitt 2.5 noterade användningsområdena *testning, utbildning* och *forskning*.

3.1.1 Auktorisationsprov

I Kammarkollegiets muntliga auktorisationsprov, som ingår som den andra av två delar i kunskapsprovet för auktorisation som tolk, är syftet med genomförande av rollspelet att ge en bedömarkommitté underlag för att kunna rekommendera auktorisation av tolken. Beslut om auktorisation fattas sedan av myndigheten Kammarkollegiet. Vid sidan av rollspelstestet ingår också ett muntligt förhör om tolkteknik och tolketik i det muntliga provet. Syftet med auktorisation som tolk är enligt myndighetens hemsida ”att tillgodose samhällets behov av kompetenta tolkar och översättare vilket bidrar till ökad rättssäkerhet” (Kammarkollegiet 2013). Auktorisationen ingår i Kammarkollegiets myndighetsutövning (Svensk författningssamling 1985:613).

Rollspelen hos Kammarkollegiet utgör alltså ett test, ett prov, där tolkens prestation står helt i fokus. Tanken är att utifrån hur tolken hanterar sin uppgift i rollspelet kunna bedöma huruvida tolken i framtiden kan agera på ett tillräckligt kompetent sätt i autentiska, tolkade samtal. Det är meningen att rollspelen ska utföras ”så autentiskt som möjligt” (Kammarkollegiet 2013).

3.1.2 Veckoslutskurs och repetitionskurs

På Försvarets Tolkskola i Uppsala genomförs olika slags språkkurser vid sidan av skolans ordinarie militärtolkutbildning och övriga utbildningar. Det är dels veckoslutskurser i samarbete med den frivilliga försvarsverksamheten, dels så kallade yrkes- och befattningskurser för personal inom försvarsmakten eller andra statliga myndigheter.

Veckoslutskurserna på Tolkskolan i Uppsala arrangeras av Befälsföreningen Militärtolkar, en frivilligorganisation som ingår i Svenska Försvarsutbildningsförbundet. Försvarsmaktens Underrättelse- och säkerhetscentrum, där Tolkskolan ingår, har som en av sina uppgifter att stödja det som av tradition benämns frivillig försvarsverksamhet, alltså där icke försvarsmaktsanställda på sin fritid bedriver utbildning eller annan verksamhet med någon militär koppling. Till stöd för detta deltar lärare från Tolkskolan, och kurserna hålls i Tolkskolans lokaler.

Syftet med kurserna ur Tolkskolans synpunkt är att vidmakthålla eller utveckla språkkunskaperna hos personer som någon gång genomfört en militär språkutbildning. Tanken med detta är att kursdeltagarna vid andra tillfällen kan engageras att delta i den ordinarie utbildningen av militärtolkar som hjälplärare eller så kallade figuranter, språkkunniga rollspelsdeltagare vid övningar. Beroende på deltagarnas språkliga kompetens kan de också rekommenderas av Tolkskolan för tillfälliga tolkuppdrag inom försvarsmakten, när behovet inte kan täckas av försvarsmaktens egna, anställda militärtolkar.

Användning av rollspel under dessa veckoslutskurser sker därmed dels i utbildnings- och övningssyfte, dels för att Tolkskolans lärare ska kunna uppdatera sig om utvecklingen av den språkliga och tolkningsmässiga kompetensen hos sina tidigare elever och de övriga deltagarna.

Den repetitionskurs i tolkning som har lämnat material till detta arbete var en yrkes- och befattningskurs avsedd för försvarsanställd personal i syfte att vidmakthålla och utveckla förmågan att tolka mellan svenska och ryska. Rollspelen under kursen genomfördes i utbildnings- och övningssyfte.

3.1.3 Förhandlingsspel

De icke manuskriptbundna rollspel i form av internationella förhandlingar, som jag hämtat exempel från till detta arbete, utgör en del av materialet till avhandingen *Förhandlares kommunikativa kompetens* (Landqvist 2006) och arrangerades som ett led i arbetet med avhandlingen. Syftet med dessa förhandlingsspel är att studera förhandlingsteknik. Meningen är att ”explicitgöra internationella förhandlares kommunikativa kompetens” (ibid., 23). Deltagarna är svenska och ryska förhandlare med erfarenhet från t.ex. utrikesförvaltning eller internationella organisationer, samt två professionella tolkar.

Här föreligger alltså inget som helst utbildnings- eller testningssyfte, vare sig avseende förhandlarna eller tolkarna, utan syftet är forskning genom kartläggning och beskrivning utifrån vissa teoretiska utgångspunkter. Tolkarnas agerande problematiseras inte av rollspelsarrangören. Övriga samtalsdeltagares intresse för tolkarna verkar vara avhängigt enbart av deltagarnas beroende av tolkarna för att kunna kommunicera med varandra.

3.2 Förberedelser

Inget av de rollspel som undersöks i detta arbete har genomförts helt spontant. Samtliga rollspel har föregåtts av förberedelser – i ett par fall tämligen hastiga och i andra fall ytterst noggranna. Här nedan följer en översiktlig beskrivning av ett urval av dessa förberedelser.

3.2.1 Förberedelser för auktorisationsprov

Kammarkollegiets muntliga auktorisationsprov föregås av omfattande, och delvis kostsamma, förberedelser. Urvalet av kandidater att gå upp i det muntliga provet sker genom skriftliga prov, som framställs och rättas av externa konsulter; genomförandet administreras av myndighetens medarbetare. Inför det muntliga provet engagerar anställd personal vid myndigheten också externa konsulter som deltagare i bedömarkommittén (se avsnitt 3.5 och 3.6), administrerar betalningen av dessa, ordnar med tid och plats för provet och kallar kandidat och övriga deltagare till detta.

De rollspel som ingår i de muntliga auktorisationsproven är manuskriptbundna, alltså slutna. Särskilda externa rollspelsförfattare arbetar med att skriva manuskript till rollspelen på svenska. Ett manuskript innehåller repliker för två roller. Den ena rollen hör till en företrädare för någon typ av svensk myndighet eller offentlig organisation – sjukvården, polisen, socialtjänsten eller en fackförening – och den andra rollen föreställer en enskild person med ett annat förstaspråk än svenska, som i rollspelet t.ex. har sökt läkare eller blir förhörd av en polis. Samtliga repliker är skrivna på svenska. Ett och samma manuskript kan återanvändas vid ett flertal prov och med olika tolkspråk. Innan ett manuskript är färdigt för att användas som underlag gör rollspelsförfattaren en markering av *meningsbärande element*, en så kallad MBE-sättning, vilket innebär att författaren markerar vissa ord och uttryck i manuskriptets repliker som särskilt viktiga (se vidare avsnitt 3.8.1.1).

I auktorisationsmyndighetens förberedelser för ett rollspel ingår också att en av rollspelsdeltagarna, hos Kammarkollegiet benämnd *språkassistent*, översätter vissa av replikerna i manuskriptet till tolkspråket – det språk som förutom svenska ska ingå i det tolkade samtalet i rollspelet. I exemplen i denna avhandling har dessa översättningar gjorts till ryska. Översättningarna

görs normalt direkt i manuskriptet i form av anteckningar för hand, som språkassistenten sedan läser upp under rollspelet. De dokumenteras inte skriftligt av Kammarkollegiet.

På myndighetens hemsida ges information om hur kandidater kan förbereda sig för proven. Där lämnas också exempel på tidigare prov.

3.2.2 Förberedelser för veckoslutskurs och repetitionskurs

Veckoslutskurserna på Tolkskolan föregås av ett administrativt förberedelsearbete som genomförs av styrelsen i Befälsföreningen militärtolkar i samarbete med Tolkskolan. En kursansvarig i föreningen håller kontakt med skolan och stämmer av tid, upplägg och eventuellt tema för kursen. Denne skickar också ut information till föreningens medlemmar och tar in anmälningar.

För förberedelser och genomförande av undervisningen ansvarar genomförande lärare. Inför den veckoslutskurs i ryska från vilken exemplen i detta arbete är hämtade var jag ansvarig lärare och valde att använda ett antal rollspelsmanuskript för genomförande av slutna rollspel. Kursens på förhand fastställda tema var medicin. Inga rollspel behövde framställas särskilt för denna kurs, utan jag valde bland de rollspel på svenska som fanns tillgängliga på Tolk- och översättarinstitutets (TÖI) hemsida för användning främst i institutets egen utbildning (Tolk- och översättarinstitutet 2011). Tolken och läraren Vadim Azbel ställde vänligt till förfogande ett antal av dessa där han själv gjort översättningar till ryska av tillämpliga repliker.

Kursdeltagarna fick några dagar före kursstart information om att rollspel föreställande läkarbesök skulle ingå i kursen. Direkt före rollspelens genomförande gjorde jag som ansvarig lärare en genomgång av regler och praktiska förhållningssätt för rollspelen, vilka omfattade gruppindelning, instruktioner om hur länge varje rollspel skulle pågå etc.

Inför den fem dagar långa repetitionskursen i tolkning ansvarade Tolkskolans ämnessamordnare i ryska för förberedelserna. Han lade upp schemat för kursen, engagerade instruktörer för samtalsträning och tolkningsövningar och tog fram skriftligt underlag för de slutna rollspelen.

Före varje rollspels genomförande under repetitionskursen får deltagarna – tolkanvändare och tolk – en kort instruktion av en övningsledare som fastslår vilken roll var och en ska spela och vilken situation de ska antas befinna sig i under spelet.

3.2.3 Förberedelser för förhandlingsspel

Förberedelserna för de internationella förhandlingsspelen framstår som synnerligen omfattande (Landqvist 2006, 59–63). Ett skriftligt spelunderlag från en institution vid Harvarduniversitetet översattes till svenska respektive

ryska och bearbetades för den aktuella övningen. Vana förhandlare från Sverige och Ryssland rekryterades som deltagare – i de båda rollspel som exemplen här är hämtade från kommer deltagarna från utrikesförvaltningen eller från internationellt verksamma organisationer eller företag. Tolkar engagerades och möten för genomförande arrangerades – ett i Stockholm och ett i S:t Petersburg.

Det skriftliga spelunderlaget skickades till deltagarna en vecka före rollspelets genomförande. När deltagarna träffades föregicks spelet av en cirka halvtimmeslång muntlig information över en kopp kaffe.

3.3 Skriftligt material

Av föregående avsnitt (3.2) framgår kortfattat hur det skriftliga materialet för respektive rollspel har tagits fram. Här följer en mer detaljerad beskrivning av materialet.

3.3.1 Manuskript för auktorisationsprov

De skriftliga manuskripten för Kammarkollegiets muntliga auktorisationsprov är utformade som ett slags protokoll med plats för en bedömares egna anteckningar. Myndighetens namn står överst till vänster. Rubriken är *Rollspel* följt av en beteckning som avser ämnesområdet för samtalet plus ett nummer – till exempel *Sju 10-01* där *Sju* står för *sjukvård*. Därefter för ifyllande tolkens namn och personnummer, orten för provets genomförande, datum, tolkspråk och bedömarens signatur.

Därpå följer ytterligare ett slags innehållsbeteckning, t.ex. *Tarmproblem*. Så anges antal MBE, meningsbärande element (se 3.8.1.1), antal ord och språkassistentens kön (antingen *man*, *kvinna* eller *egalt*; se 3.5).

Resten av manuskriptet består av en tabell med fyra kolumner. Längst till vänster anges förkortat vilken av rollspelsdeltagarna som ska uttala en replik samt ett nummer på repliken. Till höger om denna står repliken nedskriven, enbart på svenska oavsett vem som ska uttala den, ibland med något eller några ord understrukna (så kallade meningsbärande element, MBE). I kolumnen till höger om repliken anges antalet MBE i denna replik, och längst till höger finns en tom kolumn med rubriken *Anteckningar*. Se Figur 1 (s. 198).

Samtliga deltagare i bedömarkommittén (se 3.5 och 3.6) har detta enspråkiga manuskript tillgängligt. I språkassistentens exemplar finns dessutom översättningarna till samtalets andra språk (i de här aktuella rollspelen ryska) nedskrivna för hand vid respektive tillämplig replik.

Manuskriptens skrivna repliker på svenska återspeglar endast ett fåtal av de talspråkskonventioner som nämns i avsnitt 2.4. Omstarter och reparationer förekommer inte alls. Diskursmarkörer såsom återkopplande *jaha*, *mm*

eller dylikt uppträder sällan. Däremot är bisatskonstruktioner, i avsnitt 2.4 framhållna såsom typiska för skriftspråk, inte ovanliga. Sammantaget följer replikerna i manuskripten skriftspråkliga konventioner snarare än talspråkliga.

3.3.2 Manuskript för rollspel vid veckoslutskurs och repetitionskurs

De manuskript som användes vid veckoslutskursen i ryska på Tolkskolan var alla utformade på sinsemellan likartat sätt. Överst är de markerade med *TÖI* (Tolk- och översättarinstitutet) och namnet på rollspelsförfattaren. Därefter följer en terminsbeteckning, ordet *Rollspel* följt av ett nummer och sedan en kort situationsbeskrivning, t.ex. *Besök hos läkare angående öroninflammation.* Innan replikerna börjar står det också hur respektive person i rollspelet förkortas i replikdelen, t.ex. *L=Läkare*.

Vid varje replik står det sedan förkortat vem som ska uttala den. Till skillnad från manuskripten från Kammarkollegiets auktorisationsprov, som beskrevs i föregående avsnitt, är veckoslutskursens manuskript tvåspråkiga. Den ena partens repliker står nedskrivna enbart på svenska, den andra partens enbart på ryska (Figur 2, s. 199).

Som nämns i avsnittet om förberedelser (3.2.2) har dessa tvåspråkiga manuskript tillkommit med enbart svenskspråkiga manuskript som grund. På TÖI:s hemsida finns ett antal rollspelsmanuskript, där samtliga repliker är skrivna på svenska, som det är meningen att man ska kunna använda i undervisning eller som övning. Den ena partens repliker behöver då översättas till aktuellt tolkspråk, antingen skriftligt i förväg eller genom att rollspelaren direktöversätter från det skrivna manuskriptet under pågående rollspel.

I fallet med manuskripten som användes vid den i detta arbete aktuella veckoslutskursen på Tolkskolan hade alltså översättningarna till ryska gjorts skriftligt i förväg och ersatt de svenskspråkiga manuskriptreplikerna för den ryskspråkiga parten i varje rollspel.

De manuskript som användes vid repetitionskursen i tolkning liknade i stället dem som brukar användas för slutna rollspel i Tolkskolans ordinarie språkundervisning. Den vanligaste typen av manuskript för slutna rollspel som tolkningsövningar (eller tolkningsprov) på Tolkskolan ser ut som följer: deltagarnas repliker, på svenska respektive tolkspråket (här ryska), står i vänstra kolumnen i en tabell med två kolumner. I högra kolumnen står förslag till hur en tolkning av respektive replik till det andra språket skulle kunna lyda. Rollspelsförfattaren tar därmed också ett ansvar för hur möjliga översättningar kan låta (Figur 3, s. 200).

En likhet mellan veckosluts- och repetitionskursens manuskript och Kammarkollegiets manuskript för auktorisationsprov är att replikerna även i

veckosluts- och repetitionskursens manuskript i första hand uppvisar drag av skriftspråkliga konventioner (se 3.3.1).

3.3.3 Skriftligt underlag för förhandlingsspel

Det skriftliga underlaget för förhandlingsspelet innehåller inga repliker. Underlaget har på svenska rubriken *Anvisningar inför förhandlingsövning* och består av detaljerad information med underrubrikerna *Allmänt*, *Olyckan*, *Miljöklassificering*, *Skadan* med mera (Landqvist 2006, 280–290). Underlaget innehåller också ett antal tabeller över vetepriser och miljöeffekter på vete, en förteckning över möjliga kriterier för ersättning och, avslutningsvis, konfidentiella instruktioner till de svenska respektive ryska förhandlarna.

Förhandlingarna i rollspelen handlar om att fastställa nivån på ersättning som det ena landet ska betala till det andra efter en olycka vid en kemisk fabrik. I det ena rollspelet är Sverige drabbad part, i det andra är det Ryssland som är drabbat av den tänkta olyckan. Därför finns det översatta skriftliga underlaget i två versioner på varje språk – en för drabbande och en för drabbad part (ibid., 63).

3.4 Miljö

Samtliga rollspel i det här materialet har genomförts inomhus i kontors-, klassrums- eller konferensmiljö. Stolar och bord finns tillgängliga och utnyttjas.

3.4.1 Miljön vid auktorisationsprov

På Kammarkollegiet sker auktorisationsproven i ett för ändamålet avdelat rum på myndigheten, försett med stolar, bord och utrustning för videoinspelning. I de två videoinspelningarna av rollspelen i materialet syns endast tolken i bild, vilket gör att icke-verbal aktivitet hos andra personer inte kan observeras eller kommenteras. Tolken sitter tillsammans med de övriga rollspelsdeltagarna vid ett bord, medan ytterligare två bedömare sitter i samma rum vid ett annat bord. Innan rollspelet börjar sitter tolken i ett väntrum, från vilket tolken sedan blir kallad till rollspelsgenomförande.

3.4.2 Miljön på veckoslutskurs och repetitionskurs

Rollspelen på Tolkskolans olika kurser sker vanligen i någon av skolans lektionssalar eller i närliggande korridor eller dagrum. Flera grupper kan samtidigt bedriva rollspel i samma lokal. Möblemanget arrangeras inte alltid särskilt för rollspelet, utan deltagarna placerar sig lite improviserat som det

faller sig. Inspelning sker med en liten ljudinspelningsapparat eller mobiltelefon som läraren placerar ut på ett intilliggande bord.

3.4.3 Miljön i förhandlingsspel

I videoinspelningarna av rollspelen som föreställer en internationell förhandling framgår att deltagarna i båda fallen befinner sig i något slags konferenslokal. Man sitter vid ett bord med de ryska deltagarna på ena sidan, de svenska mitt emot dem och tolken eller tolkarna mitt emellan. En spelledare är närvarande. Han syns inte men hörs vid enstaka tillfällen.

Under det ena rollspelet öppnas en dörr och en person blir synlig under ett ögonblick, men stänger sedan dörren igen. I övrigt verkar inga störande moment förekomma.

3.5 Rollspelsdeltagare

Här följer en kort beskrivning av deltagarna i de olika rollspelen. Övningsledare, instruktörer etc. som är närvarande men inte medverkar i rollspelen finns nämnda i avsnitt 3.6.

3.5.1 Rollspelsdeltagare i muntliga auktorisationsprov

I rollspelen som ingår i Kammarkollegiets muntliga kunskapsprov för auktorisation som tolk medverkar alltid tre personer.

Tolken är den som har ansökt om auktorisation och vars prestation är föremål för noggrann bedömning under rollspelet. Tolkens uppgift är att tolka det samtal som de övriga två rollspelsdeltagarna bedriver. Det manuskript som används av övriga deltagare i provet har tolken inte tillgång till. En kort stund före rollspelets början har tolken av provledaren (avsnitt 3.6) fått en kortfattad redogörelse för vilken samtalssituation som ska tolkas. I två av de fyra rollspelen från Kammarkollegiet har tolken ryska som förstaspråk och i de övriga två svenska.

Rollspelsassistenten är som regel skådespelare till yrket och engageras av Kammarkollegiet som extern konsult för de olika rollspelen i auktorisationsproven. Rollspelsassistenten spelar rollen av svensktalande part – i de rollspel som förekommer i detta material är detta dels en polis, dels en läkare. Förutom detta ingår rollspelsassistenten i den bedömarkommitté som efter genomfört prov har att besluta om huruvida tolken ska rekommenderas för auktorisation eller ej. Det finns inga krav på att rollspelsassistenten ska behärska något av de cirka fyrtio tolkspråk som tolkarna tolkar till och från under proven, och som regel gör rollspelsassistenten heller inte det. Rollspelsassistenten i de här aktuella rollspelen kan inte ryska.

Språkassistenten spelar rollen av den part som talar något annat språk än svenska – i materialet i detta arbete är det ryska. Språkassistenten har som regel det så kallade tolkspråket som förstaspråk (modersmål), så även i föreliggande material. I språkassistentens uppgifter ingår att i förväg översätta sina repliker från svenska till tolkspråket. Det kan noteras att språkassistenten därmed arbetar med terminologi inom bland annat medicin och juridik på två språk, jämte översättning av skrivna repliker som ska framföras muntligt. Språkassistenten kan i sitt översättningsarbete påräkna stöd från språkexperten (se avsnitt 3.6). Även språkassistenten ingår i bedömarkommittén som gemensamt beslutar om huruvida auktorisation ska rekommenderas.

3.5.2 Rollspelsdeltagare i veckoslutskurs och repetitionskurs

Deltagarna i rollspelen från *veckoslutskursen* som ingår i detta material är alla män och har samtliga fått en militär språkutbildning i ryska som värnpliktiga. Alla utom en fick denna utbildning vid Tolkskolan. Tidpunkten för utbildningen varierar mellan 1970-tal och 2000-talets första decennium. Ingen av deltagarna arbetar på heltid med tolkning eller andra språkfrågor. Ett par av dem frilansar som tolkar vid sidan av ordinarie arbete eller studier, medan andra har vidmakthållit sina kunskaper i ryska enbart i låg grad. Några har deltagit i ett flertal liknande veckoslutskurser tidigare.

Samtliga har svenska som förstaspråk, ingen av dem har motsvarande modersmålskunskaper i ryska.

Rollspelen i veckoslutskursen, med tema medicin, har tre deltagare: läkaren, patienten och tolken. Läkaren är alltid svensktalande part och patienten alltid rysktalande. Kursdeltagarna turas om att spela de olika rollerna och får således omväxlande agera svensktalande, rysktalande och tolk. En av deltagarna i denna kurs är läkare till yrket.

På *repetitionskursen* i tolkning medverkar både kvinnor och män som rollspelsdeltagare, tre i varje rollspel. Rollerna som primära parter spelas av två instruktörer, varav en är försvarsmaktsanställd och en inhyrd språkkonsult. I exemplen från repetitionskursen i tolkning är således de primära parterna inte kursdeltagare själva. Endast tolken i exemplen från denna kurs är kursdeltagare. Samtliga medverkande i dessa rollspel förstår både svenska och ryska.

3.5.3 Rollspelsdeltagare i förhandlingsspelen

I de två rollspel i detta material där situationen är internationell förhandling deltar förutom tolkarna sammanlagt fyra personer från Sverige respektive Ryssland, två från vartdera landet i varje rollspel, samtliga med betydande erfarenhet av förhandlingar i internationell miljö. Alla de svenska deltagarna är män, medan två av de ryska deltagarna är män och två är kvinnor. De ryska deltagarna i varje rollspel är en kvinna och en man.

De ryska deltagarna har ryska som förstaspråk, de svenska deltagarna svenska. Av det inspelade materialet framgår att åtminstone en av de svenska deltagarna (här kallad Erik) i rollspel 3a förstår ryska, medan en av de svenska deltagarna (här kallad Sture) i rollspel 3b både förstår och talar ryska.

I det ena rollspelet deltar en tolk som har svenska som förstaspråk. I det andra deltar två tolkar, varav den ena har svenska som förstaspråk och den andra ryska. De deltagande tolkarna i båda rollspelen är män och har erfarenhet av professionellt tolkarbete.

3.6 Övriga medverkande

Under den här rubriken har jag samlat en beskrivning av övriga som är närvarande när de olika rollspelen genomförs, utan att direkt delta i rollspelen, och som har funktionen av provledare, bedömare eller dylikt.

3.6.1 Provledare och språkexpert – auktorisationsprov

Vid Kammarkollegiets muntliga prov för auktorisation av tolk medverkar alltid ytterligare två personer utöver dem som nämnts i avsnitt 3.5.

Provledaren ansvarar för ledning och samordning och är som regel medarbetare vid Kammarkollegiet. Det är provledaren som sköter videoinspelningen, mäter hur lång tid varje rollspel pågår och som instruerar rollspelsdeltagarna att starta respektive avsluta rollspelet. Under pågående rollspel gör provledaren noteringar om sitt allmänna intryck av tolkningen. Provledaren följer också med i manuskriptet och jämför framför allt tolkens yttranden på svenska med manuskriptets svenska repliker. Provledaren håller det muntliga förhöret efter genomförda rollspel. I provledarens uppgifter ingår också att vara ordförande i bedömarkommittén, där även rollspelsassistenten, språkassistenten och språkexperten ingår, och att på myndighetens formulär skriva ner den sammantagna bedömningen av tolkens prestation efter genomfört prov. Provledaren meddelar därefter tolken i övrigas närvaro vilken bedömningen har blivit och om auktorisation kommer att rekommenderas.

Språkexperten ska ha mycket goda kunskaper i svenska och tolkspråket och engageras som extern konsult för auktorisationsproven med aktuellt tolkspråk. Mina egna erfarenheter från Kammarkollegiets auktorisationsprov för tolkar har varit som just språkexpert i ryska. I förväg har språkexperten gått igenom de manuskript som ska användas vid provtillfället, framför allt med avseende på terminologi på de båda språken. Ofta har språkexperten och språkassistenten före provet samordnat sin uppfattning om önskvärd terminologihantering från tolkens sida. Under pågående rollspel följer språkexperten med i manuskriptet och gör noteringar när språkexperten

anser att tolken utelämnat något av de på förhand i manuskriptet noterade så kallade meningsbärande elementen (se 3.8.1.1). Under bedömarkommitténs diskussion efter varje rollspel går språkexperten igenom vilka meningsbärande element som kan anses ha bortfallit i tolkningen.

3.6.2 Övningsledare – veckoslutskurs och repetitionskurs

På kurserna på Tolkskolan medverkar förutom de rollspelande kursdeltagarna och instruktörerna även en ansvarig övningsledare (på veckoslutskursen var detta jag). Övningsledaren har valt ut rollspelsmanuskript och gjort ett kursschema. Övningsledaren ger instruktioner till alla deltagare innan rollspelen påbörjas och säger till när man ska starta respektive sluta. Dessutom lyssnar övningsledaren medan rollspelen pågår för att sedan lämna synpunkter och kommentarer till deltagarna.

3.6.3 Spelledare – förhandlingsspel

Spelledare i de båda rollspel som utgörs av en internationell förhandlingssituation är författaren till den avhandling där rollspelen ingår som underlag (Landqvist 2006, 61). I båda rollspelen är det spelledaren som säger till när man ska starta och som efter ett par timmar ger instruktion till deltagarna att avbryta. Han sköter också videoinspelningen.

I förhandlingsspelen är spelledaren därmed också initiativtagare till och genomförare av hela det forskningsarbete i vilket rollspelsdeltagarnas agerande ingår som utforskat objekt.

3.7 Genomförande

Mycket av det som nämns under denna rubrik framgår åtminstone indirekt av en del av de föregående avsnitten. För tydlighetens och fullständighetens skull har jag ändå valt att beskriva rollspelens genomförande i ett separat avsnitt.

3.7.1 Genomförande av rollspel som muntligt auktorisationsprov

Provledaren startar videoinspelningsapparaturen – hela rollspelet dokumenteras på video för att bedömarna ska kunna kontrollera eventuella tveksamheter i efterhand. Tolken kallas in i provlokalen och slår sig ner vid det bord där rollspelsassistenten och språkassistenten redan sitter beredda. Provledaren, som sitter tillsammans med språkexperten vid ett annat bord i samma lokal, instruerar deltagarna att starta. Språkassistenten och rollspelsassistenten läser upp sina förberedda repliker i tur och ordning, och tolken

tolkar. Eftersom tolken inte ser texten utgår tolken enbart från det som deltagarna uttrycker muntligt.

Tolken får använda egna ordböcker och annat referensmaterial under provet. Om tolken söker efter stöd i någon medhavd ordlista eller dylikt väntar de övriga rollspelsdeltagarna en stund tills tolken är beredd att fortsätta. Det händer att tolken visar tecken på nervositet, medan de övriga rollspelsdeltagarna som regel uppvisar ett ganska jämnt känsloläge oavsett innehållet i replikerna. Stämningen är generellt koncentrerad och strikt. Bedömarnas intresse är inriktat på tolken och på hur denna gestaltar replikerna i rollspelsmanuskriptet.

Medan rollspelet pågår sitter provledaren och språkexperten och gör noteringar i sina exemplar av manuskriptet. Rollspelens längd är ca 20-25 minuter.

3.7.2 Genomförande av rollspel på veckoslutskurs och repetitionskurs

Veckoslutskurs: alla deltagare sitter samlade i lektionssalen och instrueras av övningsledaren att påbörja rollspelen i grupper om tre. De sprider sig efter eget val ut i intilliggande korridor och dagrum, ett par grupper stannar kvar i lektionssalen. Övningsledaren placerar sin mobila inspelningsapparat i närheten av någon grupp. Inom grupperna bestämmer deltagarna själva vem som ska spela vilken roll. Svensktalande part (läkaren) och rysktalande part (patienten) har manuskript, tolken inte. Deltagarna gör ofta egna tillägg till manuskriptet. Stämningen är skärpt men samtidigt avslappnad. Skämt och skratt förekommer, liksom inom rollspelet hållna referenser till dagsaktualiteter eller den just meddelade undervisningen.

Det händer att tolken får hjälp av den som för tillfället agerar rysktalande part, om tolken söker efter ord på ryska eller på annat sätt visar att språkliga problem har uppstått.

När deltagarna har kommit till slutet på manuskriptet börjar man om igen, nu med en ny rollfördelning, tills övningsledaren instruerar om samling i lektionssalen på nytt. Under pågående rollspel går övningsledaren runt, lyssnar några minuter i taget på varje grupp och gör skriftliga noteringar att meddelas senare som kommentarer.

Varje rollspel pågår under ca 15 minuter.

Repetitionskurs: övningsledaren, två instruktörer och en kursdeltagare sitter i lektionssalen. Det förekommer inte att flera grupper arbetar samtidigt. Övningsledaren presenterar situationen för rollspelet, lämnar när så förekommer manus till de båda instruktörerna och fördelar rollerna. De öppna rollspelen föregås dessutom av ett kort samtal mellan instruktörerna och tolken där de en ytterligare gång fastslår sina roller. Övningsledaren placerar sin inspelningsapparatur på lämpligt ställe i lokalen. I de slutna rollspelen är

det de båda instruktörerna som har manuskript, inte tolken. Manuskriptet i de slutna rollspelen följs noggrant utan några större tillägg eller utvikningar. Tolken får ibland hjälp av den rysktalande primära parten med ord på ryska. Stämningen är generellt koncentrerad utan någon större uppsluppenhet. Övningsledaren lyssnar och lämnar kommentarer efter rollspelet.

Rollspelens längd varierar mellan under tio minuter och över en halvtimma.

3.7.3 Genomförande av förhandlingsspel

Deltagarna sitter beredda med de ryska förhandlarna på bordets ena sida och de svenska mitt emot. Mellan sig har de tolken (i det ena rollspelet) eller tolkarna (i det andra). Spelledaren ger instruktion om start, varpå förhandlingarna omedelbart påbörjas. Manuskript används inte. I det rollspel där två tolkar är närvarande, tolkar vardera tolken i huvudsak till sitt förstaspråk. Ingen diskussion om arbetsfördelningen tolkarna emellan förekommer i det inspelade materialet, varför detta troligen har gjorts upp på förhand.

Stämningen förhandlarna emellan är generellt korrekt, saklig och lugn. När en tolk signalerar att språkliga problem av något slag har uppstått, kommer någon av de övriga deltagarna tämligen omgående till hjälp. Ingen tid läggs på att tolken till exempel ska slå i en ordbok. De förhandlande deltagarnas intresse fokuseras på att meddela sig med motparterna och att nå en ömsesidigt acceptabel lösning i förhandlingsfrågan.

Varje rollspel pågår under ca 2 timmar (exklusive en eller ett par kortare pauser initierade av deltagarna själva). I båda rollspelen är det spelledaren som ger instruktion om att övningen ska avbrytas, vilket betecknar förhandlingarnas slut.

3.8 Bedömning

Alla de rollspel som ingår i denna studie har – redan tidigare – blivit föremål för någon typ av utvärderande efterarbete. Detta är naturligt nog av starkt varierande slag beroende på rollspelets syfte. Här följer en översiktlig beskrivning av hur och efter vilka kriterier denna bedömning har skett i respektive fall.

3.8.1 Bedömning av tolkning i auktorisationsprov

Bedömningen av tolkens prestation under ett rollspel som ingår i ett muntligt auktorisationsprov görs av bedömarkommittén på plats. Som nämnts ingår i bedömarkommittén de båda rollspelsdeltagarna – rollspelsassistenten och språkassistenten – liksom språkexperten och provledaren. Av dessa fem är det som regel två, nämligen språkassistenten och språkexperten, som har

kunskaper i båda språken. Bedömningen görs i form av noteringar i det svenskspråkiga manuskriptet under pågående rollspel samt genom en diskussion inom kommittén omedelbart efter avslutat rollspel. Om kommittémedlemmarna så finner nödvändigt kan de då lyssna igenom någon sekvens i den videoinspelning som har gjorts. Transkriptioner eller dylikt används inte, utan underlaget för diskussionen är återigen det svenskspråkiga manuskriptet.

Kriterierna för bedömning har fastställts av Kammarkollegiet och finns noterade på myndighetens hemsida (Kammarkollegiet 2013). De är indelade i två grupper kallade *språkliga faktorer* och *tolktekniska faktorer*. De språkliga faktorerna delas in i *semantisk/terminologisk återgivning* och *språkligt utförande*, varav det senare i sin tur delas in i *artikulation*, *normerat uttal* och *flyt* samt *ordförråd och idiomatik*.

I avsnitt 3.8.1.1 för jag ett resonemang kring de bedömningskriterier som myndigheten anger för *semantisk/terminologisk återgivning*. Vad gäller parametrarna under *språkligt utförande* kan noteras att bedömarkommitténs uppgift är att värdera huruvida tolkens olika yttranden på de båda språken avseende uttal och ordförråd svarar mot *standardspråkets* normer och inte känns störande för en modersmålstalare, samt huruvida tolkens artikulation är tillräckligt tydlig och om tolkningen skett utan onödiga avbrott eller upphakningar (med flyt).

Under *tolktekniska faktorer* listas tre olika grupper med vardera sex, tre och en parameter: gruppen *tolkningsteknik* innehåller parametrarna *frågeteknik*, *repliklängd*, *avbrytningsteknik*, *anteckningsteknik*, *förmåga att använda hjälpmedel* och *förmåga att lösa svårigheter*; underrubriken *interaktion med aktörer* innehåller *uppträdande*, *säkerhet* och *opartiskhet*; slutligen har underrubriken *tidsåtgång* den enda parametern *antal ord per minut*. Generellt angående tolkningstekniska faktorer kan noteras att kommittén har att bedöma huruvida tolkens prestation i tillräcklig mån har bidragit till att parterna har känt förtroende för tolken, att samtalet har kunnat föras på ett så naturligt sätt som möjligt och så att parterna inte har störts eller kränkts (sic) av t.ex. tolkens sätt att avbryta eller ställa frågor.

Tolkningen får alltså heller inte ske för långsamt, något som kommittén ska mäta genom att dividera det i manuskriptets början angivna antalet ord (i de skrivna replikerna i det svenskspråkiga manuskriptet) med den tid i minuter som hela rollspelet tagit (inkluderande samtliga deltagares yttranden, inte enbart tolkens).

Meningen är att alla kriterierna ska vägas samman utan inbördes ordning i en helhetsbedömning (Larsson 2013, 82). Strävan är också att proven skall ha hög *validitet* – vara lika för alla: ”proven är utformade så att det kan säkerställas att alla examinander prövas under samma förutsättningar” (ibid., 81).

3.8.1.1 Bortfall av meningsbärande element som bedömningskriterium

Under rubriken *semantisk/terminologisk återgivning* i bedömningskriterierna för auktorisation av tolkar nämns att ett eventuellt ”bortfall av information” i tolkens återgivningar mäts i bortfall av *meningsbärande element* (MBE). Även på Tolkskolan används bortfall av meningsbärande element som ett kriterium vid bedömning av inspelade, tolkade dialoger som examination av tolkar. Här följer en kort redogörelse för detta begrepp och ett resonemang kring vad användningen av detta kan innebära för bedömningen.

Carlstedt m.fl. (1981) gör i en PM från Kommerskollegium, som 1976–1994 var ansvarig myndighet, en kortfattad utredning av hur begreppet MBE används vid genomförande av rollspel för auktorisation av tolkar. Författarna anlägger ett kognitivt perspektiv på tolkning, en idé om tolkning som mental process, där färdiga *budskap* (Seleskovitch 1968, 59–67) komponerade på ett språk omvandlas i tolkens hjärna till ett motsvarande (helst) budskap på ett annat språk:

> Tolkningsprocessen ses som en flerstegsoperation. Det första steget består av att uppfatta och förstå budskapet. I nästa steg är tolkens utgångspunkt inte det språk som budskapet framställts på, utan dess innebörd, som uttrycks i en adekvat form på det andra språket. (Carlstedt m.fl. 1981, 4)

En konsekvens av detta perspektiv är att det blir rimligt att jämföra original och återgivningar som texter när man vill bedöma återgivningarnas kvalitet, varför man kan säga att begreppet MBE närmast passar ihop med den syn på tolkning som Wadensjö (1998b) senare har kallat *tal som text* (se 2.7) och med de resonemang kring kvalitetsbedömning som förs avseende konferenstolkning (se 2.2). Carlstedt m.fl. (1981, 5) framhåller situationens och kontextens vikt för tolkningen av ett budskap:

> När man ger någon del av budskapet MBE-status, måste man dessutom ta hänsyn till andra faktorer än semantiska och grammatiska, nämligen situationen, sammanhanget, det som tidigare sagts, det ärende som avhandlas o s v.

Resonemanget ovan handlar om slutna rollspel. Det som avses med formuleringen att man ”ger någon del av budskapet MBE-status” gäller ett förberedande arbete, utan vilket rollspelsmanuskriptet inte kan ses som färdigt. Vissa ord i de skrivna replikerna stryks under, och betraktas därefter som (del av) ett meningsbärande element. I texten definieras meningsbärande element som ”den del av ett budskap som av semantiska, grammatiska eller andra – även utomspråkliga – skäl uppfattas som en enhet” (Carlstedt m.fl. 1981, 1). På ett annat ställe beskrivs det förberedande arbetet med att markera MBE som ”ett slags anvisning för bedömaren om vilka element i budskapet som måste med för att det väsentliga inte ska gå förlorat” (ibid., 5).

Här används alltså rollspelen enligt en bedömningsmodell där meningen av det som sägs är fastställd på förhand. Vidare är denna mening *viktad* på så sätt att vissa delar av den har noterats såsom särskilt väsentliga, även detta på förhand. Samtidigt tjänar användningen av MBE syftet att främja en kontinuitet och tydlighet i proven och rikta bedömarnas uppmärksamhet mot vad de ska se som särskilt väsentligt.

Det bör här noteras att jag i analyskapitlen 5–7 *inte* utgår från MBE-markeringarna i manuskripten i något sammanhang, utan enbart från vad som sägs och görs i inspelningarna.

3.8.2 Bedömning av rollspel på veckoslutskurs och repetitionskurs

På veckoslutskurserna eller repetitionskurserna på Tolkskolan finns inga nedskrivna kriterier för bedömning av de rollspel som kan ingå. När det gäller de kurser som givit material till denna avhandling höll efter varje rollspel ansvarig övningsledare en genomgång med alla deltagarna. Där gavs kommentarer om å ena sidan terminologi och grammatik och förhållandet mellan språken, och å andra sidan kommunikation i ett tolkat samtal (tolkningsteknik). De kommunikationsinriktade kommentarerna behandlade främst tolkarnas förmåga att hitta praktiska lösningar på de problem som de ställts inför under de genomförda rollspelen.

Syftet med dessa bedömningar är här dels att underlätta deltagarnas framtida tolkverksamhet, dels att deltagarna och bedömaren själv ska få nya insikter genom den dialog som pågår i lektionssalen efter de genomförda rollspelen. Bedömningarna har ingen juridisk påverkan på någon medverkandes framtida yrkesutövning i motsats till exempelvis bedömarkommitténs arbete som beskrivits i avsnitt 3.8.1.

3.8.3 Bedömning av förhandlingsspelen

De öppna rollspel som föreställer en internationell förhandling blir till skillnad från övriga rollspel i materialet inte föremål för bedömning i den meningen att någon deltagare får något slags licens eller ens några goda råd inför sin framtida verksamhet. Inriktningen är i stället en helt annan, eftersom förhandlingsspelen ingår som underlag i ett vetenskapligt arbete med syftet att fastställa vad som konstituerar förhandlares kommunikativa kompetenser. Här sker i stället en *analys* av kommunikationen förhandlarna emellan, med avseende på *handlingsmönster*, *ämnesval och ämneshantering* samt *textuella styrmedel*. Utgående från resultatet av dessa analyser studeras sedan *hur förhandlingen blir sammanhängande* (Landqvist 2006, 23). Den teoretiska inriktningen är kognitivt och socialt orienterad lingvistisk

pragmatik (ibid., 47), något som mycket förenklat stämmer mer överens med analysmodellen *tal som agerande* än med *tal som text*.

Det övergripande syftet med Landqvists studie var att försöka kartlägga vissa typer av språkligt agerande som leder fram till framgångsrikt genomförda förhandlingar. Som jämförelse genomfördes också tre rollspel med ovana förhandlare (dessa ingår inte i materialet för min avhandling).

Landqvist grovtranskriberade det som sades på svenska i de videoinspelade rollspelen (i mitt arbete har jag gjort egna transkriptioner). Yttrandena på ryska transkriberades inte alls. Analysen skedde sedan med utgångspunkt i transkriptionen av de svenska förhandlarnas yttranden respektive av tolkarnas yttranden på svenska, när tolkarna agerade för de ryska förhandlarnas räkning.

Tolkarnas yttranden blev därmed inte föremål för bedömning eller analys med avseende på tolkarnas prestation. Däremot ingår tolkarnas yttranden på svenska i underlaget för analysen av förhandlarnas kompetens, eftersom tolkarnas yttranden på svenska uppfattas som språkliga handlingar från de ryska förhandlarna i varje rollspel.

4 Tolkrelaterad turtagning och reparation i de tolkade samtalen

I det här kapitlet ges en översikt över den hantering av kommunikationsproblem avseende turtagning och behov av reparation som jag tycker mig ha identifierat i det inspelade materialet. Fokus ligger på hur dessa problem verkar identifieras av de medverkande, hur någon medverkande markerar eller signalerar att ett problem föreligger, och vilken reaktionen blir från övriga. Hanteringen av kommunikationsproblemen ses här såsom *sidosekvenser* i samtalen, med den definition på sidosekvens som lämnas i avsnitt 1.2.

Översikten delas grovt in i tre avsnitt utgående från de primära parternas *reaktion* på ett identifierat och/eller markerat problem. Det första avsnittet handlar om sekvenser där något slags konflikt verkar föreligga kring vem som skall ha talarturen, och som resulterar i att tolken får/tar (eller behåller) ordet. Det andra, och längsta, avsnittet handlar om sekvenser där en primär part reagerar på något som tolken säger eller gör genom att göra en självreparation (Norrby 2004, 136), alltså att den primära parten upprepar, förtydligar eller bekräftar något som denne själv sagt tidigare. I det tredje avsnittet gör en primär part en annanreparation (other-repair, ibid., 137–138) – en korrigering eller komplettering av ett yttrande fällt av tolken avsett som tolkning. Begreppet *reparation* presenteras i avsnitt 2.5.

I respektive avsnitt skiljer jag på problemlösningar vilka tillkommer som resultat av ett explicit *initiativ* från tolkens – eller i undantagsfall en annan samtalsdeltagares – sida, och sådana problemlösningar som tillkommer efter någon icke-verbal signal eller som reaktion på t.ex. en uppfattad felsägning.

I de slutna rollspelen utgör dessa sekvenser i samtliga fall någon form av avsteg från det skrivna manuskriptet. Naturligt nog innehåller ett skrivet manuskript inte t.ex. begäran om förtydligande från tolkens sida, när manuskriptet används som underlag för att testa eller utbilda en tolk.

Jag börjar med att undersöka de två grupperna av slutna rollspel, för att sedan jämföra resultaten av dessa analyser med motsvarande sekvenser från de öppna rollspelen.

4.1 Tolken får talarturen

Under denna rubrik finns ett antal exempel på sekvenser där någon, som regel tolken själv, signalerar att det är dags att ge ordet till tolken, eller, i något fall, att tolken behöver behålla ordet en stund till. Reaktionen på dessa signaler blir i samtliga fall att den primära part som har, eller försöker ta, ordet tystnar och låter tolken tala i stället.

Exempel 4 (*1a*)

115	Ragnar	ä lite svårt å säga förmodligen (.) finns de fler orsaker (.) de kan va så att tarmen- eh s (.) rörelser förändras så att tarmen eh e känsligare (.) än normalt↓ ibland går de att koppla viss mat→
116	Tatiana	HÅLLER UPP HÖGER HAND минуточку (..) э э значит
116a		(--) *ett ögonblick* (..) *eh eh alltså*

De signaler som används är såväl verbala som icke-verbala och innefattar blickar, gester, uttryck motsvarande *ett ögonblick* e.d., liksom explicita uppmaningar att ge ordet till tolken. Englund Dimitrova (1991, 58–59) menar att de icke-verbala signalerna, där typiska sådana är kraftig inandning eller att en hand höjs, utgör ett svagare anspråk på att få ta turen än de verbala.

4.2 Självreparationer från en primär part

Det andra avsnittet handlar om fall där en primär part som reaktion på något tolken sagt eller gjort gör en självreparation, alltså upprepar, förtydligar eller bekräftar något som den primära parten själv redan sagt (se avsnitt 2.5 samt detta kapitels inledning). Ur samtalsanalytisk synpunkt handlar det därmed till en del om annan-initierade reparationer (avsnitt 2.5.1), där den som initierar reparationen är tolken, och den som utför den är någon av de primära parterna. Materialet innehåller också exempel på att en primär part gör en självreparation utan att tolken explicit begärt detta. I dessa fall ser jag självreparationen som en reaktion på att tolken på annat sätt signalerat svårigheter att komma igång med sin tolkning, eller i varje fall att den primära parten tycks uppfatta tolkens (eller någon annan deltagares) agerande så att en självreparation är befogad.

Exemplen har i möjligaste mån sorterats utifrån *hur* tolken initierar eller framkallar den primära partens reparation (4.2.1–4.2.5). Lindström (2008, 162) delar in reparationsinitiativ i *öppna*, *utfrågande*, *repeterande* och *uttolkande*. Här har indelningen gjorts efter delvis samma mönster. I avsnitt 4.2.1 beskrivs reparationsinitiativ där tolken initierar reparation genom att

säga sig inte ha förstått, be om ursäkt eller på något sätt explicit be om *upprepning* (öppna reparationsinitiativ). I 4.2.2 har reparationsinitiativen formen av att något enskilt ord eller uttryck framhålls som problematiskt (utfrågande eller repeterande reparationsinitiativ). Avsnitt 4.2.3 behandlar *lucklämnande frågor* (repeterande reparationsinitiativ), medan avsnitt 4.2.4 handlar om vad jag har kallat *kontroll genom upprepning* (repeterande reparationsinitiativ).

I exemplen i avsnitt 4.2.1–4.2.4 står tolkens reparationsinitiativ i fokus. I samtliga fall resulterar dessa initiativ som nämnts i självreparationer från någon primär parts sida. I denna inledande översikt behandlas dock inte självreparationerna i detalj, t.ex. om det går att urskilja några skillnader mellan de olika självreparationerna beroende på reparationsinitiativens formulering. Dessa frågor diskuteras i stället i kapitel 5–7.

Avsnitt 4.2.5 slutligen behandlar fall där tolken icke-verbalt ger signaler om att något problem föreligger, t.ex. genom att tystna och ivrigt konsultera en ordbok.

4.2.1 Öppna reparationsinitiativ från tolken

Materialet innehåller flera exempel där tolken signalerar behov av reparation genom att explicit efterfråga en upprepning, säga sig inte ha förstått eller bara be om ursäkt. Detta initiativ preciserar inte mer exakt *vad* som är problematiskt i den primära partens nyss fällda yttrande, utan är mer allmänt hållet och verkar i de flesta fall uppfattas som gällande hela det föregående yttrandet.

Exempel 5 (*1d*)

24	Sandra	да это другие начали (.) эти идиоты начали ко мне приставать (.) а я в целях самозащиты так их долбанула (.) по голове пивной кружкой
24a		*ja det var de andra som började* (.) *de idioterna började antasta mig* (.) *och i självförsvar dängde jag till dem så* (.) *i huvudet med en ölsejdel*
25	Tor	ah (2.0) eh ursäkta jag måste fråga om
26	Tor	>извините пожалуйста< можете это пере- повторить с начала?
26a		*>ursäkta mig< kan ni åter- upprepa det från början?*

Dessa initiativ åtföljs ibland av en förklaring från tolkens sida om varför upprepning begärs. Som i exemplet ovan inleds de inte sällan av en bön om ursäkt. Denna kan ses som ett *företal* (Lindström 2008, 184) som annonserar att en begäran är på väg och att denna blir till visst besvär för de primära parterna. Bönen om ursäkt visar att tolken är införstådd med samtalets ideala

ordning – original – återgivning – original – återgivning, etc. – och att tolken räknar med att de primära parterna också är det.

Men i ett par fall föregås en självreparation från en primär parts sida av att tolken yttrat något som *enbart* innehåller uttryck som *ursäkta*, *förlåt* eller dylikt, utan att tolken därefter explicit ber om upprepning eller förtydligande. Också dessa initiativ är allmänt hållna och ger ingen mer precis indikation på vad som har varit problematiskt med den primära partens föregående yttrande.

Exempel 6 (*3b*)

50	Sture	och därefter så övergår då försäkringsansvaret till företaget som driver (.) själva fabriken
51	Tigran	и
51a		*och* (--)
52	Tigran	SKAKAR PÅ HUVUDET, SER PÅ STURE ursäkta mej

4.2.2 Utfrågande reparationsinitiativ från tolken

Det finns ett antal exempel på att tolken specifikt framhåller ett enstaka ord eller uttryck i ett föregående yttrande som problematiskt. Initiativet har formen av fråga, eller utsägs i varje fall med frågeintonation.

Exempel 7 (*1d*)

34	Sandra	что (.) вы её тоже загребли что ли
34a		*va (.) har ni haffat henne också eller*
35	Tor	eh va har ni ööh (2.0) >ursäkta jag måste fråga<
36	Tor	загребли? (1.0) >извините<
36a		*haffat?* (*1.0*) >*ursäkta*<

Till skillnad från reparationsinitiativen i avsnitt 4.2.1 ser vi här exempel på ett initiativ där tolken pekar ut mer specifikt vad det är i den primära partens yttrande som orsakat problem.

4.2.3 Repeterande reparationsinitiativ från tolken: lucklämnande fråga

En så kallad *lucklämnande fråga* är ett reparationsinitiativ som ”upprepar det problematiska yttrandet fram till den punkt där man väntar sig att den andre fyller i med den sökta informationen, dvs. reparationen” (Lindström 2008, 159–160). I det inspelade materialet finns ett antal exempel på detta sätt att initiera reparationer. Tolken upprepar några ord från en primär parts tidigare

yttrande och avslutar med ett slags fortsättningston – alltså med ett tonfall som ska indikera att mer bör följa (Norrby 2004, 99). Ett mer specifikt namn på intonationen i detta slags reparationsinitiativ är *lucklämnande fråge-intonation* (Linell 1994, 29). Den verkar fungera på den primära parten som ett slags sufflering.

Exempel 8 (*1d*)

19	Anders	mm jag ser i mina papper här att du har en villkorli dom hängande över dej sen ett år tibaka
20	Tor	хотя я вижу тут в своих бумагах э что э против вас э было (.) что вы э (.) у вас есть э ус- ус- условный приговор (.) >что против вас есть условный< приговор (.)>извините пожалуйста надо переспросить<
20a		*fast jag ser här i mina papper eh att eh mot er eh var* (.) *att ni eh* (.) *ni har eh en vi- vi- villkorlig dom* (.) *>att det mot er finns en villkorlig< dom* (.) *>ursäkta mig måste fråga om<*
21	Tor	en en en villkorli dom sedan--?

Liksom reparationsinitiativet i avsnitt 4.2.2 kan den lucklämnande frågan ses som mer specifik och mindre allmänt hållen än initiativen i avsnitt 4.2.1. Genom att ställa en lucklämnande fråga ger tolken den primära parten en viss indikation på vad i den primära partens yttrande som ur tolkens synpunkt verkar ha orsakat problem.

4.2.4 Repeterande reparationsinitiativ från tolken: kontroll genom upprepning

Om den lucklämnande frågan i föregående avsnitt är ett reparationsinitiativ som syftar till att motparten ska fylla i vad som fattas, verkar *kontroll genom upprepning* ha till syfte att tolken ska få bekräftelse på att något är riktigt uppfattat. Även här upprepar tolken några ord ur motpartens tidigare yttrande, men här sker det med fallande eller allmänt avslutande ton – till skillnad från de lucklämnande frågorna som har fortsättningston.

Exempel 9 (*1b*)

8	Anders	ja e kriminalinspektör Anders Rosenvall >förresten< (.) å jag e här för att förhöra dej↓
9	Tatiana	eh ursäkta mej Anders Rosenvall↓

Noteras kan att initiativen *utfrågande reparationsinitiativ* (4.2.2), *lucklämnande fråga* (4.2.3) och *kontroll genom upprepning* (detta avsnitt) i de

exempel som här lämnats påminner starkt om varandra genom att de alla är repeterande. Jag har valt att särskilja dem dels med avseende på den intonation som tolken använder (frågande, fortsättande eller avslutande), dels med avseende på hur den primära parten reagerar på initiativet (svarar på frågan om det enskilda ordet, fyller i där den lucklämnande frågan slutade eller bekräftar att tolken fattat rätt). Noteras kan att den fallande intonationen i exemplen på kontroll genom upprepning i detta arbete skiljer sig från vad som anges hos Lindström (2008, 159), där motsvarande reparationsinitiativ har frågeintonation.

4.2.5 Implicita eller icke-verbala reparationsinitiativ från tolken

Materialet innehåller ett par exempel på att en primär part gör en själv-reparation utan att detta föregåtts av ett tydligt reparationsinitiativ från tolkens sida, men där jag ändå väljer att uppfatta självreparationen som en reaktion på tolkens åtminstone delvis icke-verbala agerande.

Exempel 10 (*1a*)

98	Ragnar	en möjlighet e att du har fått nåt som kallas för colon irritabile (.) eller i be ess
99	Tatiana	SKRIVER
100		(7.0)
101	Tatiana	э возможно вы у вас э э >извините пожалуйста я должна посмотреть что это такое< SKRATTAR
101a		*eh möjligt att ni ni har eh eh >ursäkta mig jag måste titta efter vad det är för något< SKRATTAR*
102	Tatiana	BLÄDDRAR I BOK, TITTAR I PAPPER
103		(15.0)
104	Tatiana	>подождите секундочку потому что это очень важно я считаю<
104a		*>vänta ett ögonblick därför att det är mycket viktigt anser jag<*
105	Tatiana	TITTAR I PAPPER
106		(10.0)

Ragnar gör sedan en självreparation på rad 107, som inte finns med i detta exempel. De olika icke-verbala signalerna från tolkens sida i materialet utgörs av t.ex. att tolken kastar blickar på de övriga i samtalet, inte tar ordet när de övriga verkar förvänta sig en tolkning, avbryter sig och tystnar, eller som i exemplet ovan av att tolken ivrigt konsulterar sina egna papper eller ordlistor. (Dessa signaler leder långt ifrån alltid till just självreparationer. Andra reaktioner förekommer också, såsom att en primär part reparerar tolkens påbörjade yttrande. Sådana fall behandlas i avsnitt 4.3.)

4.3 Annanreparationer av tolkens yttranden

De fall av reparationer som behandlas i avsnitt 4.2 gäller i samtliga fall självreparationer, alltså att den som uttalat ett problematiskt yttrande själv upprepar, förtydligar eller korrigerar detta. Oavsett om reparationsinitiativet kommer från talaren själv eller, som i avsnitten 4.1 och 4.2, från en annan samtalsdeltagare, är det vanligaste i samtal just att reparationen utförs av den som uttalat det problematiska yttrandet (se avsnitt 2.5.1). I detta avsnitt finns i stället några exempel på vad jag på svenska kallar *annanreparation*, när en samtalsdeltagare korrigerar något som en *annan* samtalsdeltagare just sagt. I dessa fall handlar det om att en primär part (eller, i två av exemplen, den andre tolken) gör en reparation av ett yttrande som tolken nyligen fällt. Det kan handla om allt från att starkt ifrågasätta vad tolken just sagt, till att bara fylla i något som tolken påbörjat, som i exempel 11:

Exempel 11 (*2b*)

43	Louis	.ja de kan vara på grund av de här (.) balansen sitter ju till viss del i innerörat
44	Tibor	ну да конечно может быть из-за этого э там равно-
44a		*jo då visst kan det vara på grund av det här eh där bal-*
45		(2.0)
46		равно-
46a		*bal-*
47		(2.0)
48	Tibor	SKRATTAR TILL
49		(1.0)
50	Patrik	°весие°
50a		°*ansen*°

Efter tolken Tibors markering av problem – han påbörjar två gånger ett ord men avbryter sig varje gång – gör en av de primära parterna en annanreparation av Tibors yttrande genom att fylla i resten av det ryska ordet, -*весие*. Annanreparationerna kan som i exemplet ovan vara tämligen kortfattade, men blir i några fall så omfattande att man kan tala om kollaborativ tolkning, på så sätt att någon eller några av de primära parterna ansluter sig till tolkens vanliga talarskap att agera uttalare av de övrigas yttranden.

4.4 Sammanfattning

Detta var en översikt över hur problem avseende turtagning eller behov av reparation har markerats eller signalerats i det inspelade materialet, grovt indelad i tre grupper utefter vad dessa markeringar eller signaler därefter har

lett till i samtalen – att tolken får ordet, att en primär part gör en självreparation (efter tolkens olika reparationsinitiativ, nämligen öppna, utfrågande, repeterande som lucklämnande fråga, repeterande som kontroll genom upprepning samt implicita eller icke-verbala) eller att en primär part korrigerar tolken. I de följande tre kapitlen analyseras exempel på detta slags sidosekvenser från de olika typer av rollspel som det inspelade materialet består av.

5 Slutna rollspel i testsyfte

I det här kapitlet analyseras de fyra rollspel som kommer från Kammarkollegiets auktorisationsprov med avseende på de olika typer av sidosekvenser som översiktligt beskrivits i kapitel 4. De fyra rollspelen i detta kapitel är samtliga slutna och genomförs i testsyfte – som ett led i auktorisationsprov för tolkar.

5.1 Tolken får talarturen

I Kammarkollegiets muntliga auktorisationsprov finns det inga uttryckliga regler för hur länge de primära parterna ska behålla ordet innan tolken får börja tolka. En naturlig avslutning på ett yttrande finns förstås när parten har läst sin skrivna replik till slut, men det finns också gott om exempel på att uppläsningen av en och samma replik delas upp på flera yttranden. Av betydelse för detta är inte minst tolkens agerande och eventuella försök att få ordet när den primära partens yttrande har pågått en stund. Noteras kan i sammanhanget också att ”avbrytningsteknik” är en av de parametrar som ska bedömas i ett muntligt auktorisationsprov för tolkar.

Exempel 12 (*1b*)
Kriminalinspektören Anders förhör Sandra som är misstänkt för grov varusmuggling. Tatiana tolkar. Detta är inledningen av rollspelet:

4	Sandra	как долго вы вообще собираетесь меня здесь держать? я требую чтобы меня освободили
4a		*hur länge tänker ni egentligen hålla mig här? jag kräver att man släpper mig*
5	Tatiana	LYFTER HÖGRA HANDEN минуточку (.)
5a		LYFTER HÖGRA HANDEN *ett ögonblick* (.)
6	Tatiana	hur länge tänker ni <u>anhålla</u> mej (.) jag kräver att jag ska gå på <u>fri</u> <u>fot</u>

Exempel 12 – tal som text: Tatiana gör i 5 och 6 en substituerande återgivning av Sandras yttrande 4. Det ryska uttrycket *держать* ‘hålla’, ‘hålla kvar’ återger Tatiana med *anhålla*. Hon gör därmed återgivningen mer specifik än originalet, på så sätt att ett mer allmänt uttryck återges med en

juridisk term. Samtidigt blir återgivningen motsägelsefull, eftersom *anhålla* betecknar en enstaka handling och *hålla kvar* betecknar en pågående aktivitet (en motsvarande skillnad kan noteras mellan originalets *освободили* ‘släpper’ och återgivningens *gå på fri fot*).

Exempel 12 – tal som agerande: Tolken Tatiana signalerar i yttrande 5 tydligt att hon önskar få ordet. Hon lyfter ena handen och säger *минуточку* ‘ett ögonblick’.

Övriga reagerar med att vara tysta. Ingen av de andra i samtalet verkar vilja konkurrera med Tatiana om ordet i denna sekvens. Inget överlappande tal förekommer. Det problem som Tatiana att döma av vad hon säger verkar ha identifierat – att hon vill ha ordet men inte får det – verkar därmed vara löst.

Därefter går tolken över till att agera uttalare av Sandras fråga och krav från yttrande 4.

Exempel 13 (*1b*)
Exemplet är hämtat ur samma rollspel som det föregående, och sekvensen följer omedelbart efter den i exempel 12.

7	Anders	jag tror knappast de e läge för dej å kräva <u>nånting</u> .hh
8	Tatiana	LYFTER VÄNSTRA HANDEN минуточку (.) я думаю что вы вообще не имеете права что-либо требовать
8a		(--) *ett ögonblick* (.) *jag tror att ni överhuvudtaget inte har rätt att kräva något*
9	Anders	jag e kriminalinspektör anders rosenvall >förresten< (.) å jag e här för att förhöra dej↓

Exempel 13 – tal som text: Tatiana gör i 8 en expanderande återgivning av Anders yttrande 7. Återgivningen inleds av ett ord på ryska – liksom i föregående exempel är det ordet *минуточку* ‘ett ögonblick’.

Exempel 13 – tal som agerande: I det här exemplet verkar det tydligt att Anders har mer att säga när Tatiana gör sin markering (8) att hon vill ta ordet. I slutet av yttrande 7 gör han en inandning, som för att ta sats för en fortsättning, och när Tatiana har avslutat yttrande 7 tar Anders ordet igen (9).

Men Tatianas signal i 8 att hon vill börja tala, med ena handen höjd, leder till att Anders tystnar och låter Tatiana ta turen. Att *минуточку* ‘ett ögonblick’ sägs på ryska tycks inte påverka Anders förståelse av Tatianas markering. Tatiana gör en kort paus mellan markeringen att hon *vill ta* ordet – gesten, uttrycket för ‘ett ögonblick’ – och fortsättningen när hon väl *har* ordet. Denna paus kan ses som övergången mellan position upphovsman och position uttalare.

Användning av gester i turtagningen, t.ex. för att etablera sig som nästföljande talare, har studerats i enspråkiga samtal (Mondada 2007). Här

kan man notera att Tatiana i ett tolkmedierat rollspel använder en gest som ett av två sätt att markera att hon vill ha ordet.

Exempel 14 (*1a*)
Situationen är ett läkarbesök. Patienten Svetlana har sökt läkare för magproblem och tas emot av läkaren Ragnar. Tamara tolkar. Svetlana har just frågat om hon ska göra ett allergitest.

59	Ragnar	ja de t (.) de kan man göra men egentligen så finns de inget enkelt sätt å ta reda på om man e allergisk mot (.) nåt födoämne (.) eh de bästa sättet e att föra dagbok↑ över va man äter för å [se om]»
60	Tamara	LYFTER VÄNSTER HAND [å]
61	Ragnar	»[de e nåt]
62	Tamara	[ursäkta mej]
63	Tamara	läkare skulle du kunna (.) att säja den på nytt för de va lite för [mycke]»
64	Ragnar	[a]
65	Tamara	»för tolken
66	Ragnar	m

Exempel 14 – tal som text: Läkaren Ragnar ger i yttrande 59 svar på en tidigare ställd och återgiven fråga. Tolken Tatiana gör i yttrande 60, 62 och 63 en icke-återgivning, som i 63 innehåller en begäran om upprepning.

Exempel 14 – tal som agerande: Tamara markerar i 60 och 62 med ord och gester att hon vill få ordet. Till skillnad från i föregående exempel reagerar inte omgivningen med omedelbar tystnad, utan Tamara och Ragnar verkar konkurrera en stund om vem som ska ha talarturen. Överlappande tal dem emellan sker i 59–60 respektive 60–61. När Tamaras gest och yttrande av *å* i 60 inte leder till att hon får ordet, fortsätter hon i 62 med att säga *ursäkta mej*. Nu tystnar Ragnar och lämnar över talarturen till Tamara, som kan gå vidare med att i 63 göra ett reparationsinitiativ.

Liksom i exempel 12 och 13 leder tolkens agerande här till att den primära parten lämnar över ordet till tolken, men först efter upprepade signaler från tolkens sida.

Tolken får talarturen – sammanfattning

Kommunikationsproblemen i avsnitt 5.1 gäller tolkens akuta behov att få turen, och i samtliga exempel är det tolken som identifierar sitt problem att hinna uppfatta vad som sägs och tolka detta. Tolken ger med ord och gester uttryck för önskan att avbryta en primär part och få ordet själv. Den primära parten reagerar antingen direkt eller efter en kortare stund med att lämna över talarturen till tolken.

5.2 Självreparation från en primär part

I detta avsnitt genomgås ett antal exempel ur de inspelade rollspelen från Kammarkollegiet med självreparationer från en primär parts sida. I de allra flesta fallen föregås självreparationerna av ett reparationsinitiativ från tolken. Exemplen är indelade med avseende på dessa reparationsinitiativ i enlighet med uppställningen i avsnitt 4.2. I en sista del har jag liksom i 4.2 samlat exempel på självreparationer efter någon typ av icke-verbala signaler från tolken, som av den primära parten verkar uppfattas så att behov av självreparation föreligger.

5.2.1 Öppna reparationsinitiativ från tolken

Under den här rubriken finns exempel där tolken signalerar behov av reparation genom att explicit be någon av de andra samtalsdeltagarna *upprepa*.

Exempel 15 (*1a*)
Detta är delvis samma sekvens som i exempel 14 ovan, men denna gång ligger fokus på reparationsinitiativ och självreparation. Situationen är ett läkarbesök; medverkande är som tidigare patienten Svetlana, läkaren Ragnar och tolken Tamara.

I exemplet här nedan har läkaren nyligen sagt att de magbesvär som patienten lider av kan bero på födoämnesallergi.

55	Svetlana	мм (.) ну а что тогда теперь (.) мне нужно будет сделать такой вот точечный тест↑ (.) на аллергию↓
55a		*mm* (.) *och vad (blir det) då nu* (.) *behöver jag göra ett sådant här punkttest*↑ (.) *mot allergi*↓
56	Tamara	men (.) va ska jag göra då (.) ska jag eh göra nåt (.) eh punkt eh prov↑ [eller]
57	Ragnar	[m]
58	Tamara	va ska jag göra
59	Ragnar	ja de t (.) de kan man göra men egentligen så finns de inget enkelt sätt å ta reda på om man e allergisk mot (.) nåt födoämne (.) eh de bästa sättet e att föra dagbok↑ över va man äter för å [se om]»
60	Tamara	LYFTER VÄNSTER HAND [å]
61	Ragnar	»[de e nåt]
62	Tamara	[ursäkta mej]
63	Tamara	läkare skulle du kunna (.) att säja den på nytt för de va lite för [mycke]»
64	Ragnar	[a]

65	Tamara	»för tolken
66	Ragnar	m
67	Tamara	å hå ursäkta mej men hon också menade stickprov (.) när
68	Tamara	[x x m m m m]
69	Ragnar	[a de förstår jag ett sånt här pricktest som man gör m]
70	Ragnar	mm eh å de kan man ju (.) som sagt göra↓ (.) fast (.) egentligen e de så att de finns inget enkelt sätt å ta reda på om man e allergisk mot nåt (.) f- födoämne
71	Tamara	аа д- да конечно можно сделать этот анализ↓ но→ (.) эм э ну очень сложно определить ээ к чему у вас аллергия на какой вид (.) э питания↓
71a		*aa j- ja visst man kan ta det provet↓ men→* (.) *ehm eh jo det är mycket svårt att fastställa eeh för vad ni har allergi mot vilket slags* (.) *föda↓*
72	Ragnar	eh de bästa sättet e å föra dagbok över va man äter (.) för å se om de e nånting som (.) triggar igång besvären
73	Tamara	аа лучше всего я вам рекомендую вести ежедневный журнал↓ (.) и записывать то что вы едите (.) и тогда можно будет определить (.) что (.) запускает >вот эти страдания↓<
73a		*aa bäst rekommenderar jag er att föra en daglig journal↓ (.) och anteckna vad ni äter* (.) *och då blir det möjligt att fastställa* (.) *vad* (.) *som triggar igång >de här besvären↓<*

Exempel 15 – tal som text: I yttrande 56 gör tolken en reducerande återgivning av Svetlanas yttrande 55. Uttrycket ”такой вот точечный тест (.) на аллергию” ‘ett sådant här punkttest (.) mot allergi’ återges med ”nåt (.) eh punkt eh prov”.

Efter Ragnars yttrande 59 uttalar tolken en icke-återgivning i 60, 62, 63 och 65 med begäran om upprepning.

Därefter gör tolken i 67 en substituerande återgivning av 55, nu med en alternativ tolkning av *точечный тест*,[3] denna gång *stickprov*. Ragnar säger att han förstår (69) och nämner termen *pricktest*. Därefter kommer slutligen den av tolken efterfrågade upprepningen från Ragnar (70 och 72).

Om man jämför tolkens återgivning 71 med läkarens original 70, finner man att tolken Tamara här är mer konkret och personlig i sin återgivning jämfört med originalet. Läkaren Ragnar säger att det inte finns något enkelt

[3] Här kan noteras att möjligheten fanns att på ryska välja den mer specifikt allergirelaterade termen *прик-тест* (Gavrilova 2012). Exemplet illustrerar enligt min uppfattning dels att valen av termer och andra uttryck vid Svetlanas förberedande översättning till ryska inte behöver vara självklara, dels att tolken, till skillnad från övriga närvarande vid rollspelet, inte har någon svenskspråkig förlaga att utgå från vid återgivningen av de ryska yttrandena. Samtidigt fungerar det svenska manuskriptet till stor del som ett facit för bedömningskommittén vid auktorisationsprov.

sätt att ta reda på *om man* är allergisk mot något födoämne (70), vilket i tolkens återgivning blir att det är mycket svårt att fastställa *vad ni* (alltså patienten Svetlana) *har allergi mot*. I originalet är det en öppen fråga huruvida patienten har födoämnesallergi över huvud taget, medan det i återgivningen snarare är en utgångpunkt *att* det förhåller sig så.

På motsvarande sätt tar sig tolken an läkaren Ragnars yttrande 72. Även detta yttrande är mer allmänt hållet än tolkens återgivning i 73. Ragnar säger att det gäller att försöka röna ut *om* det är något som triggar igång besvären, medan tolken återger att det kommer att bli möjligt att fastställa *vad* som orsakar dem.

Om man i stället analyserar exempel 15 utifrån analysmodellen *tal som agerande* blir det delvis andra moment som kommer i fokus. I yttrande 56 agerar tolken Tamara som uttalare (Norrby 2004, 58) av patienten Svetlanas fråga i 55. Läkaren Ragnar ger ett uppbackande *m* (57) när tolken uttalat ordet *punktprov*. Uppbackningen kan uppfattas som en signal att Ragnar har förstått frågan och att samtalet kan fortsätta.

I yttrande 60 och 62 markerar tolken mycket bestämt att hon vill ta över samtalsturen (se exempel 2 ovan). Tolken fortsätter sedan i yttrande 63 som upphovsman och tar därmed själv ansvar för att initiera en reparation från Ragnars sida. I 63 tilltalar tolken Ragnar med ordet *läkare.* Tolken går på så sätt inte utanför ramarna för rollspelet. Men hon kan sägas särskilt markera, med tilltalet *läkare*, att rollspelet fortgår och att hon är medveten om de i spelet ingående rollerna. På så sätt skulle tilltalet *läkare* kunna uppfattas som en kommentar till rollspelssituationen. Sig själv benämner Tamara i tredje person, *tolken*, vilket kan uppfattas som en markering av att hon är medveten om sin professionella roll.

I reparationsinitiativet på rad 63 och 65 tar tolken inte upp något specifikt som Ragnar har sagt. Detta är ett öppet reparationsinitiativ, en generell bön om upprepning: ”skulle du kunna (.) att säja den på nytt”. Ordet *den* syftar möjligen på Ragnars hela senaste yttrande, och skulle kunna uppfattas som en indirekt hänvisning till det manuskript som Ragnar och Svetlana läser ur. En alternativ tolkning av *den* kan vara att det ska uppfattas som allmänt tillbakasyftande: ‘det som du just sa’, och att tolken, som inte har svenska som förstaspråk, här förväxlar *den* och *det*.

När begäran har framställts lägger tolken till en motivering för sin begäran: ”för de va lite för mycke för tolken”. Tolken markerar alltså att det nyss påbörjade yttrandet blivit för långt enligt tolkens uppfattning. Ragnar uttalar i 64 och 66 uppbackande *a* och *m* som en markering av att han är beredd att göra den efterfrågade reparationen.

Men innan Ragnar hinner påbörja reparationen annonserar tolken i 67 med uttrycket *å hå* att hon vill ta turen igen och påkallar uppmärksamhet med *ursäkta mej*. I fortsättningen av yttrande 67 agerar tolken snarast som uttydare av vad patienten Svetlana velat fråga. I positioneringen som uttydare använder tolken tredje person, *hon*, för att beteckna patienten – till

skillnad från i exempelvis yttrande 56 och 58 där tolken positionerar sig som uttalare av patienten Svetlanas fråga genom att använda *jag*, dvs. första person.

När Ragnar i yttrande 70 börjar leverera den begärda reparationen sker det med diskursmarkören *som sagt*, som en markering att detta är en upprepning. Reparationen delas upp på två turer, 70 och 72, möjligen som en följd av att tolken i 63 och 65 markerade att yttrande 59 var för långt. I 72 kommer också ett tillägg jämfört med 59 och 61. Tolken agerar i 71 och 73 som uttalare av Ragnars i 70 och 72 meddelade uppfattningar.

Exempel 16 (*1a*)
Läkaren Ragnar har berättat att de besvär som patienten Svetlana lider av kan ha att göra med tjocktarmsbesvär. Liksom tidigare tolkar Tamara.

113	Svetlana	а от чего это зависит↓
113a		*men vad beror det på*↓
114	Tamara	va <u>beror</u> den <u>på</u>
115	Ragnar	ä lite svårt å säga förmodligen (.) finns de fler orsaker (.) de kan va så att tarmen- eh s (.) rörelser förändras så att tarmen eh e känsligare (.) än normalt↓ ibland går de att koppla viss mat
116	Tamara	(HÅLLER UPP HÖGER HAND) минуточку (1.0) э э значит (1.0) skulle du <u>kunna</u> upprepa den en gång till
116a		(--) *ett ögonblick* (*1.0*) *eh eh alltså* (*1.0*) (--)
117	Ragnar	m a de lite svårt å säga va de beror på men förmodligen finns de <u>flera</u> (.) o- orsaker↓
118	Tamara	э очень сложно сказать от чего это зависит есть различные причины↓
118a		*eh mycket svårt att säga vad det beror på det finns olika orsaker*
119	Ragnar	de kan va så att tarmens rörelser förändras så att tarmen e <u>känsligare</u> än normalt
120	Tamara	может быть э движения кишок э становятся скажем не такими как они <u>должны</u> быть и (.) э поэтому сам процесс затрудняется↓
120a		*det kan vara eh att tarmarnas rörelser blir låt oss säga inte sådana som de bör vara* (.) *och då försvåras själva processen*↓
121	Ragnar	ibland går de å koppla viss <u>mat</u> till de här tillståndet↓
122	Tamara	иногда можно связать э с этой проблемой→ э определённую еду↓(.) давле- (.) так (.) определённой <u>еды</u>↓
122a		*ibland går det att koppla eh till det här problemet→ eh viss mat*↓*(.) try-* (.) *så* (.) *av viss mat*↓

Exempel 16 – tal som text: I denna sekvens är förloppet delvis likt det föregående exemplet. Ragnar (115) resonerar kring vad Svetlanas magbesvär kan bero på. Tolken yttrar därefter en icke-återgivning, en begäran om uprepning inledd av ”минуточку” ‘ett ögonblick’ (116).

Ragnar upprepar yttrande 115 på rad 117, 119 och 121. I yttrande 121 kommer också ett tillägg, jämfört med 115.

Om man jämför tolken Tamaras återgivningar i 118 och 120 med läkaren Ragnars original i 117 och 119 finner man att Tamara låter aningen mer kategorisk än vad Ragnar har gjort: *lite svårt å säga* (Ragnar, 117) återges med *mycket svårt att säga* (Tamara 118a); *förmodligen finns de flera orsaker* (Ragnar, 119) blir *det finns olika orsaker* (Tamara, 120a). Återgivningen i 122 av Ragnars yttrande 121 är å andra sidan mer allmänt hållen än originalet: *tarmen e <u>känsligare</u> än normalt* (Ragnar, 121) återges med *då försvåras själva processen* (Tamara, 122a).

Tal som agerande: På rad 116 markerar tolken med en gest och ordet *минуточку* ‘ett ögonblick’ att hon vill ta över samtalsturen. Det är svårt att säga med någon säkerhet vem *минуточку* är riktat till. Noteras kan att ords potential att skapa mening i samtal ökar när samtalet, som här, är tvåspråkigt. Trots att ordet sägs på ”fel” språk ur Ragnars synpunkt, får det önskad effekt: Ragnar tystnar och låter tolken ta ordet (jämför avsnitt 5.1 om tolkspecifikt turtagande).

Att ordet sägs på ryska talar å andra sidan för att det skulle vara riktat till Svetlana. Kanske ska det uppfattas som en förvarning till Svetlana att hon kommer att behöva vänta en stund på att tolken ska fortsätta, eftersom tolken står i begrepp att initiera en reparation från Ragnars sida. Även i detta fall får det önskad effekt, Svetlana yttrar ingenting under de följande turerna. Tolkens *минуточку* följs av några markörer av tveksamhet och därefter ytterligare ett ord på ryska, *значит* ‘alltså’, innan hon på svenska ber Ragnar upprepa. Tolken gör ett försök att komma igång med att agera uttalare av Ragnars yttrande 115, men ger sedan upp det försöket. I stället initierar hon en reparation. Även denna gång görs en hänvisning till något som tolken betecknar med *den*: ”skulle du <u>kunna</u> upprepa den en gång till” (116). Begäran inskränker sig inte till något enskilt element i yttrande 115, utan är en generell uppmaning att upprepa *den*.

Ragnar signalerar i 117 med ett uppbackande *m* och *a* att han uppfattat uppmaningen till reparation och börjar så reparera. Reparationen är därmed en annaninitierad självreparation. Den är uppdelad på tre turer – 117, 119 och 121 – och består av en upprepning av yttrande 115, med ett kortare tillägg i 121. Synbarligen handlar det om något som Ragnar redan i 115 var på väg att säga, när tolken i 116 avbröt med begäran om upprepning.

Tolken agerar å sin sida i 118 och 122 uttalare av Ragnars förklaring. I 120 kan tolkens positionering uppfattas som växlande mellan uttalare och uttydare av vad läkaren vill få sagt. Övergång till uttydare kan uppfattas ske med ordet *скажем* ‘låt oss säga’, vilket i så fall kan vara en markering från

tolken att hon kopplar på även ett slags egen bedömning av vad Ragnar menar. Ett annat sätt att uppfatta *låt oss säga* i detta yttrande är att det fungerar som tvekljud, något tolken säger medan hon funderar på fortsättningen.

Exempel 17 (*1d*)
I det här rollspelet är situationen ett polisförhör. Sandra, som är rysskspråkig, är misstänkt för varusmuggling och häleri, Tor tolkar. I exemplet nedan har förhörsledaren nyss nämnt att Sandra sedan tidigare är villkorligt dömd för misshandel.

24	Sandra	да это другие начали (.) эти идиоты начали ко мне приставать (.) а я в целях самозащиты так их долбанула (.) по голове пивной кружкой
24a		*ja det var de andra som började* (.) *de idioterna började antasta mig* (.) *och i självförsvar dängde jag till dem så (.) i huvudet med en ölsejdel*
25	Tor	ah (2.0) eh ursäkta jag måste fråga om
26	Tor	>извините пожалуйста< можете это пере- повторить с начала?
26a		*>ursäkta mig< kan ni åter- upprepa det från början?*
27	Sandra	<u>другие</u> это начали не я (.) эти идиоты (.) они начали ко мне приставать (.) .hh ну а чтобы (.) для самозащиты я взяла и их долбанула кружкой по голове (.) пивной кружкой
27a		*<u>de andra</u> började detta inte jag* (.) *de idioterna* (.) *de började antasta mig* (.) *.hh jo och för att* (.) *i självförsvar tog jag och dängde till dem med en sejdel i huvudet* (.) *en ölsejdel*
28	Tor	mm a eh de va dom andra som började dom eh dom idioterna gav sej på mej å jag eh tog i självförsvar och eh dängde ett eh ett ölkrus eller ett öl- (.) glas i huvet på dom

Exempel 17 – tal som text: Efter Sandras yttrande 24 reagerar Tor med en icke-återgivning i 25 och 26. Han meddelar på svenska att han måste fråga om, och begär sedan på ryska att Sandra ska upprepa det hon sagt från början. Sandra gör så (27), varpå Tor återger detta i 28.

Det är inte helt självklart i exemplet vari tolkens svårigheter ligger när det gäller att återge Sandras yttrande 24. Möjligen kan svårigheten vara uttrycket *пивной кружкой* 'med en ölsejdel'. En antydan om att det kan förhålla sig så är att tolken i 28 tvekar något inför sin återgivning av detta uttryck, och att han dessutom lämnar alternativa tolkningar: *ölkrus* och *ölglas*.[4]

[4] Det svenska ordet *glas* kan syfta på allt från snapsglas och seltersglas till vinglas och ölglas, och torde på svenska inte sällan förekomma i dessa olika betydelser, medan det på ryska förefaller vara mindre vanligt att ett och samma ord får täcka hela spektret av drickskärl

Exempel 17 – tal som agerande: I yttrande 25 avger tolken Tor först ett par tvekljud med ett par sekunders paus emellan och säger därefter *ursäkta* och meddelar den svenskspråkiga förhörsledaren att han behöver fråga om. Ordet *ursäkta* kan ses som en markering av att tolken avser göra något annat än det som antagligen förväntas av honom. Det förväntade skulle i så fall vara att tolka Sandras berättelse till svenska, helst utan avbrott. I stället initierar Tor en reparation från Sandras sida, något som tolken möjligen tror är besvärande eller tidsödande för Sandra och förhörsledaren. Tolken Tor benämner sig själv *jag* i yttrandet (till skillnad från tolken Tatiana som i en liknande situation benämnde sig själv *tolken*, se exempel 15 i avsnitt 5.2.1 ovan).

I yttrande 26 riktar sig Tor på ryska till Sandra. Även henne ber han om ursäkt, vilket kan uppfattas på motsvarande sätt som ursäkten till förhörsledaren i yttrande 25. Därefter ber han om reparation.

Sandra startar genast den efterfrågade reparationen (27) utan någon föregående uppbackning. I stort består reparationen av en upprepning av vad Sandra yttrade i 24, med ett par små tillägg: *не я* 'inte jag' respektive att ordet *кружкой* 'med en sejdel' sägs två gånger. Tilläggen antyder att rollspelaren uppfattat att det är just dessa detaljer som är viktiga för att tolken ska förstå och komma tillbaka in i spelet.

Reparationer efter öppna reparationsinitiativ i auktorisationsprov – sammanfattning

De primära parternas reaktioner på tolkens reparationsinitiativ med begäran om upprepning är i dessa slutna rollspel just en upprepning av föregående yttrande. I två av de tre här anförda exemplen delas upprepningen upp på fler turer jämfört med det yttrande som föregick reparationsinitiativet. Tydligt är att de primära parterna agerar med manuskriptet som stöd – man skulle till och med kunna påstå att manuskriptet, som ju är synligt för alla parter, fungerar som ett slags deltagare i samtalet. Rollspelarna orienterar sig också mot att rollspelen sker som test, där variationerna i testernas genomförande bör vara så små som möjligt (se avsnitt 2.4.1 och 3.8.1).

5.2.2 Utfrågande reparationsinitiativ från tolken

I detta avsnitt undersöks några sekvenser där tolkens reparationsinitiativ inskränker sig till att avse något enstaka ord. Det tolken framhåller som problematiskt blir därmed i exemplen i detta avsnitt någonting mer specifikt än i det föregående.

(jämför t.ex. *рюмка*, *стакан*, *бокал* och *кружка* som möjliga förstahandsalternativ på ryska för de nämnda sorterna). Tolken med svenska som förstaspråk säger *krus* och först därpå *glas*.

Exempel 18 (*1b*)
Ett polisförhör pågår. Polisen Anders förhör Sandra som är misstänkt för häleri och grov varusmuggling. Tatiana tolkar. Sandra har nyss förklarat att hon inte tänker säga något mer.

59	Anders	de e du i din fulla rätt att (.) inte göra heller å medan du sitter där å tiger så (.) kan jag berätta att Liselott Klinga→ har angivit en fullständig bekännelse↓
60	Tatiana	э пока вы здесь сидите и молчите→ (.) я хочу сказать что Лиселот Клинга
60a		*eh medan ni sitter här och tiger→* (.) *vill jag säga att Liselott Klinga*
61	Tatiana	e de rätt som jag uttalar
62	Anders	Liselott Klinga °ja°
63	Tatiana	Liselott Kli- Klinga
64	Anders	m

Exempel 18 – tal som text: I yttrande 60–61 gör tolken en substituerande återgivning av vad Anders sagt i 59. Hon utelämnar att den misstänkta har rätt att tiga och lägger till en fråga om hennes eget uttal. Anders upprepar namnet *Liselott Klinga* (62), och säger *ja*. Tolken säger namnet på nytt (63), utan att ha med något ord motsvarande 'ja'.

Exempel 18 – tal som agerande: Tolken agerar i 60 uttalare av Anders hänvändelse till den misstänkta, men går sedan i 61 över till att bli upphovsman när hon frågar Anders om sitt uttal. Hon specificerar inte uttryckligen att frågan gäller det just uttalade namnet, men eftersom resten av yttrande 60 sägs på ryska och därmed inte kan förväntas vara förståeligt för Anders, är det troligt att det svenska namnet är vad tolken avser. Anders tycks uppfatta frågan som ett reparationsinitiativ, eftersom han i 62 nämner namnet igen tillsammans med ett bekräftande *ja*. Reparationen pågår under två turer till, i och med att tolken säger det efterfrågade namnet igen (63), och Anders svarar med ett uppbackande *m* (64). Reparationsinitiativet leder alltså till att Tatiana och Anders gemensamt fastställer hur namnet ska uttalas, följt av en bekräftande uppbackning från Anders.

Exempel 19 (*1b*)
Sekvensen i det här exemplet kommer strax efter den som återges i exempel 18. Här fortsätter Anders att förhöra Sandra, medan Tatiana tolkar.

73	Anders	ja hon har berättat allt om sprit å cigarettsmugglingen å (.) givit oss såna ledtrådar att våra kollegor på andra sidan Östersjön har kunnat göra ett tillslag i Tallinns hamn (1.0) man fann varor värda [e
74	Tatiana	LYFTER VÄNSTER HAND [минуточку

74a		(--) *ett ögonblick*
75	Tatiana	(1.0) да она рассказала нам и о э спиртном и о сигаретах и э э (.) всё что могло э по другую сторону остер- всё что происходит по другую сторону остерхамн (.) и таким образом мы могли э
75a		(*1.0*) *ja hon har berättat för oss både om spriten och cigaretterna och eh eh* (.) *allt som kunde eh på andra sidan oster- allt som händer på andra sidan osterhamn* (.) *och på så sätt kunde vi eh*
76	Tatiana	menar du tillslag?
77	Anders	mm precis ett tillslag
78	Tatiana	BLÄDDRAR I BOK таким образом мы могли э BLÄDDRAR I ANNAN BOK э секундочку BLÄDDRAR (4.0) BLÄDDRAR I TREDJE BOK я думаю что он имеет в виду что они могли таким образом э э сделать э (1.0) сделать к- (1.0) обыск в таллинском порту (.) я должна посмотреть одно слово >извините пожалуйста< BLÄDDRAR
78a		BLÄDDRAR I BOK *på så sätt kunde vi eh* BLÄDDRAR I ANNAN BOK *eh ett litet ögonblick* BLÄDDRAR (4.0) BLÄDDRAR I TREDJE BOK *jag tror att han menar att de på så sätt kunde eh eh göra eh* (1.0) *göra k-* (1.0) *en husrannsakan i tallinns hamn* (.) *jag måste kolla ett ord >ursäkta mig<* (BLÄDDRAR)
79	Sandra	m
80	Tatiana	BLÄDDRAR (2.0) skulle du kunna säja mej tillslag på nåt annat hand
81	Anders	ja alltså att man samlade en gjorde en polisaktion å sen vid ett →
82	Tatiana	a
83	Anders	[givet tillfälle→
84	Tatiana	[kej
85	Anders	så knacka man på å
86	Tatiana	ja [då→
87	Anders	[titta va dom»
88	Anders	»[har där]
89	Tatiana	[значит] я имею в виду правильно то есть он имеет в виду что они таким образом смогли→
89a		*[alltså] menar jag rätt det vill säga han menar att de på så sätt kunde*
90	Sandra	m
91	Tatiana	э сделать расследование в таллинском порту и ну (нанести) удар (xxx)
91a		*eh göra en undersökning i Tallinns hamn och ja* (*göra*) *ett tillslag* (*xxx*)

Exempel 19 – tal som text: Tolken Tatiana gör i 75 en substituerande återgivning av polisen Anders ganska innehållsrika yttrande 73. Hon utelämnar att han talar om *smuggling*, och hon återger *Östersjön* med *Osterhamn*. I en icke-återgivning (76) upprepar hon ordet *tillslag*. Anders bekräftar kort (77) att han sagt så. Tatiana återkommer till Anders med en ny icke-återgivning (80) där hon ber honom uttrycka *tillslag* på något alternativt sätt. När han gjort detta (81, 83, 85, 87, 88) återger Tatiana slutligen i 89 och 91 delar av vad Anders sagt i 73.

Om man jämför originalet i 73 med återgivningarna i 89 och 91 finner man att återgivningarna är reducerande. Tatiana återger att något skett i *Tallinns hamn*, att det gäller någon typ av *undersökning* och att *sprit och cigaretter* är inblandade. Utelämnade blir de utländska *kollegorna*, kopplingen till den *information* polisen har fått, den operativa verksamhetens art (*tillslaget*) och att polisen *funnit varor*.

Exempel 19 – tal som agerande: Liksom i det föregående exemplet är reaktionen i 77 på tolkens reparationsinitiativ i 76 tämligen korthuggen: Anders verkar uppfatta att Tatianas fråga enbart gällde huruvida han sagt som han gjorde, vilket han kort bekräftar. Därefter är Anders tyst.

Tatianas fortsatta agerande (78) vittnar dock om att hon är i behov av en mer omfattande reparation. Hon tittar i sina böcker, den ena efter den andra, förmodligen för att finna en förklaring till ordet *tillslag*. I 78 börjar hon i positioneringen uttalare, för att därpå växla mellan uttydare och upphovsman (*jag tror att han menar att* (--)*; jag måste kolla ett ord*). Detta leder bara till ett uppbackande *m* från Sandra, men ingen reaktion från Anders. Till slut vänder Tatiana sig på nytt till Anders med ett mer explicit reparationsinitiativ i 80 och ber honom förklara uttrycket *tillslag*. Först då svarar Anders (81, 83, 85, 87, 88) med en omfattande reparation, innehållande ett slags omformulering eller förklaring till uttrycket *tillslag*, och Tatiana ger honom uppbackande återkopplingar under tiden (82, 84, 86).

Anders reparation här utgörs av spontant tal och har ingen motsvarighet i manuskriptet. Noteras kan på rad 81 att reparationen – till skillnad från rad 73 som är uppläst text – innehåller en inledning, ”ja alltså”, och en självreparation inom samma tur, ”samlade en gjorde en”. Den fortsatta förklaringen innehåller verbformer i imperfektum utan ändelse, ”knacka”, ”titta”, och växlar sedan från imperfektum till presens, ”va dom har där”. Rad 81–88, med spontant tal från både Anders och Tatiana, uppvisar också överlappande tal dem emellan. Ett antal talspråkliga drag uppträder på så sätt i kommunikationen så fort Anders lämnar manuskriptet.

Sekvensen avslutas med att tolken kommenterar sina egna funderingar och förklarar för Sandra vad hon uppfattar att Anders ville ha sagt.

Exempel 20 (*1c*)
Paulina är hos läkare för magbesvär. Tim tolkar.

11	Paulina	мне вообще следовало бы быть более дисциплинированной я довольно (.) безалаберная такая питаюсь довольно плохо
11a		*jag skulle överhuvudtaget behöva vara mer disciplinerad jag är ganska* (.) *slarvig av mig äter ganska dåligt*
12	Tim	jag skulle överutaget behöva vara lite mer eh disciplinerad eh jag e överutaget ganska eh eeh >ursäkta jag måste fråga om<
13	Tim	вы говорите что вы довольно (.) какая?
13a		*ni säger att ni är ganska* (.) *vad?*
14	Paulina	безалаберная
14a		*slarvig*
15	Tim	eh oj jag måste fråga
16	Tim	и а что это значит (1.0) извините [(xx)]
16a		*och men vad betyder det* (*1.0*) *ursäkta [(xx)]*
17	Paulina	[несерьёзно]»
17a		*[oseriöst]*
18	Paulina	отношусь всё мне большей частью наплевать [на всё]
18a		*inställd överlag jag struntar mest [i allt]*
19	Tim	[a]»
20	Tim	»jag e överutaget ganska (.) slarvig och jag borde äta bättre

Exempel 20 – tal som text: Tim gör i 12–13 en substituerande återgivning av Paulinas yttrande 11, därefter en icke-återgivning i 15–16. Tims yttrande 20 synes vara en summerande återgivning av 11 och 20.

Tal som agerande: Tim förklarar både i 12 och 15 att han behöver fråga. Hans första reparationsinitiativ i 12, med frågeordet *какая* ‘vad’, ‘hurdan’, leder till att Paulina i 13 upprepar ordet *безалаберная* ‘slarvig’. När Tim sedan i 16 kommer med ett nytt reparationsinitiativ och undrar vad detta betyder, ger Paulina i 17 och 18 i stället en förklaring till vad som menas.

Sammanfattning

De utfrågande reparationsinitiativen från tolken om enskilda ord eller uttryck i dessa exempel leder antingen till att den primära parten reparerar genom att *upprepa* det problematiska ordet, liksom bekräftande, eller till att den primära parten ger en reparation i form av *förklaring* eller *synonym* till ordet. I inget av exemplen sker reparation i form av upprepning av ett helt yttrande, så som i avsnitt 5.2.1. De primära parterna orienterar sig här mot att lösa ett specifikt problem – tolkens problem med att tolka ett visst ord.

5.2.3 Repeterande reparationsinitiativ från tolken: lucklämnande fråga

I ett av rollspelen från Kammarkollegiets auktorisationsprov förekommer ett flertal exempel på reparationsinitiativ från tolken med lucklämnande fråga.

Exempel 21 (*1d*)
Ett polisförhör pågår, där inspektören Anders förhör Sandra som är misstänkt för grov varusmuggling och häleri. Tor tolkar.

19	Anders	mm jag ser i mina papper här att du har en villkorli dom hängande över dej sen ett år tibaka
20	Tor	хотя я вижу тут в своих бумагах э что э против вас э было (.) что вы э (.) у вас есть э ус- ус- условный приговор (.) >что против вас есть условный< приговор (.)>извините пожалуйста надо переспросить<
20a		*fast jag ser här i mina papper eh att eh mot er eh var* (.) *att ni eh* (.) *ni har eh en vi- vi- villkorlig dom (.) >att det mot er finns en villkorlig< dom* (.) *>ursäkta mig måste fråga om<*
21	Tor	en en en villkorli dom sedan--?
22	Anders	ett år tibaka
23	Tor	а э у вас есть условный приговор уже э (1.0) за год (.) >до этого момента<
23a		*a eh ni har en villkorlig dom redan eh* (*1.0*) *ett år* (.) *>före detta tillfälle<*

Exempel 21 – tal som text: Anders hänvisar i 19 till skriftlig dokumentation som han förfogar över, nämner att Sandra är villkorligt dömd och hur lång tid det gått sedan dess. Tor återger hänvisningen till dokumentationen och att domen finns (20), varpå han vänder sig till Anders (21) med en upprepning av en del av Anders yttrande 19. Anders nämner på nytt hur lång tid som gått sedan domen fälldes (22), varpå Tor upprepar att det gäller en villkorlig dom och förser den nu med ett slags tidsangivelse (23).[5]

Exempel 21 – tal som agerande: Tolken Tor börjar yttrande 20 som uttalare av Anders hänvändelse till Sandra. Efter några tvekljud och

[5] Både på svenska (19) och på ryska (23) används verb i presens för att uttrycka ett förhållande som tidigare förelegat och alltjämt föreligger: *har en villkorlig dom* respektive *есть условный приговор* 'det finns en villkorlig dom'. Tor, som inte har ryska som förstaspråk, väljer här inte t.ex. möjligheten att uttrycka tidsförhållandet med ren ackusativ som i *уже год* 'redan i ett år, sedan ett år tillbaka', något som hade varit mer i överensstämmelse med ryska språknormer. Noteras kan här också att tolken Tatiana, med ryska som förstaspråk, i rollspel 1b när Anders sagt *du har en villkorlig dom hängande över dej sen ett år tillbaka* på ryska säger *вы получили условное наказание год назад* 'ni fick ett villkorligt straff för ett år sedan'.

omstarter ursäktar han sig och berättar för Sandra att han behöver ställa en fråga. Reparationsinitiativet i 21 har formen av lucklämnande fråga – upprepning med fortsättningston av några ord från Anders yttrande på rad 19. Det sista ordet i reparationsinitiativet, *sedan*, är mer i fokus i Tors yttrande på rad 21 än det helt obetonade *sen* i Anders yttrande 19. Anders reagerar med en reparation i form av upprepning av det som i yttrande 19 följde efter *sen*, nämligen *ett år tibaka*. Därmed är reparationen avslutad, och Tor återgår till positioneringen som uttalare av Anders redogörelse.

Exempel 22 (*1d*)
Här fortsätter polisen Anders i det slutna rollspelet på Kammarkollegiet att redogöra för olika omständigheter som talar för den misstänkta Sandras skuld. Tor tolkar.

49	Anders	mm .hh vi har även anhållit din <u>kumpan</u> (.) Sven <u>Larsson</u> (.) de va han som tipsade oss om eh garaget ute på ditt lantställe
50	Tor	ээ мы также задержали э с- вашего °эээ° вашего партнёра С- Свена Ларсона эээ >°извините пожалуйста (нужно) переспросить°<
50a		*eeh vi har också gripit eh s- er °eeeh° er partner S- Sven Larsson eeeh >°ursäkta mig* (*måste*) *fråga om°<*
51	Tor	ursäkta ni har gripit kompanjonen Sven Larsson eh de va han som--?
52	Anders	de va han som eh gav oss tips om garaget som finns ute på ditt lantställe
53	Tor	м и это он дал нам э информацию о э о гаража (.) э на вашей даче HARKLAR SIG
53a		*m och det var han som gav oss eh information om eh om garaget* (.) *eh på ert lantställe* HARKLAR SIG

Exempel 22 – tal som text: Anders berättar (49) om att en förment medbrottsling till Sandra har anhållits, och att polisen fått ett tips av denne. Tor återger att det rör sig om en medbrottsling (50), att denne gripits och vad personen heter. Därefter nämner han på ryska att han behöver fråga om, och framställer på svenska en begäran om förtydligande (51). Anders upprepar det han tidigare sagt om vilket tips medbrottslingen lämnat, och Tor återger detta (53).

Tor återger i yttrande 50 *kumpan* med *партнёр* 'partner'. På svenska säger han sedan *kompanjonen* (51), och inte *kumpanen*.

Exempel 22 – tal som agerande: När Tor i yttrande 50 byter positionering från uttalare till upphovsman, förvarnar han Sandra att ett reparationsinitiativ är på väg. Liksom i flera liknande situationer (bl.a. i föregående exempel)

ber han också här om ursäkt. På rad 51 riktar han sig till Anders. Med ett *ursäkta* ber Tor om uppmärksamhet. Innan reparationsinitiativet fullföljs med en lucklämnande fråga, etablerar Tor också ett ämne för sin fråga: *ni har gripit kompanjonen Sven Larsson*. Genom att säga *ni* till Anders (i stället för att upprepa Anders ord *vi*) signalerar Tor sin positionering som upphovsman i etableringen av ämnet. Därpå, efter ett tvekljud som kan markera övergången från ämnet till den mer direkta frågan, kommer reparationsinitiativet i form av en lucklämnande fråga. Anders reagerar i 52 med att ge den efterfrågade reparationen i form av en upprepning av sådant han tidigare sagt i 49. Tor bekräftar med ett *m* att han har hört eller förstått. Detta avslutar sidosekvensen, och Tor övergår till att vara uttalare av Anders redogörelse.

Exempel 23 (*1d*)
I polisförhöret med Sandra har förhörsledaren Anders nu kommit fram till att redogöra för vad polisen hittade i garaget på Sandras lantställe, som nämndes i exempel 17. Tolken Tor initierar reparation med lucklämnande fråga, men den här gången får Anders fundera en stund innan han kan leverera reparationen.

60	Anders	åklagaren beslutade om husrannsakan å vi hittade många föremål från den stora kuppen mot <u>Guldfynd</u> i vintras <u>och</u> en hel del klockor som verkar komma från inbrottet mot Rolexbutiken på Biblioteksgatan >för nåra vecker sen<
61	Tor	eeh m да эм прокурор принял э решение об обыске ээ (2.0) у вас потому что было найдены предметы краденые предметы из э (1.0) которые исчезли из магазина э Guld- eh fynd этой зимой и некоторые часы по марке ролекс (1.0) эм которые >извините пожалуйста<
61a		*eeh m ja ehm åklagaren beslutade om husrannsakan eeh* (*2.0*) *hos er eftersom man hittade föremål stulna föremål från eh* (*1.0*) *som försvann från affären eh guld- eh fynd i vintras och vissa klockor av märket Rolex* (*1.0*) *ehm som >ursäkta mig<*
62	Tor	eh Rolexklockor som--?
63	Anders	a som eh (1.0) verkar komma ifrån inbrottet mot Rolexbutiken på <u>Biblioteksgatan</u> för nåra veckor sen
64	Tor	ээ да (.) часы ролекс эм которые видимо э (1.0) принадпринадлежат э магазину на улице Biblioteksgatan (.) э которые было были крадены некоторые недели назад
64a		*eeh ja* (.) *Rolexklockor ehm som tydligen eh* (*1.0*) *tillhtillhör eh butiken på Biblioteksgatan* (.) *eh som blivit blivit stulna för några veckor sedan*

Exempel 23 – tal som text: Anders verkar i yttrande 60 vilja ha sagt att beslutet om husrannsakan *föregick* upptäckten av stöldgodset i Sandras garage. I Tors återgivning (61) verkar snarare beslutet om husrannsakan ha *grundats* på upptäckten av stöldgodset. Den *kupp* (60) och det *inbrott* (60, 63) som Anders nämner får inte någon explicit återgivning av tolken.

När Tor i 62 ber om förtydligande upprepar Anders i 63 den avslutande delen av yttrande 60, och Tor återger detta (64). Inte heller i 64 återger Tor att det handlar om ett *inbrott*, utan nöjer sig med ett allmännare uttryck innebärande att klockorna i fråga blivit *stulna*.

Exempel 23 – tal som agerande: Liksom i tidigare exempel drar Tor (61) genom att be om ursäkt uppmärksamheten till sig och uppehåller samtalsturen. Hans reparationsinitiativ (62) i form av lucklämnande fråga får Anders att reagera med att göra en reparation (63), som i sin tur leder till att Tor agerar uttalare av denna (64).

Anders reparation i 63 tar dock en del tid på sig innan den kommer igång. Ett bekräftande *a* följs av att reparationen startar med ordet *som*, men därpå följer ett tvekljud och sedan en cirka sekundlång paus innan reparationen fortsätter. Det kan noteras att Tors lucklämnande fråga i 62 är formulerad *Rolexklockor som*, medan Anders i 60 sagt *klockor som verkar komma från inbrottet mot Rolexbutiken*. Möjligen beror Anders paus i 63 på att han behöver lite tid för att försöka förstå vilken reparation Tor egentligen förväntar sig.

Sammanfattning

I samtliga tre exempel från de slutna rollspelen som utgör auktorisationsprov leder tolkens reparationsinitiativ i form av lucklämnande fråga till att den primära parten upprepar sitt tidigare yttrande från det ställe där den lucklämnande frågan slutar. Lindström (2008, 189) benämner detta slags respons på reparationsinitiativet för *ifyllnad*. Men också när den lucklämnande frågan inte i sig utgör en ordagrann upprepning av någon del av den primära partens yttrande, sker reparationen genom upprepning av just de ord ur det skrivna manuskriptet som den primära parten verkar uppfatta som problematiska för tolken.

5.2.4 Repeterande reparationsinitiativ från tolken: kontroll genom upprepning

I materialet från auktorisationsproven har det gått att hitta ett par exempel på reparationsinitiativ i form av kontroll genom upprepning.

Exempel 24 (1b)
Exemplet är hämtat från inledningen till ett rollspel, där situationen är ett polisförhör. Sandra har i förutsättningarna hämtats till förhöret från ett häkte. Hon förhörs av polisen Anders. Tatiana tolkar.

8	Anders	ja e kriminalinspektör Anders Rosenvall >förresten< (.) å jag e här för att förhöra dej↓
9	Tatiana	eh ursäkta mej Anders Rosenvall↓
10	Anders	Rosenvall
11	Tatiana	°Rosenvall° меня (.) я зовут меня зовут э я криминальный инспектор андеш русенваль и я нахожусь здесь для того чтобы с вами провести допрос
11a		*°Rosenvall° jag* (.) *jag heter jag heter eh jag är kriminalinspektör Anders Rosenvall och jag befinner mig här för att genomföra förhör med er*

Exempel 24 – tal som text: Efter Anders presentation i 8 gör Tatiana först en icke-återgivning (9). När Anders upprepat sitt efternamn (10) återger Tatiana (11) Anders yttrande 8.

Exempel 24 – tal som agerande: Tatianas reparationsinitiativ i yttrande 9 föregås av ett *ursäkta mej*, som kan vara en markering av att tolken är medveten om att hon förorsakar en viss olägenhet genom att fråga om. Anders verkar uppfatta Tatianas reparationsinitiativ i yttrande 9 så att Tatiana vill ha bekräftelse på att hon uppfattat hans efternamn riktigt. Han reagerar med att göra en reparation som omfattar just efternamnet (10). Tatiana ansluter sig i 11 till reparationen genom att upprepa namnet på nytt med låg röst, innan hon börjar agera uttalare av Anders klargörande av läget.

Exempel 25 (1d)
Anders förhör Sandra, Tor tolkar.

39	Anders	å man fann varor värda över fem miljoner på den svarta marknaden (.) i Sverige
40	Tor	э да и были на- найдены ээ товары ээ hh на цену больше пяти миллионов э >извините пожалуйста<
40a		*eh ja och det hit- hittades eeh varor eeh hh till priset av över fem miljoner eh >ursäkta mig<*
41	Tor	fem miljoner kronor mer än fem miljoner kronor↓
42	Anders	ja över (.) [räknar]»
43	Tor	[да]
44	Anders	»vi me [°att°]
45	Tor	[eeh]
46	Anders	°de handlar°
47	Tor	больше пяти миллион- миллионов крон э на на на

		на чёрном рынке
47a		*över fem miljon- miljoner kronor eh på på på på svarta marknaden*
48	Sandra	.hh вот чёрт
48a		*.hh det var som fan*

Exempel 25 – tal som text: Tor gör i 40, 41 och 47 en substituerande återgivning av Anders yttrande 39. På rad 41 kontrollerar Tor siffran, som Anders bekräftar (42). Jämfört med Anders yttrande 39 gör Tor i 47 en precisering att det rör sig om ett värde angivet i kronor, men återger å andra sidan inte att värdet gäller för försäljning i Sverige.

Tal som agerande: Tors reparationsinitiativ i 41 kan å ena sidan uppfattas som kontroll genom upprepning – han upprepar med avslutande intonation en siffra från Anders yttrande 39. Man skulle å andra sidan också kunna uppfatta Tors reparationsinitiativ som utfrågande (avsnitt 5.2.2), med tanke på att Tor verkar understryka att han undrar huruvida det är just i *kronor* beloppet anges, något som Anders inte nämnt. Anders tycks i sin reparation i yttrande 42, 44 och 46 dock ta fasta på att det är *beloppet* som är problematiskt och nämner ingen valuta. Anders tycks uppfatta Tors reparationsinitiativ som t.ex. en kontroll att Tor hört rätt, snarare än ett försök till precisering. Anders yttrar ett bekräftande *ja* (42) och upprepar ordet *över*. Tor verkar göra sig beredd att ta ordet (43, 45). Samtidigt fortsätter Anders sin reparation, men tystnar efter rad 46 och låter Tor fortsätta.

Noteras kan här att Tor i 41 verkar efterfråga ytterligare information, medan Anders svarar som om Tor hade bett om repetition av siffran. Anders orienterar sig tydligt mot manus, medan Tor orienterar sig mot något som naturligen skulle ha kunnat frågas efter i ett autentiskt samtal.

Exempel 26 (*1d*)
Anders förhör Sandra, Tor tolkar.

74	Anders	ä de e domstolen som dömer å eh (.) här gäller de ju flera brott men eh straffsatsen för grov varusmuggling ligger på (.) mellan sex månader (.) å sex år
75	Tor	да конечно э °ммм° приговор вынесет суд (.) э но вообще э >извините пожалуйста надо переспросить<
75a		*ja visst eh °mmm° domen avkunnar domstolen* (.) *eh men överhuvudtaget eh >ursäkta mig jag måste fråga om<*
76	Tor	[de dom-]
77	Sandra	[m]
78	Tor	de e domstolen som dömer å straffsatsen för för grovt rån är sex månar ti sex år.
79	Anders	nä för grov varu- (.) smuggling
80	Tor	grov varusmuggling förlåt (.) eeh

81 Anders [l-]
82 Tor [да]
82a *ja*
83 Anders ligger mellan sex månader å sex år ja

Exempel 26 – tal som text: Tor gör på rad 75, 76 och 78 en substituerande återgivning av Anders yttrande 74. På rad 78 återger han på svenska en del av Anders yttrande. Därvid byter han ut *grov varusmuggling* mot *grovt rån*. Anders påtalar i 79 vilket brott han nämnt i 74, och upprepar sedan påföljden (83).

Tal som agerande: Tors reparationsinitiativ i 78 är i form av kontroll genom upprepning, sedan han meddelat Sandra att han avser begära förtydligande (75). Denna gång svarar Anders icke-bekräftande, genom att *annanreparera* (se avsnitt 4.3 och 5.3) Tors reparationsinitiativ. Tor går genast med på Anders annanreparation och reparerar i sin tur (80). Därpå gör Anders också en bekräftande reparation i 83, avslutad med ett uppbackande *ja*.

Sammanfattning

Två av de tre exempel som jag har hittat i materialet i rollspel 1a–d är likartade på så sätt att tolkens reparationsinitiativ i form av kontroll genom upprepning följs av en bekräftelse från den primära partens sida. Det tredje exemplet uppvisar en bekräftelse till del, och ett tillbakavisande svar till en annan del. Den primära parten bekräftar genom att upprepa det som tolken redan upprepat i sitt reparationsinitiativ, eller som i exempel 26 genom att rätta tolken och upprepa det uttryck som den primära parten själv sa från början.

5.2.5 Implicita eller icke-verbala reparationsinitiativ från tolken

I föregående avsnitt har tolken genom att verbalt hänvända sig till en primär part kunnat explicit initiera reparation av den primära partens föregående yttrande eller yttranden. Här nedan följer nu ett par exempel på hur tolken på annat sätt signalerar att någon typ av hjälp behövs för att samtalet ska kunna fortsätta. I det ena exemplet väljer tolken att söka efter stöd i en tillgänglig ordbok i stället för att explicit initiera en reparation.

Exempel 27 (*1a*)
Svetlana har sökt läkare för magbesvär och tas emot av läkaren Ragnar. Tatiana tolkar. Efter cirka elva minuters samtal nämner Ragnar en möjlig diagnos.

98 Ragnar en möjlighet e att du har fått nåt som kallas

		för colon irritabile (.) eller i be ess
99	Tatiana	SKRIVER
100		(7.0)
101	Tatiana	э возможно вы у вас э э >извините пожалуйста я должна посмотреть что это такое< SKRATTAR
101a		*eh möjligt att ni ni har eh eh >ursäkta mig jag måste titta efter vad det är för något< SKRATTAR*
102	Tatiana	BLÄDDRAR I BOK, TITTAR I PAPPER
103		(15.0)
104	Tatiana	>подождите секундочку потому что это очень важно я считаю<
104a		*>vänta ett ögonblick därför att det är mycket viktigt anser jag<*
105	Tatiana	TITTAR I PAPPER
106		(10.0)
107	Ragnar	jag tror inte du hittar de som (.) namn utan de heter colon irritabile
108	Tatiana	э VISAR UPP BOK если вы хотите я могу вам показать вот в этой книжке что это такое означает если вам интересно (.) потому что врач говорит что это (.) как вот он произносит так это говорит видимо это латинское название colon irritabile вы наверно себе напишите
108a		*eh* VISAR UPP BOK *om ni vill kan jag visa er här i den här boken vad detta betyder om ni är intresserad* (.) *för läkaren säger att det* (.) *så som han uttalar det så det säger tydligen är det ett latinskt namn colon irritabile ni kanske kan anteckna det*
109	Svetlana	мм хорошо (.) господи (.) такое назание (.) что это вообще такое
109a		*mm bra* (.) *herregud* (.) *vilket namn* (.) *vad är det för något egentligen*
110	Tatiana	eh eh eh vilket namn (.) va va betyder det
111	Ragnar	ja de e helt enkelt tjocktarmsbesvär (.) känslig tarm
112	Tatiana	это просто скажем э проблемы э с толстой кишкой
112a		*det är helt enkelt låt oss säga eh problem eh med tjocktarmen*

Exempel 27 – tal som text: Ragnar säger att Svetlanas magbesvär kan bero på något som kallas *colon irritabile* (98). Tolken Tatianas återgivning (101) är substituerande. En del av yttrande 98 återges, medan avslutningen av yttrande 101 inte motsvarar 98. Tatiana ber om ursäkt, säger att hon måste titta efter (101) och gör efter en stund en icke-återgivning (104). Hon uppmanar på ryska till ett ögonblicks väntan och förklarar detta med ”это очень важно я считаю” ‘det är mycket viktigt anser jag’. Till slut är det läkaren

Ragnar som bryter tystnaden med ett yttrande som uppenbarligen är riktat till tolken (107), och som avslutas med ”de heter colon irritabile”.

Tolken fortsätter att vända sig till Svetlana med en återgivning (108) som bland annat innehåller termen *colon irritabile*, återgiven oöversatt. Återgivningen är expanderande på så sätt att den innehåller råd och kommentarer till Svetlana, som inte kan återfinnas i något av Ragnars föregående yttranden. När Svetlana svarar på detta (109), gör tolken ett par nära återgivningar (110, 112), först av Svetlanas yttrande och därefter av läkarens svar.

Exempel 27 – tal som agerande: Tolken Tatiana signalerar på flera sätt att problem har uppstått efter Ragnars yttrande 98. Hon skrattar till (101), möjligen för att markera att hon uppfattar det som lite extraordinärt att behöva slå i ordboken (102). Tolkens strategi blir här till en början att för den ena primära parten – nämligen Svetlana som är den part som förstår ryska – att ursäkta sig och berätta att hon måste slå upp en sak. Sedan förstärker hon, återigen riktat till Svetlana, motiveringen för att hon letar i boken med att understryka hur viktigt detta är. Svetlana reagerar med tystnad på dessa hänvändelser, och en paus uppstår medan tolken letar. Hon bläddrar först i en bok, därefter i sina papper. Varken tolken eller någon annan säger något under cirka femton sekunder. Tolken ber därefter Svetlana vänta ett ögonblick.

Efter ytterligare cirka tio sekunders tystnad, under vilka tolken fortsätter att konsultera sina papper, agerar till slut Ragnar. Man kan uppfatta hans yttrande 107 som att han verkar försöka få Tatiana och hela samtalet på rätt spår igen. Först tycks han avråda tolken från bläddrande i referensmaterialet: *jag tror inte du hittar de*. Därpå gör han en förklarande reparation: *de heter colon irritabile*. Alltså orienterar sig Ragnar mot tolkens problem med att hitta en viss term. Det gör det tydligt för deltagarna att detta test bland annat går ut på att hitta de korrekta termerna.

Tolkens strategi för att behandla den besvärliga termen (angående den besvärliga tarmen!) är här att koncentrera sig på Svetlana och kommunicera med henne kring denna term. På rad 108 verkar tolken först inte riktigt vilja gå med på att lösningen inte skulle finnas i hennes skriftliga material. Tatianas yttrande 108 kan uppfattas så att hon först intar positioneringen upphovsman, när hon refererar till Svetlanas eventuella önskemål och erbjuder sig att visa Svetlana något upplysande ur boken. Men därefter klargör Tatiana explicit att läkaren står bakom det hon säger; hon går över till att vara uttolkare av Ragnars yttranden 98 och 107 och kommenterar dem i tredje person: ‘läkaren säger’, ‘han uttalar det så’.

När väl tolken har uttalat termen *colon irritabile* (108) svarar Svetlana (109). Hon orienterar sig på så vis också mot term-problemet. Början på yttrande 109 verkar vara en återkoppling riktad till tolken avseende tipsen i yttrande 108: ”мм хорошо” ‘mm bra’. Därefter reagerar Svetlana på termen och frågar om den (109). Tolken agerar i 110 uttalare av frågan, och Ragnar förklarar termen (111).

Tolkens yttrande 112 innehåller diskursmarkören *скажем* 'låt oss säga'. Det är svårt att säga exakt vad denna markör här signalerar. Den skulle kunna uttrycka att Tatiana funderar på hur hon ska formulera sig. Den kan också uppfattas som att tolken markerar att även hon är med i resonemanget och inte enbart agerar uttalare av Ragnars yttrande. Diskursmarkören kan då signalera att tolken intar positioneringen *uttydare*, vilket i sin tur skulle kunna implicera att tolken behöver medverka i förklaringen för att den ska bli så bra som möjligt. Detta *скажем* kan då till en del återknyta till tolkens kommenterande yttranden som upphovsman i 101 och 104. Tillsammans kan 101, 104, 108 och 112 också uppfattas som en ansiktsräddande strategi (Norrby 2004, 59) från tolkens sida. Den hotande ansiktsförlusten – att inte kunna en medicinsk term under ett auktorisationsprov föreställande ett läkarbesök – försöker tolken avvärja genom att inför Svetlana framställa termen som särskilt komplicerad och i behov av extraordinära åtgärder för att kunna förklaras. Tolken tar samtidigt en aktiv del i detta förklarande. Ett tredje sätt att uppfatta diskursmarkören är att tolken kan ha försökt återspegla en vaghet som hon uppfattat i läkarens sätt att uttrycka sig.

Exempel 28 (*1b*)
Polisen Anders genomför förhör med Sandra. Tatiana tolkar. Sekvensen här kommer direkt efter den i avsnitt 5.2.2, exempel 18. Anders har just sagt att en påstådd medbrottsling har gjort en fullständig bekännelse. Tatiana har frågat om hon uttalar personens namn rätt, och Anders har bekräftat detta.

64	Tatiana	eh (.) LUTAR SIG FRAM skulle du upp[repa]
65	Anders	[hon har avgivit]»
66	Anders	»en <u>fullständig</u> bekännelse TATIANA TITTAR FRAMÅT
67		(3.0)
68	Anders	hon har alltså <u>erkänt</u> allt

Exempel 28 – tal som text: Efter en icke-återgivning av tolken i yttrande 64 nämner polisen Anders igen (65–66) att personen gjort en bekännelse, och formulerar sedan om detta i yttrande 68.

Exempel 28 – tal som agerande: Tatianas reparationsinitiativ i 64 har formen av begäran om upprepning. När Anders levererar en reparation i 65–66 får detta emellertid ingen annan följd än att Tatiana fortsätter sitta framåtlutad och titta framåt. Man kan förmoda att Anders förväntar sig att Tatiana här ska ta ordet och agera uttalare av hans berättelse. Ett tecken på att så är fallet är att Anders tystnar efter att ha uttalat en reparation av en del av sitt tidigare yttrande (som inte finns med i detta fragment, se exempel 18).

Så sker dock inte, varför detta kan ses som exempel på att tolken ger en icke-verbal signal att något problem föreligger. Anders tycks i alla fall uppfatta saken så. Tystnaden varar inte mer än tre sekunder, eftersom Anders därpå i 67 gör en förklarande reparation av sin egen tidigare reparation.

Anders riktar in sig på att lösa tolkens problem med att förstå och översätta ett specifikt idiomatiskt uttryck, *att avge en bekännelse*. Noteras kan den skriftspråkliga karaktären hos Anders uttryck på rad 65–66, *har avgivit en fullständig bekännelse*, som är uppläst ur manus, och det mer talspråkliga *har erkänt allt* på rad 68, som är spontant tal. Tatiana tar sedan turen (det syns inte här).

Sammanfattning

I de två exempel som rollspelen 1 a–d uppvisar dröjer det upp till någon minut i det ena (exempel 27) innan den primära parten gör en reparation. I det andra (exempel 28) tar det kortare tid, vilket kan bero på att en sidosekvens redan tidigare har inletts, så att den primära parten här reparerar sin egen reparation.

Man kan konstatera att tystnad från tolkens sida i framför allt exempel 28 följs av självreparation av den primära parten och inte t.ex. av att samtalet helt stannar av. Därmed verkar den primära parten uppfatta tolkens tystnad som ett tecken på att ett kommunikationsproblem föreligger, närmare bestämt att tolken har problem med att förstå eller tolka specifika termer och uttryck till det andra språket.

5.3 Annanreparationer av tolkens yttranden

I materialet från Kammarkollegiets muntliga auktorisationsprov är det påfallande ovanligt med annanreparationer av tolkens yttranden. En anledning till detta skulle kunna vara rollspelens karaktär av prov. Eftersom tolkens yttranden är föremål för kontinuerlig bevakning och bedömning under hela rollspelet, kan det förmodligen uppfattas som otillbörlig hjälp åt tolken om de primära parterna under pågående rollspel kommer med förslag på vad tolken egentligen borde ha sagt. Ett exempel finns dock här nedan.

Exempel 29 (*1a*)

Tamara tolkar under ett läkarbesök rörande magbesvär. Här medverkar läkaren Ragnar. Den korta sekvensen är hämtad ur exempel 15 i avsnitt 5.2.1. För ett längre sammanhang, se detta exempel.

67	Tamara	å hå ursäkta mej men hon också menade <u>stickprov</u> (.) när
68	Tamara	[(x x x) m m m m]
69	Ragnar	[a de förstår jag ett sånt här <u>pricktest</u> som man gör m]

Exempel 29 – tal som text: Tamara gör i yttrande 67 en summerande återgivning av ett tidigare yttrande av patienten, *men hon också menade stickprov*. Läkaren Ragnar svarar att han förstår vad det gäller.

Exempel 29 – tal som agerande: Tamara påkallar först uppmärksamhet med att säga ”å hå ursäkta mej” och intar därefter positionen uttydare av ett tidigare yttrande av patienten Sandra – i det att hon gör en självinitierad självreparation.

Ragnar svarar (69) med en uppbackning, *a de förstår jag*. Därefter gör han en reparation av Tatianas yttrande 67, *ett sånt här pricktest som man gör* – alltså en annanreparation. Han avslutar sitt yttrande med ett uppbackande *m*. Tatiana säger under tiden något ohörbart (68) och backar med ett antal *m* i sin tur upp Ragnar.

Ragnar mjukar upp och slätar över annanreparationen genom att rama in den med uppbackningar – den låter mer som ett instämmande än som en invändning och passar in på Goodwins (1983, 657–659) i avsnitt 2.5.1 nämnda beskrivning av hur vuxna människor brukar rätta varandra.

Här kan också noteras att sidosekvensen som tolken initierar (67) kvävs i sin linda genom Ragnars annanreparation (69). Ragnar fortsätter direkt där han slutade, och tolken tar därefter en ordinarie tolkande tur (se avsnitt 5.2.1, exempel 15).

5.4 Sammanfattning

Utifrån tal som text-analyserna kan noteras att de återgivningar från tolkarnas sida som tydligt dominerar i de analyserade sekvenserna i slutna rollspel i testsyfte är de substituerande. Möjligen skulle man ha förväntat sig fler icke-återgivningar med hänsyn till att exemplen innehåller reparationsinitiativ från tolkarna, men genom att dessa ofta görs i samma tur som en översättning blir antalet substituerande återgivningar större och antalet icke-återgivningar mindre.

Sammanfattningsvis kan i övrigt konstateras att de primära parterna i de slutna rollspel som utgörs av auktorisationsprov i hög grad är orienterade mot sina skrivna manuskript. Tolkspecifika turtagningsproblem (avsnitt 5.1) rör tolkens vilja att avbryta innan en primär part har läst upp hela sin skrivna replik. Begäran om upprepning (avsnitt 5.2.1) och lucklämnande fråga (5.2.3) leder till att en primär part läser upp sin replik en gång till, delvis eller i dess helhet. Även kontroll genom upprepning (5.2.4) leder till att delar av en redan uppläst replik blir upplästa på nytt.

Noteras kan att även den primära partens annanreparation av ett yttrande från tolken (5.3) lanserar en term hämtad från det skrivna manuskriptet. Termen återfinns i en replik på svenska i språkassistentens underlag för översättning till ryska (se avsnitt 3.2.1).

Endast efter utfrågande (5.2.2) respektive icke-verbala reparationsinitiativ (5.2.5) förekommer reparation i form av förklaringar eller alternativa uttryck, som inte på förhand finns nedskrivna i manuskriptet.

6 Slutna och öppna rollspel i utbildningssyfte

Detta kapitel innehåller en genomgång av likartade situationer som de vilka analyseras i kapitel 5, men denna gång är de hämtade ur rollspelsgruppen två (veckoslutskurs och repetitionskurs på Tolkskolan).

Graden av improvisation och avvikelse från det skrivna manuskriptet är högre i de slutna rollspelen på veckoslutskursen (2a–d) jämfört med repetitionskursen (2e–f) eller rollspelen på Kammarkollegiet (1a–d).

6.1 Tolken får talarturen

Inga exempel på explicit identifierade turtagningsproblem gällande att tolken får eller behåller ordet har kunnat noteras i materialet från veckoslutskursen. I repetitionskursen däremot förekommer sådana fall såväl i de slutna som i de öppna rollspelen. Två exempel visas här.

Exempel 30 (*2e*)
Slutet rollspel. Journalisten Julia intervjuar Andrea, som är Sveriges försvarsattaché i Moskva. En av frågorna rör det mediala intresset för det svenska så kallade ”enveckasförsvaret”. Thorleif tolkar.

1	Julia	а ну спасиббольшое (.) итак Андреа↓ э как вы уже знаете я заинтересовалась шведским взглядом на вопросы обороны в связи с тем что в России в последнее время в средствах массовой информации обращалось внимание на высказывание шведского гл- *лавнокомандующего*→
1a		*jaha tack så mycket* (.) *jo Andrea eh som ni redan vet är jag intresserad av den svenska synen på försvarsfrågor på grund av att man i Ryssland på sistone i media har uppmärksammat ett uttalande från den svenska öv- *överbefälhavaren*→*
2	Thorleif	да ээм
2a		*ja eehm*
3	Thorleif	då så jag eh eeh e intresserad av (1.0) ehm den eeh (.) svenska eh eeh svenska eh försvars eh politiken på grund av att de eh i media nyligen har uppmärksammats eh uttalanden från svenska eh överbefälhavaren
4	Andrea	m↑

5	Julia	ой (.) э да↓ (.) вы вот меня перебили когда я говорила что э в российских средствах массовой информации сейчас обращают внимание на высказывание главнокомандующего по поводу (.) так скать обороноспособности вашей страны.
5a		*oj* (.) *eh ja*↓ (.) *nu avbröt ni mig när jag sa att eh i ryska media uppmärksammas nu överbefälhavarens uttalande i fråga om* (.) *så att säga ert lands försvarsförmåga.*

Exempel 30 – tal som text: Thorleif gör i 3 en substituerande återgivning av Julias yttrande 1 på så sätt att han ersätter *synen på försvarsfrågor* med *försvarspolitiken* och utelämnar såväl hänsyftningen på *Ryssland* som påståendet att Andrea redan skulle känna till ämnet på förhand.

Tal som agerande: Julia stakar sig i slutet av yttrande 1 på ordet *главнокомандующего* 'överbefälhavaren', tappar tempo och får en aning skratt i rösten. Ordet uttalas med fortsättningsintonation. Thorleif väntar dock inte på någon fortsättning utan tar turen med att säga "да ээм" 'ja eehm' och "då så" (2). När Thorleif i 3 agerat uttalare av Julias yttrande kommer ett uppbackande *m* från Andrea (4). Julia tar turen i 5 med att säga "ой (.) э да" '*oj* (.) *eh ja'* och hänvisar därefter till att Thorleif avbrutit henne. Synbarligen hann Julia i 1 inte läsa färdigt sin skrivna replik innan Thorleif tog talarturen i 2, och hennes anmärkning i 4 om att hon blev avbruten kan syfta på detta.

Exempel 31 (*2g*)
Öppet rollspel. Journalisten Julia intervjuar denna gång Adam, en svensk militärtolk. Man talar om vapensköldar och om ugglan som symbol och har kommit in på antik mytologi. Thorleif tolkar.

43	Adam	eh ja Minerva å Athena e ju samma sak fast °den ena e grekisk å den andra e romersk tror jag° de e ju (.) a visst e hon visdomens [a fi-
44	Julia	[a]»
44a		*[men]»*
45	Julia	»Афина она же ещё отвечала (.) °она не была богиня войны случайно°? (.) да да
45a		*»Athena hon ansvarade ju också* (.) *°var hon inte krigets gudinna händelsevis°* (.) *just det*
46	Thorleif	[э так по- по-]»
46a		*[eh så vä- vä-]»*
47	Julia	[она же была покровительница Афин]
47a		*[hon var ju Atens beskyddare]*
48	Thorleif	»[подождите]»

48a		*»[vänta lite]»*
49	Julia	[m]
50	Thorleif	»пожалуйста а (.) вот (.) э да Афина и Минерва это же э
50a		*»tack och* (.) *jo* (.) *eh ja Athena och Minerva det är ju eh*
51	Julia	[m]
52	Thorleif	[такая же]»
52a		*[samma]»*
53	Thorleif	»богиня только Минерва (.) в Риме
53a		*»gudinna bara Minerva (.) är i Rom*
54	Julia	[mhm]
55	Thorleif	[a]»
55a		*[och]»*
56	Thorleif	»в Гре- (.) там в Гре- в Греции э (.) э Афина.
56a		*»i Gre-* (.) *där i Gre- i Grekland eh* (.) *eh är Athena.*
57	Julia	mhm
58	Thorleif	m
59		(1.0)
60	Julia	aha хорошо я поняла↓
60a		*aha bra jag förstår↓*
61	Thorleif	а во- эм подо- э
61a		*men jo- ehm vän- eh*
62	Julia	[да я хоте-]»
62a		*[ja jag vil-]»*
63	Thorleif	[(вос-) вопрос]
63a		*[(från-)frågan]*
64	Julia	»я хотела спросить что э она же не только богиня мудрости но она ещё и богиня войны поэтому очень логично что такая военная SKRATTAR сова и (.) э имеет так сказать (.) какие-то связи с богиней во- SKRATTAR *войны*
64a		*»jag ville fråga att eh hon är ju inte bara vishetens gudinna men hon är dessutom också krigets gudinna därför är det mycket logiskt att en sådan militär SKRATTAR uggla och* (.) *eh har så att säga* (.) *en del förbindelser med gudinnan för kr- SKRATTAR *kriget**

Exempel 31 – tal som text: Thorleif gör en substituerande återgivning som är uppdelad på flera turer (50, 52, 53, 55, 56) av Adams yttrande 43. Julias yttranden 45 och 60 får ingen återgivning i detta exempel. Thorleifs 46 och 48 är icke-återgivningar liksom 58, 61 och 63.

Tal som agerande: Till skillnad från föregående exempel förekommer överlappande tal på åtskilliga ställen i denna sekvens. På rad 44 faller Julia Adam i talet med sin fundering om gudinnan Athena. Thorleif markerar i sin tur på rad 46 och 48 samt början av rad 50 att han vill ha ordet. Julia tystnar

inte genast, så det hon säger på rad 47 överlappar det Thorleif säger på rad 46. På rad 49 säger Julia bara ”m” och låter sedan Thorleif få ordet. Det framgår på rad 50, 52, 53 och 56 att Thorleif ville få ordet för att kunna tolka Adams yttrande 43. Julia, som förstår både svenska och ryska, har inget reellt behov av tolkning vilket gjorde det möjligt för henne att svara Adam direkt i 44–45.

Medan Thorleif tolkar uttalar Julia ett antal uppbackningar (51, 54, 57). Thorleifs ”m” i 58 skulle kunna fungera som en markering att talarturen nu kan tas över av någon annan. Efter en sekunds paus tar Julia turen, men fortsätter inte diskussionen utan säger enbart *aha bra jag förstår* (60). Thorleifs yttrande 61 innehåller förutom den inledande konjunktionen *a* ‘men, och’ två omstarter och två tvekljud, varpå Julia och Thorleifs tal på nytt överlappar varandra i 62–63. Julias reaktion på Thorleifs yttrande 61 och 63 blir att återkomma till den fråga hon tog upp på rad 45.

Tolkens funktion som samordnare av samtalet framgår tydligt av detta exempel. Först avbryter Thorleif Julia när hon inte har inväntat tolkning (46, 48, 50) och därefter sätter han henne på spåret igen när hon inte genast återtar ordet efter tolkningen (61, 63).

Sammanfattning

I materialet med slutna rollspel där alla medverkande är elever på kursen finns inga tolkrelaterade, uttalade turtagningsproblem noterade överhuvudtaget. En möjlig förklaring till detta skulle kunna vara att eleverna hjälper varandra under dessa rollspel genom t.ex. att hålla sina yttranden korta.

I de slutna respektive öppna rollspel där tolken är elev och de primära parterna instruktörer kan noteras att tolkens markering av att vilja få ordet sker utan överlappande tal i det slutna, och med överlappande tal i det öppna rollspelet. I det slutna rollspelet säger sig den primära parten – trots avsaknaden av överlappande tal – ha blivit *avbruten*. Ingen sådan hänvisning görs av den primära parten i det öppna rollspelet, där man möjligen skulle ha kunnat vänta sig ett påpekande om avbrytning eftersom tolken faller henne i talet och explicit ber henne vänta. Skillnaden skulle kunna kopplas till närvaron av ett manuskript i det första exemplet – den primära parten har inte hunnit läsa färdigt sin replik.

Turtagningsproblematiken framstår som mer komplex i det öppna rollspelet, där tolken inte enbart ber om ordet för egen del utan också markerar tydligt när den primära parten kan återta talarturen.

6.2 Självreparationer från en primär part

I materialet från Tolkskolan finns det exempel på självreparationer efter de olika typer av reparationsinitiativ som skisseras i avsnitt 4.2, om än i mindre utsträckning än i materialet från Kammarkollegiet.

6.2.1 Öppna reparationsinitiativ från tolken

I materialet från veckoslutskursen finns det två exempel på självreparationer efter ett öppet reparationsinitiativ från tolken. I det ena exemplet är initiativet dock något mer preciserat än vad som hittills har noterats. Repetitionskursen innehåller ett exempel från de slutna rollspelen.

Exempel 32 (*2a*)
Slutet rollspel. Pontus har sökt läkare för misstänkt öroninflammation. Ludwig undersöker honom, Tommy tolkar. Alla tre har svenska som förstaspråk och har tidvis arbetat med tolkning professionellt.

1	Ludwig	ska vi se här (.) jaa (.) ja se när när du sa du hade haft eh eh besvär som barn fick du nånsin <u>rör</u> i öronen
2	Tommy	значит э э в детстве вам не поставили э трубки (.) э в ушах у вас
2a		*alltså eh eh i barndomen fick ni inte insatt eh rör* (.) *eh i era öron*
3	Pontus	<u>нет</u> не насколько я м я помню но (.) разве вам не у- видно
3a		*<u>nej</u> inte såvitt jag m jag minns men* (.) *sy- ser ni verkligen inte det*
4	Tommy	м э не понял
4a		*m eh förstår inte*
5	Pontus	раз- (.) у- (.) а вы не увидите если у меня там
5a		*verkl-* (.) *sy-* (.) *men kan ni inte se ifall jag har där*
6	Tommy	asså
7	Pontus	[что-то есть
7a		*[nånting finns*
8	Tommy	[ser ni nånting
9		(1.0)
10	Tommy	i örat
11	Ludwig	a jag ser att de de finns ju en rodnad här å

Exempel 32 – tal som text: Tommy återger reducerande i 2 Ludwigs fråga (1) om huruvida Pontus haft rör insatta i öronen som barn. Pontus svar (3) – att han inte tror detta men undrar om läkaren inte kan se detta själv – återges av Tommy efter en icke-återgivning (4) med den mer allmänna frågan huruvida Ludwig alls ser något i örat (8, 10) – alltså återigen reducerande.

Tal som agerande: Jag uppfattar Tommys reparationsinitiativ i yttrande 4 som ett öppet initiativ och väljer att föra in det under samma rubrik som de initiativ i vilka tolken mer explicit begär en upprepning (se 4.2.1). Pontus reagerar på initiativet med att delvis omformulerat upprepa sin fråga från yttrande 3 – men han upprepar inte hela det problematiska yttrandet. Tommy verkar göra sig beredd att ta ordet (6), samtidigt som Pontus fortsätter sin

reparation. I yttrande 7 och 8 talar de samtidigt. En kort tystnad följer (9). När inget mer kommer från Pontus bryts tystnaden av Tommy (10), som fortsätter som uttalare av Pontus fråga. Trots att tolken kanske hade förväntat sig en mer utvecklad reparation tar han på så sätt ansvar för att samtalet ska fortsätta.

Ludwig å sin sida verkar uppfatta frågan som gällande innerörats allmänna utseende och nämner inte vidare några rör (11).

Exempel 33 (2b)
Slutet rollspel. Deltagarna använder samma skriftliga underlag som deltagarna i det föregående exemplet. En patient söker för öronbesvär, läkaren Louis tar emot honom och Tibor tolkar. Alla tre har svenska som förstaspråk, och alla förstår ryska. Louis är läkare till yrket även utanför rollspelet.

1	Louis	har du haft nåra andra symtom ifrån halsen eller från nasofarynx
2	Tibor	ээ а у вас какие-то э другие ну >проблемы или симптомы< ээ в горле или
2a		*eeh och har ni några eh andra ja >problem eller symtom< eeh i halsen eller*
3	Tibor	va- va sa du sist
4	Louis	nasofarynx

Exempel 33 – tal som text: Tibor återger i 2 läkarens fråga från 1 substituerande; nämner inte något uttryck motsvarande *nasofarynx* men lägger till *problem eller*. En icke-återgivning i form av en fråga till Louis (3) följs av att Louis i 4 på nytt yttrar det ord som Tibor tidigare haft problem att återge.

Tal som agerande: Tibors reparationsinitiativ är här inte lika öppet som Tommys i exempel 32, men kan ändå uppfattas som tillräckligt allmänt hållet för att tas med i detta avsnitt. Louis kan i yttrande 1 sägas markera sin ställning som yrkeskunnig läkare, i det att han använder en medicinsk term – som inte återfinns i det skrivna manuskriptet till rollspelet. Just denna term verkar Louis se som problematisk för tolken, eftersom han reagerar på reparationsinitiativet i yttrande 3 med att upprepa *nasofarynx*. Som kunnig i ryska har Louis dessutom haft möjlighet att följa med i Tibors yttrande 2, vilket ger honom ytterligare underlag för att bedöma vad reparationsinitiativet avser (Tibor ger också viss vägledning med ordet *sist*).

Exempel 34 (2f)
Slutet rollspel. Polina är president i ett centralasiatiskt land. Hon samtalar med en svensk officer i ett insatsområde där svensk fredsfrämjande trupp är placerad. Tage tolkar. Presidenten kommenterar de politiska krav som oppositionen framställt.

9	Polina	hh (.) находясь в оппозиции любой политик может легко набрать полити- политические очки мы ведь видели э (.) э то правительство которое сформировали нынешн- которое сформировала нынешняя оппозиция у них тогда не было подобных»
9a		*hh.* (.) *befinnande sig i opposition kan vilken politiker som helst lätt plocka politi- politiska poäng vi har ju sett eh* (.) *den regering som bildade den nuvar- som den nuvarande oppositionen bildade då hade de inte liknande»*
10	Tage	[eh
11	Polina	»[требований
11a		*»[krav*
12	Tage	eh (1.0) ну повторите пожалуйста эм т-
12a		*eh* (*1.0*) *jo upprepa tack ehm t-*
13	Polina	э ну когда ты находишься в [оппозиции
13a		*eh jo när man befinner sig i [opposition*
14	Tage	[mhm
15	Polina	да <то> (.) очень легко набирать политические очки и э (1.0) мы видели то правительство (.) которое было у нынешней оппозиции >нынешняя оппозиция она же была не оппозицией< у них было своё правительство и когда они были у власти то у них не было тех требований которые они предъявляют сейчас↓ (.) к нам↓
15a		*ja <så>* (.) *är det mycket lätt att plocka politiska poäng och eh (1.0) vi har sett den andra regeringen* (.) *som den nuvarande oppositionen hade >den nuvarande oppositionen har ju varit icke- opposition< de hade sin regering och när de var vid makten så hade de inte de krav som de framställer nu↓ (.) mot oss↓*
16	Tage	a (.) a när man sitter i opposition e de alltid lätt å ta på sej nån annans eh politiska glasögon å (.) eh men när dom (.) eh tidigare hade makten så (.) eh framförde dom inte samma krav eh som som dom gör idag

Exempel 34 – tal som text: Efter Paulinas yttrande 9 gör Tage på rad 12 en icke-återgivning. På rad 16 gör han en återgivning – av Paulinas yttrande 13 och 15 – som kan betraktas som substituerande, samtidigt som dess explicit uttryckta sakinnehåll är betydligt mindre omfattande än i Polinas yttrande i 15.[6] Det Paulina säger på rad 9 återges inte.

[6] Tage återger Polinas uttryck i 15 *набирать политические очки* 'plocka politiska poäng' med *ta på sej ... politiska glasögon*. Direkt efter rollspelet påtalar båda de primära parterna för Tage under skratt att han här valt fel betydelse av ordet *очки*: 1.'poäng', 2.'glasögon'.

Tal som agerande: Tages öppna reparationsinitiativ i 12 får som följd att Polina i 13 först väljer en grammatiskt enklare inledning jämfört med rad 9 – en finit verbform i 13 i stället för gerundium som på rad 9. Tage uttrycker genast ett uppbackande *mhm* på rad 14. Polina fortsätter i 15 med att till en del upprepa, till en del omformulera och förklara det hon sagt i 9. Tage tar därpå i 16 ordet med ett *a*, som dels markerar att han tagit över turen, dels blir en bekräftande uppbackning på Polinas reparation.

Sammanfattning

I de tre exempel som jag har fått fram i rollspelen i grupp 2 går det att notera att tolkens öppna reparationsinitiativ följs av att den primära parten upprepar något – dock inte hela det föregående yttrandet så som är fallet med exemplen från auktorisationsproven i avsnitt 5.2.1. Reparationerna från de primära parternas sida har i veckoslutskursens rollspel bestått i dels omformulering, dels upprepning av ett enstaka ord. I repetitionskursen består reparationen – i ett av de slutna rollspelen – av upprepning, omformulering och förklaring.

6.2.2 Utfrågande reparationsinitiativ från tolken

Självreparationer efter utfrågande reparationsinitiativ från tolken har noterats enbart i veckoslutskursens rollspel (samtliga slutna).

Exempel 35 (*2d*)

Slutet rollspel. Patienten uppvisar symptom på lunginflammation. Förutom patienten Peter, som talar ryska, medverkar läkaren Lennart, som talar svenska, och tolken Torsten. Alla har svenska som förstaspråk. Den som spelar patient arbetar tidvis med professionella tolkuppdrag.

1	Peter	кашляю и знобит
1a		*jag hostar och har frossa*
2	Torsten	a jag (.) hostar (.) hela tiden (.) och eh
3	Torsten	>вы сказа-< вы и знобит
3a		*>ni sa-< ni och har frossa*
4	Peter	да IMITERAR NÅGON SOM FRYSER
4a		*ja*
5	Torsten	a å sä- nästan har frossbrytningar
6	Lennart	^mm^ och va (.) vet ni va ni har för (.) har ni <u>feber</u>

Exempel 35 – tal som text: Sekvensen ovan kommer på ett tidigt stadium i rollspelet. Patienten Peter berättar (1) om sina symptom. Tolken återger (2–3) yttrande 1 substituerande, bl.a. med tillägget *hela tiden*. Han säger också på ryska bl.a. ordet *знобит* 'har frossa' (3). Peter säger på ryska да 'ja' (4), varpå tolken återger resten av yttrande 1, nu med tillägget *nästan* (5).

Exempel 35 – tal som agerande: Tolken markerar i yttrande 3 att han initierar en reparerande sidosekvens genom att hastigt säga *вы сказа-* ʻni sa-’[7]. Torstens reparationsinitiativ i yttrande 3 får endast en kortfattad uppbackning som verbalt svar från Peter i 4, varför det i och för sig kan diskuteras om exemplet hör hemma i detta avsnitt om reparationer. Men i och med att Peter dessutom med sitt kroppsspråk, genom att han försöker se frusen ut, ytterligare poängterar vilket symptom han lider av, vill jag ta med exemplet här.

Man kan tolka patientens icke-verbala agerande i 4 så att han tror att tolken behöver hjälp med en förklaring av ordet *знобит*. Tolken reagerar i 5 med ett uppbackande *a*, som en markering av att han har förstått. Med det påföljande ”å sä-” tar tolken turen, för att markera att han är beredd på det, även om han inte är klar att leverera det svenska ord han söker. En osäkerhet markeras med ”nästan”. Därefter övergår Torsten till att vara uttalare av patientens yttrande.

Att Peter i 4 använder icke-verbala medel för att försöka förmedla till Torsten vad han menar framgår dock inte direkt av inspelningen, som endast är en ljudinspelning. Det framgår i stället indirekt av en kort diskussion dem emellan direkt efter avslutat rollspel – den finns på samma ljudinspelning – när Torsten tar upp situationen ovan, explicit tackar Peter för hans kroppsspråk och säger att det såg ut som om Peter frös. Av diskussionen framgår också att uttrycket *знобит* inte sedan tidigare var känt för Torsten.

Eftersom det av den ovannämnda, inspelade diskussionen mellan rollspelsdeltagarna tydligt framgår att icke-verbala uttrycksmedel användes här och hur de uppfattades, har jag valt att referera till dem i transkriptionen.

Exempel 36 (*2c*)
Slutet rollspel. Paul berättar att han med bröstsmärtor kollapsat i julhandelsträngseln i Stockholm och fått hjälp att ta sig till akuten. Läkaren Liam lyssnar, Tom tolkar. Ingen av deltagarna arbetar till vardags professionellt med ryska språket eller med tolkning. Paul, som här spelar patient, är läkare till yrket.

8	Paul	вдруг я ощутил (.) ээ интенсивную боль (.) возни- возникло ощущение (.) твёрдого (.) обру- обру- обруча сжавшего грудь и стало (.) отдавать в левую руку и вверх (.) в шею
8a		*plötsligt kände jag* (.) *eeh en intensiv smärta* (.) *det uppstod en känsla* (.) *av ett hårt ba- ba- band som klämde om bröstet och det började* (.) *stråla ut i vänster arm och upp* (.) *i nacken*
9	Tom	eh jag eh (.) plötslit fick jag s- svår smärta de va som att eh

[7] Ett liknande sätt att markera att ett reparationsinitiativ strax kommer kan noteras även på svenska med uttrycket *sa*, som i exempel 59 nedan i avsnitt 7.2.2.

		nånting spände runt bröstet (.) ehm eeh
10	Tom	в левую шею (.) что?
10a		*i vänster nacke* (.) *vad?*
11	Paul	э в левую руку
11a		*eh i vänster arm*
12	Tom	что (.)[что]»
12a		*vad* (.) *[vad]»*
13	Paul	[боль-]
13a		*[smärt-]*
14	Tom	»с левой рукой
14a		*»med vänster arm*
15	Paul	боль отдала в левую руку
15a		*smärtan utstrålade i vänster arm*
16	Tom	där e (HARKLAR SIG) eh jag fick o- eh ont ända ut i armen
17	Liam	mm

Exempel 36 – tal som text: Tolken Tom återger i 9 patienten Pauls berättelse (8) om vilka smärtsymptom denne enligt rollen känt. Tom återger hur det kändes i bröstet, men utelämnar smärtan i vänster arm och nacke. I stället vänder han sig till Paul med en kontrollfråga (10), en fråga om *vänster nacke*. Paul upprepar att det gällde *vänster arm* (11). Efter ytterligare en icke-återgivande fråga (12, 14) återger Tom i 16 en av de återstående delarna av Pauls yttrande 8, nämligen att det gjorde ont i *vänster arm*. Uppgiften från yttrande 8 om smärtan i *nacken* återges inte.

Exempel 36 – tal som agerande: När tolken Tom i yttrande 10 initierar en reparation genom att vända sig till Paul och fråga om 'vänster nacke', reagerar Paul först med att inte riktigt gå med på att man ska tala om detta. I stället rättar han Tom genom att (11) upprepa *i vänster arm* från sitt tidigare yttrande (8). Pauls yttrande 11 kan därmed uppfattas som en reparation såväl av Torstens yttrande 10 som av Pauls eget yttrande 8.

Den påbörjade sidosekvensen fortsätter genom att tolken preciserar sitt behov av reparation (12 och 14). Patienten Paul verkar uppfatta det signalerade behovet av reparation och levererar i 15 en sådan, en kortfattad omformulering av något han tidigare sagt i yttrande 8 rörande *vänster arm*. Tolken lämnar då den av honom initierade sidosekvensen med några tvekljud och en harkling, vilka markerar slutet på denna sidosekvens. Torsten övergår sedan i 15 till att agera uttalare av Pauls berättelse. Läkaren svarar med ett uppbackande *mm*.

Sammanfattning

Utfrågande reparationsinitiativ från tolken leder i de här anförda exemplen – samtliga från slutna rollspel – till tämligen olika reparationer: en icke-verbal förklaring; en annanreparation av tolkens initiativ följt av en omformulerad upprepning; en precisering. I inget fall följs reparationsinitiativen av någon

ordagrann upprepning av föregående yttrande. Ingen deltagare synes därmed orientera sig i första hand mot manuskriptets exakta ordalydelse, i vare sig dess svenska eller dess ryska form. Däremot verkar de orientera sig mot att upprätthålla de givna rollspelsrollerna – svenskspråkig läkare, rysskspråkig patient och tolk.

6.2.3 Repeterande reparationsinitiativ från tolken: lucklämnande fråga

I ett av de manuskriptbundna rollspelen i veckoslutskursen på Tolkskolan finns ett exempel på reparationsinitiativ i form av en lucklämnande fråga.

Exempel 37 (*2c*)
Slutet rollspel. Patienten Paul har i rollspelets förutsättningar uppsökt vårdcentralen efter att ha fått kraftiga bröstsmärtor. Han tas emot av läkaren Liam. Tom tolkar. Samtliga har svenska som förstaspråk. Ingen av deltagarna arbetar vanligtvis professionellt med tolkning.

18	Liam	dom (1.0) eh dom a- av- förlåt mej att jag avbryter SKRATTAR TILL eh dom symptom som du beskriver <u>skulle</u> kunna tyda på angina pectoris eh asså kärlkramp eh >som vi också säjer<
19	Tom	m
20	Liam	å du va stressad själv
21	Tom	а э эти симптомы которые вы (.) а описываете (.) эм может свидетель- э свидетельствовать о ээ стенокардии
21a		*och de här symptomen som ni* (.) *ah beskriver* (.) *ehm kan tyd- eh tyda på eeh kärlkramp*
22	Tom	ehm eh vittnar om stelkramp --?
23	Liam	om kärlkramp
24	Tom	om kärlkramp
25	Liam	om kärlkramp precis ehm (.) å ja öh kände han sej stressad själv under eh
26	Tom	а э вы сами нервничали
26a		*ah eh var ni stressad själv*
27	Paul	о да конечно (---)
27a		*o ja visst* (---)

Exempel 37 – tal som text: Tom återger reducerande i yttrande 21 vad läkaren Liam sagt i yttrande 18, varvid han utelämnar att Liam ber om ursäkt för att han avbryter samt att Liam nämner ett alternativt uttryck för *angina pectoris*. Yttrande 20 återger Tom inte, varför man i fråga om detta kan tala om *nollåtergivning* (Wadensjö 1998, 108). I stället följer en icke-återgivning som innehåller ordet *stelkramp*, vilket inte har någon motsvarighet i något av

Liams båda föregående yttranden. Liam upprepar ordet *kärlkramp* (23, 25) och återkommer till sin fråga från yttrande 20. Tom återger slutligen frågan, närmast motsvarande den form den har i 20, och Paul besvarar den (27).

Exempel 37 – tal som agerande: När Tom i 21 har agerat uttalare av Liams preliminära diagnos från yttrande 18, vänder han sig till Liam med ett reparationsinitiativ, markerande att Tom vill inleda en sidosekvens i samtalet. Genom sin intonation, med fortsättningston, faller enligt min uppfattning detta reparationsinitiativ närmast under kategorin lucklämnande fråga. I så fall kan det uppfattas som att Tom vill att Liam ska upprepa det han sa efter den medicinska termen i 18, nämligen frågan i yttrande 20.

Om detta är Toms avsikt med reparationsinitiativet får det inte önskad effekt omedelbart, eftersom Liam i stället i 23 reparerar såväl Toms yttrande 22 som sitt eget yttrande 18, ”om kärlkramp”. Tom och Liam fastställer därefter gemensamt genom upprepade reparationer (24–25) termen *kärlkramp* (i stället för *stelkramp*). Liam avslutar med ett uppbackande *precis* (25), och markerar därefter med några tvekljud och ett *å ja* att han nu återgår till ämnet för sin fråga. Detta ämne kan ses som sidosekvensens huvudspår, nämligen den av Tom i 21 efterlysta reparationen.

I sin reparation i 25 har Liam övergått till att tala *om* patienten Paul snarare än att tala *till* honom. Detta skulle kunna uppfattas som en markering från läkaren Liams sida att sidosekvensen i första hand är ett samtal mellan honom och tolken Tom. I och med reparationen i 25 är sidosekvensen avslutad, och Tom börjar på nytt (26) agera uttalare av Liams hänvändelse till patienten. Härvid formulerar Tom läkarens fråga såsom riktad direkt till Paul.

6.2.4 Repeterande reparationsinitiativ från tolken: kontroll genom upprepning

Ett exempel på reparationsinitiativet kontroll genom upprepning finns i rollspel 2a från veckoslutskursen. Rollspelen från repetitionskursen uppvisar ett exempel från de slutna och ett från de öppna.

Exempel 38 (*2a*)
Slutet rollspel. När undersökningen är avslutad följer en stunds småprat mellan läkaren Ludwig och patienten Pontus, som just har nämnt att hans son arbetar som mäklare. Tommy tolkar.

19	Ludwig	a va- var e han mäklare nånstans
20	Tommy	eh asså var
21	Ludwig	ja preci- eh i vilke- i vilken stad
22	Tommy	a förlå-
23	Tommy	а в каком городе говор- HARKLAR SIG э работает
23a		*och i vilken stad säg- HARKLAR SIG eh arbetar han*

24	Pontus	в Гётеборге
24a		*i Göteborg*
25	Tommy	Göteborg

Exempel 38 – tal som text: Efter en icke-återgivning i 20 riktad till Ludwig och Ludwigs förnyade fråga i 21 återger Tommy i 23 summerande Ludwigs yttranden 19 och 21, varpå Pontus (24) svarar. Tommy gör i 25 en nära återgivning av svaret.

Tal som agerande: Tommys reparationsinitiativ (20) där han upprepar uttrycket *var*, liksom för att kontrollera att han hört rätt, följs av att Ludwig bekräftar detta (21). Ludwig fortsätter sedan i samma yttrande med en precisering av vad han menade med *var*. Tommy avslutar sidosekvensen med en hastig ursäkt (22) och agerar sedan uttalare av Ludwigs fråga.

Ytterligare ett sätt att uppfatta Tommys yttrande *eh asså var* (20) skulle kunna vara att Tommy begär en precisering. Ludwig kan ha uppfattat det så, eftersom han efter att ha bekräftat (*ja preci-*) klargör att han är ute efter *i vilken stad* och inte t.ex. på vilken firma.

Frågan om var Pontus son arbetar återfinns inte i manuskriptet. Såväl frågan som svaret improviseras alltså av de primära parterna under pågående rollspel.

Exempel 39 (*2f*)
Slutet rollspel. Detta är inledningen av den svenska officeren Linas samtal med presidenten Polina. Tage tolkar.

5	Lina	ja fru president de e jag som e överstelöjtnant Smith↓ ni e hjärtlit välkomna till vårt förband vi e mycke glada över ert besök här
6	Tage	госпожа э президент э добро пожаловать э в наш э часть я подполковник э
6a		*fru eh president eh välkommen eh till vårt eh förband jag är överstelöjtnant eh*
7	Tage	ursäkta överstelöjtnant eh Smith↓
8	Lina	ja
9	Tage	э подполковник Смит

Exempel 39 – tal som text: Tage gör i 6–7 och 9 en substituerande återgivning av Linas yttrande 5. Hennes yttrande 8 får ingen återgivning.

Tal som agerande: Tages reparationsinitiativ i 7 innehåller en bön om ursäkt och en upprepning av Linas titel och efternamn från yttrande 5. Lina bekräftar med ett *ja* att detta stämmer (8).

Exempel 40 (*2g*)
Öppet rollspel. Julia intervjuar Adam, Thorleif tolkar. Adam berättar om sin bakgrund.

65	Adam	eh jo jag (.) tog examen jag tog kandidatexamen i sociologi å påbörjade min master och å påbörjade en arbeta eh på Stockholms stadsmuseum men eh (.) sedan (.) vände sej ödet på mej för mej på något e:eh nyckfullt sätt och jag >hamnade här<
66	Thorleif	>°få° se< (.) stadsmuseum↓
67	Adam	ja

Exempel 40 – tal som text: Thorleifs yttrande 66 är ingen återgivning av Adams yttrande 65 eftersom det inte översätts. Men på rad 68, som inte är med här, lämnar Thorleif sedan en nära återgivning av 65.

Tal som agerande: Thorleifs *få se* på rad 66 påminner om det sido-sekvensinledande *sa* i exempel 59 i avsnitt 7.2.2 nedan. Det skulle kunna tänkas tydliggöra för Adam att Thorleif behöver klara ut något. Efter att ha upprepat ordet *stadsmuseum* får Thorleif en bekräftelse från Adam som svarar *ja* (67).

Sammanfattning

De repeterande reparationsinitiativen i detta avsnitt får i ett fall som resultat att den primära parten preciserar det problematiska uttrycket, och i två fall att den primära parten yttrar ett bekräftande *ja*. Ingen skillnad kan härvid iakttas mellan de slutna och de öppna rollspelen.

6.2.5 Implicita eller icke-verbala reparationsinitiativ från tolken

Ett exempel på vad som här kallas implicita eller icke-verbala reperations-initiativ från tolken har noterats i rollspelen från veckoslutskursen.

Exempel 41 (*2b*)

Slutet rollspel. Louis undersöker Patrik som klagar på ont i öronen, och Tibor tolkar. Detta exempel utgör fortsättningen på sekvensen i exempel 33.

4	Louis	nasofarynx
5	Tibor	э и
5a		*eh och*
6	Louis	nässvalget

Tal som text: Louis nämner två olika ord för ett bestämt område i mun- och näshålan (4, 6).

Tal som agerande: Efter ett par tvekljud från Tibor (5) gör Louis en självreparation (6) av sitt yttrande 4. Louis tycks på så sätt uppfatta Tibors tvekan som en signal att den latinska termen *nasofarynx* (rad 4) är problematisk. Självreparationen består i att läkaren yttrar termen på svenska i stället.

Det verkar här som att läkaren utgår ifrån att tolken har ett förståelse- och/eller översättningsproblem, snarare än ett problem med att uppfatta ett specifikt ord. Louis erbjuder omedelbart en lösning på båda dessa problem genom att ange en synonym. Detta kan jämföras med läkaren Ragnars reaktion i en liknande situation i Kammarkollegiets auktorisationsprov (avsnitt 5.2.5, exempel 27), där han först väntar i nästan en minut och därefter upprepar den latinska termen på nytt.

6.3 Annanreparationer av tolkens yttranden

I de manuskriptbundna rollspelen från veckoslutskursen på Tolkskolan finns det ett flertal exempel på annanreparationer av tolkens yttranden. Till skillnad från Kammarkollegiets auktorisationsprov är syftet med veckoslutskursens rollspel inte bedömning och betygsättning, utan utbildning och repetition, vilket kan vara en bidragande orsak till att annanreparationerna är fler. Noteras kan också att stämningen under veckoslutskursernas rollspel är mer avspänd och stundtals skämtsam, vilket också kan tänkas påverka frekvensen av annanreparationer.

De slutna rollspelen i repetitionskursen innehåller inga exempel på annanreparationer. I de öppna rollspelen däremot finns ett flertal exempel.

I exempel 38 nedan tystnar tolken efter att ha påbörjat ett yttrande, samtidigt som det inte tycks vara självklart vem som nu förväntas ta ordet. I detta exempel bedriver tolken inte någon särskild aktivitet såsom att konsultera ordböcker eller dylikt, vilket sker i exempel 27 i avsnitt 5.2.5. Tystnaden varar heller inte alls lika länge som i det nämnda exemplet från Kammarkollegiet.

Exempel 42 (*2b*)
Slutet rollspel. Patienten Patrik har uppsökt vårdcentralen för att han har ont i öronen. Han tas emot av läkaren Louis. Tibor tolkar. Samtliga deltagare har svenska som förstaspråk. Den som spelar läkarens roll är läkare även till yrket. Av de tre är det bara den som spelar patientens roll som har erfarenhet av professionellt tolkarbete.

43	Louis	.ja de kan vara på grund av de här (.) balansen sitter ju till viss del i innerörat
44	Tibor	ну да конечно может быть из-за этого э там равно-
44a		*jo då visst kan det vara på grund av det här eh där bal-*
45		(2.0)
46		равно-
46a		*bal-*
47		(2.0)
48	Tibor	SKRATTAR TILL

49		(1.0)
50	Patrik	°весие°
50a		°*ansen*°
51	Tibor	равновесие (.) ээ конечно там находится в внешнем ухе
51a		*balansen* (.) *eeh visst befinner sig där i ytterörat*

Exempel 42 – tal som text: Läkaren Louis svarar i yttrande 43 först jakande på en fråga från patienten om hans yrsel kan hänga samman med öroninflammationen och motiverar detta med balansorganens placering i kroppen. Tibor återger detta substituerande med ganska långtgående förändringar (44, 46, 51): utvidgat med två förstärkande *конечно* 'visst, förstås', reducerat så att ingenting motsvarande *till viss del* återfinns i återgivningen, och ändrat så att *innerörat* (43) återges med *внешнем ухе* 'ytterörat' (51). Patienten Patrik uttalar (50) efter Tibors första del av återgivningen ett fragmentariskt ord på ryska, "-весие". Det utgör fortsättningen på ordfragmentet "равно-", uttalat av tolken i 44 och 46 – tillsammans blir det *равновесие* 'balansen', vilket Tibor sedan också säger i yttrande 51.

Exempel 42 – tal som agerande: Mot slutet av yttrande 44 samt i 46 och 48 kommer det signaler från tolken att något är problematiskt. Han gör, med två sekunders paus emellan, två försök att uttala ett ord men avbryter sig båda gångerna. Därefter följer tre sekunder under vilka tolken inte säger något, men skrattar till. Sammantaget kan avbrotten, tystnaden och det lilla skrattet uppfattas som markeringar av att svårigheter uppstått.

Tibor behöver inte vänta lika länge som Tamara i ett föregående exempel (se avsnitt 5.2.5, exempel 27) på att någon annan av samtalsdeltagarna ska komma till hjälp. Patrik verkar uppfatta att Tibor söker ordet *равновесие* 'balansen'. Han lämnar en reparation i form av ett slags sufflering (50) till Tibor. Patriks förslag innehåller endast den del av det sökta ordet som fattas. Tolken verkar i sin tur acceptera Patriks förslag till reparation och bekräftar den genom att själv säga det problematiska ordet (51). I och med detta fortsätter tolken i 51 att agera uttalare av läkarens berättelse från yttrande 43. Samtalet har förts framåt med gemensamma ansträngningar.

Exempel 43 (*2b*)
Slutet rollspel. Läkaren Louis ställer frågor till Patrik som tros ha öroninflammation. Tibor tolkar.

9	Louis	har du haft nån snuva eller slemmi hosta
10	Tibor	э у- у вас были какието какаято кашель или эм <u>насморк</u> или эм э или кашель с ээ с мо- с- с мо- (.) с <u>мо</u>кротой
10a		*eh ha- har ni haft några något hosta eller ehm <u>snuva</u> eller ehm eh eller hosta med eeh med sl- m- med sl-* (.) *med slem AVVIKANDE BETONING*

11	Patrik	с мокротой вы [имеете в виду]
11a		*med slem NORMERAD BETONING [menar ni]*
12	Tibor	[с мокротой]
12a		*[med slem NORMERAD BETONING]*
13	Tibor	да с мокротой
13a		*ja med slem NORMERAD BETONING*

Exempel 43 – tal som text: Läkaren Louis fråga i 9 får en relativt nära återgivning av Tibor i 10. Patienten Patrik upprepar en del av vad Tibor sagt, med tillägget *вы имеете в виду* 'menar ni' (11), och Tibor svarar jakande (13).

Exempel 43 – tal som agerande: När Tibor i yttrande 10 agerar uttalare av läkarens fråga, sker detta med ett flertal omstarter och tvekljud. Tre omstarter föregår avslutningen på yttrandet. Patrik gör genast en reparation (11) avseende Tibors sätt att uttala det ord som avslutade yttrande 10. Patrik uttalar det trestaviga ryska ordet med den normerade betoningen på andra stavelsen (till skillnad från Tibor i yttrande 10 där betoningen hamnade på första stavelsen).

Efter denna annanreparation från Patriks sida gör Tibor två kvitterande självreparationer (12–13), nu med det av Patrik initierade uttalet av ordet och med ett bekräftande *да* 'ja' emellan.

Tibor upprepar alltså *с мокротой* två gånger (12–13). Man kan uppfatta det så att han först säger uttrycket för att som studerande öva in den normerade betoningen, och sedan en gång till föregånget av ordet *да* 'ja', denna gång för att understryka att det nu är rollfiguren som talar.

Patrik, som är bäst på ryska bland de aktuella deltagarna, verkar ta på sig en viss funktion som lärare.

Exempel 44 (*2b*)

Även exempel 44 är hämtat ur det slutna rollspelet 2b. Läkaren Louis har undersökt patienten Patriks hörselgång. Tibor fortsätter tolka.

14	Louis	ja trumhinnan ska normalt vara lite genomskinlig (.) så att man ser eh (.) hammaren
15	Tibor	э ну (.) так обычно э барабанная перепенка ээ он-
15a		*eh jo* (.) *så normalt eh trumhennan eeh de-*
16	Patrik	перепонка >°имеете [в виду°<]
16a		*trumhinnan >°menar [ni°<]*
17	Tibor	[пер-]
17a		*[tru-]*
18	Tibor	перепонка
18a		*trumhinnan*
19	Patrik	mhm
20	Tibor	спасибо
20a		*tack*

21	Patrik	°не за что конечно°
21a		*°det var så lite förstås°*
22	Tibor	ээ она должна быть эм (.) прозрачная аа ну чтоб- чтобы увидеть эм ээ молоточек
22a		*eeh den ska vara ehm* (.) *genomskinlig aah jo s- så att man ser ehm eeh hammaren*
23	Patrik	mhm

Exempel 44 – tal som text: Tibor lämnar i yttrande 15, 17, 18 och 22 en relativt nära återgivning av Louis yttrande 14. Det ryska ordet *барабанная перепонка* 'trumhinna' förvränger han något i yttrande 15, av mig i översättningen anges detta med "trumhenna". Efter att Patrik i 16 nämnt hur ordet brukar uttalas korrigerar sig Tibor i 17–18.

I 20 yttrar Tibor en icke-återgivning, som tydligen är riktad till Patrik. Dennes svar i 21 får ingen återgivning till svenska av tolken.

Exempel 44 – tal som agerande: Annanreparationen i detta exempel kommer i yttrande 16, när Patrik reparerar tolkens sätt att uttala en rysk term. Tolken bekräftar omedelbart i 17–18 Patriks reparation och får nu till stöd ett uppbackande *mhm* av Patrik (19). Den sidosekvens som inletts av Patriks annanreparation fortsätter sedan i 20–21. Tibor tackar som upphovsman Patrik (20), troligtvis för den gjorda korrigeringen, och får ett artigt svar från Patrik med låg röst (21).

Därefter är sidosekvensen avslutad, och Tibor återgår i 22 till att agera uttalare av läkarens redogörelse.

I detta exempel, liksom i det förra (exempel 43), blir det tydligt att deltagarna orienterar sig mot den gemensamma premissen för aktiviteten, att rollspelen genomförs för att de ska fräscha upp kunskaperna i ryska. Här kan man återigen notera att Patrik på eget initiativ tar på sig en lärarroll.

Exempel 45 (*2b*)

Slutet rollspel. Exempel 45 är taget ur samma material som de båda föregående. Läkaren Louis förklarar hur undersökning av en slemhinna kan gå till.

58	Louis	eh dom tar dom har ett böjt instrument som man för in en bit genom näsan å och eh via optiska fibrer kan man se hur slemhinnan ser ut
59	Tibor	эээ они могут через ну нос э с этим <u>инструментом</u> э там есть оп- оптические фибры и они могут=
59a		*eeh de kan genom ja näsan eh med det här <u>instrumentet</u> eh där finns op- optiska fibrer och de kan=*
60	Patrik	=*какой инструмент* SKRATTAR
60a		*=*vadå för instrument* SKRATTAR*
61	Tibor	я не знаю

61a		*jag vet inte*
62	Patrik	гитара
62a		*en gitarr*
63	Tibor	какой-то э >конечно не инструмент< ээм
63a		*något eh >inte instrument förstås< eeh*
64	Patrik	может быть инструмент я не знаю я не врач
64a		*kanske ett instrument jag vet inte jag är inte läkare*
65	Tibor	ну
65a		*tja*
66	Patrik	это же он врач
66a		*det är ju han som är läkare*
67	Tibor	ну ээ давай (1.0) скажем так (.) орудие
67a		*ja eeh låt* (*1.0*) *oss säga som så* (.) *ett redskap*
68	Patrik	орудие да?
68a		*jaså ett redskap?*
69	Patrik	прибор какой-то
69a		*en apparat av något slag*
70	Tibor	прибор
70a		*en apparat*
71	Patrik	скорее (.) может инструмент я не знаю
71a		*snarare* (.) *kanske ett instrument jag vet inte*
72	Tibor	ну может просто посмотреть что там
72a		*ja det kan helt enkelt titta efter vad som finns där*
73	Patrik	понятно
73a		*jag förstår*
74	Tibor	[м]
74a		*[m]*
75	Patrik	[понятно]
75a		*[jag förstår]*

Exempel 45 – tal som text: Tibor gör i 59 en reducerande återgivning av Louis redogörelse (57). Därefter följer en diskussion mellan Patrik och Tibor (60–71) om olika ryska synonymer med betydelsen ‘instrument’. Inget av Patriks yttranden i sekvensen 60–71 får någon återgivning till svenska av Tibor. Tolkens egna yttranden i diskussionen har närmast karaktären av icke-återgivningar. Tibors yttrande i rad 72 motsvarar dock en del av läkarens i rad 58.

Exempel 45 – tal som agerande: Patrik initierar i 60 en reparation av Tibors föregående yttrande. Han verkar starkt ifrågasätta rimligheten i vad Tibor sagt, talar med skrattande röst och skrattar därefter. Skrattet verkar här inte ha någon överslätande eller uppmjukande funktion, utan markerar att Patrik funnit yttrande 59 komiskt eller löjligt. Det framgår sedan av Patriks yttrande 62 att han vid Tibors ord i 59, som handlat om en medicinsk undersökning, associerat till musikinstrument i stället för till medicinska

instrument. Alternativt kan man uppfatta det så att Patrik, som tagit på sig ett slags lärarfunktion, skojar med mångtydigheten i ordet *инструмент* 'instrument' och spelar besvärlig tolkanvändare.

Tibor verkar i 63 instämma i Patriks ifrågasättande på så sätt att Tibor håller med om att han använt ett uttryck som inte passar in: *inte instrument förstås*. Nu backar dock Patrik delvis (64) från sitt tidigare ifrågasättande och hänvisar till att han som lekman egentligen inte kan veta vad som är rätt. I yttrande 66, *det är ju han som är läkare*, påstår Patrik något som kan hänföra sig till såväl deltagarnas roller i rollspelet som till deras yrken utanför rollspelet, eftersom den som här spelar rollen av läkare även har detta som yrke. Tibor och Patrik gör sedan (67–71) en gemensam reparation av Tibors yttrande 59, som mynnar ut i att Patrik verkar ha ändrat sig och nu tycker att Tibors ursprungliga ordval ändå var det bästa. I yttrande 72 återgår Tibor till att agera uttalare, eller möjligen uttydare, av Louis förklaring. Det skulle också kunna uppfattas som en försäkran från Tibor om att patienten snart kommer att få se vad som här menas med *instrument*. Denna tolkning vittnar, liksom sekvensen i övrigt, om att deltagarna går in i sina roller. De orienterar sig mot rollspelets *logik* lika mycket som mot manuskriptets exakta ordalydelse. Patrik bekräftar nu två gånger att han inte längre ser något problem med Tibors ordval (73, 75).

Exempel 46 (*2g*)
Öppet rollspel. Julia intervjuar militärtolken Adam, Thorleif tolkar.

20	Adam	ja absolut som ett öh gammalt kungadöme så har ju Sverige en lång (.) heraldisk tradition
21	Thorleif	да конечно как э ну как старое королевство Швеция и у нас э древняя э э ээ традиция э хер- хералдии
21a		*ja visst som eh jo som gammalt kungadöme Sverige och vi har eh en gammal eh eh eeh tradition av eh ICKE-NORMERAT ORD cheraldi*
22	Julia	мм геральдическая
22a		*mm heraldisk*
23	Thorleif	eh en gammal (.) heraldisk tra- tradition
24	Adam	ja precis heraldisk tradition alltså»
25	Thorleif	[(x x x)]
26	Adam	»[alla vapen å symboler å så nånting]
27	Thorleif	гербы [символы]
27a		*vapen [symboler]*
28	Adam	[så f-]

Exempel 46 – tal som text: Thorleif gör i 21 en nära återgivning av Adams yttrande 20, men hans sätt att uttrycka begreppet *heraldik* avviker från det vedertagna. Därpå gör Thorleif i 23 en expanderande återgivning av Julias

yttrande 22. Vad tolken säger på rad 25 är inte hörbart, men i 27 gör han en reducerande återgivning av det Adam säger i 26.

Tal som agerande: Thorleif markerar tveksamhet i 21 innan han säger det ord som Julia sedan reparerar i 22 med *геральдическая* 'heraldisk'. Julias reparation föregås av ett uppbackande *mm* och låter mer som ett instämmande än en invändning (jämför exempel 29 i avsnitt 5.3). Thorleif verkar å sin sida inte riktigt gå med på att han har blivit rättad av Julia – han bekräftar inte hennes reparation på något sätt genom att t.ex. upprepa ordet på ryska. Thorleifs yttrande 23, "eh en gammal (.) heraldisk tra- tradition", besvaras av Adam i 24 och 26 med en bekräftelse och förklaring av vad *heraldisk tradition* omfattar, som om Julia hade efterfrågat något sådant. Här kan man se Thorleifs agerande i 23 som en ansiktsräddande strategi – Julias yttrande 22 behandlar han som riktat till Adam, och undviker därmed det möjliga obehaget att ha blivit korrigerad.

De påföljande exemplen ur samma rollspel visar dock på en annan reaktion från tolkens sida när en primär part reparerar tolkningen.

Exempel 47 (*2g*)
Öppet rollspel. Adam kommenterar för journalisten Julia ugglan som symbol.

29	Adam	eh däremot så vet jag inte eh hh (1.0) däremot kan jag inte säga exakt vilken uggla (.) de kan eh röra sig om men eh jag misstänker att de e Minervas uggla
30	Julia	m
31	Adam	eh både som då Athenasymbol men också som eh en (.) uggleart som e väldigt utspridd >över hela Europa tror jag<
32	Julia	mhm
33	Thorleif	так я (.) честно говоря не знаю (.) точно э какая это сова но думаю что это наверно сова Минервы (1.0) э то есть (.) со- сова э (.) богини э Атен (.) э как (.) и сова э
33a		*så jag* (.) *ärligt talat vet inte* (.) *exakt eh vilken uggla det är men tror att det är nog Minervas uggla* (*1.0*) *eh det vill säga* (.) *ug- ugglan eh* (.) *till gudinnan eh ICKE-NORMERAT ORD Aten* (*.) eh som* (.) *även en uggla eh*
34	Julia	а богини [Афины]
34a		*ah gudinnan [Athena]*
35	Thorleif	[че-]
35a		*[va-]*
36	Thorleif	э а Афины
36a		*eh ah Athena*

Exempel 47 – tal som text: Thorleifs återgivning av Adams yttranden 29 och 31 är dels summerande, eftersom den omfattar två originalyttranden, dels

reducerande (33). Julias yttrande 34 upprepas delvis på samma språk av Thorleif (36).

Tal som agerande: Julia uttalar i 30 och 32 uppbackningar till Adams redogörelse (29, 31). Eftersom hon – liksom de två övriga – förstår båda språken kan hon lyssna direkt på Adam utan att behöva invänta tolkning.

På rad 34 reparerar Julia Thorleifs problematiska uttal av det ryska namnet på den grekiska gudinnan Athena. Ett kort ögonblick uppstår överlappande tal (34–35), därefter avbryter sig tolken och bekräftar reparationen genom att efter tvekljudet *eh* och uppbackningen *ah* upprepa namnet så som Julia uttalat det.

Exempel 48 (*2g*)
Öppet rollspel. Detta exempel kommer i rollspelet omedelbart efter det föregående.

37	Julia	aha
38	Thorleif	да э которая (.) это сова ра- распространённая по по
38a		*ja eh som* (.) *det är en uggla spri- spridd över över*
39	Julia	по всей
39a		*över hela*
40	Thorleif	по всей [Европе]
40a		*över hela [Europa]*
41	Julia	[по всей]»
41a		*[över hela]»*
42	Julia	Европе поня- а вот э Минерва это была богиня мудрости? (.) если я не ошибаюсь
42a		*Europa förstå- men alltså eh Minerva var det vishetens gudinna?* (.) *om jag inte tar fel*

Exempel 48 – tal som text: På rad 38 gör Thorleifs en reducerande återgivning av Adams yttrande 31 från förra exemplet (se detta), följd av en summerande återgivning av detta och Julias yttrande 39.

Tal som agerande: Julia reagerar på Thorleifs omtagningar i 38, ”pa- распространённая по по” ‘spri- spridd över över’, med att göra en reparation i form av en möjlig fortsättning på hans yttrande (39). För Julia underlättas antagligen reparationen av att hon förstått vad Adam sagt på svenska (rad 31 i exempel 47). Thorleif bekräftar genast reparationen genom att upprepa den (40) och lägga till ordet *Европе* ‘Europa’. Med delvis överlappande tal upprepar Julia på rad 41 och 42 vad Thorleif sagt i 40.

Även här kan man se att tolken reagerar bekräftande på den primära partens reparation av tolkningen. Ytterligare exempel på en liknande reaktion från tolkens sida finns i det andra av de öppna rollspelen från repetitionskursen.

Exempel 49 (*2h*)
Öppet rollspel. Odd, en tjänsteman som arbetar med skolfrågor, besöker en rysk skola och tas emot av rektorn Antonina. Tage tolkar. Antonina har just berättat om den pågående reformeringen av det ryska skolsystemet.

71	Odd	mhm (.) eh ja så (.) de du säjer väcker väldigt många frågor dels e att eh (.) eh den endast tioåriga utbildningen och eh (1.0) eh dom eh (.) jag ser att eh (1.0) handlar de mest om högskolereformer eller grundskolereformer eller hur hur e dom sam- sammanlänkade
72	Tage	вот это конечно то что вы говорите вызывает эм очень много вопросов (1.0) э (1.0) вы говорите о: (.) десятилет- э ное об- образование э вот а реформы сейчас они э прежде всего касаются э:: университетов или э°э° >или< (1.0) начальной °э::°
72a		*ja det förstås det som ni säger väcker ehm väldigt många frågor* (*1.0*) *eh* (*1.0*) *ni talar o:m* (.) *den tio- år- eh iga ut- utbildningen eh jo och reformerna nu de eh gäller i första hand e::h universiteten eller eh°eh° >eller<* (*1.0*) *låg- °eh::°*
73	Antonina	да да
73a		*just det*
74	Tage	[школы или]
74a		*[stadiet eller]*
75	Antonina	[начальной школы да]
75a		*[lågstadiet ja]*
76	Tage	как они
76a		*hur är de*
77	Antonina	средней школы да
77a		*grundskolan ja*
78	Tage	>°средней школы°<
78a		*>°grundskolan°<*

Exempel 49 – tal som text: Tage gör en på flera turer – 72, 74, 76 – uppdelad, reducerande återgivning av Odds yttrande 71. Det Antonina säger på rad 73 och 75 får ingen återgivning, medan det hon säger på rad 77 delvis blir upprepat av Tage på samma språk (78).

Tal som agerande: Både Odd i 71 och Tage såsom uttalare av Odds yttrande i 72 talar med tvekljud och pauser. Hos Tage blir tveksamheten mer uttalad ju längre han fortsätter. Antonina reagerar med en uppbackning (73). När Tage i 74 fullföljer uttrycket *начальной школы* 'lågstadiet', som han påbörjade i 72, och sedan säger *или* 'eller', svarar Antonina med en bekräftande upprepning av uttrycket *начальной школы* följd av en uppbackning till (75). Tage verkar därmed ha fått grönt ljus från Antonina att han har

hittat rätt ord och fortsätter i 76 med att agera uttalare av Odds fråga från 71. Då följer en reparation från Antonina i 77 – hon korrigerar det uttryck som hon nyss bekräftade, säger nu i stället *средней школы* 'grundskolan' och lägger på nytt till ett uppbackande *да* 'ja'. Tage bekräftar genast reparationen genom att upprepa den (78).

Sammanfattning – annanreparationer

Rollspel 2b från veckoslutskursen uppvisar en viss variation avseende annanreparationer av tolkens yttranden. Dessa reparationer förekommer efter det att tolken låtit tveksam och tystnat, som ett slags hjälp på traven. Men de förekommer också utan att tolken markerat att något problem föreligger. I detta senare fall kan de utgöra ett starkt ifrågasättande av tolkens just fällda yttrande, eller möjligen vara ett sätt att i utbildningssituationen skapa fler utmaningar för tolken.

De slutna rollspelen från repetitionskursen innehåller inga annanreparationer. I de öppna rollspelen från repetitionskursen är de däremot relativt frekventa. I samtliga fall föregås de problematiska uttrycken – som blir föremål för reparation – av antingen tvekljud eller omtagningar från tolkens sida. Det är möjligt att de primära parternas kunskaper i båda språken gör dem mer benägna att reparera tolkningarna.

Endast i ett fall tillgriper tolken en ansiktsräddande strategi efter en annanreparation. I de övriga exemplen reagerar tolken med bekräftelse, i något fall också med uttryck för tacksamhet. I dessa övriga exempel finns inga tecken på att reparationen uppfattas som ansiktshotande, i motsats till vad som förmodas i Norrbys (2004, 137–38) resonemang kring dessa reparationsinitiativ.

6.4 Sammanfattning

Variationen bland återgivningarna är större i utbildningsrollspelen än i testrollspelen i föregående kapitel. I exemplen från utbildningsrollspelen förekommer nära, summerande, reducerande, expanderande och substituerande återgivningar, liksom icke-återgivningar och nollåtergivningar.

Tolkrelaterad turtagningsproblematik (6.1) uppvisar en större komplexitet i ett öppet utbildningsrollspel än i ett slutet. I de slutna rollspelen i utbildningssyfte i övrigt är de primära parternas orientering mot det skrivna manuskriptet generellt något mindre påtaglig än i rollspelen i föregående kapitel. Reaktionerna på reparationsinitiativen uppvisar också en högre grad av variation jämfört med Kammarkollegiets rollspel. I endast ett fall, från repetitionskursen (slutet rollspel), leder ett reparationsinitiativ till upprepning av ett helt yttrande, men upprepningen innehåller samtidigt förklaringar och förenklingar (6.2.1). Enstaka ord eller uttryck upprepas efter öppna reparationsinitiativ (6.2.1) och lucklämnande fråga (6.2.3). Kontroll genom

upprepning resulterar i ett fall i ett bekräftande *ja*. I övrigt består reparationerna av omformuleringar och preciseringar samt i ett fall av en synonym.

Annanreparation av tolkens yttranden förekommer oftare här än i rollspelen som utgör auktorisationsprov, med undantag av repetitionskursens slutna rollspel där de inte förekommer alls.

7 Öppna rollspel i forskningssyfte

I det här kapitlet jämförs liknande sekvenser som i de båda föregående kapitlen, men denna gång är de hämtade ur rollspelsgrupp tre – de öppna rollspelen i forskningssyfte. I båda de öppna rollspel som analyserats är situationen en förhandling mellan en svensk och en rysk delegation. I vardera delegationen ingår två personer. I det ena av de två rollspelen medverkar två tolkar (3b), och i det andra medverkar en tolk (3a). Av de sammanlagt tjugosex exemplen kommer tjugotvå från rollspel 3b och fyra från 3a. Eftersom rollspelet är öppet avgör var och en själv vad den vill yttra inom ramen för de relativt detaljerade förutsättningar som de medverkande fått ta del av i förväg. (För en närmare beskrivning av dessa rollspel se kapitel 3.)

7.1 Tolken får talarturen

I och med att ett rollspel inte är manuskriptbundet finns det ingen självklar gräns för hur länge var och en av deltagarna kan ha ordet. Här följer ett exempel på hur en av de primära parterna uttrycker sin uppfattning att den andra primära parten bör lämna över turen.

Exempel 50 (*3b*)
Efter en dryg timmas förhandlingar pågår en diskussion om förhandlingarnas mål (Landqvist 2006, 230). Sven invänder från svensk sida mot uppfattningen att orsakerna till den i rollspelsförutsättningarna ingående olyckan skulle vara något slags huvudämne för överläggningarna. I sekvensen medverkar också hans svenska kollega Sture och tolken Tigran.

94 Sven de väl så här att de som (.) man har gjort ifrån den ryska sidan till dom svenska (.) statliga eh st- svenska myndigheterna >att man har< <u>erkänt</u> att man har (.) att den här e- olyckan har ägt rum (.) på ryskt territorium den har påverkat dom de svenska territoriet å dom svenska bönderna eh å de e ju den frågan som vi e här för att besvara↓ <u>hur</u> sen den här olyckan <u>har</u> kunnat <u>ske</u> (.) som sker i en rysk fabrik och i ryskt territorium eh det är en fråga för dom ryska myndigheterna att ta i↓ jag e övertygad om att man från svenska företagets sida som har

levererat utrustningen e intresserad att medverka i en sådan (.) undersökning (.) men de e inte de som vi e här för att diskutera i dag (.) utan i dag e vi här för att diskutera den ersättning som e rimlig att man ifrån rysk sida eh eh eh

95 Sture GÖR EN GEST MOT TIGRAN °(kanske) ska översätta°

96 Sven kan kan eh tillerkänna de svenska bönderna↓

97 Tigran э дело всё в том что российские власти совместно со шведскими властями (.) российские власти обсуждали этот вопрос российские власти признали (.) что эта (.) э авария произошла в России на российском заводе от неё пострадали э шведские э э фермеры и и вот этот вопрос мы сегодня здесь для того чтобы обсудить↓ э причины аварии это уже другой вопрос который мы можем отложить на будущее↓ но сегодня мы здесь для того чтобы обсудить именно вопрос касающийся возмещения шведским фермерам

97a *eh det är alltså så här att de ryska myndigheterna gemensamt med de svenska myndigheterna* (.) *de ryska myndigheterna har diskuterat den här frågan de ryska myndigheterna har erkänt* (.) *att den här* (.) *eh olyckan har skett i ryssland på en rysk fabrik den har drabbat eh svenska eh eh bönder och och just den frågan är vi i dag här för att diskutera↓ eh orsakerna till olyckan det är en annan fråga som vi kan skjuta på framtiden↓ men i dag är vi här för att diskutera just frågan gällande ersättning till de svenska bönderna*

Exempel 50 – tal som text: Sven resonerar i yttrande 94 kring diskussionsämnen och gör en poäng av vad som enligt hans uppfattning borde vara ämnet för den nu föreliggande diskussionen. Sture yttrar sig i 95 om behovet av tolkning, varpå Sven gör en kort avslutning av resonemanget i yttrande 96. Stures yttrande 95 får inte någon återgivning; däremot gör Tigran (97) en summerande återgivning av Svens yttrande 94 och 96.

Exempel 42 – tal som agerande: När Svens yttrande har pågått under förhållandevis lång tid, i 59 sekunder, och han ännu inte på något sätt signalerat att turen närmar sig sitt slut, tar hans kollega Sture ordet med låg röst (95). Stures yttrande tycks syfta till att Sven ska lämna över talarturen till tolken Tigran, som Sture också gör en gest mot. Sven gör en kort avslutning (96) på sitt avbrutna yttrande, något som tar tre sekunder, och tystnar sedan. Tigran tar ordet (97) och agerar uttalare av Svens yttrande 94.

Det tycks som om inlägget (95) från den primära parten Sture i detta exempel har som syfte att reglera turtagningen. Sven verkar ha uppfattat det så, att döma av hans reaktion – han avslutar sitt resonemang mycket snart därpå (96). Det kan finnas åtminstone ett par möjliga anledningar till att Sture tycker sig se ett behov av detta. Den mest uppenbara anledningen

synes vara risken att Tigran får problem att tolka yttrande 94, om det blir alltför långvarigt. En annan anledning kan vara att Sven eventuellt håller på att tappa tråden i sitt resonemang mot slutet av yttrande 94. Han går något ner i tempo och gör flera tvekljud, och möjligen kan Sture tro att Sven inte riktigt vet hur han ska komma vidare. Då skulle en uppmaning att släppa in Tigran för tolkning kunna vara en hjälp för Sven att hinna samla tankarna. En ytterligare möjlighet är att Sture vill att de båda ryska motparterna, av vilka ingen verkar förstå svenska, ska slippa vänta alltför länge på tolkning, något som kanske skulle kunna leda till att de förlorade intresset för vad Sven har att säga.

Exempel 51 (*3b*)
I det följande exemplet försöker en primär part ta turen medan tolkning pågår. Exemplet handlar om att tolken markerar sin önskan att behålla ordet, snarare än att få det.

I förhandlingsspelet är det, till skillnad från framför allt auktorisationsproven, inte tolkens prestation som står i fokus. I stället verkar de primära parterna främst vara inriktade på kommunikationen med varandra och att föra förhandlingarna till ett acceptabelt slut.

I rollspelet pågår en tillbakablickande diskussion om verksamheten på den nu olycksdrabbade fabriken. Sven framhåller fördelarna med fabrikens svenska utrustning. Tigran tolkar.

39	Sven	ja (.) >naturligtvis<
40	Tigran	>конечно<
41	Sven	eh de e väl så att (.) den här <u>fabriken</u> har byggts me delvis med svenskt eh eh teknisk utrustning (.) de e ju riktigt och eh men den har ju då fungerat under väldigt många <u>år</u> och eh Ryssland har under dessa år kunnat <u>exportera</u> väldigt mycke eh bekäm- ke- eh bekämpningsmedel under åren å tjänat väldigt mycket <u>pengar</u>
42	Tigran	да разумеется мы согласны с тем что эта фабрика строилась э с технической поддержкой со шведской стороны (.) но тем не менее фабрика существовала уже в течение долгих лет многих лет [и (.) и]
42a		*ja naturligtvis vi instämmer i att fabriken byggdes eh med tekniskt stöd från svensk sida* (.) *men icke desto mindre existerade fabriken nu under långa år många år [och* (.) *och]*
43	Sven	[å de- å de-
44	Tigran	и KASTAR EN BLICK PÅ SVEN э э экспо- экспортировалось химическое удобрение экспортирует- экспортируется уже очень долго (.) и соответственно фабрика на этом заработала уже достаточно много
44a		*och KASTAR EN BLICK PÅ SVEN eh eh expo- exporterades*

		kemiskt gödningsmedel har exporterat- exporterats nu mycket länge (.) *och följaktligen har fabriken tjänat ganska mycket på detta*
45	Sven	å den produkt som har levererats från den här fabriken har varit en alldeles utmärkt produkt °som vi e (mycke) nöjda me°

Exempel 51 – tal som text: Svens resonemang i yttrande 41 får en substituerande återgivning av Tigran i yttrande 42 och 44. Sven uttrycker sig tämligen vagt, med garderingar som *väl* och *delvis*, medan Tigran i stället använder de förstärkande uttrycken *разумеется* 'naturligtvis' och *мы согласны* 'vi instämmer'. Noteras kan också att Sven talar om att *Ryssland* tjänat mycket pengar på fabrikens export, medan Tigran väljer att återge detta som att *fabriken* gjort sig förtjänster.

Exempel 51 – tal som agerande: I yttrande 43 gör Sven ett försök att ta turen, troligtvis för att fortsätta sitt i yttrande 41 påbörjade resonemang. Tolken Tigran lämnar inte ifrån sig turen utan fortsätter tala. Han kastar också en hastig blick på Sven. Tolkens fortsatta tal och den hastiga blicken kan uppfattas som en markering att han inte vill bli avbruten. Sven förefaller också uppfatta saken så. Han väntar en stund innan han försöker ta turen på nytt, i yttrande 45. Denna gång signalerar tolken inte att han vill fortsätta.

Sammanfattning

Det ena exemplet i förhandlingsspelet skiljer sig från exemplen ur auktorisationsproven i avsnitt 5.1 och utbildningsrollspelen i 6.1 på så sätt att det i förhandlingsspelet är en primär part, inte tolken, som markerar att det är önskvärt att ge ordet till tolken. Det andra exemplet handlar om att tolken markerar sin vilja att *behålla* ordet, snarare än att få det.

7.2 Självreparationer från en primär part

I detta avsnitt följer motsvarande slag av sidosekvenser som i avsnitten 5.2 och 6.2, men nu gällande de öppna förhandlingsrollspelen. Liksom i dessa avsnitt innehåller de självreparationer från en primär parts sida och är uppdelade efter hur tolkens reparationsinitiativ ser ut.

7.2.1 Öppna reparationsinitiativ från tolken

Exempel 52 (*3b*)

Sverige är den drabbade parten och eftersöker ekonomisk kompensation från Ryssland. De medverkande i det här exemplet är Roman, en av de två deltagarna i den ryska delegationen, och tolken Thomas.

I exemplet diskuterar Roman olyckans roll i det svensk-ryska ekonomiska samarbetet i dess helhet.

1	Roman	потому что безусловно мы имеем дело с ээ происшествием→ которое однако (.) э ну (.) является э каким-то элементом нашей (.) в целом успешной (.) ко-кооперации
1a		*därför att otvivelaktigt har vi att göra med eeh en incident→ som dock* (.) *eh ja* (.) *utgör ett slags element i vårt* (.) *i det stora hela framgångsrika* (.) *sam- samarbete*
2	Thomas	eh å de vi har att göra me tydligen en si- tuation som (.) °*>повторите пожалуйста<*° hh
2a		(--)°*>*upprepa tack*< *° *hh*
3	Roman	э у нас существует успешная кооперация на протяжении многих лет →
3a		*eh vi har haft ett framgångsrikt samarbete under loppet av många år→*
4	Thomas	vi har framgångsrikt samarbete under (.) under loppet av många år →
5	Roman	и надеюсь что она (.) продолжится
5a		*och jag hoppas att det* (.) *kommer att fortsätta*
6	Thomas	å vi hoppas att de f- att de fortsätter →
7	Roman	и в этой кооперации есть не только одна (.) экономическая составляющая
7a		*och i detta samarbete finns inte enbart en* (.) *ekonomisk beståndsdel*
8	Thomas	å de här (.) detta samarbete har inte bara en ekonomisk beståndsdel
9	Roman	есть и техническая есть и юридическая составляющая
9a		*det finns både en teknisk och det finns en juridisk beståndsdel*
10	Thomas	utan även (.) även tekniska och (.) juridiska (.) beståndsdelar
11	Roman	поэтому хотелось бы (.) ну неудобно говорить благодаря этому инциденту но тем не менее в связи с этим инцидентом поднять и (.) другие вопросы
11a		*därför skulle jag vilja* (.) *ja det känns dumt att säga tack vare den här incidenten men icke desto mindre på grund av den här incidenten ta fram också andra frågor*
12	Thomas	å därför skulle vi vilja i (.) anslutning till den här händelsen passa på att lyfta fram även andra frågor

Exempel 52 – tal som text: Roman börjar här med att framhålla som sin uppfattning att det svensk-ryska samarbetet kring den fabrik, där olyckan skett, trots det inträffade måste bedömas som lyckat i sin helhet (1). Detta yttrande

innehåller ett slags koncessiv tankegång: visst är det allvarligt med olyckan, men man bör betänka att snart sagt allting annat i samarbetet har gått väl. Tolken Thomas påbörjar ett återgivande av yttrandet (2). Uttrycket *происшествие* 'incident, olycka', återges med *situation*, ett allmännare och mindre dramatiskt uttryck. Tolken ber därefter om upprepning (2). Romans påföljande yttrande (3) är enbart inriktat på att beskriva samarbetet som positivt. Jämfört med yttrande 1 innehåller yttrande 3 en förstärkning, nämligen att samarbetet pågått under lång tid. En annan skillnad är att ingen hänvisning till olyckan görs i yttrande 3. Yttrande 3 innehåller inga koncessiva resonemang och kan därmed eventuellt ses som enklare att tolka.

Roman fortsätter med några relativt korta yttranden (5, 7, 9) där han beskriver sin inställning till samarbetet och vad detta samarbete omfattar. Tolken återger dessa yttranden (6, 8, 10) utan att begära förtydligande. Roman återkommer till olyckan först i yttrande 11, och till att börja med i anslutning till uttrycket *благодаря* 'tack vare', även om han genast själv kommenterar detta och kompletterar med *в связи с*, 'på grund av, i samband med'. Hela sekvensen av Romans yttranden i det här exemplet synes ha som övergripande poäng att förminska den relativa betydelsen av den inträffade olyckan och att framhålla det goda som olyckan ändå fört med sig (11), nämligen att man nu fått tillfälle att diskutera även andra, mer positiva beståndsdelar i samarbetet. I sin återgivning av Romans yttrande 11 utelämnar tolken helt Romans resonemang kring uttrycken motsvarande 'tack vare' och 'på grund av' (12), varför tolkens yttrande kan ses som en reducerande återgivning av Romans original, på så sätt att återgivningen är mer utslätad än originalet. Den retoriska figuren – olyckan kontra olyckans positiva konsekvenser – kommer inte alls med i tolkens version.

Exempel 52 – tal som agerande: I yttrande 2 börjar tolken Thomas som uttalare av Romans resonemang, men övergår till positioneringen upphovsman och ber Roman om reparation. Tolkens strategi efter Romans yttrande 1 är alltså att be om upprepning, utan precision av exakt vad som föranlett begäran och utan några ytterligare kommentarer. Tolken framställer begäran om upprepning hastigt, med låg röst och ett litet skratt. Skrattet kan ses som ett slags ansiktsräddande markering på så sätt att han understryker sin förståelse för att det inte riktigt är meningen att man som tolk ska behöva be parterna om upprepning. Det kan också ingå som en övergripande strategi från Thomas sida att visa på ödmjukhet inför uppgiften.

Romans reaktion blir att reparera (3 och 5, möjligen också 7, 9, 11) genom att formulera om och brodera ut det han sa i yttrande 1. Till skillnad från reparationsstrategierna i bl. a. de slutna rollspelen i avsnitt 5.2.1 (exempel 15–17) går han inte tillbaka till det redan sagda och tar om det, i dess helhet eller i små portioner, utan formulerar sig på ett nytt sätt. Det är därmed inte helt lätt att avgöra när hans reparation egentligen är avslutad. Det kan finnas fog för att se hela sekvensen 3, 5, 7, 9, 11 som en reparation, där Roman på en gång förklarar och utvecklar yttrande 1.

Man kan också uppfatta exemplet så att tolkens reparationsinitiativ, som potentiellt kunde ha lett till en sidosekvens, här inte gör det. Romans respons blir att fortsätta tala inom ramen för förhandlingen, och tolken är redan i nästa tur tillbaka i det prototypiska tolkmedierade samtalet (4). Det turuppehållande reparationsinitiativet *upprepa tack* (2) innebär dock att samtalet tar en delvis ny vändning.

Tolken återgår efter sitt reparationsinitiativ i yttrande 2 till att fortsättningsvis (4, 6, 8, 10, 12) agera uttalare av Romans resonemang.

Exempel 53 (*3b*)
Sven, en av de två medlemmarna i den svenska delegationen, svarar på ett förslag från den ryska sidan att de båda länderna gemensamt ska utreda orsakerna till den inträffade olyckan. Tigran tolkar.

104	Sven	men återigen (.) ansvaret för en sån undersökning (.) de är en rysk angelägenhet
105	Tigran	но (.) вернусь снова к этому (.) ответственность за такое исследование лежит только на плечах российских властей
105a		*men* (.) *jag återkommer på nytt till detta* (.) *ansvaret för en sådan undersökning ligger enbart på de ryska myndigheternas axlar*
106	Sven	vi välkomnar att den görs å vi e beredda att medverka <u>i</u> <u>den</u> om man från rysk sida <u>vill</u> att vi ska medverka i den
107	Tigran	и разумеется если с российской стороны существует желание что мы (.) э что мы со шведской стороны должны содействовать э ваш- вам в этом вопросе то (.) это может э
107a		*och självklart om det från rysk sida finns ett önskemål att vi* (.) *eh att vi från svensk sida bör bistå eh ert- er i den frågan så* (.) *kan det eh*
108	Tigran	ursäkta om om du upprepar sista
109	Sven	ja om man ifrån rysk sida <u>vill</u> att svenskarna ska medverka e vi °naturligtvis beredda å göra de (.) på (Rysslands ansvar)°
110	Tigran	и разумеется мы готовы °тогда делать если вы хотите чтобы мы вам содействовали°
110a		*och självklart är vi beredda °då att göra om ni vill att vi ska bistå er°*

Exempel 53 – tal som text: I yttrande 104 tar Sven upp tanken på att ansvaret för en utredning enbart ligger hos Ryssland. Inledningen, ”men återigen”, kan ses som en signal om att han en stund har uppehållit sig vid något annat men nu återvänder till något tidigare nämnt.

Tigran återger (105) Svens yttrande, inklusive markeringen om att Sven nu *återkommer* till frågan om det ryska ansvaret – en nära återgivning.

I yttrande 106 nämner Sven möjligheten av svenska experters deltagande i utredningen. Han säger också att man från svensk sida välkomnar en kommande utredning.

Tigran startar på nytt sin återgivning med *разумеется* 'självklart' (107). I Svens yttrande 106 återfinns inte något motsvarande uttryck för självklarhet. Därefter kommer en begäran om förtydligande från Tigran (108). Han ber om ursäkt och uppmanar Sven att upprepa "sista". Exakt vad Tigran avser är inte alldeles givet. Han preciserar inte om det t.ex. gäller Svens hela senaste yttrande eller enbart dess sista ord. 107–108 blir en substituerande återgivning av 106.

Sven reagerar i 109 med att framhålla möjligheten till svenskt deltagande i en kommande utredning om det finns ett ryskt önskemål om detta. Tigrans återgivning av detta i 110 är något reducerande eftersom han utelämnar informationen om Rysslands ansvar.

Exempel 53 – tal som agerande: Tolken Tigran kan i yttrande 107 genom uttrycket *självklart* göra en viss uppgradering av Sveriges beredvillighet att hjälpa till med en utredning. Tigrans reparationsinitiativ i 108, där han ber om upprepning av det odefinierade *sista*, leder till att den primära parten Sven först lämnar ett uppbackande *ja* och därefter gör en reparation (109). I både 106 och 109 betonar Sven ordet *vill* – han verkar alltså försöka få ryssarna att uttrycka sin vilja när det gäller om Sverige ska hjälpa till med en utredning, som de i samma andetag måste medge (eller protestera mot) att de har ansvar för. Liksom i det tidigare exemplet från detta rollspel väljer den primära parten som reparationsstrategi att delvis *formulera om* ett yttrande som tolken bett om upprepning av – om än inte med en lika påtaglig omformulering som i exempel 52. Man kan föreställa sig att Sven inte minns exakt hur orden föll en stund tidigare, och att det därför är naturligt för honom att använda delvis andra uttryckssätt när han svarar på tolkens begäran om upprepning.

Exempel 54 (*3b*)

Nu börjar förhandlingarna närma sig sin avgörande punkt. Den svenske delegationsmedlemmen Sven lämnar sitt förslag på hur man skulle kunna göra för att räkna ut en rimlig storlek på beloppet för den ersättning som Sverige har rätt att avkräva Ryssland:

177	Sven	och eh man skulle ju kunna tänka sej att den ryska regeringen (.) köper dessa åttahundratusen ton till ett pris som man hittills har blivit <u>subventionerad</u> me (.) utav den svenska regeringen
178	Tigran	eh ursäkta↓ om du upprepar (2.0) och→
179	Sven	(2.0) man köper dessa dom förstörda åttahundra (.)

		så <u>ersättningsnivån</u> för dom åttahundra tusen tonnen skulle kunna vara samma som som som om övrigt har som [eh]»
180	Tigran	[ah]
181	Sven	»avtalat pris↓
182	Tigran	м и э как бы (.) уровень возмещения если было бы таким же как ээ таким же как указано в договорной цене
182a		*m och eh liksom* (.) *ersättningsnivån om den vore samma som eeh samma som anges i avtalat pris*

Exempel 54 – tal som text: I detta exempel håller Sven på med ett resonemang som något senare kommer att mynna ut i ett nytt förslag till hur mycket Ryssland ska betala som ersättning till Sverige för de åttahundra tusen ton vete som enligt rollspelets förutsättningar förstörts på grund av olyckan vid fabriken. Yttrande 177 är härvidlag ett slags nyckel till förslaget, som går ut på att Ryssland får köpa in det förstörda vetet till rabatterat pris. När tolken tar ordet ber han först om ursäkt och anhåller därefter om upprepning.

Sven förklarar då sin tankegång på nytt (179, 181). Skillnaderna mellan yttrande 177 och 179–181 är påtagliga. I stället för *dessa åttahundra tusen ton* (177) talar han om *dom förstörda åttahundra* (--) *tusen tonnen* (179), han lägger i yttrande 179 till ordet *ersättningsnivån*, och han avslutar turen i yttrande 181 med att tala om *avtalat pris* i stället för *subventionerat pris* som i 177. Man kan också notera att de båda aktörerna i yttrande 177, *den ryska regeringen* och *den svenska regeringen*, är frånvarande i yttrande 179 där det förstnämnda uttrycket ersatts av ordet *man*. Efter Svens förklaring kommer tolkens återgivning av detta i 182, där tolken inskränker sig till att nämna *ersättningsnivån* och att denna ska sammanfalla med *avtalat pris*. Att det handlar om ett köp, vem som ska köpa något och vad som ska köpas nämner han inte.

Exempel 54 – tal som agerande: I yttrande 178 anhåller Tigran först om uppmärksamhet med ordet *ursäkta*, varvid en sidosekvens tar sin början. Han initierar därefter en reparation med *om du upprepar*. Ett par sekunders paus följer, varpå tolken verkar försöka sufflera Sven. Tigran säger ordet *och* med fortsättningston, något som skulle kunna uppfattas som att han påbörjar den begärda upprepningen och nu väntar på att Sven ska fylla i resten. Detta påminner om en lucklämnande fråga (se avsnitt 7.2.3).

Sven reagerar (179) med att först vara tyst i ett par sekunder, liksom för att tänka efter. Därpå yttrar han något som mer liknar en förklaring, eller omformulering, än en upprepning.

Det här exemplet visar ganska tydligt hur ett reparationsinitiativ med begäran om upprepning kan leda till en förklaring, snarare än till en regelrätt upprepning – åtminstone i ett öppet rollspel som detta. Det tycks som om Sven samtidigt förutsätter att vissa saker redan har förståtts av Tigran, till exempel vilka aktörer som avses.

Vad blir då tolkens reaktion på Svens förklaring? Medan förklaringen pågår yttrar han ett uppbackande *ah* (180), som kan uppfattas som en markering att han nu har förstått vad Sven vill ha sagt.

Det är också värt att notera att tolken i yttrande 182 efter några inledande tvekljud startar med uttrycket *как бы* 'liksom, man kan säga'. Detta kan markera ett slags tveksamhet eller distans inför det som därpå följer, och att Tigran går över till positioneringen uttydare snarare än uttalare (jämför motsvarande markering med ordet *скажем* 'låt oss säga' i avsnitt 5.2.1, exempel 16). Det är dock inte helt tydligt att uttrycket i detta yttrande ska uppfattas så, utan det kan också uppfattas som att Tigran enbart agerar uttalare av Svens förklaring, vilken ju också innehöll markeringar av vaghet eller försiktighet, nämligen *man skulle ju kunna tänka sej* (177) eller *skulle kunna vara* (179). Uppfattar man däremot uttrycket som signal om övergång till positionering uttydare kan det utgöra en markering av att tolken delvis distanserar sig från det därpå återgivna resonemanget. Ett tredje sätt att se är att tolken som svar på Svens vaghet lämnar över till den ryske förhandlaren att begära mer information.

Exempel 55 (*3b*)
Nästa exempel följer i samtalet direkt på det föregående. Förhandlingen om ersättningsnivån för det förstörda vetet når sitt avgörande. Här medverkar båda delegationsmedlemmarna på svensk sida, Sven och Sture. Tigran tolkar liksom i föregående exempel. Också Roman, en av de två ryska förhandlarna, yttrar sig i detta exempel.

183	Sven	så underlättar de för den svenska regeringen att (.) att eh att hantera situationen mot dom svenska bönderna↓(.) så kommer vi att öka vår subvention mot dom svenska bönderna och de problem relativt dom den eh inflation som finns men eh de skulle vara i enlighet med tidigare <u>avtal</u> som man har mellan Ryssland å Sverige å därmed kunna motiveras
184	Tigran	и шведским правительством а которое субсидировало шведских крестьян в этом случае больше (.) э намного больше сейчас и из-за этой инфляции (.) которая происходит (.) э здесь аа аа
184a		*och av den svenska regeringen som har subventionerat de svenska bönderna i det här fallet mer* (.) *eh mycket mer nu och på grund av den här inflationen* (.) *som sker* (.) *eh här* (--)
185	Tigran	ursäkta SKAKAR LÄTT PÅ HUVUDET ursäkta om du upprepar bara de sista (1.0) HARKLAR SIG (1.0) om→
185	Sven	eh se- de här om (.) de (.) då skulle man ha (.) samma <u>nivå</u> på den ersättning på de här som man har me övrigt vete

		[som man]»
186	Tigran	[m]
187	Sven	»köper utav (.) ifrån Sverige
188	Tigran	мм тогда уровень должен э к- уровень э возмещения должен был был бы быть таким же (.) как (.) э он ээ каким он есть если (.) закупаете (.) аа пшеницу в Швеции↓ °(какой цене)°
188a		*mm då nivån skulle eh k- nivån eh för ersättning skulle skulle vara samma* (.) *som* (.) *eh den eeh som den är om* (.) *ni köper in* (.) *aa vete i Sverige↓ °(sådant pris)°*
189	Sven	(3.0) att [den]
190	Sture	[få] nämna summan också då
191	Sven	de skulle bli åtti miljoner dollar
192	Tigran	а (.) и в данном случае речь бы шла о (.) э восьмидесяти миллонах долларов
192a		*ah* (.) *och i det här fallet skulle det handla om* (.) *eh åttio miljoner dollar*
193	Sven	(4.0) de de skulle vara kan- då ha- handlar man enligt en <u>princip</u> som hittills har va- va- eh fungerat mellan Sverige och Ryssland under många år
194	Tigran	э здесь как бы говорим о принципе который существовал уже в течение долгих лет между Швецией и Россией[8]
194a		*eh här liksom talar vi om en princip som har existerat under många år mellan Sverige och Ryssland*
195		(5.0)
196	Roman	можно отвечать? SKRATT
196a		*får man svara? SKRATT*
197	Sture	*конечно можно*
197a		**visst får man det**

Exempel 55 – tal som text: Sven fortsätter (183) att argumentera för sitt nya förslag på ersättningsbelopp som Ryssland ska betala till Sverige. Yttrande 183 synes gå ut på att Ryssland får betala en viss del av ersättningen till de svenska bönderna, nämligen den del som detta vete skulle ha kostat vid ett

[8] När Sven i detta exempel talar om en princip som *har fungerat* mellan Sverige och Ryssland *under många år* (193), talar sammanhanget (se avsnitt 7.2.1, exempel 54) för att Sven syftar på att denna princip *alltjämt fungerar*, och att bruket av perfekt på svenska ska uppfattas med denna betydelse. Tigran väljer å andra sidan att på ryska säga *говорим о принципе который существовал уже в течение долгих лет*, alltså med preteritum, vilket tvärtom verkar implicera att den omtalade principens användning ligger *helt och hållet* i det förflutna. Mot denna tolkning talar förekomsten av ordet *уже* 'nu, redan', som tyder på att Tigran ändå vill förankra verbhandlingen i *nutiden*. Eventuellt påverkas Tigran av den svenska verbformen och dess anknytning till förfluten tid och väljer därför inte att använda presens på ryska, något som väl den gällande ryska språknormen skulle ha föreskrivit.

avtalsenligt inköp, och att den svenska regeringen står för resten – det vill säga för mellanskillnaden mot världsmarknadspriset och med hänsyn tagen till inflation.

Tolken ger i 184–185 en substituerande återgivning av yttrande 183. Han tar med det som handlar om den svenska regeringens subventionering av bönderna, men utelämnar återigen hänvisningarna till förslaget om att köpa in förstört vete (se exempel 53). Svens yttrande på rad 185 och 187 får en nära återgivning av Tigran i 188 där *nivån* (…) *för ersättning* kopplas till att man *köper in* (…) *vete*. Stures yttrande 190 och 197 återges inte, och inte heller Romans 196.

Exempel 55 – tal som agerande: Tolken Tigran börjar i 184 med att under en stund agera uttalare av Svens resonemang. Därefter gör han några tvekljud, signalerar påbörjad sidosekvens med *ursäkta* och initierar sedan en reparation. Till skillnad från tolken Thomas, som i flera exempel (se bl.a. exempel 51) låter begäran om upprepning beledsagas av skratt, skakar Tigran här åter på huvudet. Liksom skrattet skulle huvudskakningen kunna uppfattas som en ansiktsräddande strategi, ett sätt att markera tolkens medvetenhet om det extraordinära i att behöva be om upprepning.

Liksom i föregående exempel ger Tigran sedan något som verkar vara en sufflering riktad till Sven, ordet *om* med fortsättningston.

Sven inleder sitt yttrande 185 med några fragmentariska konstruktioner, ”eh se- de här om (.) de”, följda av en omstart. En orsak till att Sven startar yttrande 185 så tveksamt kan vara att han letar i minnet efter något han själv nyss sagt, något som började med ordet *om* – eftersom Tigran sufflerat honom med det ordet försöker han kanske fylla i sitt tidigare yttrande räknat från detta ord. Men i Svens yttrande 183 fanns ordet *om* inte med, varför ett eventuellt sökande efter lämpligt ställe att börja på inte kan krönas med framgång.

Att nämna den underordnande konjunktionen *om* med fortsättnings-intonation kan också förstås som Tigrans försök att markera att han inte tolkat förutsättningen i Svens påstående, utan enbart resultatet.

Svens reaktion på tolkens reparationsinitiativ blir, i fortsättningen av yttrande 185, att omformulera och förklara. Liksom i motsvarande fall i föregående exempel går det knappast att kalla yttrande 185 en *upprepning* av 183, eller ens en upprepning av någon *del* av 183. I 183 hänvisar Sven till sitt förslag såsom varande *i enlighet med tidigare avtal* mellan de båda länderna; i yttrande 185 talar han om att ha *samma nivå på* (…) *ersättning*. I 185 säger han uttryckligen, till skillnad från i 183, att ersättningen är relaterad till *övrigt vete*, och efter ett uppbackande *m* från tolken fullföljer Sven turen med att nämna bl.a. ordet *köper* (187). Sven förklarar, utvecklar och omformulerar, men han upprepar inte särskilt mycket.

När tystnad uppstår efter tolkens yttrande 188 kommer ett slags sufflering till Sven från hans kollega, Sture, som tycks gå ut på att den föreslagna summan borde nämnas explicit. När Roman från rysk sida efter en lång paus

frågar om det går bra att lämna svar (196), besvaras hans fråga på ryska av Sture (197).

Varken Tigran eller hans tolkkollega Thomas gör något försök att ta ordet för att agera uttalare eller uttydare av Stures inpass 190, vilket verkar tyda på att de uppfattar detta som riktat uteslutande till Sven och inte som ett inlägg i samtalet mellan de båda delegationerna. Noterbart i sammanhanget är också Tigrans yttrande 194, där uttrycket *как бы* 'liksom, man kan säga' återkommer (se exempel 46). Liksom i föregående exempel skulle det kunna uppfattas som markering av ett slags distansering från resonemanget ur tolkens synpunkt, och av att tolken övergår till positioneringen som uttydare av Svens utläggning.

Exempel 56 (*3b*)
Sture diskuterar i exemplet nedan vad som gäller i fråga om försäkringar. Tigran tolkar.

50	Sture	och därefter så övergår då försäkringsansvaret till företaget som driver (.) själva fabriken
51	Tigran	и SKAKAR PÅ HUVUDET, SER PÅ STURE ursäkta mej
51a		*och* (---)
52	Sture	därefter så övergår (.) [ansvaret]»
53	Tigran	[(just de)]
54	Sture	»till företaget som driver verksamheten
55	Tigran	и после этого эм ответственность переходит на предприятие которое (.) э ведёт эту деятельность
55a		*och efter detta ehm övergår ansvaret till företaget som* (.) *eh driver denna verksamhet*

Exempel 56 – tal som text: Efter yttrande 50 av Sture verkar tolken inleda en återgivning (51), men avbryter sig nästan omedelbart med ett *ursäkta mej*.

När Sture därpå yttrar sig på nytt förenklar han ordet *försäkringsansvaret* till enbart *ansvaret* (52). Termen får därmed en mer allmän betydelse. Påståendena blir också vagare. När Sture fortsätter i 54 kan man även här notera en förändring i motsvarande riktning som i 52, nämligen att Sture använder det mer allmänna ordet *verksamheten* i stället för det specifika *själva fabriken* som i yttrande 50.

När Tigran i 55 levererar sin återgivning av vad Sture har sagt återfinns i denna heller ingenting som betyder 'försäkring' eller 'fabrik'. I 55 använder Tigran motsvarande allmänna termer på ryska, *ответственность* 'ansvar' och *деятельность* 'verksamhet'.

Exempel 56 – tal som agerande: Tolkens reparationsinitiativ "ursäkta mej" i 51 utgörs inte av en explicit begäran om upprepning såsom reparationsinitiativen i de föregående exemplen, men kan sägas ligga nära dessa av två skäl. Dels kan uttrycket förstås som en signal att tolken inte

uppfattade det föregående yttrandet ordentligt, dels reagerar Sture verkligen med att göra en reparation av yttrande 50 (52, 54).

Tigran skakar på huvudet – som för att markera att något har gått snett, eller att ett tillfälligt stopp behöver göras. En alternativ tolkning kan vara att Tigran tillfälligt har tappat koncentrationen och nu försöker återvinna den.

När Sture i 52 levererar den efterfrågade reparationen yttrar Tigran ett stödjande ”just de” som för att markera att han nu är med på noterna igen (53).

Till skillnad från t.ex. Romans reaktion på begäran om upprepning i exempel 51 gör Sture här ingen långtgående förändring av sitt yttrande när han reparerar. Ändå kan man notera att han som självreparerande primär part gör vissa omformuleringar och att dessa går i riktning mot mer allmänna termer.

Exempel 57 (*3b*)

I exempel 57 har förhandlingen pågått i nästan två timmar. Roman har återkommit till att beskriva ländernas jordbrukssamarbete generellt i positiva ordalag. Thomas tolkar.

215	Roman	нам представляется что вот эта кооперация пшеницы и удобрения (.) ээ очень эффективная вообще говоря работающий механизм
215a		*det tycks oss att det här samarbetet med vete och gödningsmedel* (.) *eeh är mycket effektivt allmänt talat en fungerande mekanism*
216	Thomas	eh vi föreställer oss att det här samarbetet tillverkningen av (.) eeh (2.0) vete- veteodlingen BÖJER SIG FRAM MOT ROMAN
217	Thomas	извините пожалуйста SKRATTAR TILL
217a		*ursäkta mig* SKRATTAR TILL
218	Roman	вот эта кооперация пшеницы удобрения одни делают удобрение другие пшеницу и (.) и так далее это эффективный механизм кооперации
218a		*det här samarbetet med vete och gödningsmedel några gör gödningsmedel andra vete och* (.) *och så vidare det är en effektiv mekanism för samarbete*
219	Thomas	vi föreställer oss att att ehm att eh samarbetet med med handel me vete och och g- bekämpningsmedel är ett (.) ett mycke bra å fruktbart
220	Roman	и
220a		*och*
221	Thomas	samarbete

Exempel 57 – tal som text: Efter snart två timmars överläggningar har den ryske förhandlaren Roman återkommit till sin genomgående bedömning av det pågående samarbetet såsom fruktbart och perspektivrikt. I yttrande 215 specificerar han vad samarbetet gäller, nämligen å ena sidan *пшеницы* 'vete' och å andra sidan *удобрения* 'gödningsmedel'. Han kallar det effektivt och fungerande. Tolken påbörjar i yttrande 216 en återgivning av detta, men ger upp försöket efter att ha nämnt den ena av samarbetets två beståndsdelar, nämligen "veteodlingen".

När Roman i 218 förklarat hur han menar, gör Thomas i 219 en summerande återgivning av yttrande 215 och 218; nu finns båda beståndsdelarna *vete* och *gödningsmedel* med.[9] Återgivningen innehåller vidare ordet *handel*, som inte tycks ha någon motsvarighet i 217, medan Romans specificering av arbetsfördelningen i 217 har utelämnats av Thomas.

Exempel 57 – tal som agerande: Tolken inleder sitt yttrande 216 som uttalare av Romans resonemang. Därefter vänder han sig till Roman och säger "извините пожалуйста" 'ursäkta mig'. Liksom i exempel 52 väljer Thomas att skratta till i det läge när han signalerar att en sidosekvens är på gång och initierar reparation. Även här kan skrattet ses som ett slags ansiktsräddande strategi, en markering av att Thomas är medveten om att de primära parterna får utstå ett visst besvär genom hans agerande.

Roman reagerar på reparationsinitiativet i Thomas yttrande 216 med att i yttrande 217 på nytt nämna ländernas samarbete och dess båda ingående beståndsdelar (vete och gödningsmedel). Men i yttrande 217 gör han ett förklarande tillägg, som inte fanns med i yttrande 215: "одни делают удобрение другие пшеницу и (.) и так далее", 'några gör gödningsmedel andra vete och (.) och så vidare'. Inte heller i detta exempel från ett öppet rollspel leder alltså tolkens reparationsinitiativ till ett mekaniskt upprepande av det tidigare yttrandet från Romans sida. Romans tillägg kan uppfattas som ett försök att göra det tydligare för Thomas vad Roman vill ha förmedlat.

Sammanfattning

Materialet från förhandlingsspelen innehåller åtskilliga exempel på självreparationer från en primär parts sida efter öppna reparationsinitiativ från tolken. I inget av dessa exempel sker reparationen som en direkt upprepning. I samtliga fall reparerar den primära parten genom förenklingar, förklaringar eller omformuleringar.

---

[9] Roman säger att fabriken tillvekar *удобрение* 'gödningsmedel'. Thomas återger detta med *bekämpningsmedel*. I det skriftliga underlaget för rollspelet ingår som nämnts ett kemiskt medel använt vid veteodling. De svenska deltagarna har fått läsa förutsättningarna på svenska, de ryska deltagarna på ryska. I rollspelet benämns fabrikens produkt fortlöpande *bekämpningsmedel* av de svenska deltagarna, och *удобрение* 'gödningsmedel' av de ryska. I yttrande 219 gör Thomas en omstart när han är på väg att säga *bekämpningsmedel* – han upprepar ordet *och* samt påbörjar något som börjar med ett j-ljud, i transkriptionen återgivet som *g-*. Att tolkar kopplar ihop ord och uttryck parvis mellan sina båda tolkspråk vet var och en som har arbetat som tolk. Exemplet visar att denna hopkoppling snarare är lokal än global.

7.2.2 Utfrågande reparationsinitiativ från tolken

De följande två exemplen innehåller utfrågande reparationsinitiativ gällande enstaka ord eller uttryck.

Exempel 58 (*3b*)
Här yttrar sig de båda ryska förhandlarna Rakella och Roman, Thomas tolkar. Närvarande är också tolken Tigran och de svenska förhandlarna Sven och Sture. Roman talar om den historiska bakgrunden till rollspelets nutid.

18	Roman	ну если вы помните э я сейчас точно не могу сказать какое э количество лет назад там пять или э восемь
18a		*ja om ni minns eh jag kan nu inte säga exakt för hur eh många år sedan fem nånting eller åtta*
19	Thomas	jag ka- kan inte säja säkert om de (.) om de (.) hur många år sen de e fem eller åtta
20	Roman	когда мы обсуждали вопрос о (.) нашем товарообмене взаимовыгодном
20a		*när vi diskuterade frågan om* (.) *vårt ömsesidigt fördelaktiga varuutbyte*
21	Thomas	när vi diskuterade frågan om (.) om varuutbyte
22	Roman	и о э возделывании у вас пшеницы у нас производства для этого удобрения
22a		*och om eh uppodling hos er av vete hos oss framställning av gödningsmedel för detta*
23	Thomas	ehm och eh (.) SER PÅ TIGRAN
24	Thomas	как воздел-
24a		(--) *hur då uppodl-*
25	Roman	выращивание
25a		*odling*
26	Rakella	(x)
27	Thomas	да да
27a		*ja ja*
28	Roman	°выращивание°
28a		°*odling*°
29	Thomas	odlingen av (.) av vete

Exempel 58 – tal som text: Roman talar om den historiska bakgrunden till rollspelets ”nutid”. Han framhåller att det svensk-ryska samarbetet sker till ömsesidig fördel (20). I sin återgivning utelämnar tolken detta positiva omdöme (21). När sedan Roman specificerat samarbetets, eller varuutbytets, art i yttrande 22, reagerar tolken (24) med frågeordet *как* ‘hur (då)’ och något som kan uppfattas som början av ordet *возделывание* ‘uppodling, odling’.

Det är Roman som reagerar på Thomas fråga. Han gör det genom att nämna en synonym till *возделывание*, nämligen *выращивание* 'odling' (25).

I Thomas yttrande 29 kommer en återgivning. Eftersom yttrandena 24–27 innehåller begäran om förtydligande, reaktioner på denna samt Thomas återkoppling på reaktionerna, kan man uppfatta yttrande 29 som en återgivning av Romans yttrande 22. Tolken återger innehållet avseende *odlingen av* (...) *vete*, men utelämnar referenserna till samarbete eller arbetsfördelning och nämner heller inte samarbetets andra del, framställning av gödningsmedel.

Exempel 58 – tal som agerande: Tolken Thomas inleder yttrande 23 med ett par tvekljud och ett försök till start, innan han signalerar att han behöver hjälp (24). Han initierar en reparation genom en fråga som verkar handla om det ryska ordet *возделывание* 'odling'. Medan Thomas säger detta ser han på sin tolkkollega, vilket kan tyda på att frågan är avsedd för denne.

Det är dock Roman som inleder reparationen, och hans sätt att försöka lösa problemet blir att nämna ett annat ord med liknande meningspotential (25). Detta tyder på att han uppfattat Thomas avbrutna ord i yttrande 24 som starten på *возделывание*, och att Thomas frågar om detta ord för att han inte förstår vad det betyder. Även Rakella säger något, dock ohörbart (26). Thomas reaktion på Romans reparation blir att på ryska uttrycka återkoppling (27), vilket kan uppfattas som att tolken nu förstått vad Roman menar. Roman säger, liksom bekräftande, ordet en gång till med lägre röst (28), varvid sidosekvensen med reparation är avslutad. Thomas övergår i 29 till att agera uttalare av Romans inlägg.

Tolkens strategi för att få en förklaring på ett för honom okänt uttryck är i detta exempel att ställa en fråga specifikt om detta uttryck. Den primära parten bidrar till att tolken förstår uttrycket (samtidigt som det ursprungliga yttrandets övriga delar inte får någon återgivning enligt tal som textframställningen ovan).

Exempel 59 (*3a*)

I det här exemplet från rollspel 3a är förutsättningarna i princip desamma som i de föregående exemplen, men med den skillnaden att olyckan denna gång har inträffat på svenskt territorium och lett till att ryskt vete har förstörts. I den här förhandlingen är det alltså Ryssland som är den drabbade parten, och Sverige den part som förväntas betala en ersättning till Ryssland.

Här yttrar sig de svenska förhandlarna Erik och Hans, som båda förstår ryska. Tolk är Thure. Erik resonerar kring de mycket låga tillåtna gränsvärden i vete för det aktuella kemiska ämnet, vilka denna gång gäller i Ryssland.

21	Erik	är det möjligen så att man (.) använder detta som ett tekniskt handelshinder

22	Thure	эм (.) возможно ли что (.) это является техническим препятствием торговли
22a		*ehm* (.) *är det möjligt att* (.) *detta utgör ett tekniskt handelshinder*
23	Erik	för att inte behöva importera alltför mycket vete från utlandet och bli satt under ett (.) tryck ett importtryck (.) som då skulle vara till skada för de ryska bönderna
24	Thure	чтобы нево- (.) н- (.) н- (.) возмо- (.) надо было импортировать (1.0) эм (.) пшеницу и (1.0) и оказаться под (1.0) под (.) э
24a		*för att omö-* (.) *o-* (.) *o-* (.) *möjl-* (.) *man ska behöva importera* (*1.0*) *ehm* (.) *vete och* (*1.0*) *och hamna under* (*1.0*) *under* (*1.0*) *eh*
25	Thure	sa (.) hamna under ett (.) tryck
26	Erik	[ja att hamna under ett importtryck]
27	Hans	[(xx)]
28	Thure	чтобы оказаться под (.) под (.) давлением импорта
28a		*för att hamna under* (.) *under* (.) *ett importtryck*
29	Erik	som då skulle vara till skada för de ryska bönderna
30	Thure	м (.) которое бы (.) принесло (.) вред (.) российским фермерам
30a		*m* (.) *som skulle* (.) *vara till* (.) *skada* (.) *för de ryska bönderna*

Exempel 59 – tal som text: Thure återger i 22 inledningen av Eriks fråga 21, och i yttrande 24 återger han fortsättningen. Återgivningen i 24 är märkbart reducerande jämfört med Eriks yttrande 23. Thure väljer slutligen i 25 att vända sig till Erik med en icke-återgivning angående ordet *tryck*. Erik nämner då på nytt i 26 och 29 delar av det han redan har sagt i sina föregående yttranden, och Thure återger detta.

Exempel 59 – tal som agerande: Erik tycks här (21, 23) försöka ifrågasätta grunden för de ryska ersättningsanspråken, nämligen de stränga miljöregler som i detta rollspel gäller i Ryssland (men inte i Sverige). Han antyder att huvudsyftet med reglerna i själva verket är att skydda det ryska jordbruket från att livsmedelsmarkaden svämmar över av billigt, importerat vete. I yttrande 24 gör Thure ett antal omstarter och fortsätter sedan agera uttalare av Eriks resonemang. Efter några pauser och tvekljud kommer hans reparationsinitiativ i 25, inlett av uttrycket *sa* (jämför avsnitt 6.2.2, exempel 35). Detta *sa* kan uppfattas som en hänvisning till något som redan sagts, och därmed som en förvarning om att en fråga om detta är på gång. Tolken betonar strax därpå ordet *tryck*, som för att ange att behovet av reparation framför allt gäller det ordet – eller vad Erik sagt *efter* det ordet. Erik tycks uppfatta reparationsinitiativet på båda dessa sätt, eftersom han (26) först yttrar ett uppbackande *ja* och därefter lämnar en reparation där han på nytt

preciserar vilket slags tryck det gällde. Därpå (29) fortsätter han sin reparation, nu genom att upprepa slutet av yttrande 23.

Här leder tolkens initiativ till en reparation som mest är i form av upprepning. Noteras bör också att även den andre delegationsmedlemmen på svensk sida, Hans, yttrar något (27) samtidigt som Erik inleder sin reparation i yttrande 26. Detta kan jämföras med exempel 58, där reparationsinitiativet från tolken också leder till reparation från två andra samtalsdeltagare.

I och med att Erik inte inskränker sin reparation till att kommentera eller förklara ordet *tryck*, utan gör reparationen mer omfattande, kan man tänka sig att han uppfattar tolkens reparationsinitiativ i 25 som en lucklämnande fråga (se närmare avsnitt 7.2.3). En annan anledning till Eriks längre upprepning skulle kunna vara att Erik förstår ryska och att han därmed har uppfattat vad Thure hittills har sagt.

Sammanfattning

I det ena av de två anförda exemplen på utfrågande reparationsinitiativ leder initiativet till att en primär part ger en synonym till det efterfrågade ordet. Att tolken (och därefter den ryske förhandlaren, som inte förstår svenska) uppmärksammar just detta ord sker på bekostnad av att resten av vad som sagts försvinner ur fokus. I en tolktestsituation skulle detta ha renderat minuspoäng, men i denna situation syns inga tecken på att någon uppmärksammat missen.

I det andra exemplet leder initiativet till en förklaring som samtidigt är en upprepning av ett annat, tidigare nämnt ord – *importtryck* – vilket den svenske förhandlaren (som förstår ryska) efter återgivning på ryska följer upp med att repetera det han just sagt efter detta ord.

7.2.3 Repeterande reparationsinitiativ från tolken: lucklämnande fråga

Också de öppna förhandlingsrollspelen har flera exempel på reparationsinitiativ i form av lucklämnande frågor. Här blir reaktionerna på initiativen påfallande olika, troligtvis beroende på hur väl den som initierar reparationen lyckas få sin motpart att förstå vad som förväntas.

Exempel 60 (*3b*)

Förhandlingen befinner sig i sitt slutskede, och parterna har uttryckt gemensamma uppfattningar i ett antal frågor. Nu yttrar sig den svenske förhandlaren Sven och tolken Tigran.

321	Sven	så den princip som ni förfäktar (.) den eh den e (.) mycke sympatisk å vi har samma uppfattning
322	Tigran	и поэтому тот принцип о котором вы говорите он очень нам симпатичен и э

322a		*och därför är den princip som ni talar om den är mycket sympatisk för oss och eh*
323		(1.0)
324	Tigran	den e mycke sympatisk <u>och</u> --? eh SER PÅ SVEN
325	Sven	vi har samma uppfattning
326	Tigran	ah и мы имеем одинаковое (.) э °предста°-представление
326a		(--) *och vi har likadan* (.) *eh °uppfa°- uppfattning*

Exempel 60 – tal som text: I yttrande 321 refererar Sven till en inställning som den ryska sidan tidigare uttryckt, lämnar ett positivt omdöme om den och säger sig instämma i den. Återgivningen i 322 innehåller referensen och det positiva omdömet. Därefter vänder sig Tigran till Sven på svenska (323) med begäran om förtydligande. Sven upprepar en del av yttrande 321, varpå Tigran återger detta.

Exempel 60 – tal som agerande: Tigran väljer att initiera reparation med lucklämnande fråga (322), alltså strategin att upprepa några ord ur det problematiska yttrandet fram till det ställe där t.ex. hans egen minnesbild blir oklar, kanske i förhoppningen att Sven ska kasta ljus över frågan genom att säga resten en gång till. Just detta sker också. Sven verkar förstå problemet på samma sätt som Tigran och levererar den önskade reparationen i 325. Tigran markerar med ett återkopplande *ah* (326) att han har uppfattat reparationen och fortsätter sedan med att agera uttalare.

Det kan noteras att denna lucklämnande fråga leder till en ordagrann upprepning, att Tigran slutar med ett *och*, en samordnande konjunktion, samt att det föregående originalyttrandet var okomplicerat och relativt kort. Denna ordagranna upprepning kan jämföras med de förklaringar och omformuleringar som i de öppna rollspelen blivit resultatet av direkta uppmaningar att upprepa (7.2.1).

Exempel 61 (*3b*)

Här har förhandlingarna pågått i en knapp timma. Den ryska förhandlaren Roman formulerar ett förslag om hur en av delfrågorna i förhandlingen, den om försäkring av den olycksdrabbade fabriken, bör hanteras. Thomas tolkar. I sekvensen förekommer också hans kollega Tigran och de båda svenska deltagarna Sven och Sture.

77	Roman	э господин Свэнсон я я думаю что мы с нашей российской стороны полностью с вами согласны и всё-таки прежде чем (.) окончательно оставить вопрос страховки я хотел бы ещё несколько минут потратить и может быть потом в протокол мы запишем вот то предложение о котором я говорю что мы оставляем на доработку экспертов (.) ээ

		[да действительно]→
77a		*eh herr Svensson jag jag tänker att vi från vår ryska sida är helt eniga med er och ändå innan vi* (.) *definitivt lämnar försäkringsfrågan skulle jag vilja ägna ytterligare några minuter och kanske sedan för vi till protokollet det här förslaget som jag talar om att vi lämnar åt experterna att göra färdigt* (.) *eeh [ja verkligen]*
78	Thomas	[herr Stu-]
79	Thomas	herr Stu- herr Sture Svensson jag (.) jag skulle vilja säja att jag håller helt (.) helt <u>me</u> er TIGRAN VISKAR NÅGOT TILL ROMAN men att (.) innan de att (.) jag skulle vilja ägna nåra minuter åt att SVEN OCH STURE VISKAR MED VARANDRA
80		(4.0)
81	Thomas	ehm innan vi (.) innan vi (.) avslutar frågan om om om försäkringen så skulle jag vilja ägna nåra minuter åt SER PÅ ROMAN
82	Thomas	эти минуты на --?
82a		*dessa minuter åt --?*
83	Roman	завершить этот вопрос просто [°по-моему°]
83a		*att avsluta den här frågan helt enkelt [°tycker jag°]*
84	Thomas	[ja]
85	Thomas	för att avsluta den här frågan om (.) om försäkring

Exempel 61 – tal som text: Thomas återgivning i yttrande 79 innehåller delar av innehållet i 77, nämligen uttryck för samtycke, vilket tycks referera till ett tidigare yttrande från svensk sida, och förslag att inte lämna försäkringsfrågan riktigt än. Roman preciserar dessutom i yttrande 77 sin tanke med att man under några minuter bör diskutera hans tidigare nämnda förslag att hänskjuta vissa försäkringsaspekter till en expertgrupp och föra detta förslag till protokollet. Denna precisering återfinns inte i Thomas återgivning i yttrande 79.

Thomas avbryter i 79 sin återgivning, och riktar sig i stället (82) på ryska till Roman. Denne säger något (83) som möjligen kan uppfattas som en ytterst kortfattad sammanfattning av senare delen av yttrande 77. Thomas återger innehållet i yttrande 85 med tillägget att frågan rör försäkring. Därmed återges inte den sista delen av yttrande 77, preciseringen avseende att hänskjuta försäkringsfrågor till en grupp experter, vare sig i 81 eller 85.

Exempel 61 – tal som agerande: Roman behåller ordet tämligen länge i yttrande 77 och avbryter sig först när Thomas faller honom i talet (78) och på så sätt markerar att han vill ta turen. Medan Thomas i yttrande 79 agerar uttalare av Romans resonemang, viskar först hans tolkkollega Tigran något i örat på Roman, därefter sitter Sven och Sture och för en stunds viskande samtal sinsemellan, under vilket Thomas gör en fyra sekunder lång paus. Det

är sannolikt att dessa parallella aktiviteter, inte minst den sistnämnda, påverkar Thomas möjligheter att koncentrera sig på sin roll som uttalare. Thomas tar på sig ansvaret att återföra förhandlingen till det vanliga formatet genom att i 82 initiera en reparation, riktad till Roman, som senast gjorde ett officiellt inlägg. Reparationsinitiativet är i form av en lucklämnande fråga: ”эти минуты на” ‘dessa minuter åt’ med fortsättningston. Roman reagerar nu dock *inte* med att upprepa några delar av sitt tidigare yttrande, utan den reparation Roman gör i yttrande 83 innebär endast ett förslag att frågan avslutas.

Thomas lucklämnande fråga till Roman i 82 är inte någon ordagrann upprepning av någon del av Romans föregående yttrande. Det ord som sammanfaller mellan 77 och 82, om än i olika kasus (nämligen genitiv plural respektive nominativ eller ackusativ plural), är *минут* / *минуты* ‘minuter’. Men medan Roman (77) yttrar ”ещё несколько минут потратить и может быть потом (…)” ‘ägnar ytterligare några minuter och kanske sedan (…)’, lyder Thomas påföljande lucklämnande fråga ”эти минуты на” ‘dessa minuter åt’. Det finns därmed inte något självklart ställe för Roman att starta en upprepning från. Någon upprepning följer heller inte. Romans yttrande 83 kan uppfattas som en sammanfattning, eller som en förklaring. Att yttrande 83 innehåller adverbet *просто* ‘helt enkelt’ kan tyda på att Roman försöker just förklara, eller förenkla, sin tanke för Thomas. En alternativ möjlighet är att Roman markerar för Thomas att det inte var så noga att tolka allt i detalj, och att samtalet nu hellre kan fortsätta.

Exempel 62 (*3a*)
Ryssland är drabbad part. Erik resonerar kring den ryska jordbrukspolitiken. Thure tolkar.

31	Erik	vi konstaterar då (.) att eh när den ryska regeringen köper vete från producenterna
32	Thure	можно отметить что когда российское правительство покупает (.) з- закупает пшеницу (.) э
32a		*man kan konstatera att när den ryska regeringen köper* (.) *eh k- köper upp vete* (.) *eh*
33	Thure	när ryska regeringen köper vete --?
34	Erik	från producenterna från bönderna
35	Thure	от (.) у фермеров
35a		*för* (.) *från bönderna*

Exempel 62 – tal som text: Thure återger i 32 Eriks yttrande 31 reducerande med avseende på uttrycket *från producenterna* som inte får någon återgivning. Efter Thures fråga till Erik i 33 upprepar Erik i 34 det av Thure utelämnade uttrycket, med tillägget *från bönderna.* Thure återger (35) just detta tillägg.

Exempel 62 – tal som agerande: Efter att i 32 har agerat uttalare av Eriks resonemang, initierar Thure i 33 en reparation. Initiativet har formen av lucklämnande fråga. Denna utgör en nära nog ordagrann upprepning av en del av Eriks yttrande 32 och avslutas med fortsättningston. Erik reagerar i 34 genom att reparera just den del av sitt yttrande som Thure med sin lucklämnande fråga utpekat som problematisk.

Men förutom att leverera den synbarligen önskade reparationen, ger Erik i 34 också en möjlig – och kanske mer lättolkad – synonym, *från bönderna*. Man kan uppfatta detta som en förklaring riktad till Thure. Erik kan tänkas ha förstått att det mer allmänna uttrycket *producenterna* på något sätt inneburit en svårighet för Thure och väljer att i sin reparation inkludera också en mer jordnära term som *bönderna*.

Sammanfattning

I de tre exempel som här har noterats kan man konstatera att efter reparationsinitiativet lucklämnande fråga följer en ordagrann upprepning av en del av den primära partens föregående yttrande, men detta sker bara i de båda fall när reparationsinitiativet också utgör en ordagrann upprepning. Noteras bör också att initiativen i dessa båda fall kommer efter väldigt korta, syntaktiskt okomplicerade yttranden. I det tredje fallet, där reparationsinitiativet *inte* utgör en ordagrann upprepning, blir reparationen ytterst kortfattad och summarisk.

7.2.4 Repeterande reparationsinitiativ från tolken: kontroll genom upprepning

I förhandlingsrollspelen har det gått att hitta tre exempel på kontroll genom upprepning.

Exempel 63 (*3b*)

Sven resonerar efter cirka en och en halv timmas förhandlingar om hur man kan se på en rimlig ersättningsnivå för de skador som olyckan har vållat. Tigran tolkar.

161	Sven	om man vill skulle man kunna säja att dom som har tjänat <u>mest</u> på katastrofen är ju dom ryska konsumenterna
162	Tigran	и (.) можно сказать что SER PÅ SVEN
162a		*och* (.) *man kan säga att*
163	Tigran	dom som har tjänat <u>mest</u> på katastrofen↓
164	Sven	NICKAR °a°
165	Tigran	можно сказать что те кто больше всего заработали на катастрофе это (.) российские потребители
165a		*man kan säga att de som mest har tjänat på katastrofen det är* (.) *de ryska konsumenterna*

Exempel 63 – tal som text: Tigran ger i 162–163 en reducerande återgivning av Svens yttrande 161. På rad 165 följer en nära återgivning av samma yttrande.[10]

Exempel 63 – tal som agerande: Som i exemplen i avsnitt 7.2.3 innebär reparationsinitiativet att tolken upprepar (162) några ord ur den primära partens föregående yttrande (precis som Sven med tydlig betoning på *mest*), men denna gång är tonen mot slutet tydligt fallande. Sven reagerar med en nick och ett bekräftande *a*, varpå Tigran återgår till att agera uttalare av Svens resonemang.

Upprepningen som Tigran riktar till Sven i yttrande 162 kan då uppfattas som en kontroll att Tigran verkligen har hört rätt. Sven verkar också förstå Tigran på detta sätt, eftersom han reagerar med att ge den efterfrågade bekräftelsen.

Exempel 64 (*3b*)
Förhandlingarna har pågått i närmare två timmar och parterna har vid det här laget uppnått en principiell samsyn på ersättningsnivån angående kompensationen till Sverige för olyckan. Sven talar allmänt om jordbrukets villkor, Tigran tolkar.

305	Sven	näs- nästa gång får man en rekordskörd beroende på gynnsamma (.) klimatologiska förutsättningar
306	Tigran	nästa gång↓
307	Sven	nästa gång↓
308	Tigran	в следующий раз можно получить рекордный урожай по причине (.) э хороших климатических условий↓
308a		*nästa gång kan man få en rekordskörd på grund av* (.) *eh bra klimatförutsättningar*↓

Exempel 64 – tal som text: Tigrans ganska nära återgivning i 308 av Svens yttrande 305 (Svens otvetydiga "får man" motsvaras dock av ett något osäkrare *kan man få*) föregås av en kort kontrollfråga från Tigran i 306, varpå Sven i 307 upprepar uttrycket *nästa gång*.

Exempel 64 – tal som agerande: Även i detta exempel initierar tolken en reparation genom att upprepa (306) ett par ord ur den primära partens närmast föregående yttrande. Tolken gör detta med fallande ton. Sven reagerar med att upprepa dessa båda ord, också han med fallande ton (307). Därpå återgår Tigran (308) till att agera uttalare av Svens resonemang.

[10] Förklaringen till den paradoxala tanken i 161 – att konsumenterna *tjänat* på det kraftigt fördyrade vetet – kommer i ett senare yttrande av Sven, som inte citeras ovan. Han menar att eftersom de ryska konsumenterna får sitt vete till ett fast, subventionerat pris, blir detta pris i realiteten ännu lägre än världsmarknadspriset jämfört med tidigare genom att världsmarknadspriset ökat kraftigt efter olyckan.

Tigran verkar vilja kontrollera att han uppfattat rätt vad gäller de båda ord han repeterar. Svens yttrande 307 kan uppfattas som en bekräftelse på att Tigran förstått honom riktigt.

Man kan återigen konstatera att i de föreliggande exemplen på reparationsinitiativ skiljer sig *lucklämnande fråga* från *kontroll genom upprepning* i första hand genom intonationen. Medan lucklämnande fråga i de exempel som citeras i detta arbete avslutas med fortsättningston, har kontroll genom upprepning inte i något fall sådan intonation.

Exempel 65 (*3b*)
I detta exempel befinner vi oss cirka tio minuter från samtalets slut. Här gör Sture ett tillägg till en redovisning som lämnats av hans kollega Sven. Övriga medverkande i sekvensen är den ryska förhandlaren Rakella och tolkarna Tigran och Thomas.

325	Sture	sen så kanske jag kan tillägga också att svenska regeringen har (.) eh tagit vissa (.) eh eller s- sett till att göra vissa åtgärder för att dom bönder som har tjänat på den här ar-olyckan har fått ett högre pris→ delvis kommer att kompensera dom som har förlorat
326	Tigran	и разумеется э я хотел бы добавить шведское правительство ээ следит за тем чтобы (.) те э фермеры которые заработали на этой катастрофе (.) аа (1.0) каким-то об- шведское правительство (примет) такие мероприятия каким-то образом э они (.) компенсировали
326a		*och självklart eh jag skulle vilja tillägga den svenska regeringen eh ser till att* (.) *de eh bönder som har tjänat på den här katastrofen* (.) *aah (1.0) på något s- den svenska regeringen* (*vidtar*) *sådana åtgärder på något sätt eh de* (.) *kompenserar*
327	Tigran	kompensation
328	Thomas	NICKAR m
329	Tigran	kom[pen]»
330	Sture	[kom]»
331	Tigran	»[sera ja]
332	Sture	»[pensera å de-]
333	Rakella	[увеличенное да]
333a		*utökad jaha*
334	Tigran	компенсировали (1.0) э то что потеряли остальные
334a		*kompenserar* (*1.0*) *eh det som de övriga förlorat*

Exempel 65 – tal som text: Yttrande 326 innehåller Tigrans återgivning av Stures yttrande 325. Tigran har, efter en mindre trevande inledning än Sture

– *разумеется* ‘självklart’ i stället för ”kanske” – nämnt den svenska regeringens åtgärder och att dessa på något sätt omfattar bönder som tjänat på olyckan (genom det höga vetepriset).

Därefter yttrar Tigran ordet *kompensation* på svenska i 327, följt av en upprepning från Stures yttrande 325 av ordet *kompensera* i 329 och 331. Inget av de övriga korta yttranden som fälls i anslutning härtill (328, 330, 332, 333) får någon återgivning av vare sig Tigran eller Thomas. I stället fortsätter Tigran i 334 med sin återgivning av Stures yttrande 325 och säger nu att en kompensation ska ske gentemot dem som lidit förluster.

Exempel 65 – tal som agerande: Tigrans reparationsinitiativ i 327 följs av en sekvens med överlappande tal. Dels reparerar Tigran själv sitt eget reparationsinitiativ i 329 och 331, dels svarar hans tolkkollega i 328 med en nick och ett uppbackande *m*. Vidare reparerar Sture i 330 och 332 sitt tidigare yttrande med ordet *kompensera*. Sture påbörjar också i 332 en fortsättning men avbryter sig. Slutligen uttalar också Rakella ett fragmentariskt yttrande som innehåller ett återkopplande *ða* ‘jaha’.

Efter dessa reaktioner på Tigrans reparationsinitiativ återgår Tigran i 334 till att agera uttalare av Stures förklaring.

Tolkens ursprungliga reparationsinitiativ *kompensation* (327) upprepar inte ordagrant någon del av Stures föregående yttrande. Det gör däremot tolkens påföljande, egeninitierade självreparation *kompensera* (329 och 331), som följs av diskursmarkören *ja*, vilken kan uppfattas som ett slags markering av att Tigran gjort en korrigering. Därför är det rimligt att sortera även detta exempel under rubriken *kontroll genom upprepning*. Stures reaktion på reparationsinitiativet, att upprepa ordet *kompensera*, ger i varje fall delvis stöd åt detta.

Sammanfattning

Tolkens reparationsinitiativ i form av kontroll genom upprepning följs i förhandlingsspelet av en kort bekräftelse från den primära partens sida – antingen genom en gest och en uppbackning, eller genom att den primära parten i sin tur upprepar det uttryck som blivit föremål för reparationsinitiativet.

7.2.5 Implicita eller icke-verbala reparationsinitiativ från tolken

Inte heller i de öppna förhandlingsspelen leder icke-verbala initiativ från tolkens sida till några längre tystnader. Intresset från samtalsdeltagarnas sida verkar vara inriktat på att driva förhandlingarna till ett framgångsrikt slut, snarare än att vänta på att tolken ska klara upp olika svårigheter.

Exempel 66 (*3a*)

Förhandlingarna har som mål att fastställa beloppet på den ersättning som Sverige ska betala till Ryssland efter en kemisk olycka. I exemplet har

samtalet pågått i cirka en och en halv timma, och man är i färd med att diskutera olika konkreta siffror. Erik lämnar nu ett nytt förslag från svensk sida. Thure tolkar.

66	Erik	vi e (2.0) me <u>stor</u> tvekan (1.0) men vi tar detta på oss (.) vi är me stor tvekan beredda att höja kontantersättningen ti förti miljoner
67	Thure	ээм (1.0) с большим (1.0) э (.) недоум- (.) °нет° (2.0)
67a		*eehm* (*1.0*) *med stor* (*1.0*) *eh* (.) *undr-* (.) °*nej*° (*2.0*)
68	Erik	de e me stor [tvekan]
69	Thure	[ja]
70	Thure	ehm (1.0) nu står det (.) helt stilla (1.0) ehm
71	Erik	de e me stor <u>svårighet</u>
72	Thure	э (.) с большой трудности (.) э трудностью мы можем (.) э повысить компенсацию
72a		*eh* (.) *med stor svårighet* (.) *eh svårighet kan vi* (.) *eh höja ersättningen*
73	Erik	kontantersättningen
74	Thure	э (.) наличными (.) на [с-]
74a		*eh* (.) *i kontanter* (.) *med [f-]*
75	Erik	[förti] miljoner dollar
76	Thure	на сорок миллионов долларов
76a		*med fyrtio miljoner dollar*

Exempel 66 – tal som text: Hela sekvensen 66–76 bygger på ett original-yttrande av Erik (66) som Thure därpå gör olika ansträngningar att återge, och som delvis upprepas av Erik. I 70 gör tolken en icke-återgivning som kan uppfattas så att han inte kan komma på vad han ska säga, varpå Erik i 71 föreslår en alternativ start på budskapet – *stor svårighet* i stället för *stor tvekan*. Thure återger att ersättningen kan höjas (72), att detta sker med svårighet (72), att det gäller en kontant summa (74) och att denna är fyrtio miljoner dollar (76).

Däremot skiljer sig återgivningen från originalet på så sätt att Erik säger att man är beredd att höja summan *till* fyrtio miljoner (66), medan Thure återger detta med *на сорок миллионов* 'med fyrtio miljoner'. Att döma av samtalets fortsättning, som inte redovisas explicit här, uppfattar ändå de ryska motparterna att det svenska förslaget är att ersättningen ska vara fyrtio miljoner, så som Erik säger i 66, och inte att den ska ökas med motsvarande summa, som Thures återgivning i 76 kan ge intryck av.

Exempel 58 – tal som agerande: Tolken börjar i 67 signalera att något är problematiskt. Han avbryter sig, säger med låg röst *нет* 'nej' och tystnar sedan. Erik verkar uppfatta att det finns behov av reparation och påbörjar en sådan (68). Thure säger i 69 ett *ja* som kan uppfattas som uppbackande, eller alternativt som avfärdande, markerande att reparationen i 68 inte har tillfört

något nytt. Den senare förmodan får stöd i fortsättningen, när Thure som upphovsman i 70 meddelar att han inte vet hur han ska gå vidare, avslutat med tystnad och tvekljud.

Erik verkar dock ha fokus på att kommunicera med sina ryska motparter. Han anpassar sitt sätt att tala till tolkens svårigheter genom att dela upp det han velat säga (det som syns i 66) och som Thure synbarligen misslyckas med att tolka, i kortare avsnitt. Dessa låter han Thure tolka bit för bit. Han gör en ny reparation (71), där man kan säga att det allmännare begreppet *svårighet* har fått ersätta det något mer specifika *tvekan*. Thure övergår till att agera uttalare (72) av Eriks förslag. Erik fortsätter att reparera (73 och 75), och Thure agerar uttalare av dessa reparationer.

Eriks reparationer i 73 och 75 tyder på att Erik tämligen väl kan följa med i Thures yttranden på ryska i 72 och 74.

Exempel 67 (*3b*)
Rakella argumenterar för en expertundersökning av orsakerna till den inträffade olyckan; hon tolkas av Thomas. Här noteras ytterligare ett sätt för samtalsdeltagarna att reagera på tystnad från tolkens sida.

56	Rakella	потому что э как э вам вероятно известно (.) э вполне возможно (.) возникновение э (.) вопроса о (.) назначении завода о возможностях его использования >для гражданского химического оборудования< эта ещё не возникла (.) проблема но (.) если (.) э э такого рода обвинения прозвучат в адрес России э мы как партнёры Россия Швеция будем готовы к (.) ответу на этот вопрос так что экспертизу мы будем (.) по другому поводу→ (.) и в своих собственных интересах↓
56a		*därför att eh som eh ni nog känner till* (.) *eh är det fullt möjligt* (.) *att det uppstår eh* (.) *en fråga om* (.) *fabrikens ändamål om möjligheterna att använda den >för civil kemisk utrustning< det har ännu inte uppstått (.) problemet men* (.) *om* (.) *eh eh dylika anklagelser görs mot Ryssland eh kommer vi som partners Ryssland Sverige vara beredda till* (.) *svar på den frågan så att en expertundersökning kommer vi* (.) *av den andra anledningen→* (.) *och i eget intresse↓*
57	Thomas	ehm men om de e så att frågan om (.) om kemisk (.) under undersökningen kommer att resa frågan om om huruvida fabriken tillverkar kemiska <u>vapen</u> så kommer vi att svara på den frågan
58		(1.0)
59	Thomas	eh och
60		(3.0)

61	Thomas	ehm
62		(1.0)
63	Rakella	°какой у вас°
63a		*°vilket har ni°*
64	Thomas	SKRATTAR TILL э вы как отвечать на вопросы и --?
64a		*SKRATTAR TILL eh ni hur svara på frågor och --?*
65	Rakella	a-
66	Thomas	[если]
66a		*[om]*
67	Rakella	[то есть мы]»
67a		*[det vill säga vi]»*
68	Rakella	»готовы отвечать
68a		*»är beredda att svara*
69	Thomas	ah [vi kom-]
70	Rakella	[у нас]»
70a		*[hos oss]»*
71	Rakella	»уже будет
71a		*»kommer då att finnas*
72	Thomas	m
73	Rakella	»если мы прове[дём]»
73a		*»om vi genom[för]»*
74	Thomas	[vi-]
75	Rakella	»экспертизу [и со]»
75a		*»en undersökning [och sam]»*
76	Thomas	[de- de-]
77	Rakella	»ставим документы
77a		*»manställer dokumentation*
78	Thomas	eh
79	Rakella	то любой (.) э чем таскать
79a		*så är varje* (.) *eh som så att säga*
80	Thomas	m vi e- e [redo a-]»
81	Rakella	[°отвечать°]
81a		*[°att svara°]*
82	Thomas	»att svara på den frågan

Exempel 67 – tal som text: Rakella resonerar i yttrande 56 kring fördelarna med att Ryssland och Sverige gemensamt gör en utredning av orsakerna till den olycka som enligt rollspelets förutsättningar har inträffat. Hon hänvisar till risken för att fabrikens civila ändamål blir ifrågasatt och tycks mena att en färdig utredning är bra att kunna peka på om några anklagelser skulle framställas mot Ryssland. Hon säger inte explicit vad dessa anklagelser i så fall skulle gälla, men tolken Thomas har i sin återgivning i yttrande 57 tydligen uppfattat att Rakella menar anklagelser om framställning av kemiska vapen.

Exempel 67 – tal som agerande: Tolkens yttrande (57) följs av tvekljud, pauser och tystnad. Det Thomas säger i 59 och 61, ”eh och” respektive ”ehm”, kan förstås som en turuppehållande markering (”det kommer mera”). När tolken ändå inte säger något mer tar i stället Rakella (63) turen, men inte för att fortsätta sitt resonemang. Hon ställer en fråga till tolken, som verkar gå ut på att få fram vilket hans problem är. Han reagerar med att först skratta till och sedan initiera en reparation, närmast sufflerande (64), som en lucklämnande fråga (se 7.2.3). I den sekvens som följer, med riklig förekomst av överlappande tal, verkar Rakella försöka ge en förklarande reparation av den avslutande delen av sitt yttrande 56. Medan hon talar gör Thomas olika uppbackande ljud och verkar också försöka komma igång med att agera uttalare av Rakellas resonemang. Efter några fragmentariska element mynnar detta ut i yttrande 80 och 82, där han säger att ”vi e- e redo a- att svara på den frågan”.

Thomas verkar alltså efter yttrande 57 ge en icke explicit signal att någon hjälp behövs (rad 59 och 61): Tolken tystnar en stund, uttalar sedan ett tvekljud och tystnar igen. Detta tycks markera att han har mer att säga, men inte vet hur han ska komma vidare. Det sker utan explicit initierande av reparation, och utan blickar eller gester mot någon av de andra deltagarna. Reaktionen blir Rakellas fråga till honom i 63, som kan uppfattas som en uppmaning att initiera reparation – något som Thomas också därpå gör i yttrande 64.

Exempel 68 (*3a*)
Den ryska förhandlaren Renata försvarar i förhandlingarnas början de stränga ryska miljöreglerna som lett till att en stor mängd vete har destruerats och anser att dessa inte bör bli föremål för någon diskussion. Thure tolkar.

1	Renata	у нас это так это наша политика и если вам было бы это интересно можно было спросить и раньше это не имеет никакого отношения к ущербу который нанесён данной аварией
1a		*hos oss är det så det är vår policy och om ni hade varit intresserade kunde ni ha frågat tidigare det har inte det minsta att göra med skadan som har vållats av den här olyckan*
2	Thure	ehm SKRIVER
3		(4.0)
4	Thure	ehm (.) ni hade kunnat fråga tidigare och gränsvärdet har (1.0) i dagsläget inget direkt ingen direkt relation till (.) till den <u>skada</u> som har vållats
5	Renata	поэтому я предлагаю чтобы вы сделали свои предложения нам по улаживанию конфликта (.)

		независимо от того сколько у нас минимум какое левостороннее или правостороннее движение в нашей (.) стране потому как я считаю это сейчас категории одного порядка
5a		*därför föreslår jag att ni ger oss era förslag till lösning på konflikten* (.) *oberoende av vilket gränsvärde vi har vilken vänstertrafik eller högertrafik i vårt* (.) *land för som jag anser är detta kategorier av samma slag*
6	Thure	em (1.0) eh jag ehm jag föreslår att ni ger förslag till hur vi ska kunna lösa (.) de här (.) problemet
7		(3.0)
8	Thure	всё SER PÅ RENATA
8a		*det var allt*
9	Renata	[я предлагаю просто]
9a		*[jag föreslår bara]*
10	Thure	[да (.) да да]
10a		*[ja* (.) *ja ja]*
11	Renata	[прошу господ сделать свои предложения по разрешению
11a		*[jag ber herrarna ge sina förslag till lösning]*
12	Thure	[да да да да да]
12a		*[ja ja ja ja ja]*
13	Thure	да это я перевёл
13a		*ja det har jag översatt*
14	Renata	да mhm
14a		*ja mhm*

Exempel 68 – tal som text: Thure gör en substituerande återgivning i 4 av Renatas yttrande 1; han utelämnar allt motsvarande *det är vår policy* och *om ni hade varit intresserade*. Däremot säger han uttryckligen att det är *gränsvärdet* som omtalas, till skillnad från Renata som här talar om *это* 'det'. Renatas kategoriska *har inte det minsta att göra med* (1a) får i Thures återgivning en mjukare framtoning: *har i dagsläget inget direkt ingen direkt relation till* (4).

Renatas yttrande 5 får däremot en kraftigt reducerande återgivning av Thure i 6; han utelämnar alla hänvisningar till gränsvärdet och Renatas jämställande av detta med kategorin trafikregler, som hon hävdar inte heller kan bli föremål för diskussion under de aktuella förhandlingarna. Han återger enbart hennes uppmaning att lämna förslag till lösning på det aktuella problemet.

När Thure därpå gör en icke-återgivning på ryska (8), " всё", 'det var allt', upprepar Renata att hon väntar på förslag till lösning (9, 11). Thure svarar med ännu en icke-återgivning på ryska (13).

Exempel 68 – tal som agerande: Möjligen beror Thures uppmjukning i yttrande 2 – av Renatas bestämda förnekande av gränsvärdets relevans för

den vållade skadan – på att detta gränsvärde tvärtom har en ganska direkt relation till att vetet alls bedömts som skadat och i behov av omedelbar destruktion. Thure tycks också vilja släta över en potentiell konflikt genom att inte översätta den raljerande liknelsen mellan regler för gränsvärden och trafikregler. (När Renata kan ha anat detta hävdar han ihärdigt i 10, 12 och 13 att han översatt allt.) Agerande från tolkars sida för att mildra effekten av potentiellt ansiktshotande yttranden i autentiska samtal har noterats t.ex. av Jacobsen (2010) liksom av Mason och Stewart (2001) rörande domstolsförhandlingar samt av Wadensjö (1998a) i fråga om patientsamtal i sjukvården. Anknytande till Goffman (1967) benämner författarna detta agerande *face-work*, på svenska lämpligen *ansiktsarbete*.

I yttrande 9 påbörjar Renata en reparation av sitt yttrande 5. Tydligen har hon uppfattat att det föreligger ett behov av detta, och hon verkar ha förstått Thomas tystnad (7), hans yttrande 8 och hans blick på henne som ett reparationsinitiativ. Ytterligare en omständighet som kan ha fått Renata att se ett behov av reparation är att Thomas yttrande 6, där han agerar uttalare av Renatas resonemang, blir tidsmässigt betydligt kortare än Renatas yttrande 5.

Under den pågående reparationen (9, 11) uttalar Thomas ett antal uppbackningar i form av ordet *да* 'ja'. Deras frekvens och intensitet tycks dock snarast fungera hejdande på Renata, som avbryter sin reparation. Thomas yttrande 13 verkar godkänna att reparationen avbrutits: han säger att detta har redan översatts. Renata svarar med ett kvitterande (14), och sidosekvensen som startade med Renatas påbörjade reparation (9) – eller, om man så vill, med Thomas yttrande 8 – är avslutad.

Man kan notera att Renata i yttrande 11 talar om sina motparter i tredje person, *прошу господ* 'jag ber herrarna', och på så vis snarast verkar vända sig till Thomas. Man kan säga att hon i reparationen agerar uttydare av sitt eget resonemang från yttrande 3.

Sammanfattning

De tre exempel på självreparationer efter implicita eller icke-verbala reparationsinitiativ från tolkens sida som finns i förhandlingsspelen är samtliga i form av omformuleringar eller förklaringar. I ett fall kommer ett reparationsinitiativ från en primär part, senare följt av en förklarande självreparation. I ett annat fall vänder sig den primära parten direkt till tolken med sin reparation och reducerar sina förhandlande motparter till samtalsämne.

Inget exempel i förhandlingsspelen liknar exempel 27 från Kammarkollegiets auktorisationsprov (avsnitt 5.2.5), där tolken påfallande länge får slå i ordböcker och annat innan en primär part levererar en självreparation. Med vägledning av de exempel på reaktioner på implicita eller icke-verbala signaler från tolkens sida som hittills har behandlats i detta avsnitt och i 6.2.5 jämte 5.2.5, verkar möjligen en skiljelinje kunna iakttas mellan rollspel där

syftet är examination å ena sidan och utbildning eller forskning å den andra. När syftet är att undersöka vad tolken klarar av, som i Kammarkollegiets auktorisationsprov, är det kanske förståeligt om de gemensamma ansträngningarna att föra samtalet framåt är mer begränsade än i de rollspel som inte har tolkens prestation i omedelbart fokus.

7.3 Annanreparationer av tolkens yttranden

Exempel 69 (*3b*)
Förhandlingen har pågått i knappa tjugo minuter. Roman talar allmänt om samarbetet länderna emellan. I sekvensen medverkar tolkarna Thomas och Tigran.

13	Roman	для того чтобы сделать ээ нашу кооперацию более надёжной и менее уязвимой вот от (подобных) происшествий
13a		*för att göra eeh vårt samarbete säkrare och mindre sårbart just för (liknande) olyckor*
14	Thomas	f- eh för att kunna (.) göra vårt samarbete (1.0) eh (2.0) *ännu mer* SER PÅ TIGRAN (3.0)
15	Tigran	(x x x)
16	Thomas	ja (.) säkert
17	Tigran	(x x x)

Exempel 69 – tal som text: Sekvensen innehåller ett original (13) och en reducerande återgivning (14 och 16), samt två ohörbara inpass (15 och 17). I återgivningen i 14 och 16 nämner Thomas syftet att göra samarbetet säkrare, men utelämnar preciseringen att det därmed skulle bli mindre sårbart för liknande olyckor.

Exempel 69 – tal som agerande: I yttrande 14, när tolken Thomas agerar uttalare av Romans resonemang, kommer ett antal signaler från tolken att problem har uppstått. Han gör pauser, uttalar tvekljud, säger ett par ord med något skrattande röst och tystnar sedan, i det att han tittar på sin tolkkollega Tigran. Kollegan yttrar i sin tur något i denna inspelning ohörbart. Thomas säger då ett bekräftande *ja* och fortsätter sedan agera uttalare med ordet *säkert* (16). Tigran säger ytterligare några ord som inte heller går att uppfatta här.

Det här exemplet har bristen att två av de ingående yttrandena inte är hörbara. Därmed går det inte att med någon större säkerhet konstatera vad samspelet mellan Thomas och Tigran består i. Men det ligger ändå nära till hands att föreställa sig att Tigran uppfattar signalerna från Thomas att han behöver hjälp med en reparation, och att Thomas genom att efter kollegans

yttrande säga *ja* och fortsätta agera uttalare markerar att han också fått den efterfrågade hjälpen.

I den här sekvensen är interaktionen formad av att två tolkar finns närvarande. En tolks problem med att finna ord kan alltså här lösas med *byplay* (Goffman 1981, 134; Wadensjö 2008, 125), alltså diskret, verbal hjälp levererad under och utanför det egentliga, pågående samtalet.

Exempel 70 (*3b*)
Förhandlingarna har pågått i en knapp timma. Den ryska förhandlaren Roman vill bredda resonemanget och påpekar att den nu olycksdrabbade fabriken hade svensk utrustning som finns i ett flertal andra länder. I sekvensen medverkar tolken Thomas och den svenska förhandlaren Sture.

83	Roman	тем более что поставки вашего оборудования (есть и) в третьи страны в Канаду США (Японию)
83a		*särskilt som leveranser av er utrustning (görs också) till tredje land till Kanada USA (Japan)*
84	Thomas	m eh speciellt (.) som eh som s- som eran utrustning har levererats till ett tredje land som (1.0) Kanada och→ SER SIG OMKRING (1.0)
85	Sture	u ess a
86	Thomas	u ess a SKRATTAR TILL å Japan

Exempel 70 – tal som text: Romans yttrande avslutas med en uppräkning av tre länder (Kanada, USA och Japan). När Thomas återger vad Roman sagt blir denna uppräkning reducerad till det första landet i listan. Därpå uttalar Thomas ordet *och*. Efter någon sekund tar Sture ordet och nämner land nummer två i uppräkningen, USA. Tolken Thomas upprepar detta och lägger nu till även ordet *Japan*.

Exempel 70 – tal som agerande: Man kan iaktta två sätt med vilka tolken markerar att han är i behov av hjälp för att komma vidare. Han tystnar efter att ha avslutat yttrande 84 med fortsättningston, vilket kan uppfattas som en signal att det finns mer att säga, och han ser sig omkring på de övriga samtalsdeltagarna, liksom för att söka stöd.

Efter endast en sekunds tystnad kommer den svenska förhandlaren Sture med en reparation (85). Sture tycks ha uppfattat att Thomas markerat behov av stöd. Här kan man notera att Sture tillfälligt agerar uttalare av vad Roman har sagt.

Thomas bekräftar (86) Stures reparation genom att upprepa ordet *USA*. Liksom i många tidigare fall skrattar han till, liksom ursäktande eller överslätande. Därpå fortsätter han agera uttalare av Romans resonemang.

Med den i detta exempel valda strategin för problemlösning riktar sig tolken inte i första hand till den primära part vars yttrande han för ögonblicket agerar uttalare av, så som fallet är i exemplen i avsnitt 4.1. Genom att

tala enbart svenska (och genom att inte titta specifikt på Roman) lämnar Thomas möjlighet för sin kollega Tigran eller de svensktalande primära parterna att hjälpa honom med att fortsätta samtalet. Så sker också med gemensamma ansträngningar.

Listan på länder förefaller för övrigt godtyckligt sammansatt av Roman. Ingenstans i det skriftliga underlaget för rollspelet nämns något om att fabriksutrustningen sålts till de av honom nämnda länderna, eller till några andra länder över huvud taget. Det verkar därför som om Roman hittar på bakgrundsfakta fritt under samtalets gång. Därmed kan tolkens ensamskratt också komma sig av att han just givit ord åt Romans grundlösa påhitt.

Exempel 71 (3b)

Den ryska förhandlaren Rakella (hennes fiktiva, fullständiga namn anges här som Rakella Stepanovna Somova) har frågat varför Sverige ensidigt beslutat om att förstöra det kontaminerade vete som man nu vill ha ersättning för. Hennes kollega Roman insisterar på att få svar. Tolkarna Thomas och Tigran medverkar i sekvensen.

109	Roman	э относительно ээ снова ущерба мне бы хотелось э нам бы хотелось услышать информацию на вопрос который задала Ракелла Степановна
109a		*eh angående eh återigen skadan skulle jag vilja eh skulle vi vilja få höra information i frågan som Rakella Stepanovna ställde*
110	Thomas	eh va gäller själva skulden så (2.0) så (2.0)
111	Tigran	°skulle vi vilja få [information]°
112	Thomas	[sku-]
113	Thomas	sku vilja få thh (2.0) SER PÅ TIGRAN
114	Tigran	vi skulle vilja få information
115	Thomas	få få emå- få information om Rakella Stepanovna [(som vi vill veta)]
116	Roman	[в самом начале своего]»
116a		*[precis i början av sin]»*
117	Roman	» э э выступления
117a		*» eh eh redovisning*
118	Thomas	som började s- sitt föredrag med→
119	Roman	госпожа Сомова задала вопрос (.) э почему получилось так что (.) восемьсот тысяч тонн пшеницы были уничтожены в одностороннем порядке
119a		*fru Somova ställde frågan (.) eh hur det kom sig att (.) åtta hundra tusen ton vete förstördes unilateralt*
120	Thomas	med frågan om hur det kom sig att åttahundratusen ton eh eh vete förstördes (.) å be- att beslut om de togs helt eh ensidigt

Exempel 71 – tal som text: Här återkommer Roman till frågan om varför Sverige, jämlikt sina i förhandlingsspelet strängare miljölagar, förstört en stor mängd kontaminerat vete som Ryssland, i enlighet med sina mindre stränga miljölagar, skulle ha kunnat köpa in. Tolken Thomas återger hans yttranden och får påtaglig hjälp i detta av sin tolkkollega Tigran.

Om man jämför tolkarnas återgivningar i 110–115 med Romans yttrande 109 finner man betydande skillnader. Roman nämner den *skada* som vållats och refererar till en av *Rakella Stepanovna* tidigare ställd *fråga* som han begär *information* om. I återgivningarna nämner Thomas en *skuld* (och ingen skada), och att man önskar information *om Rakella Stepanovna*.

Exempel 71 – tal som agerande: I yttrande 110 börjar Thomas agera uttalare av Romans yttrande 109. Efter några ord gör han en paus på två sekunder, upprepar ordet *så* och tystnar därefter. Någon mer signal om att problem har uppstått än själva tystnaden ger inte Thomas, men hans kollega Tigran reagerar. Han säger (111) med låg röst ”skulle vi vilja få information”, en annanreparation som Thomas verkar uppfatta som en sufflering till honom. Thomas återtar ordet (112–113), påbörjar en upprepning av Tigrans sufflerande yttrande 111, men hejdar sig strax igen.

Efter två sekunders ny paus (113) tittar Thomas på sin kollega Tigran. Denna gång är alltså signalen tystnad *och* blick. Tigran reagerar med att på nytt säga (114) ”vi skulle vilja få information”, nu i normalt röstläge. Thomas fyller på med ”information om Rakella Stepanovna”. Därpå tar Roman ordet på nytt (115) och fortsätter sin tankegång där han senast lämnade den i yttrande 109.

Noterbart är också att Roman verkar ha uppfattat nämnandet av Rakella Stepanovas namn i 114 som en markering av att han kan fortsätta att anknyta till hennes fråga, vilket han också gör (115), efter att först ha påmint om att den ställdes av henne alldeles i början.

Även i detta exempel kan noteras att samtalet förs framåt med gemensamma ansträngningar – trots att deltagarna, som transkriptionen visar, uppenbart inte uppfattar allt som sägs på samma sätt.

Exempel 72 (*3b*)

När förhandlingarna om ersättning till Sverige för förstört vete har pågått i cirka en timma och en kvart, diskuterar den ryska förhandlaren Rakella meningsfullheten i att Sverige destruerat det kontaminerade vetet utan att först konsultera Ryssland i frågan. Hon uttalar också tanken att Ryssland, med sina liberalare miljölagar, kunde ha köpt in det kontaminerade vetet från Sverige. Denna tanke från Rakella utmynnar senare under förhandlingarna i det som blir parternas gemensamma lösning (för detta, se avsnitt 7.2.1, exempel 54 och 55).

Thomas tolkar, och de båda svenska förhandlarna Sven och Sture lyssnar – till en början.

121	Rakella	тем более что э э норматив четыре части на (.) метр квадратный э более имеет политическую основу чем э химическую такую (1.0) биологическую дело в том что мы все прекрасно знаем и об этом говорили сейчас что такие у вас установлены с целью защиты шведского рынка↓ но действительно этот вопрос может сейчас обсуждать не имеет смысла потому что э факт (.) налицо >пшеница уничтожена< хотя конечно в принципе при (.) сотрудничестве э решения такого рода (.) должны приниматься вместе потому что ээ пшеница оказалась испорчена по вине России Россия (.) могла просто её закупить для уничтожения (.) э и ответственность никоим образом не ложилась в этом случае на Швецию как поставщика (.) э пшеницы содержащей высокий (xxx) сейчас (.) об этом не было бы и речи (.) но я думаю что этот вопрос может быть стоит сейчас (.) <u>закрыть</u> потому что предмет разговора (xxx)
121a		*särskilt som eh eh gränsvärdet fyra delar per* (.) *kvadratmeter eh mer har politisk grund än eh kemisk sådan* (*1.0*) *biologisk det är så att vi alla utmärkt vet och har talat om detta nu att sådana har ni fastställt i syfte att skydda den svenska marknaden↓ men att diskutera den frågan kanske verkligen inte är någon mening eftersom eh faktum* (.) *föreligger >vetet är förstört< fast förstås vid (.) ett samarbete eh bör beslut av det här slaget* (.) *tas gemensamt eftersom eeh att vetet blev förstört var Rysslands fel Ryssland* (*.) skulle helt enkelt ha kunnat köpa upp det för förstöring* (.) *eh och ansvaret hade på intet sätt lagts i detta fall på Sverige som leverantör* (.) *av vete innehållande hög* (*xxx*) *nu* (.) *skulle det inte ha varit tal om det* (.) *men jag tror att den frågan kanske nu bör* (.) *<u>avslutas</u> eftersom ämnet för samtalet* (*xxx*)
122	Thomas	mm ja ehm→ (.) vi skulle vilja understryka att (.) att (.) de e viktigt att (.) konstatera att gränsvärdet på fyra pe pe em per kubikmeter (.) verkar vara politiskt grundat snarare än kemiskt eller biologiskt grundat↓ eh å vi vet vet att de e satt att gränsvärdet e satt med hänvisning till den sventa-den svenska marknaden men eh för tillfället så saknar just dom (.) detaljerna värde de viktiga e att i ett samarbete så anser jag att beslut måste tas tillsammans↓ (.) eh Ryssland har en skuld i olyckan (.) och (.) eeh och inte (.) inte främst dom (.) dom svenska (.) de e inte främst dom svenska l-leverantörerna av utrustning som ska stå för (.) för ersättning (.) så därför kanske vi kan (.) avsluta den frågan

123	Sven	m
124	Thomas	blev de- blev de begripligt de *ganska långt* (.)
125	Sture	^ja^
126	Thomas	meningen
127	Sven	så- de en sak att de här (.) de här försäkringsdiskussionen vill hon avsluta
128	Thomas	a pre[cis]
129	Sven	[a pre]cis me- å sen säger hon då att de är de är ett eh politiskt eh
130	Thomas	gränsvä[rde]
131	Sven	[gränsvärde] me vetet (.) poäng här då
132	Sture	men sen så sa hon även att eh (2.0) just nu hade de kanske varit ett ömsesidigt beslut [om de svenska som va]»
133	Sven	[ja just de jo]
134	Sture	»e- enkelsidigt å sen att sverige skulle ha kunnat sålt de här»
135	Sven	a just de [just de]
136	Sture	»[som e över gränsvärdet]»
137	Sven	m
138	Sture	»å va ryssarna sen gör me de e ju inte vårt ansvar utan dom skulle ha kunnat köpt de till för att förstöra (1.0) men de (2.0) .hja

Exempel 72 – tal som text: Thomas lämnar (122) en reducerande återgivning av Rakellas långa yttrande 121. Den del han utelämnar handlar om att möjligheten hade funnits för Sverige att sälja det kontaminerade vetet till Ryssland.

Han gör därpå i 124 en icke-återgivning i form av en fråga till Sven och Sture om de har förstått, med en kommentar som verkar hänföra sig till yttrandets ansenliga längd. Sven berättar då med egna ord (127, 129, 131) hur han uppfattat Thomas återgivning. Sture lägger till (132, 134, 136, 138) vad han har förstått av Rakellas yttrande 121 utöver vad Thomas har återgivit och Sven formulerat om. Hela den här sekvensen (122–138) sker på svenska, utan att någon av tolkarna eller de övriga deltagarna gör någon återgivning till ryska.

Exempel 72 – tal som agerande: Under så lång tid som en och en halv minut resonerar Rakella i yttrande 122 kring förstöringen av vetet och den förspillda möjligheten att sälja det till Ryssland. När Thomas i yttrande 122 har agerat uttalare av Rakellas resonemang och Sven har reagerat (123) med ett uppbackande *m*, tar tolken Thomas turen på nytt (124). Han initierar en sidosekvens genom att fråga *blev de begripligt*. Frågan ställs på svenska, vilket tyder på att den är riktad till Sven och Sture. Thomas lägger också till en kommentar om längden på meningen (124, 126), något som man får förmoda syftar på yttrande 121. Kommentaren skulle kunna förstås som en

markering av hans yrkeskunskaper som tolk. Skratt i rösten i yttrande 124 kan uppfattas som ursäktande eller överslätande.

Thomas synes här vara högst osäker på om hans yttrande 122 har lett till en tillräcklig förståelse för Rakellas redogörelse hos Sven och Sture. Reaktionen från dessa verkar styrka denna osäkerhet. Ingen av dem lämnar t.ex. ett kort svar med innebörden att allt varit tydligt och klart. I stället säger Sture (125) *ja* med ett glidande tonfall, ett så kallat *krusigt ja* (Lindström 1999, 140–172*;* Norrby 2004, 85)*,* något som snarast låter som inledningen till en invändning.

Sven tar ordet (127) och intar positionen uttydare av vad Rakella kan ha menat (alternativt av vad Thomas har sagt som uttalare i 122). Thomas backar upp honom med ordet *precis* (128) och deltar sedan som uttydare genom att fylla på med ordet *gränsvärde* (130) när Sven gjort ett par tvekljud (129). Man kan säga att Sven verkar försöka återge Thomas yttrande 122 med egna ord, som för att kontrollera med Thomas att Sven har fattat rätt.

Sedan tar Sture ordet (132), och det är nu som den egentliga reparationen av Thomas yttrande 122 kommer. Sture inleder med att säga *men sen så sa hon även att*, varpå han (132, 134, 136, 138) agerar uttydare av ytterligare en del av Rakellas yttrande 121 utöver vad Thomas och Sven tidigare har nämnt. Sven backar upp honom med uttryck som *just de* och *m* (133, 135, 137), medan Thomas sitter tyst. Sture tycks förstå ryska väl, till skillnad från Sven som verkar koncentrera sig enbart på det som meddelas på svenska.

Här ser man alltså två primära parter som tillsammans med tolken över tolv turer gemensamt reparerar, rekonstruerar och kompletterar tolkens yttranden – ett exempel på kollaborativ tolkning (se avsnitt 2.8). Samtidigt hamnar den ömsesidiga förståelsen, ryska och svenska deltagare emellan, i vänteläge.

Exempel 73 (*3b*)
Samtalet har pågått i cirka 20 minuter. Här resonerar Roman vidare på temat att den nu olycksdrabbade fabriken dittills varit till stor nytta. I sekvensen medverkar Sture samt tolkarna Thomas och Tigran.

29	Roman	и по существу единственным потребителем э удобрения сегодня является Швеция
29a		*och egentligen den enda konsumenten eh av gödningsmedlet i dag är Sverige*
30	Thomas	och eh idag så e (.) så e svenskarna användare av de (.) dom gödn- av dom bekämpningsmedel som tillverkas på fabriken →
31	Roman	и размещение завода на границе Швеции было сделано в общем-то во многом для снижения транспортных расходов Швеции

31a		*och placeringen av fabriken på den svenska gränsen gjordes väl i mångt och mycket för att minska Sveriges transportkostnader*
32		(2.0)
33		THOMAS SER PÅ TIGRAN
34		(2.0)
35	Tigran	(xx)
36	Sture	fabriken är lagd på gränsen
37	Thomas	ja
38	Sture	de ska underlät[ta eh logi-]»
39	Thomas	[p- transporter]
40	Sture	»stik å transporter till Sverige

Exempel 73 – tal som text: Romans yttrande 29 följs i yttrande 30 av en återgivning från tolken Thomas sida. Återgivningen kan betraktas som reducerande eftersom den till skillnad från originalet inte innehåller någon hänvisning till att Sverige är den *enda* konsumenten av fabrikens produktion.

Yttrande 31 återges inte av någon av tolkarna, utan i stället är det Sture, en av de primära parterna, som står för återgivningen (36). Stures återgivning är nära i den meningen att han i likhet med Roman anger att fabrikens placering på (den fiktiva) gränsen mellan länderna medför en fördel som har med transporter att göra. Han nämner däremot inte specifikt – i motsats till Roman (31) – att fördelen är kopplad till lägre kostnader för dessa transporter.

Exempel 73 – tal som agerande: Efter Romans yttrande 31 uppstår några sekunders tystnad. Det ligger nära till hands att anta att Roman, och troligtvis också övriga samtalsdeltagare, förväntar sig att Thomas på nytt ska ta turen när Roman genom att tystna signalerat att han är färdig med sitt yttrande. Så sker emellertid inte; det blir en paus på fyra sekunder (32, 34), under vilken Thomas ser upp från sina anteckningar och vänder sig mot sin tolkkollega Tigran. Denne gör i sin tur en liten grimas, som för att signalera en upplevd svårighet av något slag, och säger sedan något – i denna inspelning ohörbart – med låg röst (35).

Därpå tar i stället den svenske förhandlaren Sture ordet. I 36, 38 och 40 agerar han uttalare av Romans yttrande 31. Tolken Thomas yttrar ett uppbackande *ja* (37) och fyller därefter på med ett överlappande *transporter* (39).

Under hela detta rollspel, som är drygt två timmar långt, tolkas i de allra flesta fall de båda svenskspråkiga deltagarnas yttranden till ryska av Tigran och de båda ryskspråkiga deltagarnas till svenska av Thomas. I början av sekvensen i detta exempel har inledningsvis den ryskspråkige Roman ordet och tolkas till svenska av Thomas. Efter yttrande 31 är det som nämnts sannolikt att den allmänna förväntan i sällskapet är att Thomas ska ta turen

och tolka. Roman har tystnat; ingen annan säger heller något till att börja med.

Det verkar därmed vara befogat att säga att tolken i det här läget *underlåter* att ta turen. Det tycks finnas en förväntan hos övriga att han ska ta till orda, en förväntan som inte infrias. Även tolken Thomas beter sig på ett sätt som tyder på att han förstår att något förväntas av honom. Han ser upp från sina anteckningar och tittar med ett frågande ansiktsuttryck på sin tolkkollega.

I denna situation väljer Thomas strategin att vara tyst och vända sig till Tigran, som för att söka hjälp. Någon tydlig hjälp verkar dock inte komma från Tigran.

Varför reagerar då en av de svenska primära parterna, Sture, med att agera uttalare i stället för tolkarna? Man kan tänka sig att han uppfattar att det har uppstått någon form av problem för Thomas, och att inte heller Tigran kan åstadkomma något stöd. Samtalet riskerar därmed att stanna av. Ur Stures synpunkt kan detta möjligen vara ett betydande problem, och han försöker då lösa det genom att tillfälligt ta rollen som tolk. Han verkar själv ha en bestämd förståelse av vartåt Roman syftar, men det är samtidigt långtifrån säkert att hans kollega Sven har kunnat följa med i Romans resonemang. Ingenting under rollspelet tyder på att Sven har några kunskaper i ryska. Stures ingripande kan därmed vara betingat av en önskan att även Sven ska förstå vad som just sagts.

Tolken Thomas i sin tur backar upp Sture med ett *ja* (37) och reparerar sedan hans återgivning med ordet *transporter* (39), vilket Sture omedelbart bekräftar genom att upprepa det (40). Man kan säga att när tolken underlåtit att ta turen leder det till kollaborativ tolkning: en primär part och tolken hjälps åt att agera uttalare. Deltagarnas agerande tycks framför allt styras av syftet att föra förhandlingen eller rollspelet vidare.

Exempel 74 (*3b*)

I nästa exempel gör en primär part en ganska brysk reparation av tolkens yttrande. Tolken är dock inte beredd att utan vidare acceptera reparationen.

Vi befinner oss i förhandlingarnas avslutande skede. Parterna har nått fram till en gemensam syn på ersättningen till Sverige. Rakella formulerar hur hon har uppfattat den svenska regeringens inställning till att lämna ersättning till de svenska bönderna. Thomas tolkar.

284	Rakella	и шведское правительство готово выделить (.) определённую сумму денег (.) для того чт- э но с гарантией что э эти деньги каким-то образом будут компенсированы с российской стороны↓
284a		*och den svenska regeringen är beredd att avdela* (.) *en bestämd summa pengar* (.) *i syft- eh men med garanti att eh pengarna på något sätt ersätts från rysk sida*↓

285	Thomas	ehm
286	Rakella	сейчас↓
286a		*nu↓*
287	Thomas	mm (.) och ehm (1.0) man vill ha garantier för att (.) för att den ryska (.) eh den summa som den ryska sidan betalar (.) ingår (.) i den allmänna kompensationen (.) till bönderna
288	Sture	nä går inte
289	Thomas	nä
290	Sture	svenska pengar ska även komma <u>ryska</u> bönder [till godo]
291	Thomas	[подо-]
291a		*[vänt-]*
292	Thomas	повторите пожалуйста
292a		*upprepa tack*
293	Rakella	[шведское]»
293a		*[den svenska]»*
294	Thomas	[последнее]
294a		*[det sista]*
295	Rakella	»правительство готово выделить пятьдесят миллионов долларов но не хочет потерять эти деньги совсем а хочет быть уверено что какая-то часть или полная сумма вернётся правительству от России↓
295a		*»regeringen är beredd att avdela femtio miljoner dollar men vill inte förlora dessa pengar helt utan vill vara säker på att någon del eller hela beloppet återlämnas till regeringen från Ryssland↓*
296	Thomas	mm eh svenska regeringen e (.) e alltså beredd att avdela en en viss summa pengar men vill samtidigt försäkra sej om att (.) att en del (1.0) att även en del pengar kommer från den ryska (.) sidan som kompensation f- för bönderna

Exempel 74 – tal som text: I yttrande 284 gör Rakella en sammanfattning av hur hon uppfattar den svenska hållningen i fråga om ersättning till de drabbade bönderna (som förlorat pengar eftersom de tvingats förstöra sitt vete). Hon uppfattar att regeringen *avser* betala bönderna men att den samtidigt *kräver* att få bli ersatt ekonomiskt från rysk sida. Thomas återger detta på ett substituerande sätt (287): att *man* vill ha garantier för att den ryska ersättningen *tillfaller bönderna*. Sture tar nu ordet (288) och invänder mot något, synbarligen mot Thomas återgivning. I yttrande 290 levererar så Sture något som skulle kunna uppfattas som en alternativ, och avvikande, återgivning av Rakellas yttrande 284: han säger att *svenska pengar* ska betalas till *ryska bönder*. Ingen av tolkarna gör något försök att återge yttrande 290 till ryska.

Thomas vänder sig till Rakella med en icke-återgivning (292, 294). Rakella svarar (293 och 295) med att på nytt sammanfatta sin uppfattning av den svenska regeringens hållning. Tolken återger detta (296).

Exempel 74 – tal som agerande: Om annanreparationerna hittills i exemplen har gjorts på ett ganska mjukt och ibland överslätande sätt, får man konstatera att Sture i 288 konfronterar Thomas utan omsvep: *nä går inte*. Som nämnts i avsnitt 2.5.1 och 5.3 betecknar Goodwin (1983, 657–659) detta sätt att annanreparera som mindre vanligt, åtminstone bland vuxna. Thomas verkar till en början reagera med resignerat instämmande (289). Men när Sture som uttalare av Rakellas funderingar väl har preciserat vari hans reparation egentligen består (290), drar Thomas i stället åt andra hållet. Han vänder sig (292, 294) till Rakella med ett reparationsinitiativ, alltså här en uppmaning till självreparation, enligt mönstret *upprepa det sista* (som vi sett exempel på i avsnitt 7.2.1).

Thomas verkar uppfatta Stures yttranden 288 och 290 som en invändning och en korrigering av det *Thomas* sagt i 287, inte mot det *Rakella* sagt i 284. Hade Thomas förstått Stures yttrande 288 och 290 som ett svar på Rakellas yttrande 284, skulle man ha förväntat sig att Thomas skulle ha agerat uttalare av Stures yttrande 288 och 290 gentemot Rakella. I stället vänder sig Thomas till Rakella med ett reparationsinitiativ. Möjligen anar Thomas att han själv eller Sture feltolkat Rakella och vänder sig till henne med ett "upprepa tack" för att förhindra att kommunikationen bryter samman.

Rakella levererar den önskade reparationen (293, 295). Som i övriga exempel i de öppna rollspelen på självreparation efter detta slags reparationsinitiativ består denna av preciseringar och förklaringar, snarare än av en upprepning.

Exempel 75 (*3b*)

Inte alla fall av annanreparation i de öppna rollspelen är så omfattande som i de båda sistnämnda exemplen. Det följande exemplet innehåller en kort annanreparation som tolken direkt accepterar.

Här får tolken Tigran mot slutet av förhandlingarna av Sven den besvärliga uppgiften att hantera ett svenskt ordspråk. Sture hjälper honom.

299	Sven	å att världsmarknadspriset går upp när en olycka inträffar de e egentligen rätt förskräckligt
300	Tigran	и это в самом деле ужасно когда цены на мировом рынке идут вверх после того как происходит какая-то (.) катастрофа
300a		*och det är verkligen förskräckligt när priserna på världsmarknaden går upp efter det att det inträffar någon* (.) *katastrof*
301	Sven	den enes död blir den andres bröd (.) i de här fallet bokstavligt

302	Tigran	(1.0) и (.) вот эта поговорка (.) если переводить дословно если один умер то второй э э второй на этом наживается со- говорит так [кто мо-]
302a		(*1.0*) *och* (.) *det här ordspråket* (.) *om man översätter ordagrant om den ene dör så den andre eh eh den andre skor sig på det sa- säger så* *[den som ka-]*
303	Sture	[полу]чает хлеб
303a		*[får] bröd*
304	Tigran	åa (.) bröd just de
305	Tigran	э получает хлеб на этом это (1.0) она в данном случае абсолютно подходит
305a		*eh får bröd av det* (*1.0*) *i det här fallet passar det perfekt*

Exempel 75 – tal som text: Först lämnar Tigran i 300 en nära återgivning av Svens yttrande 299. I återgivningen 302 av Svens yttrande 301 nämner Tigran först att det rör sig om ett talesätt och gör sedan en återgivning av *den enes död blir den andres bröd* – men utelämnar Svens kommentar till ordspråket.

Sture föreslår på ryska (303) ett alternativt slut på denna återgivning, och Tigran svarar honom på svenska (304). Därefter gör Tigran (305) en summerande återgivning av ordspråkets slut, nu så som Sture föreslagit, och av Svens avslutande kommentar i yttrande 301.

Exempel 75 – tal som agerande: Tigran är först (300) uttalare av Svens funderingar i 299, men övergår till att i 302 agera uttydare av Svens yttrande 301. I 302 kommenterar Tigran att det gäller ett talesätt och nämner uttryckligen att han håller på med översättning.

Sture faller honom delvis i talet (303) med en reparation av Tigrans yttrande 302. Tigran reagerar med att acceptera reparationen. Som upphovsman understryker han kopplingen till det svenska ordet *bröd*[11] och backar upp detta med ett *just de*. Tigran tycks här ge uttryck för att Sture har hjälpt honom till en insikt.

Sidosekvensen avslutas genom att Tigran i 304 kvitterar reparationen genom att upprepa den. Därefter övergår han (305) till att agera uttalare av Stures yttrande 301.

[11] Sven verkar mena i 301 att det finns en särskild poäng med att använda just ordspråket *den enes död – den andres bröd* i ett samtal där ett centralt ämne har varit vete, som man ju kan göra bröd av. Denna poäng framgår inte av den första versionen på ryska av ordspråket (302), där tolken i stället använder verbet *наживаться* 'sko sig, göra sig en förtjänst', alltså utan någon direkt referens till bröd. Att i stället föra in ordet *хлеб* 'bröd' i den ryska versionen, som Sture gör i 303 (varpå han omedelbart får medhåll av tolken), leder till att både tanken med ordspråket och referensen till det nu aktuella samtalet går fram. Eftersom *хлеб* dessutom kan betyda 'säd, sädesslag' passar det ännu bättre in i samtalssituationen än det svenska *bröd*.

Sammanfattning - annanreparationer

Exemplen på annanreparation av tolkens yttranden i de öppna rollspelen i forskningssyfte skiljer sig på flera sätt från dem som hämtats från de slutna rollspelen och från de öppna rollspelen i utbildningssyfte. Medan reparationerna i rollspelen i test- och utbildningssyfte uteslutande har gällt enstaka ord, visar de öppna rollspelen i forskningssyfte även exempel på reparationer omfattande hela resonemang och med flera personer inblandade.

7.4 Sammanfattning

I de öppna forskningsrollspelen förekommer såväl nära som substituerande och reducerande återgivningar, även om de substituerande och reducerande dominerar i exemplen.

Sammantaget visar analyserna av de öppna rollspelen, om man jämför med de slutna rollspelen i de båda föregående kapitlen, på en större variation även i de primära parternas reaktioner på tolkarnas reparationsinitiativ, samt i hanteringen av turtagningsproblematiken och i de primära parternas reparationer av tolkens yttranden.

Det är enbart efter lucklämnande frågor som ordagrann upprepning är den mest frekventa självreparationen. I alla övriga fall överväger omformuleringar, förklaringar och förenklingar.

Reparationer av tolkens yttranden från en primär parts sida blir här i ett par fall tämligen omfattande och inskränker sig inte till enstaka ord, som i de slutna rollspelen.

Tydligt i de öppna rollspelen i detta kapitel är också att de primära parternas fokus ligger på att föra sin förhandling vidare, inte på att testa tolkens förmåga att hantera svårigheter – ibland till priset av uppenbart bristande eller ofullständig gemensam förståelse av olika bidrag till det pågående samtalet.

8 Diskussion och slutsatser

I detta kapitel förs en diskussion om de gjorda iakttagelserna och hur dessa kan relateras till rollspelens karaktär av slutna eller öppna samt till övriga omständigheter i rollspelens upplägg och genomförande. Bedömning av tolkprestationer i rollspel behandlas i ett eget avsnitt, innan några generella slutsatser dras och förslag ges på fortsatta studier inom området.

Kapitlet är indelat enligt följande. I avsnitt 8.1 diskuteras tolkrelaterade turtagningsfrågor efter de iakttagelser som gjorts i avsnitt 5.1, 6.1 och 7.1. Avsnitt 8.2 behandlar de primära parternas självreparationer som reaktion på tolkarnas explicita reparationsinitiativ från avsnitt 5.2.1–5.2.4, 6.2.1–6.2.4 och 7.2.1–7.2.4, medan reaktionerna på tolkarnas implicita eller icke-verbala reparationsinitiativ från avsnitt 5.5, 6.5 och 7.5 diskuteras i avsnitt 8.3. Annanreparationer av tolkarnas yttranden behandlas i avsnitt 8.4. Bedömning av rollspel diskuteras i 8.5, slutsatserna formuleras i 8.6 och förslag på fortsatt forskning i 8.7.

8.1 Tolkrelaterade turtagningsfrågor

8.1.1 Exempel på tolkrelaterad turtagningsproblematik i slutna och öppna rollspel – allmänt

I materialet har jag redovisat fem exempel på att någon av rollspelsdeltagarna uppmanas att ge turen till tolken. I de två exemplen i avsnitt 5.1 från ett slutet rollspel är det tolken själv som markerar önskan att ta turen, liksom i exempel 30 (slutet) och 31 (öppet) i avsnitt 6.1, medan situationen i exempel 57 från det öppna rollspelet i avsnitt 7.1 är den att en primär part uppmanar en annan att överlämna talarturen och ge tolken ordet. I de öppna rollspelen har jag hittat ett stort antal exempel på att tolken själv begär att få ordet (alla finns inte med i texten), men också ett exempel på att tolken inte släpper ifrån sig ordet fastän en primär part gör ett försök att ta turen (43). Och slutligen finns exempel 68 från ett öppet rollspel, där tolken explicit markerar att han har avslutat sin tur, och därefter stretar emot när den primära parten påbörjar en självreparation.

Här kan man för det första notera den större variation i turtagningsproblematiken som de öppna rollspelen uppvisar – med försök att avbryta

tolken och oenighet om hur samtalet ska fortskrida. Detta kan mycket väl ha att göra med att turtagningen i ett slutet rollspel redan har en grundläggande reglering genom ordningen på replikerna i manuskriptet, och att deltagarna rättar sig i första hand efter denna. I ett slutet rollspel blir därmed huvudproblematiken när det gäller turtagning huruvida de primära parternas skrivna repliker ska delas upp i flera yttranden eller ej, beroende på vad som kan uppfattas som önskvärt för tolken. Att det i första hand blir tolken som markerar när det finns behov av att överlämna turen under pågående uppläsning av en replik är då naturligt, eftersom den andra primära parten inte har någon skriven replik att läsa upp förrän föregående replik är uppläst och har blivit tolkad.

För det andra, sammanhängande med det första, kan man notera att längden på turerna tycks variera mer i de öppna rollspelen. Även här är det möjligt att hänföra denna variation till rollspelets karaktär som öppet. Eftersom turerna inte regleras av något manuskript har deltagarna inom ramen för sin interaktion frihet att tala så kort eller så länge de önskar, eller tills någon avbryter dem (som i exempel 42).

En möjlig anledning till att tolkarna tycker sig kunna hantera längre talarturer från de primära parternas sida i de öppna rollspelen är de talspråkliga drag som de primära parternas yttranden uppvisar i dessa rollspel. Genom att yttrandena innehåller t.ex. omtagningar, tvekljud och självreparationer inom samma tur kan tolken bli mer benägen att låta den primära partens yttrande fortgå en längre stund (jämför hänvisningen till t.ex. Biesen & Meuleman (2004) i avsnitt 2.5). I de slutna rollspelen, där de primära parterna läser upp skrivna repliker, är de skriftspråkliga dragen hos yttrandena mer framträdande – t.ex. inga omtagningar eller längre pauser, flera bisatskonstruktioner med mera, som kan göra tolken mer angelägen att få yttrandet uppdelat i mindre portioner för att hinna följa med.

Tolkens funktion som reglerare av turtagningen i det tolkmedierade samtalet (se avsnitt 2.3) blir mer påtaglig i exempel 31 från ett öppet rollspel jämfört med de slutna. I det öppna rollspelet markerar tolken inte enbart sin önskan att ta turen för att tolka, utan gör därefter också klart när det är dags för den primära parten att fortsätta.

8.1.2 Övriga omständigheters möjliga påverkan på turtagningsproblematiken

När det gäller variationen av turernas längd och exemplen på att tolken markerar önskan att avbryta den primära parten för att själv ta ordet, kan deltagarnas bakgrund ha betydelse genom att tolkens tidigare erfarenhet av tolkarbete spelar in. Den kan påverka dels hur långa turer tolken tycker sig kunna hantera, dels tolkens sätt att markera sin önskan att ta talarturen. När de primära parterna i ett rollspel i utbildningssyfte är kursdeltagare liksom

tolken kan man tänka sig att deltagarna hjälper varandra genom att hålla turerna relativt korta, medan primära parter i en bedömarroll i ett auktorisationsprov eller i en instruktörsroll under en utbildning kan bli mer benägna att sätta tolkens minne eller avbrytningsteknik på prov genom att tala i längre turer.

8.2 Reaktioner på tolkens reparationsinitiativ

8.2.1 Annaninitierade självreparationer i slutna respektive öppna rollspel – allmänt

I avsnitten 4.2, 5.2, 6.2 och 7.2 behandlades ett antal exempel på självreparation från en primär parts sida, när denna självreparation föregåtts av ett verbalt initiativ från tolken, till exempel en begäran om upprepning eller en kontrollfråga om något ord eller uttryck.

Generellt kan konstateras att reparationerna ser delvis olika ut om man jämför de slutna rollspelen med de öppna. I de exempel som är hämtade från slutna rollspel dominerar reparationer i form av *upprepning*, en i stort sett ordagrann repetition av någon del av ett tidigare yttrande, eller av hela detta yttrande. I exemplen från de öppna rollspelen är det däremot vanligare med reparation i form av *förklaring* eller *omformulering*.

Skillnaden är särskilt påfallande när det gäller självreparationer som föregåtts av ett *öppet* reparationsinitiativ, alltså av en explicit begäran om upprepning eller t.ex. en bön om ursäkt, som i avsnitten 5.2.1, 6.2.1 och 7.2.1. Av de tolv exempel på självreparationer efter detta slags reparationsinitiativ som materialet uppvisar är hälften hämtade från slutna rollspel och hälften från öppna. I fem av sex exempel från slutna rollspel består självreparationen av en upprepning, medan den i alla sex exempel från slutna rollspel snarare består av en förklaring eller omformulering.

Lucklämnande frågor leder till upprepning i tre av fyra exempel från slutna rollspel. I de öppna rollspelen leder sådana frågor till enbart upprepning i bara ett av tre exempel. Intressant är att notera de två fall i avsnitten om lucklämnande frågor när reparationsinitiativet inte riktigt är formulerat som en upprepning av en del av ett tidigare yttrande: i det slutna rollspelet följs det ändå av en upprepning, om än efter viss tvekan, medan det i det öppna rollspelet bara följs av en ytterst kortfattad, sammanfattande reparation.

Nu är detta inte avsett att vara en kvantitativ studie, varför uppräkningen av antal exempel inte ska tolkas som något slags induktivt bevis för att dessa skillnader alltid föreligger. Däremot är de av intresse som indikation på att det inte är orimligt att förvänta sig att se denna typ av skillnader mellan rollspel av dessa olika slag.

Fyra av självreparationerna är varken upprepning, förklaring eller omformulering. En uppträder i ett slutet rollspel (utbildning, veckoslutskurs) och utgörs av en icke-verbal signal (exempel 35), de andra finns i de öppna rollspelen och utgörs av ett bekräftande *ja* (exempel 39–40) eller *a* (exempel 63).

Påfallande är också att det enda exemplet från de slutna rollspelen där en självreparation görs i form av en *förklaring* (i stället för de vanligare upprepningarna eller omformuleringarna) är efter en lång sidosekvens och först efter förnyat reparationsinitiativ från tolkens sida (exempel 19).

Det är fullt möjligt att tänka sig att närvaron av ett manuskript gör rollspelsdeltagarna benägna att ta stöd av detta manuskript när reparationer efterfrågas. Det skulle kunna bero på att samtalet i övrigt sker genom högläsning från manuskriptet, varför det kan kännas naturligt att också i sidosekvenser fortsätta på liknande sätt. Och när rollspelsdeltagaren på nytt läser upp samma text som den redan läst upp kort dessförinnan, blir sannolikheten stor att det muntliga yttrandet får formen av en upprepning. I de öppna rollspelen finns det ju per definition inget manuskript att läsa ifrån, men möjligheten att mer eller mindre ordagrant upprepa vad man tidigare sagt finns väl ändå. Av exemplen att döma väljer deltagarna i de öppna rollspelen dock att formulera sina självreparationer i huvudsak på annat sätt än genom ordagrann upprepning.

8.2.2 Övriga omständigheters möjliga påverkan på självreparationerna

Syftet med rollspelet kan tänkas ha någon inverkan på de tendenser till olika slag av annaninitierade självreparationer som har iakttagits i mina exempel. När syftet är testning av tolkens prestation, som i Kammarkollegiets auktorisationsprov, är det möjligt att de primära parterna uppfattar tolkens reparationsinitiativ i första hand som en signal om att tolken inte *hört* eller *uppfattat* det just fällda yttrandet. I kombination med att testet utgörs av ett slutet rollspel kan det också tänkas att de primära parterna i första hand föreställer sig att tolkens prestation ska bestå i att *översätta ett antal på förhand fastställda repliker*, snarare än att möjliggöra ett samtal. I denna kontext kan det vara ett närliggande val att självreparationerna sker i första hand genom upprepning, för att ge tolken möjlighet att utföra sin förmodade uppgift. Som medlemmar av bedömarkommittén (se avsnitt 3.5.1 och 3.7.1) har de primära parterna i rollspelen i auktorisationsproven att säkerställa provens reliabilitet och validitet, alltså att de mäter vad de är avsedda att mäta (se avsnitt 3.8.1) och att de är lika för alla. Förklaringar och omformuleringar under rollspelets gång skulle ur denna synpunkt kunna leda till att tolken förvillas och bedömningen försvåras (för mer detaljerat resonemang om bedömning se avsnitt 8.5).

De slutna rollspel som bedrivits i *utbildningssyfte* uppvisar i själva verket en annan bild än auktorisationsproven, även om antalet exempel från veckoslutskurserna inte är så stort. I dessa förekommer lika många omformuleringar som upprepningar (två), och dessutom en icke-verbal självreparation i form av kroppsspråk. Eftersom deltagarna här nog är inriktade på att alla ska lära sig, snarare än testas, kan man tänka sig att självreparationerna i första hand har som syfte att hjälpa tolken på traven. Ambitionen kan vara att alla ska involveras samtidigt som förkunskapsnivån varierar. Dessa rollspel är också utan krav på att samtalet utgör ett test som helst ska vara så likt som möjligt från gång till gång.

Ytterligare en omständighet som kan påverka interaktionen i detta avseende är *deltagarnas* bakgrund. I de öppna forskningsrollspelen spelar deltagarna sig själva i en för dem bekant yrkessituation – förhandling. I de slutna test- och utbildningsrollspelen däremot är deltagarnas bakgrundskunskaper om personerna som de spelar naturligt nog mer begränsad, och det finns inte nödvändigtvis någon samstämmighet mellan eventuell yrkesroll i rollspelet och i verkligheten. Därmed kan det vara lättare för en deltagare i de öppna rollspelen här att formulera om och förklara än vad det är för deltagarna i de slutna rollspelen.

8.3 Reaktioner på implicita eller icke-verbala problemsignaler från tolken

8.3.1 Reaktioner på implicita eller icke-verbala problemsignaler i slutna och öppna rollspel – allmänt

I materialet finns det tio noterade fall av reaktioner på icke-verbala signaler från tolken att någon form av problem har uppstått (exempel 27–28, 38, 42, 66–68, 69–71). I fyra av exemplen, varav tre från de öppna rollspelen och ett från de slutna, blir reaktionen en annanreparation – någon av de övriga deltagarna i rollspelet reparerar det yttrande som tolken har påbörjat (se vidare avsnitt 8.4). I de återstående sex exemplen blir reaktionen i de slutna rollspelen (tre exempel) förklaring och omformulering, medan den i de öppna rollspelen är en fråga, en upprepning plus omformulering och en förklaring.

Här kan noteras att endast ett fall av icke-verbala problemsignaler från tolken leder till upprepning (öppet rollspel, exempel 66).

Bilden är alltså mer mångfacetterad jämfört med reaktionerna i avsnitt 8.2. Detta kan bero på att tolken i de exempel som behandlas där är tydligare med vad som är problematiskt och till vem reparationsinitiativet är riktat. När initiativen är enbart implicita, som i det här avsnittet (8.3), kan också

möjligheterna bli större för övriga deltagare att reagera. Skillnaderna med avseende på slutna och öppna rollspel framstår samtidigt här inte som särskilt tydliga.

Ett av exemplen skiljer dock ut sig från de övriga med avseende på hur lång *tid* det går innan någon av rollspelsdeltagarna reagerar på tolkens signaler. Det är det slutna rollspelet i exempel 27, där det tar någon minut av tystnad och bläddrande i ordbok från tolkens sida innan en av de primära parterna kommer med ett slags förklaring. I alla övriga exempel är tolken tyst i bara några sekunder innan någon reagerar. Om detta kan hänföras till någon annan omständighet än rollspelets slutna upplägg ska diskuteras under punkt 8.3.2. Men det är fullt tänkbart att en anledning till den långa pausen är att den replik som står närmast i tur att uttalas helt enkelt inte passar in innan tolken har sagt något. Närvaron av ett manuskript kan i sin tur hämma eventuella impulser att reagera verbalt på något som inte har stöd i manuskriptet.

8.3.2 Övriga omständigheters påverkan på reaktionerna efter implicita eller icke-verbala problemsignaler

Återigen kan det tänkas att rollspelets *syfte* spelar en viktig roll när det gäller att förklara den interaktionsskillnad som diskuterades i föregående stycke – i reaktionstid mellan ett av de slutna rollspelen (exempel 27) och de övriga exemplen i avsnitten 5.2.5, 6.2.5 och 7.2.5. Det är inte omöjligt att det är rollspelets karaktär av *att testa* tolkens prestation som i exempel 27 gör att övriga deltagare vill vänta en stund och se hur tolken klarar sig. Att alltför snart komma till tolkens hjälp skulle kunna uppfattas som ett försök till otillbörlig manipulation av testet. Att låta en paus pågå så länge i något rollspel som genomförs i utbildnings- eller forskningssyfte skulle i stället kunna uppfattas som kontraproduktivt, eftersom pausen medför att man under en stund inte kan öva sig eller bedriva de förhandlingar som är föremål för forskningen.

Ytterligare en omständighet som kan spela in rör rollspelets *förberedelser* och *genomförande* – att tolken inför auktorisationsprovet särskilt informeras om möjligheten att begagna sig av ordbok under rollspelet, och sedan också gör detta. Medan tystnaden pågår i exemplet sitter tolken inte bara passiv och väntar, utan bläddrar ivrigt i sitt material. Detta kan påverka de övriga att vänta i det längsta på att tolken ska hitta det hon söker. I de övriga typerna av rollspel använder tolkarna inte ordlistor eller dylikt under pågående interaktion, även om de för anteckningar.

8.4 Annanreparationer av tolkens yttranden

8.4.1 Annanreparationer av tolkens yttranden i slutna och öppna rollspel – allmänt

Den tydligaste skillnaden mellan fallen av annanreparation av tolkens yttranden i de slutna och öppna rollspelen torde vara vad reparationen gäller. I de fem exemplen ur de slutna rollspelen gäller det i samtliga fall enstaka ord. I tre av fallen rör det sig om att den primära parten korrigerar tolkens ordval, och i de övriga två gäller det tolkens uttal. I de öppna rollspel varifrån de nio exemplen har hämtats gäller annanreparationen däremot ett helt yttrande i två fall (exempel 73–74). I dessa båda fall blir sidosekvensen lång och sträcker sig över ett flertal turer.

I endast ett av de fyra exemplen från slutna rollspel leder annanreparationen till en längre sidosekvens än 1–4 turer.

Ingen manifesterad oenighet mellan primär part och tolk om annanreparationens nödvändighet kan noteras i exemplen från slutna rollspel. Även i exempel 45, där den primära parten bemöter tolkens yttrande med skratt och starkt ifrågasättande (vilket skulle kunna ha uppfattats som ansiktshotande gentemot tolken), reagerar tolken med instämmande på reparationen. I de öppna rollspelen finns det i två av exemplen (46 och 66) tecken på att tolken inte utan vidare vill godkänna den primära partens annanreparation. Den görs i det sistnämnda exemplet på ett sätt som tolken kan ha upplevt ansiktshotande. I de övriga sju exemplen från de öppna rollspelen reagerar tolken positivt och bekräftande.

Sammantaget ger exemplen på tolkarnas reaktioner på annanreparationerna indikationer på att sådana långtifrån alltid, eller inte ens till övervägande delen, behöver uppfattas som ansiktshotande i denna typ av tolkmedierade samtal – till skillnad från vad som brukar antas om detta slags korrigeringar (jämför avsnitt 2.5.1).

8.4.2 Övriga omständigheters påverkan på annanreparationerna

I våra fem exempel från slutna rollspel kan man när rollspelet görs i *utbildningssyfte* (exempel 42–45) notera att annanreparationen av tolkens yttrande i samtliga exempel sker direkt i nästa tur. I exemplet från det rollspel som görs i *testsyfte* (29) förefaller annanreparationen också komma omedelbart efter tolkens yttrande, men då bör man ta i beaktande att tolken redan själv reparerat sitt yttrande en gång (se avsnitt 5.2.1, exempel 15). I rollspelet där syftet är test verkar det alltså generellt som att de primära parterna är något mindre benägna att reparera tolkens yttranden.

När syftet är utbildning kan man tänka sig att språkriktighetsfrågor som uttal och betoning lätt kommer i fokus. Materialet uppvisar också exempel

på detta (43–44), där kursdeltagarna korrigerar varandras uttal av enstaka ord eller diskuterar passande synonymer.

Förekomsten av annanreparationer som innebär kollaborativ tolkning, där en primär part agerar uttalare av en annan primär parts yttrande i stället för eller gemensamt med tolken (exempel 73–74), får generellt sägas vara beroende av vem som *deltar*, eller mer specifikt språkkunskaperna hos dem som deltar i rollspelet. Som noterades i t.ex. avsnitt 7.3 kan man förvänta sig att den part som reparerar tolkens yttranden på detta sätt har kunskaper i båda samtalsspråken och inte drar sig för att visa det, utan tvärtom spontant ställer sina språkkunskaper till förfogande.

8.5 Bedömning av rollspel

Innan jag drar några slutsatser av det genomförda arbetet följer i detta avsnitt ett resonemang om bedömning av tolkprestationer i rollspel, med särskild tonvikt på bedömning av informationsöverföring. Här görs först ett försök att koppla ihop de iakttagelser som har kunnat noteras i avsnitt 8.1–8.4 med några av de bedömningskriterier som beskrivs i avsnitt 3.8. I avsnitt 8.5.5 behandlas bedömning av informationsöverföring med särskilt beaktande av de teoretiska modeller som legat till grund för observationerna.

8.5.1 Bedömning av tolkens frågeteknik

Vid bedömning av tolkens frågeteknik kan det vara värt att ta hänsyn till de iakttagelser som noterats i avsnitt 8.2 om självreparationer efter tolkens reparationsinitiativ, nämligen att de primära parternas reaktioner på tolkens frågor påverkas inte enbart av hur frågorna ställs, utan också av hur rollspelet är upplagt. När frågetekniken i ett rollspel är föremål för bedömning finns det därmed skäl att notera dels om rollspelet är öppet eller slutet, dels i vilken mån deltagarna verkar benägna att vid behov förklara sina nyligen fällda yttranden med andra formuleringar.

8.5.2 Bedömning av tolkens förmåga att använda hjälpmedel

När en bedömare ska avgöra om en tolk under ett rollspel har begagnat sig av hjälpmedel såsom ordbok eller gloslista på ett acceptabelt sätt, finns det skäl att beakta den i detta arbete gjorda iakttagelsen att tolkanvändarna just i slutna rollspel i testsyfte verkar benägna att vänta längre tid på en tyst tolk än vad fallet är i öppna rollspel.

8.5.3 Bedömning av tolkens avbrytningsteknik

Vid bedömning av hur en tolk agerat i ett rollspel för att markera att tolken vill att den för ögonblicket talande tolkanvändaren ska tystna och lämna ordet till tolken, kan man konstatera att turtagningsproblematiken i öppna och slutna rollspel skiljer sig från varandra. I öppna rollspel är den mer komplex och uppvisar fall där även de övriga deltagarna försöker ta ordet från varandra eller från tolken, eller ge ordet till tolken, medan turtagningsfrågorna i de slutna rollspelen kretsar i första hand kring just tolkens markeringar av att tolken önskar få ordet.

8.5.4 Bedömning av flyt och hastighet

När tolken under ett rollspel ska bedömas med avseende på huruvida tolkningen har haft ett acceptabelt flyt och inte varit för långsam, kan det finnas skäl att ta hänsyn till en här gjord iakttagelse om interaktionsskillnad mellan rollspel i testsyfte och i övriga syften. Vi har sett flera exempel på att de primära parterna, i de rollspel som sker i annat syfte än testning, inte låter tolkens tystnad eller tveksamhetsmarkeringar dra ut på tiden, utan reagerar snabbt med att t.ex. reparera vad tolken har sagt eller lämna egna bidrag till tolkningen.

8.5.5 Bedömning av informationsöverföring

Som har nämnts flera gånger använder såväl Kammarkollegiet som Tolkskolan begreppet *meningsbärande element* (MBE) vid bedömning av tolkens agerande under rollspel i testsyfte. Ett antal på förhand understrukna ord och uttryck i det slutna rollspelets manuskript utgör utgångspunkten för bedömningen av huruvida dessa återfinns i tolkens yttranden eller inte. Värt att beakta för en bedömare är att begreppet MBE är nära förknippat med det som i detta arbete kallas analysmodellen *tal som text*. Jag ska i några punkter närmare redogöra för denna uppfattning.

Meningen fastställs på förhand. I analysmodellen *tal som text* har ord och uttryck en direkt och fast förbindelse till olika begrepp. Meningen är kopplad till orden, och inte – som i analysmodellen *tal som agerande* – till hur samtalsparterna reagerar på dem under samtalet. Begreppet MBE blir relevant i *tal som text*, när meningen finns utanför samtalskontexten och kan fastslås innan något samtal har förts. Däremot blir det knappast relevant att föreställa sig en mening fastställd på förhand i en analysmodell ur inifrånperspektiv, *tal som agerande*, där meningen i stället uppstår i interaktionen mellan parterna och i hur dessa uppfattar varandra. Ur en delvis annan utgångspunkt – nämligen att ett språktest mäter *en* individs färdigheter, medan all nuvarande och framtida språklig verksamhet för denna individ sker som en *interaktion* – har detta beskrivits i avsnitt 2.4.1

med referens till McNamara (2000). Förmågan att tolka involverar med nödvändighet flera individer. Ett slags illustration till resonemanget kan utgöras av iakttagelsen i avsnitt 2.3, exempel 1–3, att analysen av samtalet kan bli högst olika beroende på om vi använder modellen *tal som text* eller *tal som agerande*. I *tal som text* kan man konstatera bl.a. att tolken flera gånger utelämnar en central glosa, medan *tal som agerande* ger vid handen att ingen av parterna verkar antyda att de inte förstår.

Förhållandet mellan källspråk och målspråk – tolkens yttranden på tolkspråket. Man kan säga att tolkens yttranden bedöms ur ett utifrån-perspektiv när MBE används som utgångspunkt. Tolkens yttranden på tolkspråket jämförs med MBE-markerade ord och uttryck på svenska i manuskriptet (eller, som i Tolkskolans slutna rollspel, med en i förväg nedskriven mall för tolkning). Bedömningen går sedan ut på att konstatera huruvida tolkens yttrande innehåller en motsvarighet till de meningsbärande element som ingår i den replik i manuskriptet man jämför med. Också här stämmer bedömningssättet bäst överens med analysmodellen tal som text. En tillämpning av modellen *tal som agerande* skulle däremot snarare medföra t.ex. att en bedömare studerade de övriga samtalsdeltagarnas reaktioner på tolkens olika yttranden.

Förhållandet mellan källspråk och målspråk – tolkens yttranden på svenska. På motsvarande sätt bedöms tolkens yttranden på svenska utifrån hur väl de anses motsvara de MBE-markerade orden och uttrycken på tolkspråket, i den mån replikerna på tolkspråket har MBE-satts på förhand. Också i detta fall stämmer bedömningen överens med analysmodellen tal som text – en återgivning jämförs med ett original.

I detta sammanhang finns det skäl att notera en skillnad mellan enspråkiga och tvåspråkiga manuskript: när tolkens agerande avseende informationsöverföring från tolkspråket till svenska ska bedömas med utgångspunkt i ett antal understrukna ord och uttryck (MBE) i ett *enspråkigt* manuskript, som i Kammarkollegiets auktorisationsprov, har bedömaren inga *skrivna* repliker på tolkspråket att jämföra med. Tolkens yttranden på svenska betraktas visserligen som återgivningar av språkassistentens yttranden på tolkspråket, men det kan för bedömaren ligga nära till hands att också jämföra tolkens yttranden med det skrivna manuskriptets svenska repliker (med särskild notering av de i manuskriptet markerade meningsbärande elementen). Språkassistentens yttranden på tolkspråket betraktas därvid som ”likvärdiga”, ekvivalenta, med den på svenska skrivna repliken. Tolken förväntas utifrån den upplästa repliken på tolkspråket kunna leverera ett yttrande på svenska som i sin tur är ekvivalent med repliken på tolkspråket. Men det kan uppstå svårigheter i bedömningen om bedömaren förväntar sig att tolkens återgivning *dessutom* ska vara ekvivalent, eller rentav identisk, med den nedskrivna svenska repliken i det enspråkiga manuskriptet.

Tolkens yttranden på svenska har i realiteten föregåtts av en process i flera steg, som vi har sett. Språkassistenten kan förmodas ha fått träffa olika val i sitt arbete med att skriva sina repliker på tolkspråket, och kan också ha diskuterat flera av dessa val med språkexperten. Sedan läser språkassistenten upp resultatet av detta översättararbete under rollspelet. Efter varje uppläsning är det tolkens tur: utgående från vad denne hör på tolkspråket, väljer tolken att yttra olika saker på svenska. Det vore att hårdra modellen *tal som text* att förvänta sig att översättningarna kan ske fram och åter mellan de olika språken utan att vare sig konstruktioner eller budskap förändras i någon större utsträckning.

Att tolken med denna uppläggning har att återge *uppläst skriftspråk* snarare än talspråk är också en omständighet att ta hänsyn till när bedömning av informationsöverföringen görs.

8.6 Slutsatser

De iakttagelser som redovisats ovan ger ganska tydliga indikationer på att interaktionen mellan deltagarna i ett rollspel i form av ett tolkmedierat samtal påverkas av rollspelets uppläggning. Genomgående har flera skillnader kunnat iakttas mellan slutna och öppna rollspel, som tyder på att närvaron eller frånvaron av ett manuskript påverkar såväl reparationer som turtagning. Det sätter också sin prägel på vilken teoretisk modell som kan ligga till grund för bedömning av tolkens prestation.

Samtidigt kan också andra omständigheter påverka interaktionen, inte minst i vilket syfte rollspelet genomförs. Eftersom de analyserade rollspelen skiljer sig åt inte enbart med avseende på om de är manuskriptbundna eller ej, utan också genom t.ex. att de öppna rollspelen genomförs i forsknings- eller utbildningssyfte och de slutna i utbildnings- eller testsyfte, kan skillnader i interaktionen också noteras med avseende på detta. I det följande kommer jag dock att koncentrera mig på dikotomin slutna-öppna rollspel och hänvisar i övrigt till de förda resonemangen i avsnitt 8.1–8.5.

8.6.1 Slutna rollspel

Följande har kunnat iakttas såsom mest karaktäristiskt för interaktionen mellan deltagarna i slutna rollspel i form av tolkmedierade samtal:

Tolkrelaterade turtagningsproblem gäller tolkens önskan att avbryta. De enda iakttagna tillfällena då några markeringar mellan parterna gjorts i turtagningsfrågor har gällt sekvenser där tolken markerat sin önskan att avbryta någon av de primära parterna.

Självreparationer i form av upprepning. Tolkanvändarnas reaktioner på tolkens reparationsinitiativ tenderar i de slutna rollspelen i materialet att i

högre grad än i de öppna rollspelen bestå av upprepningar av det problematiska yttrandet.

Annanreparationer gäller enstaka ord. Förekomst av annanreparationer av tolkens yttranden inskränker sig till korrigeringar av enstaka ord, t.ex. av uttal och betoning.

Bedömning av tolkens prestation kan göras främst utifrån modellen tal som text. I och med att parternas yttranden i ett slutet rollspel har fastlagts på förhand i ett manuskript, förutom i de sidosekvenser som kan uppstå, finns det bara ytterst begränsade möjligheter att bedöma tolkens yttranden utifrån hur de primära parterna reagerar på dem.

8.6.2 Öppna rollspel

När det gäller öppna rollspel i form av tolkmedierade samtal har följande karaktäristiska drag kunnat iakttas:

Mer komplex turtagningsproblematik. Iakttagna markeringar i turtagningsfrågor parterna emellan rör sig över ett betydligt större spektrum än i de slutna rollspelen.

Självreparation i form av förklaring. Tolkanvändarnas reaktioner på tolkens reparationsinitiativ består i högre grad än i de slutna rollspelen av förklaringar och omformuleringar.

Annanreparationer kan omfatta hela yttranden. Annanreparationer av tolkens yttranden är mer omfattande än i de slutna rollspelen och kan medföra *kollaborativ tolkning*, när en primär part ansluter sig till tolkens vanliga position som uttalare eller uttydare.

Bedömning av tolkens prestation kan göras utifrån modellen tal som text eller *tal som agerande.* I och med att de primära parterna i öppna rollspel verkar anpassa sina yttranden efter varandra och efter tolkens yttranden, bör även modellen *tal som agerande* kunna användas för att bedöma tolkens prestation.

8.7 Fortsatt forskning

8.7.1 Jämförelser mellan rollspel och autentiska samtal

Inte minst eftersom det ofta är meningen att det ska finnas ett slags koppling mellan ett rollspel, genomfört i något av de syften som diskuterats i detta arbete, och en verklighet i form av likartade, autentiska samtal, skulle det vara av intresse att fortsätta som Metzger (1999) har börjat – med jämförande studier mellan å ena sidan rollspel i form av tolkmedierade samtal och å andra sidan autentiska, tolkmedierade samtal av motsvarande slag – läkarbesök, polisförhör, förhandling eller annat. Några skillnader kan

också i detta material iakttas, på basis av jämförelse med fenomen som beskrivits i befintlig litteratur om tolkmedierad kommunikation i institutionella samtal. Exempel på detta är dels ansiktsarbete (se avsnitt 7.2.5, exempel 68), dels flyt i samtal trots (eller tack vare) stundtals icke delad förståelse av samtalets innehåll och progression. Det skulle enligt min uppfattning inte primärt handla om att kontrollera hur väl ett rollspel lyckas efterlikna det autentiska samtalet, utan snarare att försöka påvisa vilka skillnader som kan iakttas i ett antal konkreta fall. Det skulle också kunna omfatta skillnader mellan olika rollspelsmanuskript, å ena sidan sådana som bygger på författarens allmänna erfarenhet och idéer om vanliga tolksituationer, och å andra sidan sådana som bygger på autentiska tolkade (eller icke-tolkade) samtal. Den senare typen uppvisar troligen färre skriftspråkliga drag än de manuskript som författas fritt, vilket kan förmodas öka likheten med en autentisk samtalssituation när rollspel efter ett sådant manuskript genomförs. Samtidigt är manuskript som skrivits av en författare efter dennes eget huvud möjligen lättare att läsa för en rollspelsdeltagare, om än svårare att tolka för tolkkandidaten.

8.7.2 Jämförelser mellan öppna rollspel med olika deltagare

Som har konstaterats i t.ex. avsnitt 8.4.2 kan interaktionen mellan tolk och primära parter påverkas av det förhållandet att någon eller några av de primära parterna har kunskaper i båda de språk som det tolkmedierade samtalet förs på. När en primär part i realiteten förstår både ryska och svenska, som i majoriteten av de i detta arbete anförda rollspelen, föreligger egentligen för denna primära part inget genuint behov av tolk mellan dessa språk. En jämförande studie skulle kunna göras mellan tolkmedierade samtal i form av å ena sidan öppna rollspel där de primära parterna behärskar endast ett av de två samtalsspråken (och därmed verkligen är beroende av tolkning) och å andra sidan öppna rollspel där deltagarna förstår varandra även utan tolk. Nya kunskaper i interaktionsskillnader relaterade till det reella behovet av tolk kan underlätta det framtida arbetet med rollspel för både testning och utbildning.

8.7.3 Studium av hur enspråkiga manuskript bearbetas

Olika aspekter av rollspelens tillblivelse skulle också vara givande att studera närmare. Här vill jag lyfta fram den bearbetning av ett enspråkigt manuskript i syfte att göra det tvåspråkigt, som ibland föregår genomförandet av slutna rollspel för auktorisation av tolkar. Vilka olika överväganden görs vid översättning av manuskriptens repliker till ett annat språk? På vilket sätt beaktar olika översättare t.ex. standardspråk, regionala varianter, traditioner inom diasporan i Sverige, och hur förhåller man sig till talspråk med en låg grad av standardisering? Inte heller här skulle fokus i första hand ligga

på en kontroll av hur väl översättarna lyckats återge de svenska replikerna på tolkspråket, utan snarare på frågan om vilka olika faktorer som översättarna har tagit hänsyn till i arbetet och vilka resonemang de har fört.

8.7.4 Utbildning av bedömare

Med hänvisning till resonemanget i avsnitt 2.4.1 om det paradoxala i att *en* individs färdigheter testas och bedöms för en verksamhet som är och alltid kommer att vara en interaktion (McNamara 2000, 84–86), kan man inkludera även bedömarna i testrollspel i detta sammanhang. Vare sig dessa medverkar enbart som bedömare eller har dubbla roller som både bedömare och primära parter interagerar de direkt eller indirekt med de övriga i rollspelet, inklusive den tolk vars prestation är föremål för bedömning (Wadensjö 2014). En undersökning med sikte på vilket utbildningsbehov som föreligger för bedömare skulle kunna inrikta sig på hur en bedömarkommittés sammansätt-ning kan påverka utfallet av ett testrollspel genom att t.ex. olika grupper får bedöma ett och samma, eller likartade, rollspel.

Summary

Interpreter-Mediated Conversations as Role Play

By Magnus Dahnberg

The aim of this study is to provide new insights into the interaction between interpreters and primary parties (interpreter users) in bilingual Swedish-Russian interpreter-mediated conversations, carried out as role plays. It explores side sequences (Jefferson 1972, 294) including either interpreter-related turn-taking (Sacks et al. 1974) or repair mechanisms (Schegloff 2007, 100–101) and aims to find out whether these are affected by the presence and absence of a script.

Chapter 1 describes this aim and also the data and method that have been used. The data consists of video and audio recordings of role plays in which an interpreter-mediated conversation takes place. The overall length of the recordings is 7 hours 46 minutes. They are divided into three groups. Group 1 consists of scripted role plays, performed as part of the Swedish state interpreter certification test, involving staff working at the governmental body providing these tests and candidate interpreters. Group 2 includes both scripted and non-scripted role plays, performed during interpreter training courses at the Swedish Armed Forces' Language School. Group 3 consists of non-scripted role plays organised as part of a study of communication in negotiations (Landqvist 2006) in order to explore differences in style between more and less experienced official negotiators, working at a high international diplomatic level, for Sweden and Russia respectively, assisted by interpreters.

These recordings have been transcribed according to Conversation Analysis (CA) principles (Ochs 1979, Linell 1994). I have analysed the transcribed sequences using two parallel models: *talk as text* and *talk as activity* (Wadensjö 1998b, 30–38).

Chapter 2 presents the selection of theories. CA and dialogical theory (Bachtin 1986, 279–325; Linell 2009) are briefly introduced. This is followed by a short presentation of some works in the field of translation studies focusing on interpreting. Studies on conference interpreting are said mostly to use a *text perspective*: interpreters' renditions are regarded as target texts to be compared with speakers' original texts (e.g. Dam 2004,

Pöchhacker 1992). The concept of *message* is mentioned (Seleskovitch 1968), understood as the unambiguous meaning of an utterance, clear to anyone who has sufficient knowledge of both the language and the contextual circumstances in which the utterance is made. Works on dialogue interpreting, on the other hand, merely apply a *dialogue* (interactional) *perspective*, focusing on such issues as turn-taking and feedback (e.g. Englund Dimitrova 1991), as well as mutual understanding or misunderstanding in the reciprocal process of an interpreter-mediated dialogue (Roy 2000, Wadensjö 1998).

Works on role plays are mentioned, concerning role plays for *testing*, *training* or *research* purposes (cf. Group 1–3 above) in the field of language and communication generally and interpreting specifically. In proficiency tests of general language or interpreting skills there is the general problem that while one individual is tested, this individual's present and future language activity is always a *joint* one and depends as much on the (present and future) interlocutors as on the tested individual (McNamara 2000). Further, the more a test is standardized, in order to make it equal for all the people tested (reliable), the more it may lose in authenticity (Deemter et al. 2014, Sawyer 2000). Testing interpreters in role plays with languages of a low degree of standardization also presents difficulties, not least for the assessor requirements (Wadensjö & Skaaden 2014). Scripts or prepared monologues are commonly used for testing interpreters (Salaets & Vermeerbergen 2011, Vermeiren et al. 2009, Vonk 2001, Mortensen 2001).

The problem of the authenticity of role plays for training purposes is analysed both by Metzger (1999) and Niemants (2011), who compare interpreter-mediated conversation in role plays with authentic interaction of a similar kind, finding that the participants focus on quite different matters in a mock situation compared with a "real" one. Exploring role plays for research purposes, Kasper & Dahl (1991) distinguish, as I do throughout this work, between *closed* (scripted) and *open* (non-scripted) role plays.

Since the scripted role plays in my work include prepared written lines that are read out loud, while the non-scripted ones consist more or less completely of spontaneous talk, works on Swedish and Russian *oral language* and observations on differences between oral and written language are reviewed (e.g. Lindström 2000, Zemskaja 1983). Clear differences in grammar as well as in word frequency have been observed by several researchers. Spontaneous oral language is *inter alia* characterized by repairs and restarts, overlapping talk, and elliptic expressions – in contrast to written language.

Repairs are looked into more closely in one section of Chapter 2, with reference *inter alia* to Schegloff (2009) and Lindström (2008). Depending on who points out the need for clarification, repairs are said to be either self-initiated (initiated by the person who made the troublesome utterance) or other-initiated (initiated by someone else). Further, depending on who

actually makes the repair, it is said to be a self-repair (the person who made the troublesome utterance repairs it) or an other-repair (one person repairs another person's troublesome utterance). Two other sections in Chapter 2 deal with non-verbal communication and institutional conversations respectively.

The chapter ends with a detailed description of the two analytic models used in this work – *talk as text* and *talk as activity*, with reference to Wadensjö (1998b) – and a few examples to demonstrate in practice the difference between them. According to *talk as text* the analyst compares utterances made by a primary party in the source language, looked upon as originals, with utterances made by the interpreter in the target language, regarded as renditions of those originals. Depending on the explicitly made propositional content of these renditions as compared with that of the originals, renditions are said to be either *close* or *divergent*, while divergent renditions can be e.g. *expanded* or *reduced* – or *substituted*, i.e. a combination of both. *Non-renditions* are interpreter's utterances which cannot be linked to any original, e.g. requests for clarification. The main idea here is that the *analyst's* perspective dominates: it is up to the analyst to decide what the different utterances mean and thus what is included or missed in the interpreter's renditions.

Talk as activity is a model in which the analyst is supposed to describe how the participants (primary parties and interpreter) seem to understand each other on the basis of what they say and do. Thus, utterances are analysed not exclusively according to how they are understood by the analyst, but also, and mostly, according to how the other participants in the conversation react to them. This model also includes Goffman's (1981) concept of *footing*, describing a speaker's relation to his or her own utterance.

Chapter 3 contains a detailed description of the three groups of role plays that are dealt with in my work, concerning their purpose, preparatory work, written material used, environment, participants, performance, and assessment.

Role plays for *testing purposes* (Group 1) are carried out on the basis of a script written in Swedish. Since all the lines are in Swedish, even the lines of the non-Swedish part, a single script can be used for testing interpreters with different target languages. Some words and expressions that are seen as essential for understanding the meaning of the lines are underlined in advance. Such marked words and expressions are called *MBE* (Swedish: *meningsbärande element*; *meaning-bearing elements*). The lines of the non-Swedish part are in advance translated into Russian (or any other target language) by the *language assistant*, who also acts the Russian-speaking primary party in the role play. Thus the language assistant, obviously, knows both Russian and Swedish. The Swedish-speaking party is played by a professional actor who does not know Russian. The interpreter, who is the

object of testing, cannot read the lines in the written script during the role play. Also present are a *language expert* (specialist on Russian) and a *test leader*; these two, however, do not take part in the conversation. The interpreter's performance is assessed accorded to information-rendition level on the basis of the percentage of rendered *MBE*s, and also on several other parameters like speed, fluency, note-taking ability and language accuracy.

Six of the role plays for *training purposes* (Group 2) are scripted (closed) and two of them are non-scripted (open). The lines in the scripts are written in Swedish (for the Swedish-speaking primary party) and Russian (for the Russian-speaking primary party). In four of the six scripted role plays all the participants – the two primary parties and one interpreter in each play – are going through a two-day training course for military interpreters (former conscripts). In the other two scripted and the two non-scripted role plays only the interpreter is being trained, while the primary parties are either military personnel or hired instructors. A teacher is present during all role plays. Assessment is given orally by the teacher afterwards, focusing both on vocabulary and interaction moments.

The two role plays for *research purposes* (Landqvist 2006) are based on a negotiation game. The written instructions for the negotiators (primary parties) had been translated in advance from English into Swedish and Russian. The negotiators – all experienced Swedish and Russian diplomats or other high-ranking executives – study their instructions and then carry out their talks without any script for approximately 2 hours. In each role play there are two negotiators from Sweden and two from Russia. They are assisted by professional interpreters – two in one role play and one in the other. Assessment is given by the researcher throughout his work, where the focus is on how the professional negotiators act towards each other, and how they react to questions, proposals etc. from the other party, in order to complete their task successfully.

Chapter 4 describes the different types of communication problem-solving that I analyze in this work and that are listed below.

1. interpreter-related turn-taking: someone (usually the interpreter) gives a verbal or non-verbal signal indicating that the floor should be given to the interpreter or that the interpreter should keep the floor;

2. self-repairs by a primary party after one of the following repair initiatives (Lindström 2008, Schegloff 2007) from the interpreter:

2.1 open (unspecific, e.g. *excuse me; please repeat;*)

2.2 interrogative (more specific, e.g. *pinched?; you say you are rather what?*)

2.3 repeating some words up to the source of the trouble (e.g. *a suspended sentence since --?*)

2.4 repeating to confirm

2.5 implicit or non-verbal;

3. other-repairs, by a primary party, of an interpreter's utterance (rendition).

When a primary party's other-repair of an interpreter's rendition is particularly extensive and the side sequence occupies several turns I find it useful to call this *collaborative interpreting*.

The following three **chapters**, **5–7**, contain a detailed analysis of the three groups of role plays according to the turn-taking and repair sequences of the kind that were described in Chapter 4. Each such sequence, with a few mentioned exceptions, is analyzed from a *talk-as-text* perspective and a *talk-as-activity* perspective.

Group 1: substituted renditions dominate. The primary parties orient themselves to a large extent towards their scripts. Interpreter-related turn-taking concerns the interpreter's wishing to interrupt a primary part before he or she has read out all of a written line (pp. 74–76, example 12–14). The primary parties react to repair initiatives listed above as 2.1, 2.3, and 2.4 by reading their previous line out once again, fully or partly (e.g. pp. 77–78, example 15; p. 88, example 21). In the only example of other-repair (2.5 above) in this group, a primary party also uses a term from the written script (p. 98, example 29).

Group 2: the types of rendition show larger variations. Interpreter-related turn-taking is more complex in the non-scripted role plays than in the scripted ones (pp. 100–102, example 30–31). The primary parties seem to be slightly less oriented towards their scripts in the closed role plays in this group compared with Group 1, and their self-repairs show more variation than in Group 1: repeating, mostly single words or expressions (2.1, 2.3; pp. 108–109, example 36); explanations, simplifications (2.2, 2.4, 2.5; p. 106, example 34; pp. 111–112, example 38) or just one word of approval (2.4; p. 112, example 39). Other-repairs are more frequent here than in Group 1 (pp. 117–118, example 45; p. 120, example 47).

Group 3: substituted and reduced renditions dominate. Interpreter-related turn-taking is more complex than in the scripted role plays (pp. 125–126, example 50). Self-repairs consist mostly of explanations, simplifications, and reformulations (pp. 128–129, example 52; p. 140, example 58). Other-repairs include extensive ones that occupy several turns (collaborative interpreting, pp. 160–162, example 72). The primary parties orient themselves towards successfully completing their negotiation, and not e.g. towards testing the interpreter's ability to render utterances or specific terms.

Chapter 8 discusses the findings, draws some conclusions, and suggests topics for further studies. This chapter also includes a section where some assessment-related aspects of my findings are discussed.

Concerning interpreter-related turn-taking (8.1) it is pointed out that the complexity found in the open role plays compared with the closed ones may be due to the fact that the structure of the script in the closed role plays itself regulates the turn-taking, giving the primary parties a clear indication of

when to speak and what to say. Thus, the interpreter's coordinating role is reduced by the presence of a script. The written language character of the primary parties' utterances in the closed role plays is a possible reason why the interpreter seems more inclined to interrupt a long utterance in a closed role play as compared with an open one. In a role play where the main purpose is to test the interpreter's performance, the primary parties may be inclined to keep long turns in order to see to what extent the interpreter is able to deal with them.

The primary parties' other-initiated (interpreter-initiated) self-repairs (8.2) differ quite clearly between closed and open role plays. In the closed role plays, the primary parties tend to *repeat* the problematic utterance completely or partly, especially after an open repair initiative, while in the open role plays they mostly *explain* or *reformulat*e the utterance that has caused problems. This tendency, too, can be linked to the presence of a script in the closed role plays: since the other utterances consist of read-out lines, it may seem natural to a primary party to treat a self-repair the same way.

Other circumstances may also affect the self-repair mechanisms. When the purpose is testing, the primary parties probably want to keep the tests as similar as possible for all candidates and are thus less inclined to improvise, something that could jeopardize the validity of the test. When the purpose is training, on the other hand, the primary parties may be more focused on helping the interpreter out and less on scrutinizing her or him, and so be less strict in repeating the former utterance word for word. The primary party's real knowledge of the issue in question is also a circumstance to consider: in the open role plays of Group 3, the primary parties play *themselves* in a situation well-known to them. Therefore it is probably easier for them to give explanations to problematic utterances than it is for laymen playing the role of e.g. doctors, like in Group 1 or 2.

When it comes to primary parties' self-repairs after implicit or non-verbal repair initiatives from the interpreter (8.3), there is, however, no clear difference between the closed and open role plays. One of the closed role plays for testing purposes stands out according to the length of the pause (more than one minute) until the primary party finally makes a self-repair.

Other-repairs of the interpreters' utterances (8.4) differ significantly between closed and open role plays. In the closed role plays, other-repairs apply exclusively to single words or expressions, while in the open ones they may also concern a whole utterance and put in question the relevance of an interpreter's rendition. In most examples found here, the interpreters react affirmatively to the other-repairs and do not seem to regard them as face-threatening.

Assessment of interpreters' proficiency is discussed (8.5) in the light of the above-mentioned findings and results, focusing particularly on information transfer, but also including interactional moments. I argue that the

concept of *MBE* (see Chapter 3), which is used both for Swedish state interpreter-certification test and for examining military interpreters, is linked to the analytic model *talk as text* rather than *talk as activity* mainly because it presupposes that the meaning of each utterance is fixed in advance (and not created by the participants reciprocally during the conversation). The *MBE* concept also includes a comparison between utterances called "originals" and "renditions", as in the model *talk as text*. Then some differences are pointed out between the use of unilingual and bilingual scripts when it comes to assessment of interpreter's renditions in closed role plays, particularly due to the complex task of the language assistant (see Chapter 3) whose written lines are visible only to her or him.

My conclusions follow (8.6), focusing on the difference between closed and open role plays.

Closed role plays: interpreter-related turn-taking problems concern the interpreter's wish to interrupt; primary parties' other-initiated self-repairs consist mainly of repetition; other-repairs of the interpreter's renditions concern single words or expressions; assessment of the interpreter's proficiency can be done using the analytic model *talk as text*.

Open role plays: interpreter-related turn-taking problems are more complex than in closed role plays; primary parties' other-initiated self-repairs consist mainly of explanation and reformulation; other-repairs of the interpreter's renditions can concern whole utterances and lead to collaborative interpreting; assessment of the interpreter's proficiency can be done using the analytic model *talk as text* or *talk as activity*.

As topics for further study (8.7) I suggest comparison between role plays and authentic conversations, comparison between open role plays with different participants (with or without knowledge of both languages), processing of unilingual scripts, and training of assessors.

Litteratur

Adelswärd, Viveka. 1991. *Prat, skratt, skvaller och gräl och annat vi gör när vi samtalar.* Stockholm.

Allwood, Jens (red.). 1999. *Talspråksfrekvenser: frekvenser för ord och kollokationer i svenskt tal- och skriftspråk.* Göteborg (Gothenburg papers in theoretical linguistics S 21).

Angelelli, Claudia. 2011. "'Can you ask her about chronic illnesses, diabetes and all that?'" Cecilia Alvstad, Adelina Hild, Elisabet Tiselius (eds), *Methods and strategies of process research: integrative approaches in translation studies*. Amsterdam – Philadelphia, 231–244.

Ardito, Giuliana. 1999. "The systematic use of impromptu speeches in training interpreting students". *The interpreters' newsletter* 9, 177–189.

Bachtin, Michail. 1986. *Ėstetika slovesnogo tvorčestva.* Izd. 2-e. Moskva.

Baker, Mona. 1992. *In other words: a coursebook on translation.* London – New York.

Birdwistell, Ray. 1970. *Kinesics and context: essays on body motion in communication*. Philadelphia.

Bolden, Galina. 2013. "Unpacking 'self': repair and epistemics in conversation". *Social psychology quarterly* 76, 314–342.

Bygate, Martin. 1987. *Speaking.* Oxford.

Carlstedt m.fl. 1981. Leena Carlstedt, Monica Söderlund, Jüri Waldin. *MBE – ett stöd vid bedömning av rollspel* [promemoria, Kommerskollegium].

Clark, Herbert. 1996. *Using language.* Cambridge.

Crookall, David & Danny Saunders (eds). 1989. *Communication and simulation: from two fields to one theme.* Clevedon – Philadelphia.

Dam, Helle. 2004. "What makes interpreters' notes efficient?" Yves Gambier, Miriam Schlesinger, Radegundis Stolze (eds), *Doubts and directions in translation studies: selected contributions from the EST congress, Lisbon 2004.* Amsterdam, 183–198.

Davitti, Elena. 2012. *Dialogue interpreting as intercultural mediation: integrating talk and gaze in the analysis of mediated parent-teacher meetings.* Manchester.

Deemter m.fl. 2014. Roelof van Deemter, Hilary Maxwell-Hyslop, Brooke Townsley. "Principles of testing". Cynthia Giambruno (ed.), *Assessing legal interpreter quality through testing and certification: the Qualitas project*. Alicante, 27–39.

Dollerup, Cay & Vibeke Appel. 1996. *Teaching translation and interpreting 3: new horizons. Papers from the third language international conference, Elsinore, Denmark 9–11 June 1995.* Amsterdam.

Drew, Paul & John Heritage. 1992. "Analyzing talk at work: an introduction". Paul Drew & John Heritage (eds), *Talk at work: interaction in institutional settings.* Cambridge, 3–65.

Englund Dimitrova, Birgitta. 1991. *När två samtalar genom en tredje: interaktion och icke-verbal kommunikation i medicinska möten med tolk.* Stockholm (Rapporter om tvåspråkighet 7).

Gavrilova, Railja. 2012. "Lateksnaja allergija u medicinskich rabotnikov". *Kazanskij medicinskij žurnal* 93 (2), 307–311.

Gile, Daniel. 1994. "Methodological aspects of interpretation and translation research". Sylvie Lambert & Barbara Moser-Mercer (eds), *Bridging the gap: empirical research in simultaneous interpretation.* Amsterdam, 39–56.

Goffman, Erving. 1967. *Interactional ritual: essays on face-to-face behavior.* New York.

Goffman, Erving. 1974. *Frame analysis: an essay of the organization of experience.* New York.

Goffman, Erving. 1981. *Forms of talk.* Philadelphia.

Goodwin, Marjorie. 1983. "Aggravated correction and disagreement in children's conversations". *Journal of pragmatics* 7, 657– 677.

Gumperz, John. 1982. *Discourse strategies.* Cambridge.

Ingo, Rune. 1991. *Från källspråk till målspråk: introduktion i översättningsvetenskap.* Lund.

Jacobsen, Bente. 2010. "Interactional pragmatics and court interpreting: an analysis of face". Miriam Schlesinger & Franz Pöchhacker (eds), *Doing justice to court interpreting.* Amsterdam, 193–222.

Jacobson, Holly & Claudia Angelelli (eds). 2009. *Testing and assessment in translation and interpreting studies: a call for dialogue between research and practice.* Philadelphia.

Jefferson, Gail. 1972. "Side sequences". David Sudnow (ed.), *Studies in social interaction.* New York, 294–338.

Jefferson, Gail. 1987. "On exposed and embedded correction in conversation". Graham Button & John R. E. Lee (eds), *Talk and social organization.* Clevedon, 86–100.

Kalina, Sylvia. 1992. "Discourse processing and interpreting strategies: an approach to the teaching of interpreting". Cay Dollerup & Anne Loddegaard (eds), *Teaching translation and interpreting: training, talent and experience. Papers from the first language international conference, Elsinore, Denmark, 31 May – 2 June 1991.* Amsterdam, 251–257.

Kammarkollegiet 2013. "Tolkar och översättare". http://www.kammarkollegiet.se/rattsavdelningen/tolkar-och-oversattare/tolkar-och-oversattare (2013-07-29).

Kasper, Gabriele. 2000. “Data collection in pragmatics research”. Helen Spencer-Oatey (ed.), *Culturally speaking: managing rapport through talk across cultures.* London – New York, 316–341.

Kasper, Gabriele & Merete Dahl, 1991. “Research methods in interlanguage pragmatics”. *Studies in second language acquisition* 13 (2), 215–247.

Kendon, Adam. 2004. *Gesture: visible action as utterance*. Cambridge.

Kenny, Dorothy. 1998. “Equivalence”. Mona Baker (ed.), *Routledge encyclopedia of translation studies*. London, 77–80.

Kibrik, Andrej & Vera Podlesskaja. 2003. “K sozdaniju korpusov ustnoj russkoj reči: principy transkribirovanija”. *Naučno-techničeskaja informacija* Ser. 2:10, 5–13.

Kormos, Judit. 1999. “Simulating conversations in oral-proficiency assessment: a conversation analysis of role plays and non-scripted interviews in language exams”. *Language testing* 16:2, 163–188.

Korotaev m. fl. 2007. Nikolaj Korotaev, Andrej Kibrik, Vera Podlesskaja. “Polipredikativnost’ i integracija v ustnom narrativnom diskurse”. *Pervyj meždisciplinarnyj seminar ”Analiz razgovornoj russkoj reči”.* S:t Petersburg, 14–20.

Landqvist, Mats. 2006. *Förhandlares kommunikativa kompetens.* Örebro (Studier från Örebro i svenska språket 1).

Larsson, Ivett G. 2013. “Tolkning för samhällsbehov”. Språkrådet (utg.), *Från ett språk till ett annat: om översättning och tolkning.* Stockholm, 78–83.

Levelt, Willem. 1983. “Monitoring and self-repair in speech”. *Cognition* 14:1, 41–104.

Levelt, Willem. 1989. *Speaking: from intention to articulation.* Cambridge.

Levinson, Stephen. 1988. “Putting linguistics on a proper footing”. Paul Drew & Anthony Wootton (eds), *Erving Goffman: exploring the interaction order.* Oxford, 161–227.

Levinson, Stephen. 1992. “Activity types and language”. Paul Drew & John Heritage (eds), *Talk at work: interaction in institutional settings.* Cambridge, 66–100.

Levinson, Stephen. 1983. *Pragmatics.* Cambridge.

Lindström, Anna. 1999. *Language as social action: grammar, prosody, and interaction in Swedish conversation.* Uppsala (Skrifter utgivna av Institutionen för nordiska språk vid Uppsala universitet 46).

Lindström, Anna. 2000. “Om konsten att spela in naturligt förekommande social interaktion: erfarenheter från inspelningar i hemtjänsten”. Gunilla Byrman, Hans Lindquist, Magnus Levin (red.), *Korpusar i forskning och undervisning: rapport från ASLA:s höstsymposium, Växjö, 11–12 november 1999*. Uppsala, 182–191.

Lindström, Jan. 2008. *Tur och ordning: introduktion till svensk samtalsgrammatik.* Stockholm.

Linell, Per. 1994. *Transkription av tal och samtal: teori och praktik.* Linköping (Arbetsrapporter från Tema K. 1994:9).
Linell, Per. 2009. *Rethinking language, mind, and world dialogically: interactional and contextual theories of human sense-making.* Charlotte.
Linell, Per & Daniel Persson Thunqvist. 2003. "Moving in and out of framings: activity contexts in talks with young unemployed people within a training project". *Journal of pragmatics* 35:3, 409–434.
Mason, Ian & Miranda Stewart. 2001. "Interactional pragmatics, face and the dialogue interpreter". Ian Mason (ed.), *Triadic exchanges: studies in dialogue interpreting.* Manchester, 51–70.
Metzger, Melanie. 1999. *Sign language interpreting: deconstructing the myth of neutrality*. Washington.
Metzger, Melanie. 2000. "Interactive role-plays as a teaching strategy". Cynthia B. Roy (ed.), *Innovative practices for teaching sign language interpreters.* Washington, 1–14.
McNamara, Tim. 2000. *Language testing.* Oxford.
Mondada, Lorenza. 2007. "Multimodal resources for turn-taking: pointing and the emergence of possible next speakers". *Discourse studies* 9:2, 194–225.
Mortensen, Diane. 1998. *Establishing a scheme for interpreter certification: the Norwegian experience.* http://folk.uio.no/dianem/report1998.pdf (2014-02-02).
Mortensen, Diane. 2001. *Measuring quality in interpreting: a report on the Norwegian interpreter certification Examination (NICE).* Oslo (Interpreter Certification Project). http://folk.uio.no/dianem/ IntQuality-Internet.pdf (2014-02-02).
Moser-Mercer, Barbara. 1994. "Paradigms gained or the art of productive disagreement". Sylvie Lambert & Barbara Moser-Mercer (eds), *Bridging the gap: empirical research in simultaneous interpretation.* Amsterdam, 17–23.
Nakatsuhara, Fumiyo. 2011. "Effects of test-taker characteristics and the number of participants in group oral tests". *Language testing* 28:4, 483–508.
Niemants, Natacha. 2013. "From role-playing to role-taking: interpreter role(s) in healthcare". Christina Schäffner, Krzysztof Kredens, Yvonne Fowler (eds), *Interpreting in a changing landscape.* Amsterdam – Philadelphia, 305–319.
Nilsen, Anne Birgitta. 2005. *Flerspråklig kommunikasjon i rettssalen: en kasusstudie av en flerspråklig rettsforhandling.* Oslo (Acta Humaniora 237).
Nordberg, Bengt. 1988. "Samtal i institutionella miljöer". Per Linell, Viveka Adelswärd, Torbjörn Nilsson, Per A. Pettersson (red.), *Svenskans beskrivning 16: volym 1.* Linköping (Studies in Communication 21 a), 14–37.

Norrby, Catrin. 2004. *Samtalsanalys: så gör vi när vi pratar med varandra.* Lund.

Ochs, Elinore. 1979. "Transcription as theory". Elinore Ochs & Bambi B. Schieffelin (eds), *Developmental pragmatics.* New York, 43–72.

Ortega m.fl. 2014. Juan Miguel Ortega, Annalisa Sandrelli, Brooke Townsley. "Interpreting test format". Cynthia Giambruno (ed.), *Assessing legal interpreter quality through testing and certification: the Qualitas project.* Alicante, 41–67.

Petite, Christelle. 2005. "Evidence of repair mechanisms in simultaneous interpreting". *Interpreting* 7:1, 27-49.

Pöchhacker, Franz. 1992. "The role of theory in simultaneous interpreting". Cay Dollerup & Anne Loddegaard (eds), *Teaching translation and interpreting: training, talent and experience*. Amsterdam, 211–220.

Pöchhacker, Franz. 2004. *Introducing interpreting studies.* New York.

Pöchhacker, Franz. 2012. "Interpreting participation: conceptual analysis and illustration of the interpreter's role in interaction". Claudio Baraldi & Laura Gavioli (eds), *Coordinating participation in dialogue interpreting.* Amsterdam – Philadelphia, 45–69.

Roy, Cynthia B. 2000. "Training interpreters – past, present, and future". Cynthia B. Roy (ed.), *Innovative practices for teaching sign language interpreters.* Washington, 1–14.

Sacks, Harvey. 1992. *Lectures on conversation.* Oxford.

Sacks, Harvey m. fl. 1974. Harvey Sacks, Emanuel A. Schegloff, Gail Jefferson. "A simplest systematics for the organization of turn-taking for conversation". *Language* 50:4, 696–735.

Sahlin, Ingrid. 2001. *Tal och undertexter i textade svenska TV-program: probleminventering och förslag till en analysmodell.* Göteborg (Acta Universitatis Gothoburgensis, Nordistica Gothoburgensia 23).

Salaets, Heidi & Myriam Vermeerbergen. 2011. "Assessing students upon completion of interpreter training: how to reshape theoretical concepts for practice?" Claudia Kainz, Erich Prunč, Rafael Schlöger (eds), *Modelling the field of community interpreting: questions of methodology in research and training.* Wien – Berlin, 152–176.

Sawyer, David. 2004. *Fundamental aspects of interpreter education: curriculum and assessment.* Philadelphia.

Schegloff, Emanuel A. 1988. "Goffman and the analysis of conversation". Paul Drew & Anthony Wootton (eds), *Erving Goffman: exploring the interaction order.* Oxford, 89–135.

Schegloff, Emanuel A. 1992. "On talk and its institutional occasions". Paul Drew & John Heritage (eds), *Talk at work: interaction in institutional settings.* Cambridge, 101–134.

Schegloff, Emanuel A. 2007. *Sequence organization in interaction*. Cambridge.

Searle, John R. 1969. *Speech acts: an essay in the philosophy of language.* Cambridge.

Seleskovitch, Danica. 1968. *L'interprète dans les conférences internationales: problèmes de langage et de communication.* Paris.

Seleskovitch, Danica & Marianne Lederer. 1984. *Interpréter pour traduire.* Paris.

Straniero Sergio, Francesco. 2012. "'You are not too funny': challenging the role of the interpreter on Italian talkshows". Claudio Baraldi & Laura Gavioli (eds), *Coordinating participation in dialogue interpreting.* Amsterdam – Philadelphia, 71–97.

Svensk Författningssamling 1985:613. "Förordning (1985:613) om auktorisation av tolkar och översättare". http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/lagar (2013-07-29).

Tiselius, Elisabet. 2013. *Experience and expertise in conference interpreting: an investigation of Swedish conference interpreters*. Bergen.

Tolk- och översättarinstitutet. 2011. "Rollspel". www.tolk.su.se/utbildning/studieinformation/studiematerial-tolk/rollspel (2011-10-01).

Traverso, Véronique. 2012. "Ad hoc-interpreting in multilingual work meetings". Claudio Baraldi & Laura Gavioli (eds), *Coordinating participation in dialogue interpreting.* Amsterdam – Philadelphia, 149–176.

Vermeiren m. fl. 2009. Hildegard Vermeiren, Jan van Gucht, Leentje de Bontridder. "Standards as critical success factors in assessment: certifying social interpreters in Flanders, Belgium". Holly Jacobson & Claudia Angelelli (eds), *Testing and assessment in translation and interpreting studies: a call for dialogue between research and practice.* Philadelphia, 297–330.

Vonk, Marja. 2001. "Accreditation of interpreters and translators in the Netherlands". *Interpreting in the community: the complexity of the profession. Int. conference Critical Link 3*, Montreal. http://www.criticallink.org/cli-3 (2014-02-02).

Wadensjö, Cecilia. 1987. *Kontakt genom tolk*. Linköping (Arbetsrapporter från Tema K. 1987:10).

Wadensjö, Cecilia. 1998a. *Kontakt genom tolk.* Stockholm.

Wadensjö, Cecilia. 1998b. *Interpreting as interaction.* London.

Wadensjö, Cecilia. 2008. "The shaping of Gorbachev: on framing in an interpreter-mediated talk-show interview". *Text & talk* 28:1, 119–146.

Wadensjö, Cecilia. 2013. "Tolkutbildning i Sverige". Språkrådet (utg.), *Från ett språk till ett annat: om översättning och tolkning.* Stockholm, 71–77.

Wadensjö, Cecilia. 2014. "Perspectives on role play: analysis, training and assessment". *The interpreter and translator trainer* 8:3, 437–451.

Wadensjö, Cecilia & Hanne Skaaden. 2014. "Some consideration on the testing of interpreting skills". Cynthia Giambruno (ed.), *Assessing legal interpreter quality through testing and certification: the Qualitas project.* Alicante, 17–26.

Zemskaja, Elena (red.). 1973. *Russkaja razgovornaja reč'*. Moskva.
Zemskaja, Elena (red.). 1983. *Russkaja razgovornaja reč': fonetika, morfologija, leksika, žest*. Moskva.
Zemskaja m. fl. 1981. Elena Zemskaja, Evgenij Širjaev, Margarita Kitajgorodskaja. *Russkaja razgovornaja reč': obščie voprosy, slovoobrazovanie, sintaksis*. Moskva.

1

KAMMARKOLLEGIET ROLLSPEL: Sju 10-01
Förvaltningsrättsliga enheten

Tolkens namn:		Provort:	
Personnr.	Datum:	Tolkspråk:	Sign.

Tarmproblem
Antal MBE: 119
Antal ORD: 1017
Språkassistentens kön: egalt

		MBE	Anteck-ningar
Dr 1	Hej, välkommen. Anders/ Andrea Ljungström heter jag.	1	
Pat A	Hej, Oliver/ Olivia Schlyter.		
Dr 2	Vad kan jag hjälpa dig med?		
Pat B	Jo det är så att jag har problem med magen. Jag har ont i > magen ganska ofta. Ibland känns det som att det kniper, ibland> bubblar det. Det liksom kör runt i tarmarna. Då och då får > jag diarré och andra gånger är jag förstoppad. Det är jättejobbigt.	7	
Dr 3	Hur länge har du lidit av det här?	1	
Pat C	Ja… det är säkert mer än ett halvår… snart ett år.	1	
Dr 4	Är det vid några speciella tillfällen du får såna här besvär?	1	
Pat D	Ofta när jag har ätit. Det gör att jag inte gillar att äta middag hos> andra. Inte så roligt att sitta inlåst på toaletten när det är fest. Jag> känner av det när jag är stressad också. Då blir jag orolig när jag> befinner mig på platser där det inte finns någon toalett. Det gör mig ju inte mindre stressad precis. Det blir liksom en ond >	7	

Figur 1. Del av manuskript till rollspel 1a.

TÖI

Jennie Fors

Ht- 08

Rollspel 1

Besök hos läkare angående angina pectoris.

L= Läkare

P= Patient

L: Hej, jag heter Lisa Bengtsson och är AT- läkare här på akuten.

P: Очень приятно, (такой-то...). Простите, что побеспокоил, но такая сильная боль прихватила, что не в мочь. Ходил, покупал Рождественские подарки, и вдруг схватило. Хорошо еще, что отзывчивый молодой человек, который был поблизости увидел, что что-то не так и подвез меня сюда.

L: Det var snällt av honom. Berätta nu, vad var det som hände och vad kände Du?

P: Я сел в автобус и приехал в пассаж «Галлерея», что бы купить подарки на Рождество. Народу было ужас как много, сплошная толчея и давка. Народ толкался так, что я едва не растерял все свои сумки. Вдруг я ощутил интенсивную боль. Возникло ощущение твердого обруча, сжавшего грудь и стало отдавать в левую руку и в вверх, в шею. Боль была такой силы, что я едва не упал. Этот молодой человек, о котором я говорил, стоял совсем рядом и он подхватил меня и взял мои пакеты. Он помог мне добраться до

Figur 2. Del av manuskript till rollspel 2c.

4/1

Sluttentamen i ryska SOU/R 2012-13
2013-11-08

Rollspelsprov

Du tolkar en intervju med Sveriges försvarsattaché i Moskva, överstelöjtnant Anders Håkansson, som hålls av reportern vid Nezavismaja gazeta, Julia Valerjevna Zjukovskaja. Försvarsattachén har själv bett att få genomföra intervjun med hjälp av sin egen tolk, vilket reportern inte haft något emot. En ambassadtjänsteman visar reportern till det rum där intervjun ska hållas, och hon knackar på dörren, som öppnas av attachén.

Primära parter	*MBE*	*Förslag på tolkning*
Hej, du måste vara Julia, det är jag som är Anders. Stig på!	2	Здравствуйте, Вы, должно быть, Юля? Меня зовут Андерс, заходите!
Здравствуйте, очень приятно! А это должно быть Ваш переводчик, так?	2	Hej, trevligt att träffas. Och det här måste vara din tolk?
Ja, han heter Simon/Fredrik. Han är både min tolk och assistent.	1	Да, его зовут ... Он у меня и переводчик, и помощник.
Очень приятно, Симон/Фредрик. Господин подполковник, спасибо, что Вы согласились дать интервью, я знаю, что Вы человек занятый...	2	Trevligt att träffas. Överstelöjtnant, tack för att du gick med på att ge en intervju, jag vet att du är en mycket upptagen man…
Säg bara Anders är du snäll, vi är inte så formella av oss, vi svenskar.	2	Пожалуйста, зовите меня Андерс, мы шведы не такие формальные.
Даже высокопоставленные военные? Не ожидала, скажу Вам честно.	1	Även högt uppsatta militärer? Det hade jag inte väntat mig, ärligt talat.
Vänta lite, vi kan väl sätta oss... Varsågod!	1	Подождите, давайте присядем... Пожалуйста, садитесь!
Спасибо! Итак, Андерс, как Вы уже знаете, я заинтересовалась шведским взглядом на вопросы обороны в связи с тем, что в России в последнее время в СМИ обращалось внимание на высказывания шведского главнокомандующего по поводу обороноспособности Вашей страны. Разумеется, всем тут понятно, от кого это вы не сможете защищаться больше одной недели. Так вот, на этом фоне, пожалуйста, расскажите о работе шведского военного атташе в России!	7	Tack! Så Anders, som du redan vet blev jag intresserad av den svenska synen på försvarsfrågor i samband med att massmedia i Ryssland på senare tid har uppmärksammat den svenske överbefälhavarens uttalanden om ditt lands försvarsförmåga. Naturligtvis förstår var och en här vem det är som ni inte kan försvara er mot mer än en vecka. Så, alltså, skulle du mot denna bakgrund kunna berätta lite om en svensk försvarsattachés arbete i Ryssland?
Ja, för det första vill jag bara understryka att Sverige inte betraktar Ryssland som något hot, utan som vårt kanske viktigaste grannland i öster, en god granne och en mycket viktig handelspartner. Alla experter, såväl	9	Конечно, но для начала я хочу лишь подчеркнуть, что Швеция рассматривает Россию не как угрозу, а как важнейшую соседнюю страну на Востоке, как доброго соседа и очень важного партнёра по торговле. Все

1

Figur 3. Del av manuskript till rollspel 2e.

Sak- och personregister

Adelswärd, Viveka 45
Allwood, Jens 36
Angelelli, Claudia 28, 30
annanreparation 37–38, 66, 72, 94, 98–99, 109, 114, 116–117, 123–124, 157, 160, 167, 169–170, 174, 176–177, 181
ansiktsarbete 156, 182
ansiktshotande yttrande 123, 156, 176
ansiktsräddande strategi 97, 120, 123, 130, 136, 139
Appel, Vibeke 13
Ardito, Giuliana 40
auktorisationsprov 14, 17–18, 21, 25, 31, 49, 51, 53–56, 58–59, 61, 74, 78, 83, 88, 91, 97–99, 107, 114, 124, 127–128, 156–157, 172–175, 179
autenticitet 29–30
avbrytningsteknik 62, 74, 172, 178
Bachtin, Michail 24
Baker, Mona 40–41
Befälsföreningen Militärtolkar 50, 52
Birdwistell, Ray 38
Bolden, Galina 37
budskap 25, 28, 30, 41, 63, 151, 180
Bygate, Martin 32
byplay 158
Carlstedt, Leena 63
Clark, Herbert 39
Crookall, David 32
Dahl, Merete 33
Dam, Helle 25
Davitti, Elena 38
Deemter, Roelof van 31
dialogisk teori 13, 22–24, 40–41, 43
dialogtolkning 22, 27–28
diskursmarkör 34, 35, 53, 80, 96–97, 150
diskurspartikel 47
Dollerup, Cay 13
Drew, Paul 39
ekvivalens 26, 41, 179
Englund Dimitrova, Birgitta 27, 38–39, 46, 67
felsägning 26–27, 37, 66
frågeteknik 62, 177
företal 68
Försvarets Tolkskola 18–19, 44, 50, 52, 54–55, 57, 59, 63–64, 100, 103, 110, 114, 178–179
Försvarsmaktens Underrättelse- och säkerhetscentrum 50
Gavrilova, Railja 78
Gile, Daniel 25
Goffman, Erving 27, 34, 42, 44, 156, 158
Goodwin, Marjorie 38, 99, 167
Gumperz, John 36
Heritage, John 39
icke-verbal kommunikation 22–23, 34, 38
icke-återgivning 41, 45, 76, 78, 81–82, 86–87, 92, 95, 97, 99, 102, 104–106, 109–110, 112, 117–118, 123, 142, 151, 155, 162, 167
improviserat tal 26, 34, 37

informationsöverföring 26, 177–180
Ingo, Rune 40
institutionella samtal 22–23, 39, 182
institutionella situationer 39
Jacobsen, Bente 156
Jacobson, Holly 30
Jefferson, Gail 16, 38
Kalina, Sylvia 41
Kammarkollegiet 14, 17–18, 21, 25–26, 49, 51–56, 58, 62, 74, 77, 88–89, 98, 100, 103, 114, 123, 156–157, 173, 178–179
Kasper, Gabriele 31, 33
Kendon, Adam 38
Kenny, Dorothy 41
Kibrik, Andrej 19
kollaborativ tolkning 43, 72, 163, 165, 177, 181
kollaborativ översättning 43
Kommerskollegium 63
kommunikativ händelse 42–43
konferenstolkning 22, 24, 26, 30, 63
kontextualiseringssignal 36
kontroll genom upprepning 68, 70–71, 73, 91, 94, 99, 111, 123, 147, 149–150
Kormos, Judit 30–31
Korotaev, Nikolaj 23
kroppsspråk 108, 174
krusigt *ja* 163
källspråk 40–41, 179
källtext 25–26
Landqvist, Mats 18–19, 21, 50, 52, 55, 59, 64–65, 125
Larsson, Ivett G 62
Lederer, Marianne 24–25
Levelt, Willem 26, 34
Levinson, Stephen 38–39, 42
Lindström, Anna 13, 20, 163
Lindström, Jan 16, 34–37, 67–69, 71, 91
Linell, Per 11, 19, 23, 24, 31, 34, 40, 43, 71
lucklämnande fråga 11, 68–71, 73, 88–91, 99, 110–111, 123, 133, 143–144, 146–147, 149, 154, 169, 172
lucklämnande frågeintonation 70
lyssnarskap 27
Mason, Ian 156
MBE, se *meningsbärande element*
McNamara, Tim 29, 179, 183
meningsbärande element 25, 51, 53, 59, 63–64, 178–179
meningspotential 24, 41–42, 141
Metzger, Melanie 32–33, 42, 181
Mondada, Lorenza 75
monologisk analysmodell 35, 40
Mortensen, Diane 31
Moser-Mercer, Barbara 24–25
målspråk 40–41, 179
måltext 25–26
Nakatsuhara, Fumiyo 30
naturligt förekommande interaktion 13–14, 34, 38
Niemants, Natacha 33
Nilsen, Anne Birgitta 28
nollåtergivning 110, 123
Nordberg, Bengt 35
Norrby, Catrin 11, 16, 19, 23, 34, 37–38, 42, 66, 70, 79, 97, 123, 163
Ochs, Elinore 14, 23
omstart 35, 53, 88, 103, 116, 136, 139, 142
original 13, 20, 25–26, 41, 63, 69, 74–75, 78–79, 81, 86, 120, 130, 144, 151, 157, 164, 179
Ortega, Juan Miguel 31
Persson Thunqvist, Daniel 31, 34
Petite, Christelle 26
Podlesskaja, Vera 19
positionering 42, 79, 81, 86, 89–90, 96–97, 130, 134, 137
propositionellt innehåll 41
prosodi 23, 36

provledare 56, 58–61
Pöchhacker, Franz 13, 26, 42–43
reliabilitet 173
reparationsinitiativ
- implicit eller icke-verbalt 68, 71, 73, 77, 94, 97, 113, 150, 156, 170, 174–175
- repeterande 67–71, 73, 88, 91, 110–111, 113, 143, 147
- utfrågande 67–70, 73, 83, 87, 93, 99, 107, 109, 140, 143
- öppet 67–68, 73, 77, 79, 83, 104–105, 107, 123, 128, 139, 172

rollspelsassistent 56, 58–59, 61
Roy, Cynthia B. 28
Sacks, Harvey 16, 23, 45
Sahlin, Ingrid 41
Salaets, Heidi 30–31
samtalsanalys 13–16, 22–23, 30, 34–36, 67
samtalsram 34
Saunders, Danny 32
Sawyer, David 30
Schegloff, Emanuel A. 34–35, 37, 39, 42–43
Searle, John R. 39, 41
Seleskovitch, Danica 13, 24–26, 30, 37, 63
sidosekvens 16–17, 27, 38, 66, 73–74, 90, 98–99, 108–109, 111–113, 117, 128, 131, 133, 136, 139, 141, 156, 162, 168, 173, 176, 181
simulering 32
simultantolkning 37
självreparation
- annaninitierad 37, 67, 81, 172–173
- självinitierad 37, 98

Skaaden, Hanne 29
skopos-teori 26
skratt 23, 45, 60, 96, 101, 106, 115, 118, 130, 136, 139, 154, 157–159, 163, 176
skriftspråk 22–24, 34, 36, 41, 54–55, 97, 171, 180, 183
slutna rollspel 15–19, 31, 33–34, 37, 44, 51–52, 54, 60–61, 63, 66, 74, 83, 89, 91, 99, 100, 103–105, 107–117, 123–124, 130, 169–182
sociolingvistisk intervju 33
spelledare 56, 59, 61
språkassistent 51–53, 57–59, 61, 99, 179–180
språktest 29, 178
standardspråk 35–36, 62, 182
Stewart, Miranda 156
Straniero Sergio, Francesco 38
talarskap 27–28, 42–44, 72
talspråk 22–24, 34, 36, 40–41, 46, 53–54, 86, 97, 171, 180, 182
Tiselius, Elisabet 26
Tolk- och översättarinstitutet 52, 54
Tolkskolan, se *Försvarets Tolkskola*
transkription 11, 14, 17, 19, 20, 23, 25–26, 31, 63, 66, 110, 162
Traverso, Véronique 43
turtagning 16–17, 23, 27–28, 30, 33–35, 67, 73, 76, 100, 102, 105, 125, 128, 171, 173–174, 181, 183–184
tvekljud 35, 83, 84, 90–92, 105, 11, 113, 115, 118, 123–125, 129, 136, 138, 143–144, 154, 156, 159, 165, 174
TÖI, se *Tolk- och översättarinstitutet*
uppbackning 24, 79, 83–84, 99, 103, 107–108, 121–122, 150, 156
upphovsman 42, 47–48, 75, 79, 84, 86, 89–90, 96–97, 117, 130, 152, 168

uttalare 42–45, 47–48, 72, 75, 79–81, 84, 86, 88–92, 96–97, 101, 105, 108–109, 111–112, 115–117, 119, 122–123, 126, 130–131, 134, 136, 137, 139, 141–142, 144–148, 150, 152, 154, 156–158, 160, 162–165, 167–168, 177, 181
uttydare 42–44, 79, 81, 84, 97–98, 119, 134, 137, 156, 163, 168, 181
Wadensjö, Cecilia 15–16, 23–24, 27–30, 40–43, 46, 63, 110, 156, 158, 183
validitet 62, 173
Vermeerbergen, Myriam 30, 31
Vermeiren, Hildegard 31
Vonk, Marja 30
Zemskaja, Elena 35–36
återgivning
- substituerande 41, 46–47, 74, 78, 84, 86–87, 93–95, 99, 101–102, 105–107, 112, 115, 123, 132, 136, 155, 166, 169
- nära 41, 96, 112–113, 116–117, 119, 123, 132, 136, 148, 164, 168, 169
- reducerande 41, 45, 48, 78, 86, 104, 110, 118, 120–123, 130, 132, 142, 146, 148, 155–158, 162, 164, 169
- summerande 41, 48, 87, 98, 112, 120–121, 123, 126, 139, 168
- expanderande 41, 45, 75, 96, 119, 123

återkoppling 27, 86, 96, 141
öppna rollspel 15, 17–19, 33–34, 60, 64, 66, 100–101, 103, 111–114, 119–123, 125, 128, 133, 139, 143–144, 150, 167, 169–178, 180–182
översättbarhet 40
övningsledare 52, 56, 59–61, 64

ACTA UNIVERSITATIS UPSALIENSIS
Studia Slavica Upsaliensia

1. Studia Slavica Gunnaro Gunnarsson sexagenario dedicata. 1960.
2. *Gun Bergman*: The Melusina Saga. The text in UUB Slav 34 and a Study in 17th Century Literary Language in Russia. 1964.
3. *Jurij Semjonow*: ”Das Häuschen in Kolomna” in der poetischen Erbschaft A. S. Puškins. 1965.
4. *Andreas Ådahl*: Rysk civilrättsterminologi i Sovjetunionen. (With a Summary in English: Russian Civil Law Terminology in the Soviet Union.) 1966.
5. *Karin Pontoppidan-Sjövall*: Categories of Content and Form in Language. A Study of the Personal and Impersonal Constructions in Russian. 1968.
6. *Gun Bergman*: Turkisms in Ivo Andrić's *Na Drini Ćuprija* examined from the points of view of Literary Style and Cultural History. 1969.
7. *Józef Trypućko*: O języku *Wspomnień dzieciństwa* Franciszka Mickiewicza. (Sur la langue des *Réminiscences de ma jeunesse* de Franciszek Mickiewicz.) 1970.
8. *Леннарт Лённгрен* (Lennart Lönngren): Употребление краткой формы страдательного причастия прошедшего времени в современном русском языке. (With a Summary in English: The Use of the Short Form of the Past Passive Participle in Modern Russian.) 1970.
9. *Nils B. Thelin*: On Stress Assignment and Vowel Reduction in Contemporary Standard Russian. 1971.
10. *Andreas Ådahl*: Öststatsforskning – en tvärvetenskaplig disciplin. (With a Summary in English: Soviet and East European Studies – an Interdisciplinary Science.) 1971.
11. *Lennart Stenborg*: Studien zur Erzähltechnik in den Novellen V. M. Garšins. 1972.
12. *Lars Steensland*: Die Distribution der urindogermanischen sogenannten Gutturale. 1973.
13. *Józef Trypućko*: Dziesięć lat językoznawstwa polskiego 1956–1965. Próba bibliografii. Ten years of Polish linguistics 1956–1965. A bibliography. 1973.
14. *Józef Trypućko*: Łacińska końcówka w polskim systemie fleksyjnym. Przyczynek do zagadnienia interferencji językowej. 1974.
15. *Nils B. Thelin:* Notes on General and Russian Morphology. 1975.
16. *Lennart Stenborg*: Die Zeit als strukturelles Element im literarischen Werk (mit Illustrationen aus der Novellistik V. M. Garšins). 1975.
17. *Nils B. Thelin*: Towards A Theory of Verb Stem Formation and Conjugation in Modern Russian. With an excursus on so-called *e-o* alternations and mobile vowels. 1975.
18. *Nils B. Thelin*: Towards A Theory of Aspect, Tense and Actionality in Slavic. 1978.
19. *Леннарт Лённгрен* (Lennart Lönngren): Русские деривационные суффиксы. (With a Summary in English: Russian Derivational Suffixes.) 1978
20. *Józef Lewandowski*: Swedish Contribution to the Polish Resistance Movement during World War Two (1939–1942). 1979.
21. *Lars Steensland*: A Method for Measuring Perceptual Distances between Different Vowel Qualities. Some Identification Tests Using Russian /e/ Variants and Swedish Subjects. 1981.
22. *Józef Trypućko*: Pięć lat językoznawstwa polskiego 1966–1970. Próba bibliografii. Five Years of Polish Linguistics 1966–1970. A Bibliography. 1984.
23. *Małgorzata Szulc Packalén*: Pokolenie 68. Studium o poezji polskiej lat siedemdziesiątych. (With a Summary in English: Generation 68. Studies in Polish Poetry of the ’70s.) 1987.

24. *Jerzy Bralczyk*: O języku polskiej propagandy politycznej lat siedemdziesiątych. (With a Summary in English: On the Language of Polish Political Propaganda of the 1970s.) 1987.
25. *Jerzy M. de Kamiński*: „…Nápred i Názad se ogledát". *Razgówori ob wladátelystwu* (1663–1666) Juraja Križanicia i ich spójność tematyczno-argumentacyjna. (With a Summary in English: '…to look forward and back'. Juraj Križaniç's *Razgówori ob wladátelystwu* ['Discourses on government'] and its Thematic and Argumentative Coherence.) 1987.
26. *Ирина Огрен* (Irina Ågren): Паренесис Ефрема Сирина. К истории славянского перевода. (With a Summary in English: Ephrem the Syrian's Paraenesis. A Contribution to the History of the Slavic Translation.) 1989.
27. *Людмила Ферм* (Ludmila Ferm): Выражение направления при приставочных глаголах перемещения в современном русском языке. К вопросу префиксально-предложного детерминизма. (With a Summary in English: Expression of Direction with Prefixed Verbs of Motion in Modern Russian. A Contribution to the Study of Prefixal-Prepositional Determinism.) 1990.
28. *Erik Fält*: Compounds in Contact. A Study in Compound Words with Special Reference to the Old Slavonic Translation of Flavius Josephus' *Περὶ τοῦ Ἰουδαϊκοῦ πολέμου*. 1990.
29. *Ingrid Maier*: Verben mit der Bedeutung "benutzen" im Russischen. Untersuchung einer lexikalisch-semantischen Gruppe. 1991.
30. *Roger Gyllin*: The Genesis of the Modern Bulgarian Literary Language. 1991.
31. *Ирина Огрен* (Irina Ågren): К проблеме использования печатных изданий греческих текстов при исследовании древних славянских переводов. На примере славянского перевода Паренесиса Ефрема Сирина. (With a Summary in English: On the Problem of Using Printed Editions of Greek Texts for Studying Old Slavonic Translations: With the Example of the Slavonic Translation of Ephrem the Syrian's *Paraenesis*.) 1991.
32. *Леннарт Лённгрен* (Lennart Lönngren), red.: Частотный словарь современного русского языка. (With a Summary in English: A Frequency Dictionary of Modern Russian.) 1993.
33. *Людмила Ферм* (Ludmila Ferm): Особенности развития русской лексики в новейший период (на материале газет). (With a Summary in English: Some Distinctive Features of the Development of Russian Vocabulary following Perestroika [based on news-paper language].) 1994.
34. *Тамара Лённгрен* (Tamara Lönngren): Лексика русских старообрядческих говоров (на материале, собранном в Латгалии и на Житомирщине). (With a Summary in English: The Lexicon of Russian Old-Believers [based on Material from Latgale and the Žitomir Area].) 1994.
35. *Maria Zadencka*: W poszukiwaniu utraconej ojczyzny. Obraz Litwy i Białorusi w twórczości wybranych polskich pisarzy emigracyjnych. Florian Czarnyszewicz, Michał Kryspin Pawlikowski, Maria Czapska, Czesław Miłosz, Józef Mackiewicz. (With a Summary in English: Searching for the Lost Homeland. The Image of Lithuania and Byelorussia in the Works of Selected Polish Emigré Writers.) 1995.
36. *Ирина Люсен* (Irina Lysén): Греческо-старославянский конкорданс к древнейшим спискам славянского перевода евангелий (codices Marianus, Zographensis, Assemanianus, Ostromiri). (With an Introduction in English: Greek-Old Church Slavic Concordance to the Oldest Versions of the Translation of the Gospel Texts.) 1995.
37. *Madlena Norberg*: Sprachwechselprozeß in der Niederlausitz. Soziolinguistische Fallstudie der deutsch-sorbischen Gemeinde Drachhausen/Hochoza. 1996.
38. *Ingrid Maier*: Verbalrektion in den „Vesti-Kuranty" (1600–1660). Eine historisch-philologische Untersuchung zur mittelrussischen Syntax. 1997.
39. *Thomas Rosén*: The Slavonic Translation of the Apocryphal Infancy Gospel of Thomas. 1997.

40. *Elisabeth Marklund Sharapova*: Implicit and Explicit Norm in Contemporary Russian Verbal Stress. 2000.
41. *Ирина Люсен* (Irina Lysén): Книга Есфирь. К истории первого славянского перевода. (With a Summary in English: The Book of Esther. A Contribution to the History of the First Slavonic Translation.) 2001.
42. *Eva Gruszczyńska*: Linguistic Images of Emotions in Translation from Polish into Swedish: Henryk Sienkiewicz as a Case in Point. 2001.
43. *Małgorzata Anna Packalén*: Under två kulturers ok. Allmogeskildringar i den polska och svenska 1800- och 1900-talslitteraturen. (With a Summary in English: Under the yoke of two cultures. Peasant portrayals in Polish and Swedish literature of the 19th and 20th centuries.) 2001.
44. *Larisa Dubrovina*: Вариативное глагольное управление в русском языке первой трети XIX века. (With a Summary in English: Variations in Russian Verbal Government 1800–1840.) 2002.
45. *Ingrid Maier*: Verbalrektion in den „Vesti-Kuranty“ (1600–1660). Teil 2: Die präpositionale Rektion. 2006.
46. *Christine Watson*: Tradition and Translation: Maciej Stryjkowski's Polish Chronicle in Seventeenth-Century Russian Manuscripts. 2012.
47. *Никита Михайлов* (Nikita Mikhaylov): Творительный падеж в русском языке XVIII века. (With a Summary in English: The Instrumental Case in Eighteenth-Century Russian.) 2012.
48. *Nils B. Thelin*: On the Nature of Time. A Biopragmatic Perspective on Language, Thought, and Reality. 2014.
49. *Magnus Dahnberg*: Tolkmedierade samtal som rollspel. (With a Summary in English: Interpreter-Mediated Conversations as Role Play.) 2015.